

Al. Magi de Comy^a de Jura & Granada B. d.

R. 13954

D. CONRADI BRVNI
IVRECONSULTI, DVCVM BAVARIÆ
CANCELLARII, DE CAEREMONIIS LIBRI SEX, CVLTVS
Dei ac pietatis antiquæ speculum, & insigne
monumentum.

DEUTERONOM. IIII.

*En populus sapiens & intelligens, gens magna: nec est alia Natio
tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster
adesit cunctis obsecrationibus nostris: Quæ enim est alia gens sic in-
clyta, ut habeat Cæremonias, iustaq; iudicia, & uniuersam le-
gem, quam ego proponam hodie ante oculos uestros?*

*Custodi igitur te ipsum & animam
tuam solcite.*

I. CORINTH. XIII.

Omnia autem honestè & secundum ordinem fiant in uobis.

*don an dies
manisque*

El Colegio de la Compañía de Jesús de Granada B. d.

R. 13954

D. CONRADI BRVNI
IVRECONSULTI, DVCVM BAVARIÆ
CANCELLARI, DE CÆREMONIIS LIBRI SEX, CVLTVS
Dei ac pietatis antiquæ speculum, & insigne
monumentum.

DEUTERONOM. IIII.

*En populus sapiens & intelligens, gens magna: nec est alia Natio
tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster
adesit cunctis obsecrationibus nostris: Quæ enim est alia gens sic in-
cluta, ut habeat Cæremonias, iustaq; iudicia, & uniuersam le-
gem, quam ego proponam hodie ante oculos uestros?*

*Custodi igitur te ipsum & animam
tuam sollicite.*

I. CORINTH. XIII.

Omnia autem honestè & secundum ordinem fiant in vobis.

*don andres
manrique*

in eos, qui non præstant illi honorem qui ei debetur, etiamsi ipse non indigeat eius quod debetur: Homini- bus, quia præcipua eos parte fructus fraternæ charitatis frustrantur. Siquidem præcipua pars charitatis est, ut unusquisque proximo suo placeat in bono ad ædificationem: In bono autem quomodo placebunt, nisi quod bonum est operantes, extrinsecus etiam demonstrent: et exemplo bonæ conuersationis, in his quæ sunt fidei et dilectionis Dei et proximi, alios, ut idem faciant, adhortentur? Verus quidē Dei cultus est, ut corde credatur: ex animo diligatur Deus et proximus, spes firma adipiscendæ salutis in animo teneatur: Sed imperfecta sunt hæc omnia, nisi foras etiam exhibitio signi aliquo exteriori proferantur: et qualiter intus sunt, talia etiam opere extrinsecus ostendantur.

Exteriora si-
gna cultus dei
& fraternæ
charitatis.

Rom. 10.

Gal. 6.

Opera chari-
tatis ad proxi-
mum duplicia
sunt.

Matth. 5.

Opera Hypo-
critica.

Matth. 23.

Corde creditur ad iustitiam, inquit scriptura, sed ore fit confessio ad salutem. Deum et proximum diligere iubemur, sed bonum operari ad omnes. Apostolus præcipit: Bonum autem ad proximum operamur, non tantum cum animo ei bene uolumus, sed etiam cum re ipsa uel uerbo uel opere eum adiuuamus, et opera charitatis in ipsum exercemus. Sunt autem charitatis opera duplicis generis: quædam ad fidem pertinent, quædam ad dilectionem. Fidei sunt, ut quod in fide eum instruimus, et ad ueram fidem adhortamur, non solum uerbo (quod est officium doctorum) sed etiam exemplo (quod extrinsecus ueluti fidei nostræ testimonium exhibemus) ueluti quod Deum ore confitemur, uarijsque ritibus laudamus, et glorificamus. Ad quod genus Cæremoniæ sacrificij, sacramentorum, orationum et similia pertinent. Ad dilectionem spectant oratio, elemosyna: quæ et ipsa opere exteriori certis quibusdam obseruationibus præstantur: quibus scilicet non id tantum agimus, ut in proximum munifici, liberales et benigni simus: sed etiam ut alios ad idem genus uirtutum excitemus. Quo sane uerba Christi pertinere uidentur, dicentis, Non potest ciuitas abscondi, super montem posita: neque qui accendunt lucernam ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, et glorificent patrem uestrum qui in coelis est. Quibus nimirum uerbis significat, fidem et charitatem, omniaque adeo bona opera, non in abscondito esse, sed in apertum proferri debere: ut his ipsis, et Deus glorificetur, et eodem exemplo alij quoque ad glorificandum et laudandum Deum, et iuuandum proximum incitentur: Qui unicus et uerus scopus et finis est Cæremoniæ Ecclesiasticarum. Nam quæ non ex uera fide, spe, et charitate procedunt, neque Cæremoniæ sunt, neque cultus Dei, sed meræ imposturæ et hypocrisis appellandæ. Quo nomine Scribæ et Pharisei à Christo arguuntur: Omnia (inquit) opera sua faciunt, ut uideantur ab hominibus: dilatant enim Philacteria sua, et magnificant fimbrias: amant autem

autem primos recubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et uocari ab hominibus Rabi. Eodem uitio laborant, qui labijs tantum, non corde orant: qui elemosynam pauperibus largiuntur, non ut eis profint, sed ut ab hominibus uideantur. Quos et ipsos Dominus redarguit dicens, Cum facis elemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt et c. Hij igitur, et si qui sunt eis similes, tamen si pij in Deum, et benefici erga proximum esse uideantur: tamen quod agunt, non ex uera charitate agunt. Ideoque hypocritæ potius dicendi sunt quam ueri Dei cultores. Iam igitur, ut hypocrisis damnanda est, quam tantopere Christus etiam execratus est: Ita rursus ferendi non sunt, qui omnem exteriorem cultum, ex radice ueræ fidei, charitatis, et spei suppullulantem, succidere conantur. Illa siquidem suam, non Dei, gloriam querit: hij uero Catholicæ fidei lumen sub modio abscondunt, et prouocationem charitatis et bonorum operum, quæ sunt fructus spiritus, in cordibus fidelium suffocant. Media igitur uia incedendum est: ut et interne Deum uera fide, spe et charitate colamus, et harum etiam uirtutum fructus aliquos, ad gloriam Dei et utilitatem proximi in apertum proferamus: Rationabile obsequium Deo et hominibus præstantes, Charitatem fraternitatis inuicem diligentes, et sine simulatione diligentes, honore inuicem præuementes: sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruietes, orationi instantes et c. Omniaque hæc (Apostolo præcipiente) ita agamus, ut honeste et secundum ordinem fiant in nobis. Hunc morem et ordinem diuini cultus et Cæremoniæ, Christus et sancti eius Apostoli, non solum uerbo docuerunt, sed etiam exemplo exhibuerunt. Cuiusmodi sane est, quod Christus genibus flexis, et super terram, et in faciem procidens, orauit: Quod cæcum illuminaturus, oculos eius luto ex sputo facto liniuit: Quod Lazarum eleuatis sursum oculis, magna uoce exclamans resuscitauit, et si qua sunt similia. Et quod Apostoli trinam immersionem in baptismate obseruarunt: quod in ieiunijs et orationibus loci et temporis rationem habuerunt: Vt hæc et multa alia Apostolici Canones testantur. Quos deinde Apostolici quoque uiri sequuti, Apostolorum uidelicet uel τῶν ἀποστόλων, uel eorum temporibus uicini: tum alias quoque, pro qualitate et conditione temporum, auctore spiritu sancto addiderunt. Quales sunt, quas Tertullianus enumerat: Vt renuntiatio, quæ fit diabolo et angelis eius, in baptismate trina immersio, sumptio Eucharistiæ de manu sacerdotis, oblationes pro defunctis: intermissio ieiunij in die Dominico, et à die Paschæ in Pentecosten: diligens custodia calicis et panis, ne in terram decidant, frontis cruce signatio, et alia ad idem genus pertinentia, quæ ad hæc usque nostra tempora iugiter obserua-

Matth. 6.

Media uia in-
cedendum.

Rom. 12.

1. Cor. 14.

Christi & A-
postolorum ex-
empla in Cæ-
remonijs.

Luce 22.

Ioan. 9.

Ioan. 11.

Cæremoniæ
Apostolorum
uicini.

Synchroni,
id est, contem-
poranci.

Tertull. de co-
rona militis.

Cæremoniae a sanctis patribus additæ. obseruatione custodita sunt. Quibus & aliæ a successoribus sanctis patribus, & sacrosanctis Concilijs additæ sunt: Quales sunt Cæremoniæ sacrificij Missæ, Eucharistiæ, & aliorum sacramentorum: ieiuniorum, orationum, rerum in honorem Dei sacratarum, sanctorum locorum, festiuitatum, & alia multa eiusdem generis: quæ & ipsi spiritum Dei habentes, partim ab Apostolis obseruata custodierunt, partim ut decenti & honesto ordine seruarientur, adiecerunt. Porro his ita ritè ordinatis, & agro dominico pulcherrimis & fragrantissimis Cæremoniarum floribus conferto & exulto: nunquam interea cessat ille, qui est omnis confusionis pater Diabolus, hunc quoq; tam pulchrè sibi & aptissime ubiq; respondentem, diuini cultus harmoniam & ordinem dissipare. Cuius rei innumera sanè, non solum retroactis, sed etiam nostris temporibus ædidi exempla, & hodie (proh dolor) ante oculos cernimus. Cuiusmodi sunt, sacrificij Missæ, & quorundam etiam sacramentorum, & eorundem rituum abrogatio: Ieiuniorum & orationum neglectus, uotorum transgressiones, Omnis pudicitie & castitatis profligatio, destructa & deuastata templa & monasteria, expugnata & eiectione ex templis Dei & sanctorum imagines, rerum sacrarum & Deo dicatarum profanatio: & innumera alia, quæ sunt generis eiusdem. Contra uerò, uideamus etiam ingentem acerrimam Cæremoniarum, quæ sine ratione introductæ, ad superstitionem potius, quàm ad diuinum cultum pertinent. Nam & uarij abusus uerarum Cæremoniarum sunt, ut quod externo cultui inherentes, interim neq; fide, neq; spe, neq; charitate Deum colimus: sed solum hypocrisin exercemus. Quibus omnibus, cum hodie religionis Christianæ obseruationes ita turbatas esse uideamus, ut præter speciosa quædam Christianismi nomina, quibus pleriq; superbe nimis gloriatur, uix uestigium aliquod ueri & germani cultus diuini appareat: Omnium maxime necessarium uidetur, ut patres, qui in futuro Concilio, fidem religionemq; nostram, tot modis ab hæreticis & schismaticis labefactatam, restauratum conuenient: in hoc quoq; incumbant, ut non solum uera Catholicæ fidei & sacramentorum, sed etiam Cæremoniarum dogmata restituantur, falsa condemnentur: et qui abusus inoleuerunt, emendantur. Nos igitur, quoniam alias de dogmatibus fidei & sacramentorum, alijsq; religionis nostræ negocijs, quatenus ad Concilij tractatum pertinere uidebantur, quædam pro nostra mediocritate breuiter perstrinximus, & in scripta retulimus: operæ precium facturi uidebimur, si eundem modum, Cæremoniarum quoq; (quæ & ipsæ pars sunt ueræ religionis) rationabilem & decentem modum, & quæ dogmata in his renouanda, quæ repudianda, qui item abusus tollendi sint, declarauerimus. Itaq; quæ de Cæremonijs, uel a sacrosanctis Concilijs decreta, uel a sanctis patribus,

Diabolus omnis boni ordinis dissipator.

Abrogatio Cæremoniarum per hæreticos.

Cæremoniæ abusus.

Necessaria de Cæremonijs consideratio.

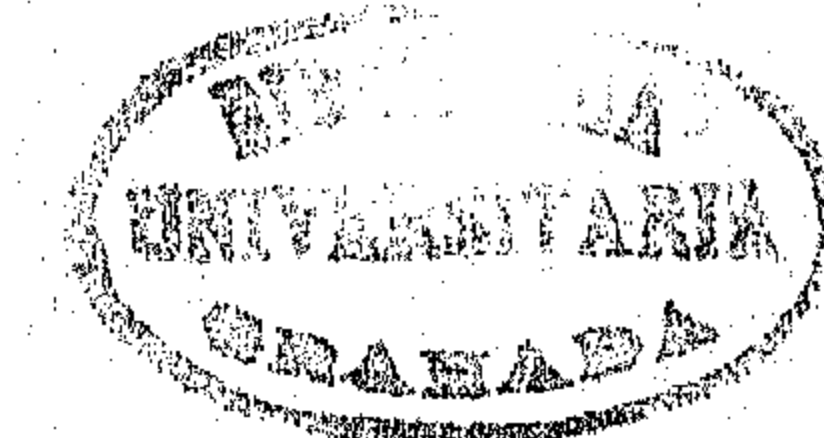
Autoris intentio in hoc opere.

tribus, & communi Ecclesiæ Catholicæ consensu & usu recepta sunt, in hoc uolumen conuulsumus. Quibus & ea addidimus, quæ citra rationem aliquam, & sine ordine inoleuerunt: Vt scilicet hoc modo, quæ abolita sunt, restitui: quæ autem per abusum introducta sunt, abrogari: & cuncta in legitimum ordinem redigi & coaptari possint. Porro hoc opus nostrum, quale quale est, R. D. T. offerendum atq; dedicandum esse statui: Primum quod ei Ecclesiæ præsis, in qua legitimum Cæremoniarum usum, secundum Ecclesiasticas regulas & maiorum instituta, pulcherrimo semper & decentissimo ordine custoditum fuisse, sæpe & uidi ipse & audiui, et magnæcum admiratione obseruauit: Deinde quod eo etiam, dum in minoribus esset, officio & dignitate functus sis, quod unum inter Ecclesiasticæ muneris omnium maxime ad diuinum cultum, tum retinendum, tum ritè exercendum pertinet. Quippe annis aliquot Decanum maioris Ecclesiæ agens: cuius nimirum curæ incumbit facere, ut omnia Ecclesiæ ministeria ritè & legitime peragantur, ac proinde facile quæ in hoc libro rectè scripta iudicataq; sint, cognoscere possis. Quod si igitur hic labor a R. D. T. probabitur, facile aliorum quoq; sana iudicia sustinebit. Si qui autem de his rebus iniquus iudicauerint, nihil est quod horum reformidam censuram, tot uidelicet sanctorum patrum præiudicijs ante multa sæcula repudiatam. Hæc igitur qualiacunq; Reuerendissime Princeps, quæ de Cæremonijs Ecclesiæ ex diuinis scripturis, sanctis patribus, & sacrorum Conciliorum decretis, in hoc uolumen retulimus: tum profanarum etiam constitutionum et Ethnicorum scriptis, quatenus cum naturali & gentium iure consentiunt, & religioni nostræ accommodari possint, corroborauimus, R. D. T. offero, atq; dedico, ut hæc ipsa, tua quoq; autoritate confirmetur, & patrocinio defendatur. Quod tum fiet, si quæ hic rectè in Ecclesia constituta esse deprehendantur, in tua quoq; diocesi custodiantur. Quæ uero ab hæreticis perperam introducta, iustis rationibus confutata sunt, deuentur. Tum in futuro uniuersali, in quo & R. D. T. inter Catholici Orbis Episcopos, suum quoque, & eundem non infimum, locum habebit. Tuo suffragio quæ approbanda erunt, approbentur: damnanda uerò, iusto anathemate percutiantur. Quæ res, ut tuo maxime congruit officio, ita tibi, & apud Deum Optimum Maximum immortale præmium, & apud omnes Catholicos, sempiternæ laudis memoriam conciliabit. Vale ex Landesbuta III. Nonas Augusti.

Operis huius dedicatio.

M. D. XLVIII.

* iij ELEN

AD LECTOREM IOAN.

C O C H L A E V S.

De Carettonijs duplex capitulorum commemoratio.

Non moueat aut conturbet te, Pie ac amice Lector, alius hic ordo librorum & Capitulorum de Caremonijs, quam ille est, quem nuper adnexuit libello meo, in Ioan. Caluini scripto, pro Concilij Tridenti qualicumque defensione, Typographus. Non enim meo consilio aut data opera factum est, sed casu per imprudentiam sic accidit: Dum ego antiquum D. Bruni Quaternionem, in quo aliquot librorum eius Capitula consignata erant, tradidisset Typographo, ut positor literarum ex eo adiungeret libello iam dicto, ea duntaxat Capitula, quae de Vniuersali Concilio & Sex libris fuerant excerpta, eo quod ad rem non nihil facere uiderentur: illi mentem meam non recte capientes, adiunxerunt alia quoque Capitula, ex alijs illius libris: In Quaternione illa contenta. Inter quae sane connumerantur 45. Capitula sub hoc titulo, *De Caremonijs Liber unus*. Verum quidem est, eiusmodi 45. Capitula sic in unum grande uolumen fuisse ab Authore congesta, primum: Sed ubi ego ea perlegissem, admonui & rogauit cum, ut pro Lectoris usu & commoditate aliter Opus illud distingueret, ne forte nimia prolixitas uel tedium lectioni uel confusionem ipsi Operi afferret. Unde factum est, ut Authoris consensu, prolixius opus illud in Duo sit diuisum. In quorum altero seorsum uniuersa tractaretur materia de imaginibus: in altero uero Sex constituerentur libri particulares, cum suis unusquisque Capitulis, De Caremonijs. De his igitur te, Benigne Lector, praemonere uolui, ut intelligas, unde acciderit diuersa haec de Caremonijs Capitulorum assignatio. Caeterum Opus de imaginibus tanta doctrinae ubertate tractatum ac refertum esse arbitror, ut idem argumentum a nullo alio, uel ex antiquis uel ex recentioribus, aut copiosius aut eruditius, in hanc usque diem tractatum fuisse crediderim. Opus uero de Caremonijs ita digestum est diligenter, bono seruato ordine, atque distinctione sumpta a personis, rebus, locis, temporibus & Ecclesiae usibus atque consuetudinibus: ut facile possis inde multiplicem capere fructum, non solum multisque ex optimis Authoribus de uarijs rebus eruditionis & scientiae: uerum etiam eximiae pietatis sanctiorisque uitae, ex laudatissimis antiquorum monitis et exemplis, quae tibi hic monstrantur, non solum ex sanctis Ecclesiae Doctoribus, Cypriano, Ambrosio, Chrysostomo, Augustino, Basilio &c., atque etiam ex Ecclesiasticis historijs, sed etiam ex sacris literis tum ueteris tum noui Testamenti. In primis igitur & utile & necessarium existimo hoc opus, his maxime temporibus. In quibus per nouas sectas, e cordibus hominum cultus & timor Dei ita exufflatus est, ut nesciam, an fuerit usquam aut unquam ulla inter mortales religio,

Opus unum in duo diuisum.

Opus de imaginibus.

Opus de Caremonijs.

Utilitas operis de Caremonijs.

religio, quae sacra sua uel minus curarit uel magis contempserit, quam sit hodie apud omnes, quorum animi sunt nouarum sectarum dogmatibus, sub Euangelij falso praetextu & nomine, imbuti aut uerius infecti, & a priscis maiorum nostrorum obseruationibus, Ecclesiaeque traditionibus abalienati atque abstracti. Adeo enim Nouarum sectarum contra cultum Dei audax attentatio. operti sunt prauissimo carnalis libertatis & malitiae uelamine, ut uerum illud Dei uerbum, quod per Malachiam Prophetam ad nos loquitur, surda prorsus aure accipiatur, & corda minime tangat. Filius (inquit) honorat patrem, & seruus dominum suum: Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? Et si Dominus ego sum, ubi est timor meus? Dicit Dominus exercituum. Quae sunt, obsecro, sacra Christianorum uel sanctiora uel celebriora apud maiores olim nostros, quam Missarum solennia, quam septem Sacramenta, quam templa & Monasteria, quam religiosae rituum obseruationes in ieiunijs, uigilijs, horis Canonicis, ornamentis diuino cultui consecratis, & elemosynis? At haec hodie ita despecta et neglecta sunt apud sectas, ut maxima ex parte prorsus abolita, atque etiam in plerisque locis publice interdicta fuerint. Lege igitur Pie Lector hos de Caremonijs Sex libros, ut non solum doctior ex multarum rerum cognitione hinc euadas, uerum etiam ut melior magisque pius, ex sanctorum patrum admonitionibus, uitaeque & religionis imitatione reddaris: & condoleas nobiscum uniuersis, qui per sectas nouas in aliud Euangelium, quam acceperunt patres eorum, translati sunt. Quod si haec pia & erudita, quae Deus Opt. Max. per D. Brunum (speciali gratia in hoc a Deo donatum & excitatum) tibi subministrat, non uidebuntur sufficere aut satisfacere: Dabimus tibi propediem antiquiora quaedam, ex quibus plane cognoscas, quantae uenerationis olim apud primos in Germania Christianos fuerint, religionis nostrae sacra & instituta. Etenim dabimus tibi ex uenerandae uetustatis Codicibus quibusdam scriptis Amalarium, Treuerensem olim Archiepiscopum, de totius Missae ritibus & sanctis mysterijs, qui sub Carolo Magno, & Ludouico Pio, filio eius, floruit. Dabimus & Vualafriidum Strabonem, de exordijs & incrementis rerum Ecclesiasticarum, qui sub eodem Ludouico pio sanctissime uixit & scripsit. Dabimus & alia quaedam uenerandae antiquitatis piorum patrum monumenta, quae laboriose ex difficulter legibilibus manuscriptis libris sunt exscripta. Bene uale, ac D. Bruni laboribus nobilisque ingenio, & omnimoda eruditione, nostrisque studio ac pia intentionis aeditione fruire, ac Deo omnium bonorum datori gratias age, Candide Lector,

Amalarij & Vualafriidi opuscula antiqua.

INDEX

INDEX IN SEX LIBROS

D. BRUNI DE CAEREMONIIS, PER
Ioan. Cochlaeum.

A

A bstinentie lex à Domino, eius praeuaricatio à Diabolo	147	Augustini de Caeremonijs, unde dictae sint, opinio	1
Abstinentia debet esse moderata	148	Augustini regula de Caeremonijs	5. & 7. & 12
Abstinentia ab esu carniū potest bene ac male fieri	152	Augustini corpus translatum in Sardiniam, & Italian	87
Abusus in celebratione Missarum	45	Azuma septem diebus Pascha	184
Abusus in prophanandis reliquijs & rebus sacra-	90		
Abusus in sacris quae Laicali uestitu peraguntur	91	B aculus pastoralis seu uirga ad pascendum datur Episcopo	69
Abusus in prolixis & ineptis compositionibus Clericorum	140	Baculus consolationis, uirga correctionis est	ibidem
Accursij error de affatibus Augusti	104	Baptismatis Caeremonie male abolite	40
Adae sepultura, ubi passus est Christus	83	Baptizandis Trina aut una sit mersio	41
Adoratio duplex, Latriæ & Dulie	98	Baptismi diuersitas propter diuersa mysteria	42
Adorare in spiritu & ueritate quid est	96.	Baptizandus cur ungitur in pectore, inter scapulas & in uertice	59
166		Baptismatis olim duo erant tempora Pascha & Pentecoste	164
Afflictionum diuersa genera ex ira Dei	128	Baptisma tempore periculi aut necessitatis sompniandum	165
Afflictionum cause ex nouis seclis	ibidem	Basilij rationes, cur non sunt omnia palam scripta	6
Agni paschalis esus & Caeremonia	184	Basilicæ, templa dicuntur	48
Alba & amictus, uestes sacre quid significant	64	Basilicæ in honorem alicuius sancti dedicantur	52
Alba Poderis dicitur, stricta olim in ueteri Testamento, nunc larga in nouo	65	Basilij rationes de statis horis, id est, Canonics	170
Alexander Hircani filius ciues 800, cruci affixit	81	Basilicæ multe in honorem Saluatoris dedicate	206
Alleluia uox Letitiae, in caelo semper erit	134	Beda diligentia circa magnum circulum Pascha	190
Ambulare hic in re laboris & in spe quietis	196	Benedictio salis & aquae, Cerei Paschalis &c.	54
Anachoritarum & heremitarum abstinentia	190	Bohemorum disidium propter communionem reprobatur	39
Anacleti Papae Epistola de diuisione prouinciarum	17	Bonem & asinum coniungere quid significat	215
Eiusdem Epistola, quomodo ordinandi sint Episcopi	20. & 21	Bustum, locus ubi corpus defuncti comburitur	98
Anna duae ob orationes in scripturis laudatissime	172		
Anna Samuelis mater quomodo efficaciter orauit	174	C adauera Patriarcharum significabant peccata	83
Animarum requies in uita beata qualis est	194	Caeremoniae à Carete oppido Romanis dictae sunt	1
Antiochenum Concilium sub Constantio habitum	52	Caeremoniae uox in nouo Testamento non habetur	ibidem
Antiphona primum Antiochie cantari coepit	134	Caeremoniae an recta Etymologia à carendo dictae sint	2
Antiqua Conciliorum decreta de passionibus martyrum recitandis in eorum festis	207	Caeremoniae ad exteriorē Dei cultum pertinent	3
Apostolorum XII. electio	14	Caeremoniae à diuersis sumuntur	ibidem
Apostoli dicti sunt plures quam XII.	ibidem	Caeremoniarum usus à Christo & ab Apostolis institutus	4
Aqua uino admiscenda est in sacrificio	34	Caeremoniarum antiquitas apud Tertull.	ibid.
Aqua uino admixta significat populum Christo adunatum	ibidem	Caeremonijs	
Aqua in scripturis multipliciter accipitur	63		
Aquae benedictae & Aquae expiationis uirtus ibid.			

DE CAEREMONIIS.

Caeremonijs non indiget Deus, sed nos	5	Chirothecarum mysterium in manibus Episcopi	68
Caeremoniarum intentio	ibidem	Chorepiscopi non sunt amplius, ut olim fuerant	22
Caeremoniarum exempla ex ueteri & nouo Testamento	6	Chorepiscopi, id est, uillani Episcopi, sunt reiecti	ibidem
Caeremoniarum mysteria non omnibus passim reuelanda	ibidem	Chorepiscopi non debent consecrare Ecclesias & altaria	51
Caeremonie infirmioribus necessariae sunt	7	Chriftatis confectio & consecratio	53
Caeremonias contemnere aut abolere, contra Paulum est	ibidem	Chriftatis mysteria per Innocentium III. declarata	ibidem
Caeremonie, aliae uniuersales, aliae particulares	ibidem	Chrifta à proprio Episcopo tempore paschali accipi debet	54
Caeremonie ab hereticis mutatae aut abolitae, restitui debent	8	Chriftatis usus in Sacramento confirmationis	59
Caeremoniarum particularium diuersitas non laedit pacem publicam	11	Chriftatis usus in consecratione Ecclesiae & altaris	60
Caeremonie inutilis & superfluae, quomodo sunt tolerandae	12	Chrifti exempla de uitanda uana gloria	68
Caeremoniae Missarum impie abolitae ab hereticis	36	Chrifti sponsa, Ecclesia: amicus sponsi Episcopus	69
Caeremoniae aliorum quoque sacramentorum restitui debent	40	Chriftus in scala Iacob & lapide uncto praefiguratus	73
Caeremoniarum uet. Testam. bonae significationes	208	Chriftus cur in Bethlehem uoluit nasci	82
Caeremonias uet. Testam. non esse necessarias ad salutem	210	Chriftus cur in monte Caluariae pati uoluit	83
Caeremonie & legalia sacramenta non subito debent aboleri	ibidem	Chrifti conuersatio in terris, ut ueri hominis	97
Caeremonie diuersae sub unitate fidei non nocent	212	Chriftus nespere, nos mane offerimus	160
Caeremoniarum diuersitas tollenda est, si contentiones pariat	213	Chriftus Sol dicitur & Dies in scripturis	169
Caeremonie quaedam in utroque Testamento profectus	216	Chrifti uita & gesta diuersis adaptantur festis	182
Caligae & sandalia Episcoporum quid significauerunt	67	Circulus decemnouennalis ex circulis solari & lunari	183
Canceri malum per signum crucis miraculose curatum	80	Clerici qui dicuntur	13
Candelabra & luminaria quid significant	63.	Clericorum diuersi gradus & ordines	15. 19
209		Clericis debetur honor a Laicis	26
Canonicoꝝ abusus & negligentiae	139	Clerici non adhibeant prophanis uestibus res sacras	56
Canones Conciliorum de obseruandis diebus Dominicis	200	Cœmeterium latine dormitorium &c.	97
Canticorum diuersa genera & exempla scripturae	130	Cœmeterium consecratione fit locus religiosus	100
Cantum diuersa genera in Ecclesijs	131	Cœmeteria non debent prophanari	102
Caput Iohannis Baptistae in diuersis locis	49	Communio duplex, una Missae Essentialis quae fit à sacrificante: altera Caeremonialis, à non sacrificantibus	37
Carnium & uini usus ante diluuium non fuit	149	Communio utriusque exempla dedit nobis Chriftus	ibidem
Caro per ieiunium subicitur spiritui seu animae	153	Communio sub una specie exempla & scripturae	ibidem
Casula charitatis insigne est	66	Communio Calicis non est Laicis praecipua	38
Cause honorandi reliquias martyrum	88	Communio Laicorum sub una specie Ecclesiae consensu recepta	39
Charitas per panem significatur	121	Communione sub utraque specie Laicis non esse necessariam	40
Charitatem nostram erga Deum quid accendit	137	Communio à ieiunis sumenda est	160
Charitatis erga proximum causa	138	Communio singulis diebus dominicis ab August. laudatur	161

A Communio

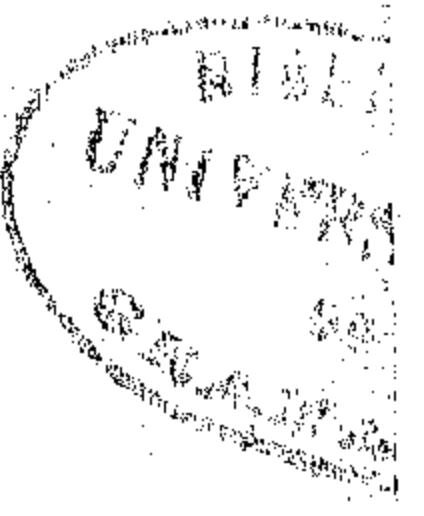
INDEX IN SEX LIBROS

Humilis precationis exempla in Iudith & Hester 142	L	Aici non debent inter Clericos ad altare aut in choro stare 47
Hymni in no. Testamen. ex autoritate Christi & Pauli 131	Laici ante finem Missæ non discedant. ibid.	
Hymnos testantur Philo & Plinius in Epistolis ibidem	Laicis sacrarium intrare non licet 58	
Hymni authores habent Hilarium, Ambrosium, Prudentium &c. ibidem	Lamina aurea Petalum dicta 67	
Hymni & cantica Hereticorum non debent ad- mitti 132	Lauare res sacras cui conuenit 57	
Hymni & Psalmi quomodo differunt ibidem	Lectoris officium 15	
Hymnus duorum Seraphim in omni missa dicitur 133	Letania seu litania duplex; Maior & Minor 127	
Hypocritarum ieiunium & elemosyna 145	Letania septiformis à Gregorio peracta ibidem	
	Lex cur digito Dei, id est, spiritu sancto, scripta dicitur 195	
	Legis Ceremonijs nunc uti non licet 211	
	Liturgia Iohannis Chrysostomi pro dormientibus 33	
	Loca sunt sancta uel consecratione uel sanctorum contactu 92	
	Loca ad orandum deputata Oratoria dicuntur ibidem	
	Loca quedam ad miracula diuinitus pre alijs ele- cta 93	
	Loca sancta adiuuant fidem & intellectum 96	
	Locorum alius sacer, alius sanctus, alius religiosus & alius purus dicitur 97	
	Locus sepulture ab Episcopo consecrari debet 99	
	Loca sacra non iuuant sepultos in peccatis 102	
	Loca sepulture distrabi aut uendi nõ debent. ibid.	
	Luctus funerum apud Christianos moderatus 107	
	Lutheri error de Paschate 185	
		M
	Maia punica, fidei unitatem designant 69	
	Manichæorum error in abstinentia à car- nibus 151	
	Manichæorum error in ieiunio diei Dominicæ 179	
	Manichæorum error contra literam uet. Testa- mentum 214	
	Manipulus quid designat 66	
	Martyres non timuerunt priuari sepulture 117	
	Martyres inuocantur, sed non offeruntur ipsis sa- crificium 201	
	Martyrum gesta & passionis a Notarijs descri- pta 206	
	Mausoleum sepulchrum arte & materia precio- sissimum 114	
	Mausoleum Augusti Cesaris in campo Martio ibidem	
	Memorias Martyrum ne quis perturbet 206	
	Menses Quartus, Quintus, Septimus, & Decia- mus, cur fuerint planctui & ieiunio deputati a Iudeis 181	
	Mensium	

	I	
	Iactura sepulchri à Poetis conficta 116	
	Iactura sepulchri animabus nihil nocet 117	
	Ieiunij observatio olim ualde diuersa 12	
	Ieiunium & Elemosyna adiuuant orationem 144	
	Ieiunium quid est 145	
	Ieiunium Auari aut Venatoris non placet Deo 146	
	Ieiunij origo, ab initio mundi ibidem	
	Ieiunij præuaticatio in Paradiso facta est 147	
	Ieiunij utilitates mul.æ 152	
	Ieiunium corporibus prodest 153	
	Ieiunium facit abstinere à peccatis ibidem	
	Ieiunio sunt miracula & eijciuntur demonia 154	
	Ieiunia Iudith & Hester ibidem	
	Ieiunia Nimine iram Dei placauerunt 155	
	Ieiuniorum usus contra imminetia pericula ibidem	
	Ieiunium dat conuulsijs gratiam & saporem. ibid.	
	Ieiunium dat alas orationi in celum ibidem	
	Ieiunij præconia ex Ambrosio & Basilio 156	
	Ieiunare in speciem quid est 157	
	Ieiunatores delicati 158	
	Ieiunia Quatuor temporum 190	
	Immunitas Ecclesiarum quantum in se per circui- tum comprehendit 61	
	Intentio nostra longe alia est quam Iudeorũ, etiam in eisdem ceremonijs 116	
	Iohannis Baptiste reliquie mirabiliter reperte 84	
	Iosephus quidam ex Iudaismo conuersus, mira per crucem fecit 90	
	Irenei moderatio circa Ecclesiarum pacem 11	
		K
	Kyrieleison, aliter apud Græcos quam apud La- tinos canitur 28	
	Kyrieleison in Missa Basilij & Chrysost. ibid.	

DE CÆREMONIIS.

Mensium diuersa nomina apud Iudeos ibidem	O	Blatio munda, de qua Malachias, missa est 30
Mensis primus apud Iudeos Nisan appellatur 185	Oblatio secundum ordinem Melchisedech ibidem	
Miracula & terrores circa reliquias Petri & Pauli Romæ 86	Oblatio duplex, cruenta in cruce, incruenta in al- tari 31	
Miraculum tempore Zozyimi Pape circa Bapti- sterium 198	Oblatio pro uiuis & mortuis in Missa ibidem	
Missæ quid est 27	Oblatio pro defunctis, et si non omnibus prodest, pro omnibus tamen facienda est, teste Augusti- no 32	
Missæ partes, Essentiales & Accidentales ibid.	Oblationes populi ad altare, ex Dei præcepto 36	
Missæ primum Antiochiæ à S. Petro celebrata ibidem	Offerentium nomina olim in Missa recitata 36	
Missæ, quæ & Liturgia, Ritus non scripti sed traditi ibidem	Offerre holocaustum de rapina quid est 148	
Missæ superadditiones à Romano Pontifice fa- ctæ 28	Orario seu stola, quibus concessum est uti 66	
Missæ introitus, à quo institutus fuerit ibidem	Orare inaniter quid est 138	
Missæ à nouis sectis impie abrogata 30	Orare sine intermissione quid est 166. & 167	
Missæ opus bonum & sacrificium est 33	Orare semper duobus modis recte intelligitur ibidem	
Missæ, mul.æ & antiquæ Ceremonie 35	Orandum mane & uespere autoritate scripturæ 169	
Missæ in Oratorijs priuatis non celebrentur die- bus festis 47	Orandi tempus tota uita est 171	
Missas celebrare non licet nisi in locis consecra- tis 60	Orationes pro diuersis rebus in Collectis 33	
Missæ hora tertia celebranda, excepta nocte Na- tinitatis 159	Orationes in templis modeste ac uerecunde fiant 93	
Mitra seu Tiara seu Cidaris nunc Infula dicitur 69	Orationes funebres in laudem defunctorum 105	
Modestia in orationibus seruanda 174	Oratio dupliciter consideratur, ut cultus & ut Ritus 121	
Moralia per legis Ceremonias significata seruari debent 215	Oratio uarios habet Ritus 122	
Mors non interitus, sed migratio quedam est 106	Oratio quare fit uersus Orientem ibidem	
Musice diuersa instrumenta per David 130	Orare oportet stando diebus Dominicis & tem- pore Paschali 123	
Musice instrumenta quid mystice significant 135	Orationes, aliæ sonore, aliæ in silentio 124	
Mutatio facta est, non in Deo, sed in sacrificijs & sacramentis 212	Orare sine intermissione quid est ibidem	
Mutatis Ceremonijs non mutata est fides in Chria- stianum ibidem	Oratio Dominica à Prophetis ponitur sub alijs uerbis 125	
Mysterium in numero XVII. 196	Orationes aliæ sub alijs uerbis idem petunt quod Dominica ibidem	
Mysterium numeri CLIII. ibidem	Oratio Ritus est, quando sacrificio & sacramen- tis applicatur ibidem	
	Orationes in Missa Quadruplices ibidem	
	Orationes Missæ pro omni statu, etiam pro infa- delibus 126	
	Orationes in Missa pro quibuslibet necessitatibus nostris 127	
	Orationum Ritus à sectis impie aboliti 128	
	Orandi exempla quedam in silentio, quedam alta uoce 129	
	Oratoria domus Dei dicuntur 92	
	Ordinationes primitiue Ecclesie, in quibusdam mutate sunt 19	
	Ordinationes ne fiant per saltum in Clero 20	
	Ordinis antiqui Ritus obseruari debent 42	
	Ordinandi tempora olim constituta 165	
	Ostiariorum officium 15	
		A ij Palla

INDEX IN SEX LIBROS

P	Presbyteri in fronte consignare non presumant	59
Palla Altaris cur debet esse linea	71	
Pallij usus quibus conceditur	70	
Pallij multa mysteria, in materia & forma sua	ibidem	
Parentare quid est	99	
Pascha aliter olim ab Asiaticis Episcopis celebratum	10	
Pascha semper Dominica die celebrandum, non more Iudeorum	ibidem	
Pascha Ritus habet & sacramentum	183	
Pascha olim diuersimode in Ecclesia obseruatum	185	
Pasche festum ex cursu Solis & Lune	186	
Pascha aliter à nobis quam à Iudeis obseruatur	187	
Pascha, transitum Christi de morte ad uitam significat	191	
Pasche mysterium ex cursu Solis & Lune	192	
Pasche mysterium ex tempore post uernum æquinoctium	193	
Pastores & Doctores Ecclesie qui sunt	15	
Patriarche, qui & Primates	18	
Paulus contra stimulum carnis petens, non est exauditus	137	
peccata populi comedunt sacerdotes	171	
Pentecoste, quare ad baptismum olim deputabatur	164	
Pentecoste neq; ieiunium neq; genuflexionem habet	195	
Pentecoste dies habet 50. omnes Dominicis similes	197	
perfarum sobrietas	157	
Petri & Pauli corpora è Catacumbis translata	86	
Philo Iudeus de Semijs & Monasterijs Christianorum	131	
Pietas in operibus misericordie	120	
Pietas officiosa in sepeliendis mortuis	ibidem	
Plactus in funere Iacob, & sancti Stephani	107	
Platonis lex de agris ad sepeliendum aptis	116	
Plinius negauit immortalitatem animarum	107	
Pœnitentiam publicam agentes, quomodo admittuntur ad communionem	163	
Preces nostras interuentu & meritis sanctorum exaudiri	203	
Precepta moralia legis ualent ad salutem per gratiam Christi	210	
Pretoris est, ne prohibeantur sepeliri mortui	103	
Presbyter, id est senior, non ab ætate sed à dignitate dicitur	16	
Presbyteri olim etiam Episcopi dicebantur	19	
Presbyterorum & Diaconorum diuersa officia	25	
Q	Quadragesimali tempore ante uesperas cibum capere non licet, exceptis diebus Dominicis	149
Quadragesima dierum ieiunium à Moysè et Helia seruatum	175	
Quale fuit sanctorum patrum ieiunium	149	
Quadragesimarij numeri mysteria	175	
Quadragesima dat Deo Decimas de diebus anni	176	
Quadragesima non admittit esum carniuum nisi in firmis	ibidem	
Quadragesima non admittit prandium nisi diebus Dominicis	177	
Quarta & sexta feria cur ieiunatur	179	
Quatuor tempora anni ieiunio deputata	181	
Quibus rebus recte uenerantur à nobis sancti	204	
Quid oremus, sicut oportet, nescimus	136	
Quinquagenarij numeri mysterium	175	
Quotidiana communio ab Augustino suadetur	161	
Quotidianus panis noster quis est	162	
Quotidiana Oratio ea est quam Christus docuit	173	
Quotidiane orationis uirtus	ibidem	
R	Rechabitarum abstinentia à uino	149
Religio omnibus rebus, etiam Imperijs, preferenda est	1	
Religiosus fit locus per sepulturam	110	
Reliquie sanctorum in ueneratione semper habite	49	
Reliquie apud diuersas urbes	ibidem	
Reliquie Ioannis Baptistæ & Ioannis Chrysostomi	50	
Reliquie sanctorum in consecratis conduntur altaribus	64	
Reliquiarum origo ex ueteri Testamento antiquissima	82	
Reliquie sanctorum sæpe diuina reuelatione repperite sunt	84	
Reliquijs templa & altaria extructa & consecrata	85	
Reliquie reuerenter asseruari & non nudè tangendebent	89	
Res sacras non oportet abusu prophanari	56	
Ritibus		

DE CAEREMONIIS.

Ritibus Maioris Ecclesie alie minores se conformare debent	9	Sepelire confortem nature pium opus est	120
Ritus funerandi quidam crudeles, quidam pij	106	Sepeliendi officium ad quos spectat	112
Ritus antiquissimus est, corpora defunctorum humi condere	108	Sepultura mortuorum significat remissionem peccatorum	83
Ritus Barbarorum diuersi circa funera	ibidem	Sepultura origo uetustissima est	99
Ritus uarij Grecorum & Romanorū circa sepeliendos mortuos	209	Sepultura ius precio uendi non debet	100
Ritus pij sepeliendi à seclis male abolerentur	ibid.	Sepultura Ecclesiastica negatur infidelibus & hereticis	ibidem
Ritus diuersi in Ecclesijs pro loco & tempore	213	Sepulchra olim in urbibus & in publico prohibita	109
Ritus orandi, etiam si eisdem uerbis & gestibus fiant, longe differunt, si à Christianis, quam si à Iudeis aut Gentilibus fiant	216	Sepulchrum Adriani Imperatoris status preciosum	115
Rogationum Tres dies quomodo seruari debent	128	Serapis Aegyptiorum Deus	97
Rom. Ecclesie debent alie in Ritibus se conformare	9	Sermones ueros potius quam disertos diligere	141
Romana Ecclesia in Pasche obseruatione præuoluit	11	Spes cur per ouum significatur	121
Romana Ecclesia per orbem indixit diem Pasche omnibus Ecclesijs	187	Spei effectus in orando qui sunt	136
S		Spiritus quomodo pro nobis postulat aut interpellat	137
Abbati ieiunium olim in discordia fuit	177	Spiritus sancti charismata & dona	138
Sabbato ieiunandum esse probat Innocentius Papa I.	178	Stola, quæ & Orarium dicitur, iugum Domini significat	65
Sacerdotibus debetur honor à Laicis	26	Stola una, non duabus utendum est in sacrificio	66
Sacerdotes & sacra uiolari prohibent leges & Canones	57	Subdiaconorum officium	16. & 25
Sacerdotis est, de pondere peccatorum iudicare	163	Sulpitij sepulchrum in campo Esquilino	110
Sacerdotum est, orare pro se, & pro populo	171	Sylla primus è Patricijs iussit corpus suum cremari	108
Sacrarum rerum duplex Ritus, consecratio & usus	50	Synodus Nicæna & Romana sub Syluestro	205
Sacrificium Missæ multipliciter probatum	29	T	
Sacrificium soli Deo offerendum	ibidem	Abernacula templi Duo, interius & exterius	209
Sacrificia Gentilium impia sunt	ibidem	Templa Christianorum multa, non unum tantum ut Iudeorum	95
Sacrificium representatiuum in Missa	31	Templa sub persecutoribus non fuisse magna	205
Sacrificans non minus quam duos habeat assistentes	46	Templa multa & magnifica à Constantino extructa	ibidem
Sacrificijs ueteris Testamenti non utimur, sed bene significant	215	Thelephori Papæ constituto de Quadragesima	177
Sacrilegium foret, libros ueteris Testamenti abijcere	215	Theophylli error in supputatione Paschatis	189
Sancti pro nobis orant & exaudiuntur	201	Thracæ natalem lugebant, mortem cum gaudio celebrabant	106
Sancti sunt sicut Angeli Dei in cælo	ibidem	Thymiamaterium quid in Templo significat	209
Sanctos orare pro nobis probatur exemplis scripture & Cypriani	202	Tobie pietas in sepeliendo mortuos	113. & 120
Sanctorum commemoratio in nostris ad Deum precationibus	203	Tonsura Clericorum qualiter fieri debet	44
Sarcophagus, quasi carnem uorans arca seu urna	97	Tonsura Clericorum quid significat	45
Seditio propter hymnos Constantinopoli exorta	132	Translationes reliquiarum ex causa pietatis	87
		Trium hebdomadarum primi mensis mysterium	193
		Tunica duæ Pontificis, Byssina & Hyacinthina	67

INDEX IN SEX LIB. DE CAEREMONIIS.

V		Vnctio Episcoporum in capite & manibus quid significat 43	
V Acare hymnis & laudibus Dei die Dominica 199		Vnctio manuum presbyteri differt ab vnctioe Episcopi 44	
Vasa & uestimenta sacra non debent prophanis vsibus aptari 55		Vnguenti sacri confectio in ueteri Testamento 55	
Vasa consecrata quid significant 62		Vnctiones quae sunt circa Sacramentum baptismi 58	
Veneratio reliquiarum & earum adoratio quomodo fit 99. & 206		Voluntas Dei non est mutata per mutatas legis Caeremonias 212	
Veneratio sanctorum quomodo fieri debet 204		Voracitas in male ieiunantibus 157	
Vestium sacrarum uarietas, ratioq; & significatio 64		Voracium ingluuias in Quadragesima 176	
Veteris legis Caeremoniae ad quid hodie utiles sunt 214		Vsus uini post diluuium cepit 147	
Veteris legis scripta non sunt superuacanea nec abijcienda 215		Vtilitas Ecclesiastica sepulturae 119	
Vetustas ieiunij ante legem 147		Vxores eadem habuere sepulchra cum uiris suis 111	
Violare sepulchra graue crimen est 102		Z	
Violantes sepulchra sacrilegi sunt 103		Zacheus & Centurio Christum diuerso studio honorarunt 162	
Vitam beatam petere semper licet, ac bonum est 136		Zelus Moysi adiunctus amori erga populum 70	
Vitam beatam oramus & speramus, sed non uidemus ibidem 194		Zenoniorum trium Martyrum ossa per somnum ostensa 84	
		Zona, cingulum, continentiam designat 65	
		Zozymi Canon de ordinibus Cleri 20	

FINIS.

Dr CONRADI BRVⁿ
NI DE CAEREMONIIS LIBER PRIMVS,

DE CAEREMONIIS ECCLESIAE IN GENERE.

Caput primum.

Caeremonia nomen a gentilibus sumptum uidetur. Est enim Caeremonia a Caerete oppido dicta, ut Valerius Maximus testatur, ex euentu (ut ipse narrat) tali. Vrbe, inquit, a Gallis capta, cum Flamen Quirinalis uirginesque Vestales, sacra onere partito ferrent, easque pontem sublicium transgressas, & diuium, qui ducit ad Ianiculum, descendere incipientes, L. + Aluianus plauastro coniugem & liberos uehens

aspexisset: suis, ut plauastro descenderent, imperauit, atque in id uirgines & sacra imposita, omisso coepto itinere, Caerete oppidum prouexit: ubi cum summa ueneratione recepta, grata memoria; ad hoc usque tempus hospitalem humanitatem testantur. Inde enim institutum est, sacra Caeremonias uocari, quia Caeretani ea in fracto Reipub. statu, perinde ac florente coluerunt, Haec ille. Tanta uis religionis etiam falsae apud Gentiles fuit: omnia namque (ut idem ait Valerius post religionem ponenda, semper Romana ciuitas duxit, etiam in quibus summam Maiestatis conspici decus uoluit. Quapropter non duditaerunt sacris imperia seruire, ita sererum humanarum futura regimena existimantia: si diuinam potentiam bene atque constanter fuissent famulata. Quanto magis omnibus rebus praeponeuda est uera religio Christiana, a qua salus nostra pendet: unde Caeremoniae (quam tertiam partem uerae & Christianae religionis esse diximus) merito in Ecclesia retinendae sunt, & maximo studio custodiendae & conseruandae. Nec me fugit, quod Augustinus alibi scribit, Caeremoniae uocabulum non esse in usu sanctarum scripturarum: & a carendo appellatas esse Caeremonias, eo quod obseruantes careant ijs rebus, quibus abstinent. Quo loco de scripturis noui Testamenti sanctum patrem loqui puto, in quibus certum est, uocabulum Caeremoniae non contineri. In ueteri autem Testamento nemo ignorat, & uerbum Caeremoniae esse usitatissimum, & rem ipsam in ijs etiam quae a Deo mandata fuerunt connumerari, iuxta illud Iero ad Moysen. Esto tu populo in his quae ad Deum pertinent: ut referas quae dicuntur ad eum, ostendasque populo Caeremonias & ritum colendi, uiamque per

A

quam

Val. Max. Lib. i. Cap. ii.

T. Livi. lib. 5.

alias Albi nus.

Caeremoniae a Caerete oppido dictae sunt.

ibidem

Religio rebus omnibus praeponeuda.

Lib. 2. retractationum, c. 37.

Mentio de Caeremoniis, in ueteri test. Exod. 19.

quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Item illud
 Moyſi ad populum, Quæ est alia gens sicindyta, ut habeat Cæremonias
 iustaq; iudicia & uniuersam legem, quam ego proponam hodie
 ante oculos uestros: Et Dauid iam moriturus, ad Salomonem filium,
 Confortare (inquit) & esto uir fortis, & obserua, ut custodias man-
 data domini Dei tui, ut ambules in uisjs eius, & custodias Cæremonias
 eius, & præcepta eius & iudicia, & testimonia. Cæterum de Ety-
 mologia uocabuli Cæremonia, quod ipse á carendo dictum putat,
 uix equidem uideo quid statuere possim. Primum enim uera Ety-
 mologia ratio (quam Cicero ueriloquium appellat) id exigit, ut ad om-
 nia significata uocabuli sit generalis, etiam si alijs quoq; reb. sit com-
 munis. Illud plane constat, eam non in omnes Cæremonias recte
 conuenire. Nam ut sint Cæremonia quædam in hoc instituta, ut á
 reb. quibusdam abſtineamus, cuiusmodi est ieiunium & abſtinentia a
 quibusdam escis: tamen complures aliæ sunt, quarum usus in habendo
 magis agendoq; quam carendo consistit. Quales sunt Cæremoniæ
 Sacramentorum, rerum sacrarum, & similiarum: de quib. dici non
 potest, quod a carendo dictæ sint, Quia qui eas obseruant, reb. ipsis
 præsentib. utuntur, non absentib. & quib. abſtinendo carent. Sic
 bona est Ety-mologia uocabuli, Testamentum, ut ex eo appelletur,
 Etymologia. Quod sit testatio mentis: Quia omne testamentum est testatio men-
 tis. Et possessionis, ut dicatur, quasi pedum positio: quia omnis, qui
 possidet, naturaliter rei quasi pedib. insistit. Et mutui, quasi de meo
 fiat tuum: quia semper quod mutuo damus, de nostro facimus, ut alio-
 rum fiat. Pœnitentiæ, ut sit dicta, quasi puniens in se, quod dolet esse
 commissum, a pœnitere quod est pœnam tenere. Nam quisquis pœ-
 nitentiam agit, in se punit ulciscendo quod commisit peccando, ut in-
 quit Augustinus. Hæc sanè & si quæ sunt aliæ his similes uocum
 interpretationes, generales sunt ad omnia uocum significata, & ple-
 runq; ab eo potius ducuntur, quod rei magis speciale est, quã quod cū
 alijs habet commune. Qua ratione Fabius Quintilianus, hominẽ ne-
 gat ab humo dictum, quia id omnibus animantibus sit commune,
 uerum omnia hæc de ea Ety-mologia accipienda sunt, quæ uel rem
 diffinit, uel quæ interpretatione á toto genere accepta, omnes eius
 partes complectitur. At longe alia ratio est interpretationis ea-
 rum uocum, quæ á certa specie ducta, ad totius generis ambitum
 transferuntur, maxime in eo genere quod Græci, ut Martianus in-
 quit, *ωρίσθη*, Latini allusionem, uel *παρονομασίαν*, Id est, agnominatio-
 nem uocant, Quemadmodum furtum á furno appellatum esse putat
 Labeo Iureconsultus. Id est, á nigro, eo quod clam & obscure fiat, &
 plerunq; nocte. Et tamen scimus furtum non solum clam, sed etiam
 manifeste fieri, & nihilominus furti illam interpretationem eti-
 am ad manifesta furta transferri. Sunt autem Cæremonia
 ritus

Deut. 4.

3. Reg. 2.

An Cæremonia a carendo dicatur.

Propria uocabulorū Etymologia.

L. 1. ff. de acq. possess.

L. 2. § appellatione. sicert. pe.

De Pœnit. diff. 3. c. pœnitentia.

Alia species Etymologia.

L. 1. ff. de furtis.

L. 2. § 4. ff. eo.

ritus externi, quos Ecclesia in cultu diuino ad ædificandam fidem, fo-
 uendã charitatẽ, excitandã accendendamq; deuotionem in cordibus
 fidelium, obseruat. Sunt enim Imagines & spectra quædam, quibus fide-
 les instruuntur, ut omnia quæ ad cultum DEI pertinent, ordine &
 decenter agantur. Cultum diuinum uocamus eum, qui diuinitati,
 uel (si expressius dicendum est) deitati debetur. Græci Latriam uo-
 cant, latine uno uocabulo exprimere non possumus. Nam si tantum-
 modo cultus ipse dicatur, non soli Deo deberi uidetur. Nam & ho-
 mines colere dicimur, quos honorifica uel recordatione uel præsentia
 frequentamus. Quin & quædam, quæ subiecta sunt nobis, colere perhi-
 betur. Vnde & agricolæ, & coloni, & incolæ, & colonia, a colendo,
 nimirum & incolendo uocantur: iuxta illud Poetæ,
 Vrbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni.

Augu. de ciuit. Dei lib. 10. c. 1.

Virg. Aene. 2.

Sic & Religio & pietas, non Dei tantum cultum significant: sed etiam
 ad alia quædam referuntur, ut ad propinquos, patriam, parentes: &
 more uulgi, in operibus etiam misericordiæ, pietas frequentatur.
 Latria igitur, & Dulia tamen si seruitutẽ significant *ἀλατρεύω* & *δουλεύω*
 quasi seruiuo. Tamen secundum consuetudinem, qua locuti sunt, qui
 nobis diuina eloquia condiderunt: Latria aut semper aut tam fre-
 quenter, ut penè semper, ea dicitur seruitus, quæ ad solum Deum co-
 lendum pertinet: Ea autem, quæ hominibus, & sanctis debetur, Dulia
 uocatur. Dulia enim intelligitur seruitus communis, hoc est, seu Deo
 seu homini, seu cuiuslibet rerum naturæ exhibita. Sicut hæc & quædam
 alia, ad eandem rem pertinentia, doctissimè ex Augustino & Diuo
 Thoma explicat Io. Cochlaeus, nostri æui pius & eximius Theologus,
 in eo libro: quem de Sanctorum Inuocatione & intercessione,
 deq; Imaginibus & reliquijs eorū, piè ritèq; colendis, aduersus Henri-
 cum Bullingerum Tigurinum scripsit. Cultus diuinus duplex est,
 interior & exterior: Interior, sit fide, spe & charitate, quo DEO per
 intellectum & affectum cōiungimur. Exterior, est professio quædam
 cultus interioris, externis quibusdã et corporeis signis & ritibus signi-
 ficata: ut sacramentū, sacrificium, oratio. De utroq; accipiendū est illud
 Psalmi, Cor meum & caro mea exultauerunt in DEVM uiuum, Cul-
 tus autẽ exterior ad interiorẽ ordinat. Cæremonia igitur ad cultum
 diuinum exteriorem pertinet. Sumuntur autem Cæremonia, a per-
 sona, re, loco, & tempore. A persona, ut quæ non ab omnibus, sed
 a certis personis exercentur: Ut honor, qui Pontificibus, sacerdoti-
 bus, alijsq; ministris Ecclesiarum exhibetur. A re, ut ritus sacrificij, sa-
 cramentorum, sacrorum, & obseruationum. A loco, ut cultus DEO
 certo loco exhibitus. A tempore, ut celebrationes festiuitatum. Et
 inter has, quædam immediatè ad Deum ipsum, cui cultus exhibetur,
 referuntur, ut ritus sacrificij. Quædam ad homines Deum colen-
 tes, ut ieiunia, eleemosynæ, orationes, & aliæ obseruationes: Et hæc
 A 2 ad cultum

Cultus Dei duplex, Interior et Exterior.

Psal. 37.

Multiplikes Cæremonia.

ad cultum diuinum, tam interiorē, quam exteriorē ueluti præparant. Quædam quasi instrumenta diuino cultui adhibentur, ut sacra uasa, uestes sacræ, chrisma, cæreus, luminaria: in sacrificio, sacramentis, alijsq; diuinis officijs. Nec nouum est, & humanum inuentum Cæremoniarum in Ecclesia, ut pote, quibus ipse etiam seruator noster Christus sæpe usus est. Nam & genibus flexis, & super terram, & in faciem procidentem, ipsum orasse Euangelica testatur historia. *Marci. 14. Luc. 22.* Similiter cæcum illuminaturus, lutum ex sputo fecit, & liniuit lutum super oculos eius, iussitq; ut in natatoria Siloe lauaret: aliorum oculos tetigit, & uisum receperunt. Idem resuscitaturus Lazarum, eleuatis sursum oculis, uoce magna clamauit, Lazare, ueni foras. Sed & Apostoli & discipuli, dominum & magistrum suum imitati, Cæremonijs in cultu diuino usi sunt. Paulus in omnibus propè actiōibus Christianorum Cæremonias exigit, Quod ferè indicant hæc & similia: ut uiri capite detecto, mulieres uelato orent. Quin & in ipsis Apostolorum Canonibus, quædam de cæremonijs statuta reperiuntur, Quale est illud de trina merfione in Baptismo. Si quis Episcopus aut presbyter non trinam merfionem unius ministerii celebret, sed semel mergat in baptismate, quod dari uidetur in domini morte, deponatur. Item illud de ieiunio, Si quis Dominicum diem aut Sabbatum, uno solo dempto, ieiunare depræhendatur, deponatur: Si Laicus, à communionē deiciatur. Itē illud, Si quis Episcopus, aut presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor, sacram Quadragesimam Paschæ, aut Quartam feriam, aut parascuen non ieiunauerit, deponitor, præterq; si imbecillitate impediatur corporis: si Laicus sit, communionē priuetur. Item illud, Vas aureum & argenteum sanctificatum, aut uelamen linteumue, nemo amplius in suos usus assumpto: iniquum enim est, Cæterum si quis depræhensus fuerit, excommunicatione multator. Multas quoq; Cæremonias enumerat Tertullianus, in libro de Corona militis: Quarum quædam cum Apostolicis Canonibus conueniunt, Vt à baptismate (inquit) ingrediar, aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius, in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur, nos renunciare Diadolo et pompæ & angelis eius. Dehinc ter mergitamur, amplius non aliquid respōdentes, quam Dominus in Euangelio determinauit: Inde suscepti, mellis & lactis concordiam prægustamus, exq; ea die lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Eucharistiæ sacramentum & in tempore uictus ab omnibus mandatum à domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quam præsentium, sumimus: oblationes pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus. Die Dominico ieiunium nephas ducimus, uel geniculis adorare: Eadem immunitate in die Paschæ, in Pentecosten usq; gaudemus. Calicis aut panis etiam nostri aliquid, decuti in terram, anxie patimur. Ad omnem

De Cæremonijs Exempla Christi

Marci. 14. Luc. 22.

Ioh. 9. 11.
Exempla Pauli.

1. Cor. 11.

Canones Apostolorum.

ca. 50.

ca. 65.

ca. 68.

ca. 72.

Tertull.

omnem progressum atq; promotum, ad omnem aditum atq; exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia: quacuncq; nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum, si legem expositules scripturarum, nulla legis traditio tibi prætendatur, Auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei obseruatrix. Hæc Tertull. In his uero Cæremonijs multæ sunt, quæ ad hæc usq; tempora, per uniuersum orbem, in Ecclesia obseruatae sunt. Vnde dubium non est, ipsas ab Apostolis institutas & obseruatas fuisse, & ad nos descendisse: Tum quia Tertullianus uicinus uixit Apostolorum temporibus (Nempe sub Seuero Principe, & Antonino Caracalla, Quorum alter à natiuitate domini 195. alter 212. Anno, Imperij Ro. administrationem sortitus est) Non est autem uerisimile, tam propinquo tempore Cæremonias in Ecclesia fuisse, quas non ab Apostolis ipsis acceperit. Tum quia quæ in Canonicis scripturis non continentur, sed tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obseruantur, datur intelligi uel ab Apostolis ipsis, uel à plenarijs Concilijs commendata atq; statuta retineri, ut inquit Augustinus ad inquisitiones Ianuarij. Iam uero, quod ad usum Cæremoniarum attinet, sciendum est, Cæremoniarum ritum, non in eo perstare, ut Cæremonijs nostris Deum iuuenus, necq; enim his ipsis indiget Deus, iuxta illud Psalmi: Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egesset: necq; ut ad faciendū aliquid, omittendumue cogamus, Quod sacerdotes Baal, persuadere sibi uidebantur. Quibus ab Helia Propheta dicitur: Clamate uoce maiore, forsitan Deus in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Sed ut uires nostras incitemus, ad colendum Deum uera fide, spe, & charitate, & fraternam charitatem in proximos exercendam. His enim uisibilibus signis, non quidem Deum ipsum commouemus, sed nos potius mobiles, ad immobilem diuinitatem attrahimus: non secus atq; nauæ nauim appellendo, resti in portum eiecta, uel fune prolato, non quidem terram attrahunt, sed seipsos, & nauim mobiles ad terram trahunt immobilem. Vt doctissime in arte Cabalistica, ex Hebræorum mysterijs explicat Ioannes Reuchlinus. Qui ex tertio perplexorum Moyfi Ægyptij talia quædam affert: Intentio, inquit, Cæremoniarum eius modi est, memoria Dei frequens, & timor eius, & amor eius, & obseruantia mandatorum omnium, & quod credatur in Deum altissimum, id quod necessarium est unicuiq; Nimirum graui nos mole corporis oppressi, ualde quidem egemus, ad somno-lenti animi excitationem commonentibus rebus: ut generosus equus, itinere iam longo fatigatus, cum clasicum personuit, in robur erigitur, stare loco nescit, micat auribus. Et Elephanta segnicie torpescens, igne ostenso, resurgit in audaciam. Ita rebus secularibus

Cæremonijs ab Apostolis traditæ.

Aug. Epi. 118.
Cæremonijs non indiget Deus, sed nos.

3. Reg. 18.

Io. Cap. 1.
non de arte Cabalistica.

Similitudo ab animalibus.

eneruata uirtus nostra, externis & corporalibus incitabilis, siue uocū, seu figurarum indiget, ut animi nostri uigor, spirituali operi robustius instet: Et contemplatio nostra, tanto acrius in sublime prouehatur, quanto magis attoniti antea obstupuerimus. Et in hoc constat omnis Cæremoniarum ratio, tam ueteris, quam noui testamenti. Ac propterea in ueteri testamento palmas terenderunt, brachia expande-
Cæremo-
niæ Vet.
Test. runt, genua flexerunt, Iulsi quoq; uaccam triennem, capram trimam, turturem, columbam, per medium diuiserunt, Arietem in uepribus hærentem cornibus gladio occidentes, igne cremarunt: Tau super postes ædium notarunt, Serpentem æneum aspexerunt, Cherubin, & alias imagines figurarunt, uerba composita loquuti sunt atq; uouerunt, Sanctuarium struxerunt, Pontificem tam uario, & admirando indutum ornatu, attoniti respexerunt. Et in nouo testamento, nos quoq; multa horum referentes, & quædam etiam ex Apostolicis traditionibus adijcetes, manus leuamus, orantes, nunciamus, nunc in faciem procidimus, pectus tundimus, frontem cruce signamus. In administratione sacramentorum, uestibus, uasis, alijsq; rebus sacris utimur, multaq; alia similia agimus, q̄ ad externum cultum Dei pertinent. Quæ quidem uniuersa, & similia, propter nos ipsos fiunt, ut nos moueant, nos incitent, nos auertant, nos conuertant, à uisibilibus scilicet ad inuisibilia: fidē augeant, spem confirmant, et ueram inter nos charitatem Deo gratissimam, diligenti anacephalæosi, in diuinorum amorem transferant. Illud quoq; aduertendum est, Cæremonias in Ecclesia non sine alicuius mysterij significatione institutas esse, Si quidem (ut scriptura ait) in thesauris sapientiæ significatione disciplinæ, execratio autem peccatori cultura Dei. Vnde nullæ sunt res, nullus locus, nullum tempus, nulla persona, nulli gestus diuinis ministris adhibiti: quin secretioris alicuius mysterij significationem habeant. Quæ tamen in occulto seruari, quam omnibus manifestare maluerunt sancti patres. De qua re Basilius Magnus ad hunc modum scribit, Ad eundem profectò, inquit, modum & qui in primordijs Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli & patres, in occulto silentioq; mysterij suam seruauere dignitatem. Neq; enim omnino mysterium est, quod ad populares ac uulgares aures effertur. Hæc est ratio, cur quædam citra scriptum tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem uulgo ueniret in contemptum. Aliud autem est dogma, aliud edictum. Nam dogmata silentur, edicta uero publicantur. Est autem silentij species & obscuritas, qua utitur scriptura, mentem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercens, idq; ad utilitatem in scripturis uersantium. Hanc ob causam omnes spectamus ad Orientem quum precamur, pauci tamen nouimus etc. Nos igitur huiusmodi significationes post hac circa singulas Cæremonias (DEO uolente ac præstante) explicabimus. Sunt autem Cæremonia propter

Cæremo-
niæ Vet.
Test.

Cæremo-
niæ No.
Test.

Mysteria in
Cæremonijs
Eccle. 1.

Basill. Lib. de
Spiritu sancto
cap. 27.

Cur non
omnia sunt
scripta.

propter infirmiores instituta, quibus etiam necessaria sunt: Multos enim carnales habet Ecclesia, quibus his, uelut incitamenti quibusdam, opus est: Propter quos & Apostoli in ordinandis huiusmodi ritibus tam solliciti fuerunt. Quod inter multa illud Apostoli Pauli indicat, qui ad Corinthios de Eucharistia & illius Cæremonijs scribens ait. Propter quod fratres, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conueniatis, Et statim subtexit. Cætera autem, cum uenero, ordinabo: nimirum significans (ut inquit Augustinus ad Ianuarium) multum esse, ut in epistola totum illum modum agendi & Cæremoniarum ordinem insinuaret, quem uniuersa per orbem seruat Ecclesia, Sed tamen necesse esse, ut ab ipso ordinaretur. Quare idem Paulus in eos qui Cæremonias contemnūt reijcit. Si quis, inquit, uult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Quapropter abijcere & repudiare Cæremonias in Ecclesia (sicut sectæ nunc faciunt) impium est: & doctrina, qua huiusmodi impietas confirmatur, tanquam hæretica condemnanda est. Quod autem ad obseruationem Cæremoniarum pertinet, de Cæremonijs, ut de cæteris traditionibus & consuetudinibus Ecclesiæ, ita distinguendum mihi uidetur, ut sint quædam uniuersales, quædam particulares. Vniuersales sunt, quæ per uniuersalem Ecclesiam in uniuerso orbe obseruantur, Qualis Augustinus esse docet, quod anniuersaria solemnitate celebratur Dominica passio, Resurrectio, Ascensio in cœlum, Spiritus sancti aduentus de cœlo, & si quid aliud occurrerit, quod ab uniuersis obseruatur: ut quod corpus & sanguinem Christi unusquisq; ieiunus accipiat, obseruatio dici Dominicæ post Sabbatum, & Quadragesima: quam Christus suo exemplo docuit, & Ecclesiæ consensus roborauit. Ac illas quidem, & si quæ sunt similes, quas tota obseruat Ecclesia, in dubium reuocare, aut de his disputare, num faciendæ sint, insolentissimæ insanix est. Nam hæc (ut idem inquit Aug.) uel ab Apostolis tradita, uel a Plenarijs Concilijs (quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas) statuta intelliguntur. Particulares uero Cæremonia sunt, quæ per loca terrarum regionesq; uariantur, ut quod temporibus Augustini alij ieiunabant Sabbato, alij non ieiunabant: alij quotidie communicabant corpori & sanguini Dominico, alij tantum Dominico die, et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest. Ac totum hoc genus rerū (ut idem Aug. docet) liberas habet obseruationes. Nec disciplina ulla est in his melior graui prudentiq; Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere uiderit Ecclesiam, ad quamcunq; forte diuerterit, Est enim in his saluberrima regula retinenda, quam idem sanctus pater tradit: ut quæ non sunt contra fidem, neq; contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem uitæ melioris, ubi cunq; institui uidemus, uel instituta cognoscimus: non solum non improbemus,

Cæremo-
niæ infirmi-
oribus neces-
saria sunt.

1. Corin. 11.

Aug. Epi. 118.

1. Cor. 11.

Vniuersales
les Cære-
monia.
Epi. 118.

Particula-
res Cære-
monia.

Regula cir-
ca particu-
lares Cære-
monias.

improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur. Non eo tamen inficias, quasdam quidem in Primitiua Ecclesia particulares fuisse Caeremonias, quae postea factae sunt uniuersales: quasdam diuerso modo seruatas, quae postea ad unam & eandem certam formam redactae fuerunt: Qualis est celebratio Paschatis, trina mensio in Baptismo, & similes, De quibus posthac latius dicemus.

De Caeremonijs, quid in Concilio statuendum sit.
Cap. II.

DE Caeremonijs igitur primū in Concilio uniuersali ita statuendum erit, ut si alicubi falsa & impia de Caeremonijs dogmata recepta fuerint, abijciantur. Sic Bracarense Concilium quasdam Caeremonias Pelagianorum & Priscillianistarum condemnat, ut illam de Missa, Si quis, inquit, Quinta feria Paschali, quae uocatur Coena Domini, hora legitima post nonam ieiunus in Ecclesijs Missas non tenet, sed secundū sectam Priscilliani, festiuitatem ipsius, ab hora Tertia per Missas defunctorum soluto ieiunio colit, anathema sit, Item illam de esu carniū. Si quis immundos putat cibos carniū, quas Deus in usum hominum dedit, non propter afflictionem sui corporis, sed quasi immundiciam putans, ita absteineat ab eis, ut nec olera cocta cum carnibus praegustet, sicut Manichaeus & Priscillianus docuerunt, anathema sit. Item illam de salutatione Episcoporum & presbyterorum, & responsione populi, placuit, ut non aliter Episcopi, & aliter presbyteri populū: sed uno modo salutent, dicentes, Dominus uobiscum, sicut in libro Ruth legitur, & ut respondeatur a populo, Et cum spiritu tuo, sicut & ab ipsis Apostolis traditum omnis retinet Oriens, & non sicut Priscilliana haeresis permutauit. Deinde si quae Caeremoniae ab Ecclesia receptae et probatae, haereticorū malicia sublatae fuerint, conueniet ut hae ipsae, siue uniuersales fuerint, siue particulares, & uera earundem dogmata restituantur. Sic septima Synodus imagines sanctorum, quas haeretici ex templis eiecerant, restituit. Proinde & nostris temporibus omnium maximē necessarium erit, ut non solum imagines, sed omnes propè ritus diuini cultus, in sacrificio Missae, in sacramentis, in orationibus, ieiunijs, alijsq; obseruationibus: quos impius & sacrilegus haereticorum furor perturbauit, & quosdam etiam penitus destruxit & aboleuit, redintegrentur, & in priorem ordinem & nitorem reponantur. Si qua autem diuersitas aut dissonantia in Ecclesiasticis Caeremonijs fuerit, in primis curabunt patres Concilij, ut ea diuersitas in unam & concordem consonantiam & formam redigatur. Et si quidem particulares fuerint aliquarum Ecclesiarū unius regni uel prouinciae, pari quoq; forma obseruentur, Sin

Prauae haereticorū Caeremoniae sunt abolendae.

c. 16. Brac. 1.

Cap. 14.

Cap. 11.

Ruth. 2.

Caeremoniae ab haereticis abolitae, sunt restitueundae.

Dissonantia Caeremoniarum per Concilium tollenda.

Si uero uniuersales fuerint, ut ipsarum par quoq; usus sit & consuetudo, per uniuersalem Ecclesiam. Nam in uniuersum decet, ut Episcopi in recta fide & in sacramentis non discrepent, sed concordēs sint. Ut Victor Papa Aphricanos Episcopos hortatur. De primo igitur genere Caeremoniarum Concilium Toletanum Quartū, talem Canonem adidit. Post rectae fidei confessionem, quae in sancta DEI Ecclesia praedicatur, placuit ut omnes sacerdotes, qui Catholicae fidei unitatem complectimur: nihil ultra diuersum aut dissonum in Ecclesiasticis sacramentis agamus, ne quaelibet nostra diuersitas, apud ignotos seu carnales, schismaticis errorem uideatur ostendere, & multis extet in scandalum uarietas Ecclesiarum. Vnus ergo ordo orandi atq; psallendi, per omnem Hispaniam atq; Galliciam, conseruetur: Vnus modus in Missarum solennitatibus: unus in uespertinis officijs, nec diuersa sit ultra in nobis Ecclesiastica consuetudo. Quia in una fide contineamur & regno. Hoc enim & antiqui Canones decreuerunt, ut una in quacumque prouincia, et psallendi & ministrandi parem consuetudinem teneat. Item Concilium Toletanum undecimum, De his qui contra Apostoli uoluntatem circumferuntur omni uento doctrinae, placuit huic Synodo, ut Metropolitanæ sedis auctoritate coacti, uniuscuiusq; prouinciae Pontifices Rectoresq; Ecclesiarum, unum eundemq; in psallendo teneant modum, Quem in Metropolitana sede cognouerint institutum, nec aliqua diuersitate cuiuscumq; ordinis uel officij, a Metropolitana sede se patiantur disungi. Sic enim iustum est, ut hinc uniuscuiusq; sumat regulas magisterij, unde honoris consecrationem accipit: ut iuxta maiorum decreta, sedes, quae unicuiq; sacerdotalis mater est dignitatis, sit Ecclesiasticae magistratio. Abbatibus sane indulgētis officijs, quae iuxta uoluntatem sui Episcopi regulariter illis implenda sunt, caetera officia publica, id est, uesperas, Matutinum siue Missam, aliter quam in principali Ecclesia celebrare non liceat &c.

Id aut omnium maxime curarunt Metropolitanī regnorum & prouinciarum, & qui sub eis fuerunt Episcopi, ut in obseruandis Caeremonijs, morem & consuetudinem Ro. Ecclesiae custodirent, idq; ut ita fieret, in concilijs quoq; uniuersalibus localibus decreuerunt. Sic enim Bracarense Primū, Postquam omnibus eiusdem patribus placuisset, ut ea quae apud unum quencq; eorum uaria & inordinata consuetudine retinebantur, unito inter eos & concordī celebrarentur officio, proposita quadam instructione Apostolicae sedis, ad Profuturum Episcopum Bracarensem, longe ante missa, inter caetera de una eademq; ab omnibus Caeremoniarum forma custodienda, ita constituerunt. Placuit omnibus communi consensu, ut unus atq; idem psallendi ordo, in matutinis uel uespertinis officijs teneatur, ac nō diuersae ac priuatae Monasteriorum consuetudines contra Ecclesiasticas regulas sint permixtae. Item placuit, Ut per solennium dierum uigilias uel Missas,

c. 2. Tolet. 4.

Conformitas Ecclesiarū in ritibus per totum regnum Hispaniarum.

c. 3. Tolet. 11.

Ut in quacumque prouincia Metropolitanae in uicibus.

In Caeremonijs custodienda est consuetudo Ro. Ecclesiae.

c. 18. Brac. 1.

c. 19.

c. 20.

Missas, omnes eadem, & non diuersas lectiones in Ecclesia legant.

6. 22. Item placuit, ut eodem ordine Missæ celebrentur ab omnibus, quo Profuturus quondam huius Metropolitanæ Ecclesiæ Episcopus, ab

6. 23. ipsa Apostolicæ sedis autoritate suscepit scriptum. Item placuit, ut nullus eum Baptizandi ordinem prætermittat, quem & antea tenuit Metropolitana Bracarensis Ecclesia, & pro amputanda aliquorum dubitate, prædictus Profuturus Episcopus, scriptū sibi, & directum à sede beatissimi Petri Apostoli, suscepit. De uniuersalibus autem Cæremoniis, idem semper curarunt Ro. Pontifices & Concilia, ut eodem modo per uniuersam Ecclesiam custodirentur. Nam ut alia mittam, unum tantum de solennitate Paschatis exemplum afferam. Temporibus Victoris Ro. Pontificis (Eusebio attestante) in prouincijs Asiæ quæstio oriebatur de celebratione Paschatis, Episcopis Asiaticis affirmantibus, Pascha Quartadecima Luna obseruandum esse, quando scilicet Iudæis agnus præcipitur immolari, ita ut quacunq; die septimanæ Quarta decima luna uenisset, soluendum esset Paschale ieiunium, & hanc consuetudinem sibi à ueteribus traditam esse contendebant. Quippe ita obseruasse Ioannem Apostolum, qui super pectus domini requieuit: Philippum Euangelistam, Polycarpum, Thraseam, & alios Episcopos & Martyres etc. Verum cum hæc consuetudo, in nullis prorsus alijs Ecclesijs unquam obseruata fuisset, ut quæ Apostolicis traditionibus esset contraria. Sic enim habet Canon Apostolorum octauus. Si quis Episcopus aut presbyter, aut Diaconus, sanctum diem Paschæ ante uernum æquinoctium cum Iudæis celebrauerit, deponitor. Item Pius Papa Primus, ad uniuersos Christi fideles scribens. Cæterum, inquit, nosse uos uolumus, quod Pascha Domini, die Dominica annuis solennitatibus sit celebrandum: Idcirco conuentus Episcoporum et Concilia, per singulas quasq; prouincias conuocati sunt. Itaq; prorogatis ad se inuicem epistolis, de singulis quibusq; locis, unum omnes Ecclesiasticum dogma confirmarunt: Ne liceat aliquando nisi in die Dominica, in qua Dominus resurrexit à mortuis, Dominicum Paschæ celebrare mysterium, & in hac sola soluendum esse paschale ieiunium: ut Concilij apud Cæsaream Palestinæ habiti, Concilij Romani sub Victore celebrati, & Concilij Gallorum, cui Irenæus præfuit, decreta testantur. Victor ad Theophilum Alexandriæ Episcopum scribens, huiusmodi decretum planius exprimit hoc modo. Celebritatem, inquit, sancti Paschæ die Dominica agi debere, & prædecessores nostri iam statuerunt, & nos illud uobis eadem die celebrari solenniter mandamus: quia non decet, ut membra à capite discrepent, nec contraria gerant. À Quartadecima uero Luna primi mensis, usq; ad uicesimum primum eiusdem mensis, die eadem celebretur festiuitas. Hoc igitur dogmate ita confirmato, idem Victor suarum partium esse ratus, ut hoc ipsum ab omnibus Ecclesijs

Contentio
Asianorū
Episcoporum
de obseruatione
Paschatis.
Euseb. Lib. 5.
c. 23. 24. 26.

Contra Asianos de Paschate.

Papa Pius 1.
Epistola 1.

Mandatū
Victoris
Papæ de
Paschate.

Ecclesijs per uniuersum orbem obseruari curaret, totius Asiæ ac uicinarum prouinciarum Ecclesijs mandat, ut relicta eorum consuetudine, Quod de celebratione Paschatis Romana & Apostolica decreuisset Ecclesia, id ipsæ quoq; custodirēt, Cui mandato Apostolico etsi eo tempore Asiaticæ Ecclesiæ non obtemperauerint, sed mordicus semel receptam consuetudinem retinuerint: Tamen sequentibus temporibus Nicæna & aliæ quædam Catholicæ Synodi non ferentes, ut in Cæremonia uniuersali non esset in uniuersali Ecclesia concordia, & sententiam Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ confirmarunt, & omnem de Paschatis celebratione discordiam sustulerunt. Sic enim patres Nicæni Concilij ad Episcopos per Ægyptū, & Lybiam, et Pen-
Trip. li. 1. c. 12.
tapolim constitutos scribunt, Euangelizamus autem uobis & de consonantia sanctissimi Paschæ, quia uestris orationibus est correctum etiam hoc opus: ita ut omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitus celebrabant, consonè cum Romanis, & uobiscum, & cum omnibus ab initio Pascha custodientibus, ex hoc tempore debeant custodire. Epiphanius duo maxima DEVM nobis per Constantinum Principem tribuisse affirmat. Quod congregauit uniuersalem Synodum, ædificauit fidem in Nicæa æditam, quam confessi sunt isthic cum subscriptione Episcoporum, qui ibidem conuenerant, quo Arrius subuerteretur, et fidei puritas omnibus prædicaretur: & quod curauit, quod ab ipsis corrigeretur Paschatis festiuitas ad unionem nostram. Ac talem quidem constitutionem Nicæna Synodi, Syluester Papa in Romana Synodo post Nicænam, præfente Constantino Principe celebrata, cum alijs Actis Synodalibus confirmauit, omnibusq; custodiendam mandauit. Omnibus (inquit) Episcopis & presbyteris præceptum est, Paschæ obseruantiam custodire à luna 14. usq; ad uicesimam primam. Ita ut dies Dominicus corusceret: Et dixerunt Episcopi, placent. Item patres Arelatenſis Concilij primi, ad Syluestrum Papam de eadem re ita scribunt. De obseruatione Paschæ Domini, ut uno die & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem literas ad omnes tu dirigas. Illud tamen diligenter cauendum erit, ne dum in obseruatione Cæremoniarū concordia quæ-
Ne ledatur pax publica propter aliquā Cæremoniam particularem.
ritur, interim non solum schismata augeantur, sed etiam pax publica Ecclesiarum lædatur. Quo casu magis fortasse consultum fuerit, tantisper dissimulare, donec salua publica pace, concordia conciliari possit. Quapropter Irenæus, tamen cum Romana Ecclesia Resurrectionis Dominicæ mysterium, in die Dominico celebrandum ipse quoq; confirmet: Tamen Soterem, Anicetum, Pium, Higinum, Telesphorum, & Xistum, Romanos Pontifices, hoc maxime nomine commendat, quod etiam cum his communicauerint, qui Pascha pro consuetudine Romanæ Ecclesiæ non celebrassent. Rursus uero Victorem acriter arguit, quod Asiæ & uicinarum prouinciarum Episcopos, quia in celebratione

Contra hereses lib. 3. To. 1.

cap. 1.

Ne ledatur pax publica propter aliquā Cæremoniam particularem.
Euseb. ca. 24. lib. 5.

bratione Paschæ cū Ro. Ecclesia concordare uellent, à communionis societate segregasset: in alijs quoq; Cæremonijs pacis & concordie rationem habendam esse affirmans. Non solum, inquit, de die Paschæ agitur controuersia, sed etiam de ipsa specie ieiuniorum, Quidam enim putant una tantū die obseruari debere ieiunium, alij duobus, alij uero pluribus, nonnulli etiam Quadraginta: ita ut horas diurnas nocturnasq; computantes diem statuunt. Quæ uarietas obseruantie, non nunc primū, neq; nostris temporibus cœpit: sed multò ante nos, ex illis (ut opinor) qui non simpliciter quod ab initio traditum est tenentes, in alium morem uel per negligentiam, uel per imperitiam postmodo decidere. Et tamen nihilominus omnes isti, etiam cum in obseruatione uariarent, inter semetipsos, et pacifici fuerunt semper nobiscum, & sunt: nec dissonantia ieiunij fidei consonantiam rupit. Postremo, sunt quædam Cæremonie in Ecclesia prorsus inutiles, quæ scilicet neq; deuotionem in cordibus hominum accendunt, neq; ad uerum cultum Dei respiciunt, nec aliquid ad exhortationem melioris uitæ habent: quarumq; adeo nulla, cur ita institutæ sint, iusta ac pia ratio reddi potest: Ac de his obseruandum erit quod Augustinus ad Ianuariū scribit. Quod autem, inquit, instituitur præter consuetudinem, ut quasi obseruatio sacramenti sit, approbare non possum, etiam si multa huiusmodi, propter nonnullarum, uel sanctarū, uel turbulentarum personarum, scandala deuitanda, liberius improbare non audeo: sed hoc nimis doleo, quia multa, quæ in diuinis libris saluberrima præcepta sunt, minus curant: Et tam multis præsumptionibus plena sunt omnia, ut grauius corripatur, qui per octauas suas, terram nudo pedetetigerit, quam qui mentem uinolentia sepelierit. Omnia itaq; talia, quæ neq; sanctarum scripturarum autoritatibus continentur, nec in Concilijs Episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine uniuersæ Ecclesiæ roborata sunt: sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita ut uix aut omnino nusquā inueniri possint causæ, quas in eis instituendis homines sequuti sunt: ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione rescanda existimo. Quamuis enim neq; hoc inueniri possit, quomodo contra fidem sint: Ipsam tamen religionem, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis, misericordia Dei liberam esse uoluit, seruilibus oneribus premunt: ut tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiam si tempus libertatis non agnouerint legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subiiciuntur. Sed Ecclesia Dei, inter multam paleam multaq; zizania constituta, multa tolerat: & tamen quæ sunt contra fidem uel bonam uitam, non approbat, nec tacet, nec facit. Iam uerò, quo omnia hæc planiora fiant, quid in singulis generibus Cæremoniarum statuendum in Concilio sit, ordine demonstrabimus.

De Cære-

Varietas
clim in ob-
seruatione
ieiunij.

Abolendæ
inutiles &
superflue
Cæremonie.

Aug. Epi. 19.

Regula Ge-
neralis S.
Aug.

De Cæremonijs personarum Ecclesiasticarum.
Caput III.

Vemadmodum in ueteri testamento Dominus ex electo populo sublegit filios Leui, qui specialiter sibi in ministerijs tabernaculi seruirent. Sicut ad Aaron loquutus est: Ego, inquit, dedi uobis fratres uestros Leuitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut seruiant in ministerijs tabernaculi eius. Quos postea Rex Dauid instituit, ut starent manè ad + consecrandum & canendum domino, similiterq; ad uesperam. Sic & in nouo testamento, ex populo Christiano sublecti sunt Clerici & sacerdotes, ut illi specialiter Domino seruiant, & uirtutes eius enarrando, eum laudent & colant. Quod Petri Apostoli auctoritate probatur, ad eos sic scribentis: Vos autem genus electum, Regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris uos uocauit, in admirabile lumen suum. Est igitur prima Cæremonia personarum, ut sicut filij Leui, certis temporibus & horis, laudibus diuinis deuotius insistebant: ita & Clerici idem officium, in celebrandis diuinis laudibus & ministerijs præstare debeant. Nam & Clerici à sorte Domini dicti sunt, à *uirtutibus*. Quod est fors uel hæreditas, eò quod sunt de sorte Domini, ipsum pro sorte & hæreditate sua cū filijs Leui in perpetuum possessuri, dum modo hic debito cultu, & digna laudatione ei seruiant, ut uere dicere possint, Dominus pars hæreditatis meæ. Augustinus alibi Cleros & Clericos hinc appellatos esse putat, quòd sint in Ecclesiasticis ministerijs gradibus ordinati, quia Mathias sorte electus est, quem primū per Apostolos legimus ordinatum. Generaliter igitur omnes Clerici nuncupantur, qui in Ecclesia Christi deseruiunt. Porro in hac Cæremonia duo tēpora spectantur, unū Apostolorum, alterum eorum, qui Apostolis in regimine Ecclesiarum successerunt. Apostolorum temporibus gradus spiritualium officiorum hii fuerunt, Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, Pastores, & Doctores: Quos Paulus ad Ephesios his uerbis enumerat, Vnicuiq; autem nostrum data est gratia, secundū mensurā donationis Christi, propter quod dicit: Ascendens in altum, captiuā duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et post pauca, Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem pastores & doctores: ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Apostoli sunt specialiter à Deo electi, & ad prædicandum Euangelium uocati & segregati. Et si enim multos discipulos habuerit Christus, tot uidelicet, quot in eum creden-

Leuitarum
ordo & of-
ficium in
uet. test.
Num. 18.

1. Paral. 23.
+ consuetu-
dum.

Clericorū
& sacerdo-
rum Institutio in nouo
test.

1. Pet. 2.

Cæremonia perso-
narum.
Clerici.

Aug. in Psal.
67.
Psal. 15.

Ministri
Ecclesiæ
temporibus
Apostolorum.
Ephes. 4.
Psal. 67.

Electio
XII. Apo-
stolorum.

B

tes, ma-

Augu. de consensu Euangelistarum lib. 2. c. 17. Luc. 6.

Augu. in enarratione Psal. 59 et in Psal. 103. Grego. lib. 1. moral. c. 12.

Hiero. lib. 1. Comment. in Epistolam ad Galatas, et li. 3. Commentario rum in Esaiam 1. Cor. 15. Ro. 16.

Philip. 2.

2. Corinth. 8. + gloria Christi. Duodenarius numerus uniuersitatem significat.

Matth. 19. Aug. in enarratione in Psal. 96. et in Psal. 45. 1. Corinth. 6.

tes, magisterio eius ad regnum cœlorum erudiebantur; tamen inter omnes, duodecim elegit, ut Lucas scribit: Et cum dies, inquit, factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit, Simonem, quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum, Matthæum et Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem qui uocatur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iudam Iscarioten qui fuit proditor. Duodecim autem elegit, quia in uniuersum orbem terrarum erant mittendi. Mundus autem quatuor partibus constat, quæ sunt Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies. Duodenarium autem ter quaterni faciunt, Ad quos quatuor terminos orbis missum est uerbū Dei, sicut & Euangelia Quatuor conscripta sunt. Cæterum duodecim electi sunt à Christo, non quia præter hos alij eligi, aut electi esse non possent Apostoli: nam & præter duodecim Tertiusdecimus (ut ait S. Hieronymus) electus est Iacobus, qui appellatur frater Domini, Et Decimusquartus Apostolus, Paulus, uas electionis. Sicut & multi alij præter duodecim aut quatuordecim illos, uocati sunt Apostoli, Sicut Apostolus ad Corinthios scribēs: Quia uisus est, inquit, Cepha et post hæc illis undecim, deinde uisus est plus quā Quingētis fratribus simul, ex quibus multi manent usq; ad huc, quidam autem dormierunt. Deinde uisus est Iacobo: deinde Apostolis omnibus. Item ad Romanos, Salutate (inquit) Andronicum & Iuliam, cognatos & concaptiuos meos, qui sunt nobiles in Apostolis, qui et ante me fuerunt in Christo Iesu. Paulatim igitur tempore procedente, & alij ab ijs, quos Dominus elegerat, ordinati sunt Apostoli. Sicut ille ad Philipenses sermo declarat, dicens, Necessarium autem existimans, Epaphroditum fratrem, cooperatorem, & commilitonem meum, uestrū autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad uos. Et ad Corinthios de talibus scribitur: Siue fratres nostri Apostoli Ecclesiarum + in gloria Dei. Sed cur duodecim tantum Christus uocauit Apostolos? Quia scilicet duodecim eligendo, non ad numerum personarum, sed ad mysterium potius per numerum significatum respexit. Vnde non duodecim tantum à Christo nominati, sed alij etiam per ipsum in ministerium uerbi sui segregati, hoc duodenario numero comprehenduntur: siquidem numerus ille duodenarius uniuersitatem significat. Ideoq; Apostoli quotquot sunt, qui à Deo electi sunt, propter significationem uniuersitatis ad Apostolos duodecim pertinent. Ad quem sensum & illud accipiendum est. Sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Non enim duodecim tantum nominati iudicabunt, cum & Apostolus Paulus se iudicaturum dicat, non homines tantū, sed etiam Angelos. Est igitur & in hoc dicto sacramentum uniuersitatis: ut scilicet quotquot de uniuerso orbe iudicaturi sunt, propter significationem uniuersitatis ad duo-

ad duodecim sedes pertineant. Prophetæ non illi tantum sunt, Prophetæ, qui futura uaticinatur, quales in ueteri legimus testamēto, sed qui infideles & imperitos arguant, & diiudicent, Tales quippe Prophetas noui testamenti, idem Apostolus esse diffinit. Euangelistas intelligit Apostolus, quorum speciosi sunt pedes, ad annunciandam pacem. Pastorum & Doctorum, siue magistrorum (ut Hieronymus et Ambrosius legunt) idem est officium: Non enim ait, alios autem pastores, & alios magistros, sed alios pastores & magistros: Nec in Ecclesijs, quamuis sanctus sit, pastoris sibi nomen assumere potest, nisi possit docere quos pascit: Vel certe aliter, ut unus atq; idē præses Ecclesiæ, sit pastor & Doctor, pastor ouium, magister hominum, Homines quippe & iumenta saluos facies Domine. Atq; hij sunt gradus officiorū diuinorum ministeriorum, quos Apostolica Ecclesiæ habuerunt. Sed & præter hos, alij quoq; Clericorum ordines à Christo et Apostolis instituti, et introducti sunt: Sed quorum usus crescente iam & ubiq; se per uniuersum orbem diffundente Ecclesia, pro diuersitate temporū, ut Spiritui sancto & Ecclesiæ Christi uisum est, uariatus est, Quorum nomina sunt hæc, Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus. Quæ ab Isidoro in hunc modum explicantur. Ostiarij, id est, ianitores sunt, qui in ueteri testamento electi sunt, ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus. Dicti autem Ostiarij, eod quod præsumt ostijs templi: ipsi enim tenentes clauem, omnia intus & extra custodiunt, atq; inter bonos et malos habentes iudicium, dignos recipiunt, indignos respuunt. Lectores à legendo, sicut Psalmistæ à Psalmis canendis, uocati sunt: illi enim prædicant populis uoluntatem Dei, & quid sequantur: isti canunt ut excitent ad cōpunctionē animos audientium. Ad lectores autē pertinet, lectiones pronunciare, & ea quæ Prophetæ uaticinati sunt, populis prædicare: ut iam ex officio in Ecclesia legant lectiones & Prophetas. Exorcistæ, adiuratores siue increpantes uocantur. Est enim idem, quod adiuuro, inuocant enim super Catechumenos, uel super eos, qui habent spiritū immundū, nomen Domini Iesu, adiurantes per eum, ut egrediatur ab eis. Hoc officio Dominus quoq; usus est, quando salua sua tetigit aures & linguam surdi & muti, dicens + Ephpheta quod est ad aperire. Similiter quādo dæmoniacos sanauit, qui et Apostolis hæc potestati, nimirū eijciendi dæmonia, contulit. Acolyti græce, latine Ceroferarij dicuntur, à deportandis ceris, quando legendum est Euangelium, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum sol eodē tempore rutilat: sed ad signū lætitiæ demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, De qua in Euangelio legitur: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Ad Acolytum autem pertinet præparatio

1. Corinth. 4. Euangeliste Esai. 52.

Pastores et Doctores.

Psal. 35.

Ordines Clericorū.

Lib. 7. c. 19. Etymolog. Petrus Lombard. lib. 4. sent. Theolog. dist. 24. Et Gratianus dist. 21. c. Cleros.

Ostiarij. Lectores.

Exorcistæ.

Marc. 7.

+ Effeta.

Acolyti.

Job. 1.

B ij luminarium

Hypodiacones.

Subdiaconi legi continentiae subiecti sunt.

Esaiæ. 52. Diaconi.

Num. 3.

Officia Diaconorum.

Acto. 6.

Presbyteri. c. porro. 84. dist.

Sap. 4.

Num. 11.

luminarium in sacrario, ipse cereum portat, ipse urceolum cum uino et aqua suggesta, pro Eucharistia Subdiaconis praparat. Hypodiacones græcè, quos Subdiaconos uocamus, ideo sic appellantur, quia subiacent præceptis & officijs Leuitarum seu Diaconorum: Oblationes enim in templo Domini à fidelibus suscipiunt, & Leuitis superponendas altaribus deferunt. Hij apud Hebræos Nathanei uocantur, id est, in humilitate Domino seruietes. Ad Subdiaconum pertinet, calicem & patenam ad altare Christi deferre, & Leuitis tradere, eisq; ministrare, urceolum quoq; & aquæ mantile, & manutergium tenere Episcopo, et Presbyteris, & Leuitis pro lauandis ante altare manibus, aquam præbere. His lex continentiae imponitur, quia qui altari propinquantes, uasa corporis & sanguinis Christi portant, uerbum illud implere debent: Mundamini qui fertis uasa Domini. Ad hos etiam pertinet, tantum de oblationibus ponere in altari, quantum sufficere possit populo, nec non corporales, & pallas, & subtratoria lauare. Diaconorum ordo, in ueteri testamento à tribu Leui nomen accepit: dicuntur enim & Leuitæ. Præcepit quippe Dominus Moyse, ut post ordinationem Aaron & filiorum eius, prorsus tribus Leui ad Diuini cultus ministeria ordinaretur, & consecraretur Domino: & seruirent Israel coram Aaron, & filijs eius in tabernaculo, ipsiq; gestarent Archam, & tabernaculum, & omnia uasa eius, & in circuitu tabernaculi excubarent, & in transportando tabernaculo ipsi deponerent, rursusq; cõponerent. Leuitæ ergo, ex nomine Authoris uocati sunt, De Leui enim Leuitæ exorti sunt: à quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hij græcè Diacones, latine ministri dicuntur. Quia sicut in sacerdote consecratio: ita in Diacono ministerij dispensatio habetur. Ad Diaconum pertinet, assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, scilicet in Baptismo, in Chrismate, in patena & calice, oblationes quoq; inferre & disponere: Componere etiam mensam Domini, prædicare Euangelium & Epistolam ad Populum. Nam sicut lectoribus uetus testamentum: ita Diaconibus nouum prædicare præceptum est. Hic ordo ab Apostolis celebratus est, quando septem uiros, plenos Spiritu sancto ad hoc officium elegerunt, et oratione præmissa, manus eis imposuerunt. Vnde & consuetudo inoleuit, ut in omni Matrice Ecclesia, septem Diacones circa Christi aram, quasi septem columnæ assistant. Presbyter græcè, latine senior interpretatur, non propter ætatem, uel decrepitam senectutem: sed propter honorem & dignitatē, quā acceperunt, presbyteri nominantur: qui morū prudētia, et maturitate conuersationis præcellere debent in populo. Vnde scriptum est, Senectus uenerabilis est, non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis: & ætas senectutis, uita immaculata. Et Moyse præcipitur, ut eligat Presbyteros, id est, seniores,

seniores, non quidem propter decrepitam ætatem uel senectutem, sed propter sapientiam, Ideo Presbyteri etiam sacerdotes uocantur, quia sacrum dant: Quia licet sint sacerdotes, tamen Pontificatus apicem non habent, sicut Episcopi: Ideo ipsi nec Chrismate frontem signant, nec Paracletum dant, quod solis deberi Episcopis lectio Actuum Apostolicorum demonstrat: & posthac à nobis ex sanctis patribus demonstrabitur. Ad Presbyterum autem pertinet, sacramentum corporis & sanguinis domini in altari Dei conficere, orationes dicere, & dona Dei benedicere. Ordo autem Episcoporum quadripartitus est, scilicet in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, & Episcopis. Quorum omnium rationem ad hunc modum explicare possumus, Vt Patriarcha summus patrum interpretetur, quia primum post Apostolicum tenet locum: & ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur sicut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus &c. Archiepiscopus græco interpretatur uocabulo, quod sit summus Episcoporum, id est, Primas, tenet enim uicem Apostolicam, & præsedet tam Metropolitanis quam cæteris Episcopis. Metropolitanus autem à mensura ciuitatum uocatur, singulis enim prouincijs præeminent, quorum authoritati & doctrinæ cæteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquis agere licet Episcopis: Sollicitudo enim totius prouinciæ Archiepiscopis commissa est. Omnes autem superioris designati ordines, uno eodemq; uocabulo Episcopi nominantur: Inde dicto uocabulo, quod ille qui efficitur Episcopus superintendat, curam scilicet gerens subditorum; Ambrosius Episcopum dici putat quasi Superinspectorem: Ideoq; & in solio eum in Ecclesia ædificio residere, ut sicut ipse cunctos respicit: ita & cunctorum oculi ipsum respiciant. Item Speculatores appellantur, quasi populorum quibus præpositi sunt, obseruatores, custodes, & præfecti: qui speculentur & prospiciant populorum subditorum mores & uitam. De quibus per Prophetam dicit Dominus, Ille quidem in suo peccato morietur: sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. In qua significatione Ethnici quoq; nomine Episcopi uisi sunt, Vt Cicero ad Atticum: Vult enim me Pompeius esse, quem tota hæc Campania & Maritima ora habeat ἐπισκοπος. Item Pontifices dicuntur, quasi uia sequentium, & pontem ad uitam æternam nobis facientes. Nec sanè prætereundū hoc loco uidetur, quod Anacletus Papa, ante annos Mille Quadringentos (siquidem post Christum natum, Anno. LXXXVIII. Tertius à Petro Clementi in Pontificatum successit) de diuisione prouinciarum, et Episcopatum, uarijsq; officiorum gradibus Episcoporum, ad Italiæ Episcopos scripsit. Prouinciæ autem, inquit, multo, ante Christi aduentum, tempore diuisæ sunt, maxima ex parte: et postea ab Apostolis et beato Clemente prædecessore nostro, ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciarum, ubi dudum Primates leges

Presbyteri dicuntur et sacerdotes.

Acto. 8.

Ordo Episcoporum quadripartitus.

In Decretis dist. 21. c. Cleas ros.

In senten. lib. 4. dist. 24.

Cur & unde dicuntur Episcopi.

De dignitate sacerdotali c. 6.

Aug lib. 1. de Ciu. Dei. c. 9.

Ezech. 33.

Lib. 7.

Pontifices:

Anacletus episcopus stola 2.

Prouinciæ diuisio ante Christum natum

ſæculi erant, ac prima iudiciaria potestas: ad quos, qui per reliquas ciuitates conimorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris uel Regum confugere non poterant, uel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressiõibus, uel iniusticijs suis. Ipsosq; appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat.

Primates in Iphis quoq; in ciuitatibus, uel locis nostris, Patriarchas uel Primates, prouincijs. qui unam formam tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ & Ecclesiasticæ poni, et esse iusserunt, ad quos Episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eosq; appellarent, & ipsi Primatum nomine fruerentur, non alij. Reliquæ uero Metropolitanæ ciuitates, quæ minores iudices habebant (licet maiores comitibus essent) haberent Metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent Primatibus: sicut et in legibus sæculi olim ordinatum erat, qui non Primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singularæ Metropoles ciuitates, suas prouincias habeant, et suos Metropolitanos iudices habere debeant Episcopos: sicut prius Metropolitanos iudices habebant sæculares, Primates tamen (ut præfixum est) et tunc, & nunc habere iustæ sunt, ad quos post sedem Apostolicam summa negocia conueniant: ut ibidem, quibus necesse fuerit, releuentur, & iuste restituantur: & hi qui iniuste opprimuntur, iuste reformentur, atq; fulciantur: Episcoporumq; causæ, & summorum negotiorum iudicia (salua Apostolicæ sedis auctoritate) iustissimè terminentur. Hæc ab

Antiquissimis antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis patribus accepimus, uobisq; (ut postulastis) rimanda, & futuris tenenda temporibus, mittimus: et reliquis fratrib; prædicanda, ac cunctis fidelib; tradenda, mandamus: ne pastorum imperitia, qui sequuntur, deteriores fiant, Dicente Domino per Prophetam: Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiã, Quos rursus Dominus detestatur, dicens: Et tenentes legem, nescierunt me, Nesciri ergo ueritas se ab eis conqueritur, & nescire se principatum nescientium protestatur: Quia profecto hi, qui ea, quæ sunt Domini, nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante, qui ait: Si quis ignorat, ignorabitur. Hinc & Psalmista, non optantis animo, sed prophetantis mysterio, denunciat, dicens: Obscurentur oculi eorum, ne uideant, & dorsum eorũ semper incurua. Obscuratis ergo oculis, dorsum flectitur, quoniã cũ lumẽ scientiæ per dũt qui præeunt, sine dubio ad por-

Quædã cũ tãda peccatorũ onera, inclinãtur sequẽtes. Nec sane mirũ, qd defunctis Apostolis, Ecclesiasticorũ graduũ usus commutatus est, et ijdẽ quandoquidẽ Apostoli multa etiã uiuẽtes, et introduxerũt, et prius etiã statuta cõmutarũt, Id quod multis in locis et Actus Apostol. et Apostolicæ Epistolæ facile demonstrat. Etenim Apostolorũ tẽporib;, idẽ erat Presbyter, qui et Episcopus. Quod ipsis etiã Apostolicis scripturis probat. Sic enim scribit Apostolus Paulus: Propter hoc reliqui te Cretæ, ut quæ deerat corrigeres, et cõstitueres Episcopos per ciuitates, sicut tibi mandauit.

Metropolitani Episcopi.

Antiquissima sedis Apostolicæ Auctoritas. Esaiæ. 56. Ne ignorent Episcopi. Hieron. 2. 1. Corinth. 14. Psal. 68.

Ad Titum. 1.

daui. Itẽ, Noli negligere gratiã, quæ tibi data est per prophetiã, et per impositionẽ manũ Presbyteri. Sic et Petrus in priori Epistola: Presbyteros qui in uobis sunt (inquit) precor ego cõpresbyter, et testis passionũ Christi, et futuræ (q̃ reuelãda est) gloriæ particeps + regite gregẽ Christi, et inspicite nõ ex necessitate, sed uolũtate iuxta Deũ. Et tamen postea factum est, ut inter Presbyteros unus eligeretur, qui cæteris præponeretur: sicut & Alexandriæ à Marco Euangelista, usq; ad Eldram & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper unum ex se eligebant, et in excelsiore gradu collocabant, quem Episcopum nominabant.

Et ad eundem modum multa quoq; alia commutata reperiuntur, ut ex his quæ de ministerijs Prophetarum, Euangelistarum, pastorum & magistrorum, ac eorundem commutatione scribit Ambrosius, facile colligi potest, qui post multa hæc quoq; subiungit. Postquam omnibus locis constitutæ sunt Ecclesiæ, et officia sunt ordinata, aliter commposita res est quàm cõperat. Primum enim omnes docebant, & omnes baptizabant, quibuscunq; diebus uel temporibus fuisset occasio. Nec enim Philippus tempus quæsiuit, aut diem, quo Eunuchum baptizaret, neq; ieiunium interposuit. Nec Paulus & Siluas tempus distulerunt quo Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Nec Petrus Diaconos habuit, aut diem quæsiuit, quando Cornelium cum omni domo eius baptizauit: nec ipse, sed iussit fratribus, qui cum illo ierant ad Cornelium ab Ioppe: Adhuc enim præter septẽ Diaconos, nullus fuerat ordinatus. Ut ergo cresceret plebs, & multiplicaretur, omnibus inter initia concessum est, & euangelizare, & baptizare, & scripturas in Ecclesia explanare. Vbi autem omnia loca circumplexa est Ecclesia, conuenticula constituta sunt, & rectores, & cætera officia in Ecclesijs sunt ordinata: ut nullus de Clero auderet, qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret non sibi creditum uel concessum: & cõpiti alio ordine & prouidentia gubernari Ecclesia, quia si omnes eadem possent, irrationabile esset, & uulgaris res, & uilissima uideretur. Hinc ergo est, unde nunc neq; Diaconi in populo prædicant, neq; Clerici uel Laici baptizant, neq; quocunq; die credentes tinguntur nisi ægri. Ideoq; non per omnia conueniunt scripta Apostoli ordinationi, quæ nũc in Ecclesia est: Quia hæc inter ipsa primordia sunt scripta. Nam et Timotheũ Presbyterũ a se creatũ, Episcopũ uocat, quia primi Presbyteri, Episcopi appellabãtur, ut recedente eo sequens ei succederet. Deniq; apud Ægyptum presbyteri consignant, si præsens non sit Episcopus: sed quia cõperunt sequentes Presbyteri indigni inueniri ad Primatus tenendos, immutata est ratio prospiciente Concilio, ut non ordo, sed meritum crearet Episcopum: multorum sacerdotum iudicio constitutum, ne indignus temerè usurparet, & esset multis scandalum. In lege nascebantur sacerdotes ex genere Aaron, Leuitæ: nunc autem omnes ex genere sunt sacerdotali, dicente Petro

1. Tim. 4. 1. Pet. 5. + pascite.

Verba Ambrosii super Epistolam.

Acto. 8. 36.

Opt on.

id est, cui.

quod optant.

id est, electi.

ad hoc esset ut

custodiret carcerem.

Actus.

significationes

huius nominis

require. apud

Budeum, in ait

not. Luti. ff. de

iure immunitatis.

Acto. 10.

Officia in

clero distincta.

1. Tim. 3.

B iij Apostolo

1. Pet. 2. Apostolo: Quia estis, inquit, genus Regale, & sacerdotale. Ideoque ex populo potest fieri sacerdos. Hæc Ambrosius. Sed nec ita inter se discreta hæc Ecclesiæ officia ordinata fuerunt, ut plura etiam in una persona residere non potuerint. Quin potius secundum ueterum Canonum sanctiones, nemo ad superiores gradus, nisi per inferiores ascendere potuit: Ac proinde nemo Episcopus esse potuit, qui non idem prius Presbyter: nemo Presbyter, nisi qui idem prius Diaconus: nemo Diaconus, nisi qui ante Hypodiaconus fuisset. Et eodem modo in cæteris, ut Canon Zozimi Papæ declarat. Si enim, inquit, officia secularia principem locum, non uertibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus examinatis, temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, ut in cœlesti militia (quæ propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda) statim dux esse desiderat, cum tyro ante non fuerit, & prius uelit dicere quam discere? Assuecat in Domini castris, in lectorum primitus gradu diuini rudimenta seruitij: nec illi uile sit, Exorcistam, Acolytum, Subdiaconum, Diaconum, per ordinem fieri, nec hoc saltu, sed statutis maiorum ordinatione temporibus. Iam uero ad Presbyterij fastigium talis accedat, ut & nomen atque impleat, & meritum probitatis stipendia antea acta testentur: Iure inde Summi Pontificis locum sperare debet, Hæc Zozimus. Et ad eundem modum aiunt Hebræi, inter ipsos quoque unam personam sæpe diuersa officia sustinere, ut alij simul & Prophetæ sint & Apostoli, alij tantum Prophetæ: Sic Moysen cui dicitur, Et ego mittam te ad Pharaonem, & ipse respondeat, Prouide alium quem mittas: Et Esaiam, cui loquitur Deus, Quem mittam, & quis ibit ad populum istum? Ecce et Apostolos & Prophetas. Vnde & nos possumus intelligere, Ioannem quoque Baptistam & Prophetam & Apostolum appellandum: siquidem ait scriptura, Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes. Sic quod in singulis Cleris consecratum est, solus Episcopus habet, & in illis sunt partes & membra uirtutum: in Episcopo autem plenitudo diuinitatis, ut hæc et alia quædam ad ordines Ecclesiasticos pertinentia, pulchre admodum docet & explicat epistola illa, quæ inter epistolas Hieronymi ipsius etiam nomini inscripta: titulum habet, De septem gradibus Ecclesiæ. Cæterum inter ordines Ecclesiasticos, Episcopus, Presbyter, Diaconus, et Subdiaconus maiores: reliqui minores Ordines gerunt. Olim in maioribus gradibus Chorepiscopi numerabantur, quod tamen deinde mutatum est, ut paulo post dicitur. Illud hoc loco addendum uideatur, quod sancti patres de consecrationibus Episcoporum diffiniuerunt, Ordinationes Episcoporum (inquit Anacletus Papa) auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia Episcopis sunt celebrandæ. Quod si simul omnes minime conuenire poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione amodo

Epistol. prima ad Ipsiū Sa- tonitanum Episcopum c. 2.

Exod. 3. Esai. 6.

Quomodo ordinandi & consecrandi sunt Episcopi. Epistola. 2.

amodo non desint. Porro & Hierosolymorum primus Archiepiscopus, beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem, Domini nuncupatus est frater, a Petro, Iacobo & Ioanne Apostolis est ordinatus, successoribus uidelicet dantibus formas eorum, ut non minus quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, ullatenus Episcopus ordinetur, & communi uoto ordinatio celebretur. Item Nicæna Synodus, Episcopum oportet ab omnibus Episcopis, si fieri potest, qui sunt in prouincia eius, ordinari: si uero hoc difficile fuerit, uel aliqua urgente necessitate, uel itineris longitudine, certe tres Episcopi debent in unum esse congregati, ita ut etiam cæterorum, qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita faciant ordinationem. Potestas sanè uel confirmatio pertinet per singulas prouincias ad Metropolitanum Episcopum. Item Arelatense primum, De his, qui usurpant sibi quod soli debeant Episcopum ordinare, placet, ut nullus hoc sibi præsumat, nisi assumptis secum alijs septem Episcopis, si tamen non potuerint septem, sine tribus fratribus non audeant ordinare. Item Anacletus, Episcopi non in castellis aut modicis Ciuitatibus debent constitui: sed Presbyteri per castella, & modicas Ciuitates atque uillas, debent ab Episcopo ordinari & poni: singuli tamen, per singulos titulos suos. Et Episcopus non ab uno, sed a pluribus Episcopis debet ordinari: et (ut dictum est) non ad modicam ciuitatem, ne uilescat nomen Episcopi, sed ad honorabilem urbem titulandus, & denominandus est. Presbyter uero ad quemcunque locum uel Ecclesiam in eo constitutam, est præficiendus, atque in ea diebus uitæ suæ duraturus.

Non minus quàm à tribus ordine tur, Ne forte ordinetur hæreticus aut de heresi suspectus, si non sit satis exploratus.

c. 21.

Epistola. 3.

De Ritibus tam communibus quam proprijs, diuersorum ordinum & graduum Ecclesiasticorum, Caput IIII.

Am uero in sacrificio Missæ, in administratione sacramentorum, alijs que diuinis ministerijs, quidam ritus Episcopo & Presbyteris communes sunt, quidam proprie ad Episcopum & non ad Presbyteros: Quidam ad Presbyteros & non ad Diaconum, Subdiaconum, aliosque gradus inferiores pertinent: Quidam etiam inferioribus gradibus proprii sunt. Episcopis proprii sunt, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos &c. ordinare: uirgines benedicere, altaria erigere, ungere, sacrare, Ecclesias dedicare, chrisma conficere, baptizatorum frontes chrismate signare, penitentes in Missa publice reconciliare, formatas epistolas mittere, populum solemniter benedicere. Hij autem ritus a Presbyteris, Diaconis, & alijs inferioribus fieri non possunt. Sic olim Chorepiscopi, & si ut Episcopi consecrare, lectores ordinare possent: tamen prædictos ritus qui Episcopo sunt

Ritus, qui ad solos pertinent Episcopos

Chorepiscopi sunt proprii, exercere non poterant. De qua re ita constituit Antiochenum Concilium, quod sub Iulio Papa Primo celebratum est. Qui, inquit, in vicis uel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamuis manu impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint: tamen sanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, ut gubernent sibi subiectas Ecclesias, earumque moderate curaque contenti sint: ordinent etiam Iectores, & Subdiaconos, atque Exorcistas, quibus promotiones istæ sufficiant. Nec Presbyteri uero, nec Diaconum audeant ordinare, præter ciuitatis Episcopum cui ipse cum possessione subiectus est: Si quis autem transgredi statuta tentauerit, depositus quo utebatur honore priuetur. Chorepiscopum uero ciuitatis Episcopus ordinet, cui ille subiectus est. Sunt autem Chorepiscopi dicti quasi uillani, *χωρεπίσκοποι* enim uilla est apud græcos, quod & uerba Antiocheni Concilij supra memorata significat. Et erant uicarij Episcoporum, qui constituti erant ad exemplum et formam Septuaginta seniorum, sed tanquam Consecratos, propter sollicitudinem & studium, quod erga pauperes exhibebant, honorabiles habebantur, ut in Concilio Neocæsariensi diffinitum est. Postea autem, cum Chorepiscopi ea, quæ ad ministeria, & ritus summorum sacerdotum pertinent, exercere præsumpsissent: eorum in totum tam institutio quam potestas, publica auctoritate sublata est. De quibus Damascus Papa, Prospero Numidiæ primæ sedis Episcopo, omnibus, que alijs orthodoxis Episcopis, ita rescripsit. Quod ipsi idem sunt, inquit, qui & Presbyteri, sufficienter inuenitur, quia ad formam & exemplum Septuaginta inueniuntur primitus instituti: sed quia (Deo gratias) modo necessarii, sicut in primitiua Ecclesia propter studium, quod erga pauperes exhibebant, non sunt, & quia illicita præsumebant, & quod agebant, actum non erat, & propterea multi in securitatem lapsi, Ecclesiastico fraudabantur & frustrabantur ministerio: Ideo tam ab hac sancta sede, quam ab omnibus totius orbis Episcopis, à Pontificalibus remoti sunt officijs. Præterea idem affirmat, hunc ordinem Chorepiscoporum, non habere in diuinis literis auctoritatem, nam non amplius quam duos ordines, inter discipulos domini cognouimus, id est duodecim Apostolorum et Septuaginta discipulorum: Apostolis Episcopi, Septuaginta discipulis Presbyteri successerunt, Chorepiscopi autem Episcopi non sunt, ergo Presbyteri sint oportet, ut Neocæsariense diffiniuit. Quod si Presbyteri esse despiciunt, nihil sunt: nam tertius iste ordo unde processerit, ignoratur. Quod autem in decretis Antiocheni Concilij legitur, Chorepiscopos manu impositionem Episcoporum percipere, & ut Episcopos consecrari, ritus est, qui proprie ad consecrationem Episcoporum pertinet: Nam Episcopi à multis et non minus, quam à tribus Episcopis ordinantur. Quod autem Chorepiscopos nominat, nimirum uillanos intelligit. Et si uillanus, quid agit in ciuitate?

Chorepiscopi minus poterant in ordinationibus quæ Episcopi.

c. 10.

c. 13.

Chorepiscopi non sunt amplius in usu.

Verba Damasci.

Chorepiscoporum ordo non habetur amplius inter sacros ordines.

c. 17.

ciuitate: cum in una ciuitate duo omnino prohibeantur esse Episcopi: Et si in uilla, et in eo loco, ubi ante Episcopi non fuerunt, cum et in modica ciuitate uel in uilla, aut castello, Episcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis, ubi antea Episcopi non fuerunt, ne uilescat auctoritas & nomen Episcopi, fuerunt constituti. Quid ergo erunt: ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatione cum loco. Vnde repugnare uidentur hæc, consecratos eos esse ut Episcopos, & in uilla constitutos esse: Si enim consecrati sunt ut Episcopi, utique Episcopi sunt: si autem in uilla constituti sunt, quomodo Episcopi esse possunt, qui in ciuitatibus tantum magnis, non in uillis & castellis constituuntur? Atque hac ratione supradictus Damascus Papa colligit, eam ordinationem tantquam auctoritate scripturæ & ratione carentem, nullam fuisse, ac proinde publica Apostolicæ sedis & omnium totius orbis Episcoporum auctoritate remotam. De Chorepiscopis illud quoque canonis Laodicensi Concilij accipiendum uidetur, Non debere in uillis et uicis Episcopos ordinari: sed uisitatores, id est, qui circumeant, constitui: his autem qui ante hoc ordinati sunt, nihil agere censemus, sine conscientia Episcopi ciuitatis: similiter etiam Presbyteri nihil sine præcepto & consilio Episcopi agant. Sed redeo iam ad id, quod supra dicebamus, Chorepiscopos & Presbyteros ritus, qui Episcopis erant proprii, peragere non potuisse: Quod idem Damascus his uerbis confirmat. Nec, inquit, in lege domini, quæ Moyse legitur ab ipso domino dictata, de his, quæ summis sacerdotibus, id est, Moyse et Aaron, erant specialiter concessa, filij Aaron quicquam præsumebant, Nulli enim dubium est, quod Moyse & Aaron soli præcipiente Domino, in tabernaculo Dei erigebant altare, soli ungebant, soli sacerdotes sacra unctione instituebant, & alia quæ ad summum sacerdotium pertinebant agebant, quoniam summi domini sacerdotes erant, sicut scriptum est, Moyse & Aaron in sacerdotibus eius: Sic & modo, quia umbra legis transijt, & lux Euangelij in nos Dei gratia manifeste coruscat: de his quæ in summis sacerdotibus, id est, Episcopis sunt (Quorum figuram Moyse & Aaron tenuerunt) illi, qui Septuaginta discipulorum formam gestant (in quorum uidelicet Typo filij Aaron erant) nihil præsumere debent, sicut nec illi quicquam de summi sacerdotij ministerio attingebant. Vnde hodie Chorepiscopis et Presbyteris non licet sacerdotes consecrare, nec Diaconos, aut Subdiaconos, nec uirgines, nec altare erigere, nec unguere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec Christum conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in Missa quemque poenitentem reconciliare, nec formatas Epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio aut in sacrario introire, nec præsentem Episcopo infantem tingere aut signare, nec poenitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsentem nisi illo iubente sacramentum corporis & sanguinis

c. 17.

Verba Damasci.

psal. 98.

Quæ Chorepiscopis et Presbyteris in Ecclesia facere aut exequi non licet.

Chorepiscopi minus poterant in ordinatio nibus quā Episcopi.

c. 10.

sunt proprii, exercere non poterant. De qua re ita constituit Antiochenum Concilium, quod sub Julio Papa Primo celebratum est. Qui, inquit, in vicis uel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamuis manuum impositionem Episcoporum perciperint, & ut Episcopi consecrati sint: tamen sanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, ut gubernent sibi subiectas Ecclesias, earumque moderate curaque contenti sint: ordinent etiam Lectores, & Subdiaconos, atque Exorcistas, quibus promotiones istæ sufficiant. Neque Presbyterum uero, nec Diaconum audeant ordinare, præter ciuitatis Episcopum cui ipse cum possessione subiectus est: Si quis autem transgredi statuta tentauerit, depositus quo utebatur honore priuetur. Chorepiscopum uero ciuitatis Episcopus ordinet, cui ille subiectus est. Sunt autem Chorepiscopi dicti quasi uillani, ἄγροια enim uilla est apud græcos, quod & uerba Antiocheni Concilij supra memorata significat. Et erant uicarij Episcoporum, qui constituti erant ad exemplum et formam Septuaginta seniorum, sed tanquam Consecratos, propter sollicitudinem & studium, quod erga pauperes exhibebant, honorabiles habebantur, ut in Concilio Neocæsariensi definitum est.

c. 13.

Chorepiscopi non sunt amplius in usu.

Verba Damasi.

Chorepiscoporum ordo non habetur amplius inter sacros ordines.

c. 17.

Chorepiscopi ea, quæ ad ministeria, & ritus summorum sacerdotum pertinent, exercere præsumpsissent: eorum in totum tam institutio quam potestas, publica autoritate sublata est. De quibus Damasus Papa, Prospero Numidiæ primæ sedis Episcopo, omnibus, que alijs orthodoxis Episcopis, ita rescripsit, Quod ipsi idem sunt, inquit, qui & Presbyteri, sufficienter inuenitur, quia ad formam & exemplum Septuaginta inueniuntur primitus instituti: sed quia (Deo gratias) modo necessarii, sicut in primitiua Ecclesia propter studium, quod erga pauperes exhibebant, non sunt, & quia illicita præsumebant, & quod agebant, actum non erat, & propterea multi in securitatem lapsi, Ecclesiastico fraudabantur & frustrabantur ministerio: Ideo tam ab hac sancta sede, quam ab omnibus totius orbis Episcopis, à Pontificalibus remoti sunt officijs. Præterea idem affirmat, hunc ordinem Chorepiscoporum, non habere in diuinis literis autoritatem, nam non amplius quam duos ordines, inter discipulos domini cognouimus, id est duodecim Apostolorum et Septuaginta discipulorum: Apostolis Episcopi, Septuaginta discipulis Presbyteri successerunt. Chorepiscopi autem Episcopi non sunt, ergo Presbyteri sint oportet, ut Neocæsariense diffiniuit. Quod si Presbyteri esse despiciunt, nihil sunt: nam tertius iste ordo unde processerit, ignoratur. Quod autem in decretis Antiocheni Concilij legitur, Chorepiscopos manuum impositionem Episcoporum percipere, & ut Episcopos consecrari, ritus est, qui proprie ad consecrationem Episcoporum pertinet: Nam Episcopi à multis et non minus, quam à tribus Episcopis ordinantur. Quod autem Chorepiscopos nominat, nimirum uillanos intelligit. Et si uillanus, quid agit in ciuitate?

ciuitate: cum in una ciuitate duo omnino prohibeantur esse Episcopi: Et si in uilla, et in eo loco, ubi ante Episcopi non fuerunt, cum et in modica ciuitate uel in uilla, aut castello, Episcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis, ubi antea Episcopi non fuerunt, ne uilescat auctoritas & nomen Episcopi, fuerunt constituti, Quid ergo erunt? ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco. Vnde repugnare uidentur hæc, consecratos eos esse ut Episcopos, & in uilla constitutos esse: Si enim consecrati sunt ut Episcopi, utique Episcopi sunt: si autem in uilla constituti sunt, quomodo Episcopi esse possunt, qui in ciuitatibus tantum magnis, non in uillis & castellis constituuntur? Atque hac ratione supradictus Damasus Papa colligit, eam ordinationem tanquam auctoritate scripturæ & ratione carentem, nullam fuisse, ac proinde publica Apostolicæ sedis & omnium totius orbis Episcoporum auctoritate remotam. De Chorepiscopis illud quoque canonis Laodiceni Concilij accipiendum uidetur, Non debere in uillis et uicis Episcopos ordinari: sed uisitatores, id est, qui circumueant, constitui: his autem qui ante hoc ordinati sunt, nihil agere censemus, sine conscientia Episcopi ciuitatis: similiter etiam Presbyteri nihil sine præcepto & consilio Episcopi agant. Sed redeo iam ad id, quod supra dicebamus, Chorepiscopos & Presbyteros ritus, qui Episcopis erant proprii, peragere non potuisse: Quod idem Damasus his uerbis confirmat. Nec, inquit, in lege domini, quæ Moyse legitur ab ipso domino dictata, de his, quæ summis sacerdotibus, id est, Moyse et Aaron, erant specialiter concessa, filij Aaron quicquam præsumebant, Nulli enim dubium est, quod Moyse & Aaron soli præcipiente Domino, in tabernaculo Dei erigebant altare, soli ungebant, soli sacerdotes sacra unctione instituebant, & alia quæ ad summum sacerdotium pertinebant agebant, quoniam summi domini sacerdotes erant, sicut scriptum est, Moyse & Aaron in sacerdotibus eius. Sic & modo, quia umbra legis transit, & lux Euangelij in nos Dei gratia manifeste coruscat: de his quæ in summis sacerdotibus, id est, Episcopis sunt (Quorum figuram Moyse & Aaron tenuerunt) illi, qui Septuaginta discipulorum formam gestant (in quorum uidelicet Typo filij Aaron erant) nihil præsumere debent, sicut nec illi quicquam de summi sacerdotij ministerio attingebant. Vnde hodie Chorepiscopis et Presbyteris non licet sacerdotes consecrare, nec Diaconos, aut Subdiaconos, nec uirgines, nec altare erigere, nec ungere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in Missa quenquam poenitentem reconciliare, nec formatas Epistolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Episcopum in baptisterio aut in sacrario introire, nec præsentem Episcopo infantem tingere aut signare, nec poenitentem sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec eo præsentem nisi illo iubente sacramentum corporis & sanguinis

c. 57.

Verba Damasi.

Psal. 98.

Que Chorepiscopis et Presbyteris in Ecclesia facere aut exequi non licet.

fanguinis Christi conficere, nec eo coramposito populum docere, aut salutare, nec plebem exhortari, quæ omnia solis pontificibus deberi, tam ex superioribus quam ex alijs patrum constitutis, aut sacris Canonibus edocti estis. Similiter & de Presbyteris hæc habeantur, ut sine iulſu proprij Episcopi nil agant, quia quod rarū est, hoc & pulchrū esse uideatur. Et si nomen uileſcit pontificum, omnis status perturbatur Ec-

Leo in Epistola
14. 86.
Gelafius Papa
in Epistola ad
Episcopos per
Lucaniam &
Brutios & Si-
cilian. c. 8.

clesiæ, hæc Damasus Papa, Quæ & Leo Papa Primus, in suis repetijt Epistolis. Item Galafius Papa, Nec minus etiam Presbyteros, inquit, ultra modum suum tendere prohibemus: nec Episcopali fastigio debita sibi met audacter assumere, non conficiendi Chrismatis, non consignationis pontificalis adhibendæ sibi met accipere facultatem: non præſente quolibet antistite, nisi fortasse iubeatur, uel orationis, uel actionis sacræ suppetere sibi præſumat esse licentiam: neq; sub eius aspectu, nisi iubeatur, aut sedere præſumat aut ueneranda tractare mysteria, nec sibi meminerit ulla ratione concedi sine summo pontifice Subdiaconum aut Acolytum ius habere faciendi: Nec prorsus addubitet, si quicquam ad Episcopale ministerium specialiter pertinens, suo motu putauerit exequendum, continuo se Presbyteri dignitate & sacra communionem priuari, Quod fieri necesse est censeamus, si eius Præsule deferente huiusmodi fuerit præuaricatio comprobata, nec ipſo eius Episcopo à culpa conuictæ & ultione uacaturo, si imoderata facientem dissimulauerit uindicare. Hieronymus tamen

Ecce ego 95.
dist.

s. deniq; 21.
dist.
Heb. 7.
c. 56.

De sede
sublimiori
Episcopi
in Ecclesia.

a. 35.

De Digamis.

Damasi Papæ scribit, Episcopos magis consuetudine quam dispensationis dominicæ ueritate Presbyteris esse maiores, unde & poenitentibus Episcopis Presbyteros sacramenta cōficere, prædicare, benedicere, confirmare, communioni reddere, uisitare infirmos, orare pro inualidis, atq; omnia Dei sacramenta cōplere posse, affirmat: Verū hæc ita Presbyteris permilla sunt, si præſentes Episcopi id iubeant, uel permittant. Sed nec solennes benedictiones præſente Episcopo facere possunt, Scriptum est enim, quod minor à maiore, non maior à minore benedicitur: Quod & consuetudo Ecclesiæ approbat. Prædictis namq; consentit decretum Laodicensis Concilij, quod sic habet, Non oportet Presbyteros, ante ingressum Episcopi, ingredi Ecclesiā, & sedere in tribunalibus, sed cum Episcopo ingredi: nisi forte aut ægrotet Episcopus, aut in peregrinationis commodo eum abesse constiterit. Item Carthaginense Quartum, Episcopus in Ecclesia in cōſeſſu Presbyterorum sublimior sedeat: intra domum uero collegam se Presbyterorum esse cognoscat. Quod autem sedes in Episcoporum Ecclesijs excelsæ cōstitutæ et præparatæ inueniuntur, ut thronus: speculationem & potestatem iudicandi & soluendi, atq; ligandi, à domino sibi datam materiam docent, ut Vrbanus Papa Primus interpretatur, ille qui Helio gabali temporibus, Ro. Ecclesiæ præſuit sanctissimus pontifex & martyr. Generaliter etiam Digami ordinati Presbyteri,

Presbyteri, uel Diaconi, ea quæ sunt Presbyterorum et Diaconorum minime exercent, ut Concilium Agathense constituit. De digamis, inquit, aut ante nuptarū maritis, quanq; aliud patrū statuta decreuerint, ut qui hucusq; ordinati sunt, habita miseratione, Presbyteri uel Diaconi nomen tantum obtineant, officij uero consecrandi Presbyteri, & ministrandi huiusmodi Diacones non præſumant. Presbytero propria sunt sacrificare, baptizare, peccata remittere & retinere, pro populo orare, infirmos uisitare, communionem reddere, & si qua sunt similia: hæc à sacerdotibus non à Diaconis alijsq; gradibus inferioribus rite peraguntur: sicut nec eundem honore habent in sessionibus, in uestitu, & similibus rebus. De Diaconis ita constituit Concilium Nicænum, Peruenit ad sanctū Conciliū, quod in locis quibusdam & ciuitatibus, Presbyteris sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neq; regula neq; consuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigat. Sed & illud innotuit, quod quidam Diaconi, etiā ante Episcopos sacramenta sumunt. Hæc ergo omnia amputentur, & accipiant secundū ordinem post Presbyteros, ab Episcopo uel à Presbytero sacram communionē. Quod si non fuerit in præſenti, uel Episcopus, uel Presbyter, tūc ipsi proferant, et edāt. Sed nec sedere quidem licet in medio Presbyterorū Diacones. Si quis autē non uult his sufficiens esse, post hanc definitionem cesset esse Diaconus. Idem fere canon, inter decreta Carthaginensis sexti, uerbis paululum mutatis, recensetur. Item de eadem re Gelafius ad hunc modum constituit. Diaconū quoq; propriā constituimus seruare mensuram, nec ultra more paternis canonibus deputatū quippiam tentare. Nihil eorum suo ministerio permittimus applicare, quæ primis ordinibus proprie decreuit antiquitas, Absq; Episcopo uel Presbytero baptizare non præſumat, nisi prædictis fortasse officijs longius constitutis, necessitas extrema compellat: Quod & Laicis Christianis facere plerūq; conceditur. Eadem quoq; aliorum sanctorum Conciliorū decretis confirmantur, In Aurelianensi quippe ita constitutum est. De Diaconibus, quos agnouimus multis locis offerre, placuit minime fieri debere. Item Laodicense, non oportet Diaconem panē dare, nec calicem benedicere. Item Carthaginense quartum, Diaconus præſente Presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iulſus eroget. Item Laodicense. Non oportet Diaconum sedere ante Presbyterum, sed ex iulſione Presbyteri sedeat. Similiter autem honorificetur Diaconus, à ministris inferioribus & omnibus clericis. De Subdiaconis in Concilio Laodicensi ita diffinitum est, Non oportet Subdiaconos licentiam habere in secretarium, siue sacrarium (quod græci *δρακονισιον* appellant) ingredi, & contingere uasa dominica. Item non oportet Subdiaconum panem dare, aut calicem benedicere. Item non oportet ministrum oratio uti nec ostia derelinquere. Item non oportet

c. 11.

De officio
Presbyterorum.

Lib. 1. c. 6.

De Diaconorum officio.

Dist. 93. c. 2. et uenit.

c. 18.

Gelafius ad
canon Episcopa
pos. c. 9.

Aureliā. 1.

c. 15.

c. 25.

c. 38.

c. 20. Laod.

De subdiaconis, Ex Concilio Laodicensi

c. 21.

c. 25.

c. 28.

- oportet lectores aut Psalmistas orarijs uti, & sic legere aut psallere.
6. 16. Item, qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in Ecclesijs quam in domibus, exorcizare non possunt. Item, non licet præter Canonicos psaltes, id est, qui regulariter Cantores existunt, quique pulpitem ascendunt, & de codice legunt, alium quemlibet in Ecclesia psallere.
6. 31. Item, ritus Ecclesiasticos hæretici exercere prohibentur, a quibus nec benedictiones accipere licet, quoniam maledictiones magis sunt quàm benedictiones, ut Laodicenum Concilium diffiniuit: Sed nec cum hæreticis & schismaticis orandum est, ut idem Laodicense, diffiniuit.

Sacerdotibus debetur honor à Laicis.

Trip. li. 7. c. 8.
Exod. 22.
Malach. 2.

Trip. li. 2. c. 2.
Ruffi. lib. 10.
c. 2.

Trip. li. 7. c. 8.

6. 15.
Honor Clericis à Laicis deferendus.

Postremo ad ritum personarum illud etiam pertinere uidetur, Quod non solum inter ipsos clericos honorum exhibendorum differentia seruatur, sed ipsi etiam Laici reuerentiam & honorem clericis deferre et exhibere tenentur: maxime pontificibus et sacerdotibus, ut qui in diuinis eloquijs aliquando dii, aliquando angeli uocantur, Dñs (inquit scriptura) nō detrahes, id est, sacerdotibus. Item, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, id est, iustitiam, & legem exquirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Merito igitur à Laicis honorantur sacerdotes, quos etiam Deus dignatus est appellare deos & angelos. Sic Constantinus Imperator, oblati ei in Nicæna Synodo Episcoporum accusatorijs libellis, Combustis libellis: Ite, inquit, & inter uos causas uestras disponite, quia dignum non est ut nos iudicemus deos. Et Valentinianus Imperator, mortuo Auxentio Mediolanensi Episcopo, electionem alterius Synodo Episcoporum committens, inter cætera inquit, Talem in pontificali constituite sede, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus. De eadem re ita constituit Concilium Matisconense Secundum, Stauimus, ut si quis quempiam Clericorum honoratorum in itinere obuium habuerit, usq; ad inferiorem gradum honoris ueneranter (sicut condecet Christianum) illi colla subdat, pro ut is officia & obsequia fidelissima Christianitatis iure promeruit. Et siquidem ille sæcularis equo uehitur, clericusq; similiter: sæcularis galerum de capite auferat, & clerico sinceræ salutationis munus adhibeat: si uero clericus pedes graditur et sæcularis uehitur equo, illico ad terram defluat, et debitum honorem prædicto clerico sinceræ charitatis exhibeat: ut Deus (qui uera charitas est) in utrisq; lætetur, & dilectione sua utrunq; asciscat. Qui uero horum, quæ spiritu sancto dictante sancita sunt, quicquam transgredi uoluerit, ab Ecclesia, quam in suis ministris dehonorat, quam diu Episcopus illius Ecclesiæ uoluerit, suspendatur.

D. Bruni

D. BRUNI DE CÆREMONIIS, LIBER SECVNDVS.

DE CÆREMONIIS SACRIFICII MISSÆ ET EUCHARISTIÆ, VERISQ; Catholicis earundem dogmatibus restituendis,
Caput Primum.

Num est in nouo Testamento sacrificium, quod Hebraicè Missa appellatur, Græci Liturgiam, Latini sacram Oblationem uocant. Est autem Missa (ut Iodocus Clichtoueus definit) diuinum officium, ab Ecclesia & primorum patrum institutione in sacro altari fieri solitum, in quo sanctæ Eucharistiæ secundum ritum legitimum consecratio fit et oblatio. Huius partes Essentiales sunt, consecratio corporis & sanguinis Christi (ueteres benedictionem mysticam appellarunt) & oblatio. Hæ à Christo ipso institutæ sunt. Accidentales sunt Cæremonia, quibus consecratio ipsa & oblatio rite perficiuntur, ut orationes, benedictiones, gratiarum actiones, oscula, manuum expansiones, eleuationes, complicationes, genuflexiones, signacula crucis, communio, memoriæ sanctorum, salutationes, responsiones, oblationes, & si quæ sunt similes. Harum quædam ab Apostolis institutæ sunt, Quædam ab eorum successoribus S. patrib. & Ecclesiæ Concilijs traditæ. Isidorus ordinem quidem Missæ & orationum, quibus Deo oblata sacrificia consecrantur, Primo à beato Petro constitutum esse, eiusdemq; celebrationem uno eodemq; modo, uniuersum orbem peragere affirmat, qui & primam Missam Antiochiæ celebrauit. Verum non exprimit, quibus & qualibus orationibus missa à Petro instituta peracta fuerit. Sic & Paulus ad Corinthios scribens, Cæremonias ad sacramentum Eucharistiæ pertinentes, dispositurum se promittit, sicut & procul dubio disposuit: Quæ autem & quales fuerint, non exponit. Quarundam tamen, ad Timotheum scribens, meminit, Obsecro, inquit, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones, pro Regibus et principibus: pro ijs qui in sublimitate sunt constituti. Quibus uerbis dubium non est, eas orationes significari, quibus Apostoli ipsi Apostolorumq; temporibus uicini S. Patres, in sacra Liturgia usi sunt. Sicut & multi alij ritus in eadem Liturgia continentur, quos & ipsos dubium non est, ab Apostolis ipsis institutos: ab ipsis & eorum successoribus usq; ad nos descendisse, etiam si nulla horum in Apostolicis scriptis mentio fiat. Breuiter omnium rituum Missæ origo, quorum certi authores ostendi non possunt, qui modo communi Ecclesiæ consensu & consuetudine recepti sunt, ad Apostolos uel Concilia referri debet. Nam iuxta doctrinam August: Quæ, inquit, non scripta sed tradita

Quid Missa.

Partes Missæ, quædam Essentiales, quædam Accidentales.

Ordinem Missæ S. Petrus tradidit.

1. Corinth. 11.
Quid S. Paulus de Missa constituit.
1. Tim. 2.

Ritus Liturgiæ, nō scripti sed traditi.

Aug. Epist. 108.
tradita

tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obseruant, datur intelligi, uel ab ipsis Apostolis uel plenarijs concilijs commendata atq; statuta retineri. Aliæ sunt Caremonia Missæ, à S. Patribus, Ro. Ecclesiæ pontificibus, & sacris Concilijs traditæ, Platina narrat Cœlestinum Missæ introitum dedisse: Gregorium, Kyrieleyson: Thelesphorum, Gloria in excelsis Deo: Gelasium primum, Collectas: Hieronymum, Epistolam & Euangelium: Synodum Nicænam, Symbolum fidei: commemorationem mortuorum, Pelagium: Thus, Leonem tertium: Osculum pacis, Innocentium primum: Sergium, ut caneretur agnus Dei, instituisse. Ego uero inter iam memoratos ritus, quosdam etiam ab Apostolis traditos, et à pontificibus confirmatos, auctos, aut in aliam formam potius redactos, quàm institutos fuisse crediderim.

Introitus Missæ. Primum enim in ipso Ecclesiæ principio, ex Apostolica institutione, exordium Missæ à lectione Psalmorum fuit, ut Dionysius in Ecclesiastica Hierarchia testatur. Deinde à Cœlestino ordinatum est, ut Psalmi ante sacrificium Antiphonatum ab omnibus canerentur. Postea ex institutione Gregorij, loco integri Psalmi desumptus est unus uersiculus, Missæ celebrandæ accommodus, à Clero tantum (non ut antea integri Psalmi à toto populo) decantandus: quem nunc Introitum uocat Ecclesia. Sic & supplicatio Kyrieleyson, non à Gregorio primum introducta est, ut quæ in officio Missæ ante Basilium instituta, & tempore Basilij & Ioannis Chrysostomi in usu fuit, ut eos quàm apud Græcos quàm apud Latinos cantur.

Kyrieleyson aliter apud Græcos quàm apud Latinos cantur. Kyrieleyson à toto populo replicatum fuit, nec in medio ternario uariatum: apud Latinos ita mutatum est, ut inter primum & extremum ternarium Kyrieleyson, medius ternarius Christeleyson proferatur, & à Clericis tantum dicatur, & à populo respondeatur, ut Gregorius in Registro suo testatur. Qui ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Kyrieleyson autem, inquit, nos neq; diximus neq; dicimus, sicut à Græcis dicitur: Quia in Græcis simul omnes dicunt, apud nos autem à Clericis dicitur, à populo responderetur: & totidem uerbis etiã Christeleyson dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis alia quæ dici solent tacemus, tãtummodo Kyrieleyson & Christeleyson dicimus, ut in his deprecationis uerbis paulo diutius occupentur. Hæc Gregorius, Simili modo commemoratio mortuorum in Missa, non à Pelagio cœpit, sed ab Apostolis instituta est, ut multis sanctorum patrum autoritatibus probatum est. Sic & thus Apostolorum temporibus officio Missæ adhibitum fuit, ut sacer Dionysius testatur his uerbis. Itaq; p̄t̄ifex quidem, ubi orationē sanctam super diuinum altare peregit, ex ipso incensum adolere incipēs, omnem phani ambitum circuit. Iam igitur quod ad essentialia huius sacrificij attinet, primū omnium uerum illud, plenum et diuinissimum sacrificium, ab hæreticis huius tēporis uindicandū erit, De uno enim hoc

hoc nostro sacrificio dicit, Immola Deo sacrificiū laudis, et redde altissimo uocata tua. Item, Sacrificiū laudis glorificabit me, et illic uia est qua ostendam illi salutare meum. Salutare Dei Christus est, quem infantē Symeon, cum senex agnouisset in spiritu, eumq; in ulnas sumpserat. Nunc dimittis, inquit, domine seruum tuum, secundum uerbum tuū in pace, Quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum. De hoc sacrificio Ireneus ad hunc modū scribit, Christus, inquit, panem accipiens, & gratias agens dixit, Hoc est corpus meum: et calicem similiter, qui ex eadē creatura est, quæ secundū nos est, sanguinem confessus est, & noui testamenti nouā docuit oblationē, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in uniuerso mūdo offert Deo. De quo in XII, Prophetis Malachias sic præsignificauit, Non est mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omnipotens, & sacrificiū non accipiam de manibus uestris: quoniam à solis ortu usq; ad occasum glorificatur nomen meum inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo & sacrificiū purum: quoniam magnum est nomē meum in gentibus, dicit dominus omnipotens. Et Alexander Papa primus, de hoc sacramento loquens, Crimina enim inquit, atq; peccata oblati his domino sacrificijs delentur, Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redēpti sumus, et sapius recitanda, atq; hæc domino offerenda, Talibus hostijs delectabit & placabitur dominus, & peccata dimittet ingentia: nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nec ulla oblatio potior est: sed hæc omnes præcellit, quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atq; ab omnibus ueneranda: et si cut potior est cæteris, ita potius excoli & uenerari debet. Alia autem sacrificia ueteris testamenti, quæ in umbra futuri offerebantur, hoc ipso adueniente, omnia euacuata sunt, quod & Psalmus pronunciauit. Non accipiam, inquit, de manu tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos, Vnde quæ ante manifestationem noui testamenti licite fiebant sacrificia, succedente sacrificio uero: quod ex ipsa uera & unius sacerdotis uictima, hoc est, effuso Christi sanguine, ministratur, amplius fieri non possunt. Similiter & sacrificia gentilium, ubicunq; ea exerceri constiterit, omnibus modis cū suis cultoribus abiicienda erunt. Natu soli Deo uero sacrificandū est, cui unī seruitus religionis debetur, quæ uno nomine Latria græce appellat. Non quod Deus seruitijs nostris indigeat, Scriptū est enim, Dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges: sed quod etiã in his, uel acceptandis, uel reprobandis, uel percipiendis, non nisi hominibus cōsulat: nobis enim prodest colere Deū, non ipsi Deo. Alia sacrificia quæ nō de Deo uero, sed idolis & dijs falsis & creaturis fiunt, idolatriæ sunt et noxiæ superstitiones: Nimirum Latriæ cultus Deo soli debitus, impie per sacrificia creaturis adeoq; dæmonijs exhibitus. Omnes enim dij gentium Dæmonia, ut inquit Psalmus, & Apostolus Paulus. Sed quæ immolant

C iij
gentes

Psal. 49.

Lucæ. 2.

Ireneus lib. 4. c. 52.

Malach. 1.

Alexander Pa. 1. in Epist. Decretali.

Sacrificia uet. testa.

Psal. 49.

Sacrificia Gentilium

Psal. 11.

Impia sacrificia Dæmonijs oblata. Psal. 95. 1. Corinth. 10.

gentes, dæmonij et nō Deo immolant, nolo autē uos socios fieri dæmoniorum, Recte igitur & hoc genus sacrificiorum cum suis cultoribus exterminabitur. De illis siquidem dictum est, sacrificans dijs eradicitur nisi soli Deo, Et recte Dominus in Euangelio, qui me negauerit, & ego eum negabo. Et alio in loco, indignatio & ira diuina minatur dicens, Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia, super hæc nō indignabor: dicit Dominus. Ad hunc modū ueterū Concilia nō solū gentilium sacrificia reprobantur, sed condignā etiā poenitentia sacrificantibus pro qualitate delicti iniunxerūt, ut Marcellini Papæ condemnatio probat, & multi Ancyrani Concilij, ea de re æditi Canonones testantur. Deinde falsa de hoc sacrificio dogmata condemnanda erūt, Cuiusmodi ferē sunt, Missam nō esse institutā à Christo, Missam nō esse sacrificiū, Missam nihil prodesse defunctis, Non esse opus bonū, Non esse uino aquā in sacrificio Missæ cōmiscendā, et si qua sunt similia: In quorū locū uera et Catholica restituenda erunt. Missam igitur esse sacrificiū, primū Malachiæ Prophetæ uaticinio (ut supra ex Irenæo quoq; recitatū est) cōprobatur. Is namq; prædicēs abrogatiōes ueteris legis, ad hunc modū loquitur. Non est mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus exercituū, et munus non suscipiā de manu uestra. Ab ortu enim solis usq; ad occasum, magnū est nomē meū in gentibus, et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnū est nomē meū in gentibus. His Prophetæ uerbis repudiantur sacrificia ueteris legis, & illis aliud sacrificiū subrogatur: munda uidelicet oblatio, in omni loco offerenda. Hæc nimirū est Eucharistia, neq; enim alia ex se mūda est, neq; alia in omni loco offertur, quam Eucharistia: quæ à tota Ecclesia, per uniuersum orbem diffusa, per sacerdotes Deo in Missa offertur. Idem quoq; sacrificiū, per sacrificiū Melchisedech sacerdotis, figuratū est, ut apertissimē docet Paulus, qui et ex eo colligit, melius esse sacerdotiū nouę legis quam ueteris. De Melchisedech enim scriptura exprimit, Quod panem & uinū obtulerit: Per oblationē autē panis & uini nullū aliud sacrificiū repræsentari potest, quā Eucharistia, in qua et panis et uinū sacrificat, id est, subspecie panis et uini, caro et sanguis Christi, adeoq; totus ipse offert Deo patri, ut illic fuerit figura, in nouo autē testamento sacrificij ueritas. Quam sententiā Cyprianus, Damascenus, et alij Ecclesiæ doctores, iam olim docuerunt et approbarūt. Inter omnes autē id apertissimē confirmat Augustinus. Participē autē, inquit, fieri mensæ illius, ipsum est incipere habere uitā. Nam et in alio libro qui uocatur Ecclesiastes, ait, Nō est bonū homini, nisi quod manducabit & bibeat. Quid credibilius dicere intelligitur, quam quod ad participationē mensę huius pertinet: quam et sacerdos ipse, mediator testamēti noui, exhibet secundū ordinē Melchisedech, de corpore et sanguine suo. Id enim sacrificium, successit omnibus illis sacrificijs ueteris testamēti, quæ immolabātur in umbra futuri, propter quod

Exod. 22.
Matth. 12.
Esa. 57.

Poenitentia de illicitis sacrificijs:

Ancyra. Concil. c. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9.

Falsa dogmata nouarum sectarum de Missa.

Malach. 1.

Oblatio munda Eucharistia est. Sacrificiū Melchisedech. Hebræ. 7. Gene. 14.

Augu. lib. 17. de ciuitate Dei c. 20. Eccles. 2.

quod illa etiā uocem in Psalmo tricesimo nono, eiusdē mediatoris per Prophetam loquentis agnoscimus, Sacrificiū et oblationē noluiisti, corpus autē perfecisti mihi, Quia pro illis omnibus sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur. Cæterum sacrificium hoc loco accipimus, non illam oblationem uisibilem, qua Christus semel seipsum in cruce obtulit moriens, quæ ut semel tantum facta est, ita posthac nunq; fiet: Christus enim resurgens, amplius non moritur, nec mors illi ultra dominabitur, nec habet necessitatem quotidianæ, quæ admodū sacerdotes, primū pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi, ut inquit Paulus, Hoc enim fecit semel seipsum offerendo. Iren, Quemadmodū statutū est hominibus semel mori, post hoc autē iudiciū, sic & Christus semel oblatus est ad exhauriendā peccata. Nec est opus ut sæpe offerat semetipsum, alioqui oporteret eū frequenter pati: Sed de illa oblatiōe loquimur, quæ sine dolore, angustia, et morte fit, Quæ Grego. Nazianzenus incruentā appellat. Actale quiddē sacrificium sacerdos in persona Ecclesiæ quotidie offert in Missa, repræsentans deo patri oblationē factā per filiū in ara crucis, in hacChristo nō moritur, sed sit quædā Christi mortis memoria, & de hoc sacrificio loquitur Ioan. Chryso. Et quia semel, inquit, oblata est illa hostia, oblata est in Sancta sanctorum, hoc autē sacrificium exemplar est illius, id ipsum semper offerimus: nec nunc quiddē alium agnum, crastina aliu: sed semper id ipsum, proinde unum est hoc, Et subdit, Pōtifex autē ille noster est, qui hostiā mundantē nos obrulis, ipsam offerimus & nunc quæ tunc, oblata quiddē consumi nō potest. Itaq; Clemens, Dionysius, Basilius, Chrysostomus, Cyprianus, Augustinus, Hieronymus, Gregorius, Ambrosius, & alij sancti patres sacrificiū appellant: ac tale quiddē, in quo Christus ipse pro peccatis nostris, & ad commemorationē mortis suæ offertur. Quam sententiā sacra quoq; Concilia confirmāt. Quæ & ipsa Missam sacrificiū appellāt, ut Tolctan. XI. Tolat XII. Anrisiodorense, Lateranense, &c. Illud quoq; dogma de eodem sacrificio restituendum erit, Quod & ipsum Catholicū est, Missam offerri pro peccatis uiuorum et mortuorū: et non solum sacerdoti, sed etiā alijs uiuis et mortuis prodesse. Ac primū quidem hæc sententia, Pauli testimonio confirmatur. Ita enim inquit, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis: qui condolere possit his, qui ignorant & errant, quoniam circumdatus est infirmitate, & propterea debet quemadmodū pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Deinde usus & consuetudo Ecclesiæ, quam & ab Apostolis ipsis recepit, & in hoc sacrificio semper obseruauit, eandem sententiam corroboret, ut Chrysostomus testatur, his uerbis. Nō temere ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremēdis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum posse contingere

Psal. 39.

De quo sacrificio hic loquimur. Ephe. 5. Ro. 6.

Hebræ. 7.

Hebræ. 9.

Oblatio Incruentia. Sacrificiū Repræsentatiuum.

Chryso. in Epistola ad Hebræ. Homil. 17.

Tol. n. c. 14. Ephesinum pri mum in Epistola ad Nestoriū.

Antiq. c. 8. Oblatio pro uiuis et mortuis. Hebræ. 5.

Chryso. homilia 69. ad populum.

lucru, utilitate multa. Cum enim totus constiterit populus extensis manibus, sacerdotalis plenitudo, et tremendum proponatur sacrificium, Quo Deum non exorabimus, pro his deprecates: Et Augustinus in Machabæorum (inquit) libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed et si nusquam, in scripturis ueteribus omnino legeret, non parua hac consuetudine claret autoritas, ubi in precibus sacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare fundunt, locum suum etiam habet commemoratio mortuorum.

Et post pauca, Non sunt, inquit, prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana societate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumque, sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: ut quibus ad ista desunt pariter, aut filii, aut quicumque cognati uel amici, ab una eis exhibeat matre communi. Idem ante illos, Clemens S. Petri discipulus et successor, confirmat: qui inter cætera mortuos sepeliendos esse docet, diligenter eorum exequias peragendas, orandumque pro eis, & elemosinas dandas. Adde quod in sacra Missa, semper in Catholica Ecclesia pro mortuis orationes et supplicationes factæ sunt: ut forma Missæ, non solum qua hodie in Ecclesia utimur, sed etiam quæ tempore Apostolorum, ac deinde subsequentibus temporibus in usu fuit, et ad nos usque peruenit, plane demonstrat. Quod et ex Liturgia Dionysij cognoscere licet: in qua sacerdos Deum orat, ut mortuo quacumque ex humana infirmitate commissa sunt peccata remittat, cum deique in luce a regione uiuorum constituat, in sinibus Abraham, Isaac et Iacob. Et quo quidem loco dolor, tristitia, et gemitus aufugiunt procul, præsertim cum diuina maiestas sua benignitate despiciere maculas consueuerit, quas uitio humanæ imbecillitatis susceperunt mortui: quippe cum diuina clamet historia, neminem a sordibus impollutum reperiri. In Liturgia Io. Chrysostomi, sacerdos ad hunc modum pro mortuis orat, S. Ioan. Prophetæ præcursoris et baptistæ, sancti huius cuius et memoriâ peragimus, et omnium sanctorum tuorum supplicationibus, respice nos Deus, et memeto omnium dormientium, in spe resurrectionis uitæ æternæ et requiescere eos facito, ubi uidet lumem uultus tui. Licet autem oblatio pro mortuis facta, non omnibus prodest, tamē pro omnibus faciēda est. Nam ut Aug. refert, quorundam uita tam bona est, ut post mortem nulla supplicatioe indigeant: In qua conditione sunt Apostoli et sancti Dei Martyres. Aliorum uita tam mala est, ut nulla eis oratio uel oblatio post mortem prodest: Quales sunt de quibus dicit, Quonia regnum Dei non possidebunt. Alij mediū quēdam uiuendi modum habent, non tam bonum, ut istis post mortem non indigeant: nec tam malum, ut hec ipsis non prosint: Quales sunt qui poenitentes in fide et confessione Christi obdormiunt, nec dum satis a reliquijs peccatorum purgati, quos per ignem aliquē purgatorij expiari oportet. Pro his igitur omnibus, si in signo fidei decesserint, orandum est, etsi non omnibus prodest oratio. Quoniam sacrificia siue altaris siue quarumque elemosinarum pro baptizatis defunctis omnibus offerunt, pro ualde bonis gratiarum actiones sunt, pro non ualde malis

1. Mach. 12. Augu. de cura pro mortuis. c. 1.

Ibid. c. 4.

Cle. Epist. 1. ad Iacobum.

In sacrificio pro mortuis orare se per consuetum in Ecclesia fuit. In Eccl. Hierarchia. c. 7.

1. Reg. 8. Chryso. in Cantu Missæ.

Aug. in Enchiridion. c. 110. Et in lib. de cura pro mortuis gerenda. c. 1. ult.

1. Corinth. 6.

Quibus prodest Oratio pro defunctis in Missa.

malis propiciationes sunt, pro ualde malis, etiamsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunque tamen uiuorum consolationes sunt. Hæc Aug. Et insuper Liturgia Chrysostomi indicat, ueteres in Missa etiam pro Prophetis, Apostolis, Euangelistis, aliisque sanctis mortuis oblationem fecisse. Ita enim in ea orat sacerdos, Præterea offerimus tibi rationalem hunc cultum, pro in fide quiescentibus Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, Martyribus, Confessoribus, continentibus, & omni spiritu in fide perfecta: præcipue pro sanctissima, immaculata, superbenedicta domina nostra genitrice Dei semperque uirgine Maria. Fit itaque gemina adhuc hodie dormientium memoria in sacris Missis: Altera, sanctorum scilicet beatè cum Christo uiuentium: Altera, in Christo pie dormientium, sed qui plenam quietem nondum sunt assequuti. Sed et præter hanc duplicatam defunctorum memoriam, Ambrosius Pelargus, uir sacrarum literarum absolute doctus, in annotationibus ad Liturgiã Chrysostomi, quã ipse in latinam linguã uertit, aliam memoriã habuisse ueteres affirmat, Acipiam quoque eandem duplicatam: alteram fortasse (ut ipse inquit) bonorum, ut se ipsis meliores euaderent: alteram malorum, ut resipiscerent. Hic additur aliud dogma, quod & ipsum aduersus hæreticos nostri temporis restituendum erit, uidelicet Missam esse opus bonum: Est enim sacrificium quod offertur, pro peccatis uiuorum & mortuorum, iuxta illud Pauli, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in ijs quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Est autem opus bonum, quod ei qui facit affert salutem, Dubium igitur non est, Missam (si rite fiat) & ipsi sacerdoti celebranti, et cæteris tam uiuis quam defunctis, ad remissionem peccatorum & salutem æternam consequendam, conferre, ut iam dictum est: & clarius ex eo quod supra ex Epistola Alexandri recitauimus, probatur. Immo & orationes, in sacrificio Missæ, factæ, profunt ad consequenda etiam temporalis uitæ necessaria, ut sanitas corporis, opes ad uitæ sustentationem necessarias etc. Quod non solum forma orationum, quas pro impetratione huiusmodi rerum hodie in Missa fundunt sacerdotes: sed ueterum etiam Liturgiæ, ut Basilij & Chrysostomi, aperte docent. Quibus etiam consonat quod Christus promittit, Deum quicquid in nomine suo petierimus, nobis daturum, Quodcumque, inquit, petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Item, Petite, & dabitur uobis. Item, Omnis qui petit, accipit: & qui quaerit, inuenit, & pulsanti aperietur. Item, Omnia quacumque orantes petitis, credite, quia accipietis. Iacob in Mesopotamiã profecturus, dominum orasse legitur, ut prosperam faceret uiam, et peregrinationem. Ezechias Rex, pro recuperanda corporis sanitate Dominum orauit, & exauditus est. Oratio Salomonis pro consequendis uitæ necessarijs talis fuit, Ut ipse in Prouerbijs tradit, Mendicitatem ne dederis mihi, tribui tantum uictui meo necessaria, Quid igitur impedit cur non idem per

Liturgia Chryso.

Gemina in Missa dormientium memoria. Ambro. Pelargus.

Missæ opus bonum est. Heb. 5.

Orare Deum pro sanitate corporis quoque pro uicinis necessarijs licet in Missa.

Iohan. 14. Lucæ. 11. Marci. 11. Genes. 28.

4. Reg. 20. Prouerb. 30.

In Missa uero admiscenda est aqua. *Alex. in Epist. ad orthodoxos omnes.* per orationes Missæ eueniat. Vino in sacrificio Missæ aquam esse miscendā, institutū est non recens, sed ab ipsis proculdubio Apostolis ad nos translātū. Audiamus de hoc ipso, quem supra dixi, Alexandrū Papam primum, & à Petro septimum, qui sub Hadriano Imperatore Martyrio coronatus est. Non debet, inquit (ut à patribus accepimus & ipsa ratio docet) in calice domini, aut uinum solū, aut aqua sola offerri, sed utrunq; permixtū, quia utrunq; ex latere eius in passione sua profuxisse legitur. Idem testatur gloriosus Martyr Cyprianus. Sic enim scribit ad Cæciliū, Calix domini non est aqua sola, aut uinū solū, nisi utrunq; misceatur: sicut nec corpus domini potest esse farina sola, nec aqua sola, nisi utrunq; fuerit adunatū, & potius unius compage solidatū. Et post pauca, Si quis de antecessoribus nostris uel ignoranter uel simpliciter hoc nō seruauerit, scilicet aquā uino non miscuerit in calice domini, quod nos dominus facere & exemplo & magisterio docuit, potest simplicitati eius indulgenter domini uenia concedi: Nobis uero non potest ignosci, qui nunc à domino instructi sumus, ut calicē domini cū uino mixtum, secundū quod dominus obtulit, offeramus. Item Hieronymus, Dominici sanguinis (inquit) uinū aqua esse miscendū, non solum traditione, sed ipso etiam genere mortis & passionis dominus noster ostendit, ex cuius latere sanguis et aqua lanceæ illusione effluxit. Item Ambrosius in libro de sacramentis, In calice, inquit, mittitur uinū, Et quid aliud? aqua. Sed dices, quomodo ergo Melchisedech panē & uinū obtulit? Quid sibi uult admixtio aquæ? Rationem accipe, Primo omniū figura, quæ ante præcessit tempore Moyse, quid habet? Quia cū sitiret populus Iudæorū, et murmuraret, quod aquā inuenire nō posset, iussit Deus Moyse, ut tangeret petrā de uirga: Tetigit petrā, & petra undā maximā fudit, Sicut Apostolus ait, Bibebant autē de cōsequenti eos petra: Petra autē erat Christus, nō immobilis Petra quæ populū sequebat: et tu bibe, ut te Christus sequat. Vide mysteriū: Moyses, hic est Propheta: uirga, hoc est uerbū Dei: Sacerdos uerbo Dei tangit Petrā, & fluit aqua & bibit populus Dei: redundat aqua in calice, salit sanguis in uitā æternā. Itē, Accipite et aliud, unus ex militibus tēpore dominicæ passionis, quā repræsentam⁹ in hoc sacrificio, lancea latus Christi mortui aperuit, et continuo de latere eius effluxit aqua et sanguis: aqua, ut emūdarct: sanguis, ut redimeret. Quare de latere? Quia unde culpa, inde gratia: culpa per faminā, gratia per Christum. Sane horū patrū autoritate probat, uinū aqua esse miscendū in calice domini, tū quia ita dominus docuit, tū quia ut ita fiat, in morte domini per sanguinē & aquā, quæ ex latere eius fluxerunt, significatum sit. Sane etiam patres tertiam rationem addunt, Quia per huiusmodi mixtionem unio populi fidelis cū Christo significatur. Quod Hieronymus astruit. Aduertimus, inquit, in aqua figuras gentium designari, dicente Ioanne in Apocalypsi. Aquæ quas uidisti populi multi sunt. In uino

uino autem sanguinem dominicæ passionis ostendi, ac sic cum in huius sacramenti oblatione uino aqua miscetur, eo ipso designatur, quod Christo fidelis populus incorporatur, iungiturq; & quadam ei copula perfectæ charitatis unitur. Item confirmat Iulius Papa Primus, ut Gracianus refert, Calix domini, inquit, iuxta Canonum præcepta uino & aqua permixtus debet offerri, quia uidemus in aqua populum intelligi, in uino uero sanguinem Christi ostendi. Ergo cum in calice uino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credit, copulatur & iungitur: Quæ copulatio aquæ & uini sic miscetur in calice domini, ut mixtio illa non possit separari. Post hæc restituendæ erunt Cæremoniæ huius sacrificij, quas impij & crudeliter hæretici, hac nostra tempestate, ex multis Ecclesijs sustulerunt. In hoc igitur sacrificio, primum omnes Cæremoniæ adhibendæ sunt, quæ consecrationem corporis & sanguinis Christi, & illius oblationem in altari Domini præcedunt & sequuntur: Quarum multas omitendas esse, hæretici multo iam tempore docuerunt. Hæ sunt, generalis confessio peccatorum sacerdotis, introitus ex Psalmis, Kyrieleyson, Gloria in excelsis, Orationes quas collectas uocant, Alleluia, Lectio Epistolarum Apostolicarum, Prophetiarum & Euangeliorū, Symbolum, Offertorium, Gratiarum actio in præfatione: Similiter hymnus ille angelicus, Sanctus, sanctus, sanctus, uariæ ad Deum preces, orationes & supplicationes, pro unitate Ecclesiæ, pro populo, pro Episcopis, pro his qui circumstant, idq; precibus etiam & supplicationibus intercedentibus sanctorum. Orationes, quibus sacerdos oblationem suam & Ecclesiæ, acceptam haberi, & ut corpus & sanguis Christi, uirtute uerbi diuini fiat, precatur. Et hæc quidem consecrationem corporis & sanguinis Domini & oblationem præcedunt, Orationes, item quæ consecrationem & oblationem sequuntur, suffragia pro defunctis: Similiter orationes pro uiuis, ut remissionem peccatorum consequantur, per Christum Dominum nostrum, participatio huius diuinis, Sacramenti, Oratio dominica, Imprecatio pacis, Imploratio misericordiæ ab illo immaculato agno Dei, qui tollit peccata mundi, Fractio hostiæ salutaris, Orationes ad communionem præambulæ, Sumptio sacramenti, Orationes post communionem, Commune, Benedictio: Hæ ueræ sunt Cæremoniæ, quibus diuinissimum Missæ sacrificium peragitur. Quibus accedunt cantus, uarij corporis gestus, ut elatio uultus in cœlum, oscula, manuum eleuationes, extensiones, complicationes, genuflexiones, signacula Crucis. Atq; omnia hæc non sine magnorum mysteriorum significatione: nec nuper quidem excogitata sunt, sed pro maiore parte ab Apostolis tradita, & per successiones Patrum in Ecclesia in nos usq; deriuata: ut Dionysij, Basilij & Chrysostomi Lyturgiæ (multo certe ea, qua hodie in Ecclesia utimur, prolixiores) demonstrant: & quorundam rjs de rebus

De consec. dist. 2. c. cum omne crimen.

Cæremoniæ Missæ ab hæreticis impie abolitæ.

Partes Missæ ab impijs usque ad hunc diem.

Antiquitas Cæremoniarum in Missa.

de rebus æditis libellis pulchre explicatur, quos pio lectori, quem hic superfluis grauari nolo, diligenter legendos, eaq; quæ ad significatio-

nem rituum Missæ pertinent, cum bono iudicio excutienda commen- do. Olim sacrificio Missæ, orationes & responsiones populi inter- cedebant, Psalmodiæ, deprecationes, Kyrieleyson, Et cum spiritu tuo, Amen, Sursum corda, habemus ad Dominum, Dignum & iu- stum est, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth &c. crificanti. Postea autem hæc omnia in clerum translata sunt.

De Oblatione & communione populi, Caput II.

Oblatiões populi ad altare.

Ed & oblatio & communio populi in hoc sacrificio fie- bant, Quæ Cæremoniæ & hodie à Catholicis seruan- tur. Oblationem hæretici in multis Ecclesijs abiecerunt: quâ et ipsam, ut cæteras Cæremonias, restitui oportet, & patrū Conciliorumq; ea de re æditos Canones ob- seruare. Omnis Christianus, inquit Canon, procuret ad Missarum solennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit, Non apparebis in conspectu meo uac- uus. Item, dato præcepto, quod omne masculinum ter in anno com- pareat in conspectu Domini (ut pote in tribus præcipuis Hebræorum solennitatibus) continuo addit Moyses, Non aparebit, ante Dominū uacius, sed offeret unusquisq; secundum quod habuerit, iuxta bene- dictionem Domini Dei sui, quam dedit ei. Sed & Christus huiusmo- di oblationes approbat. Inquit enim in Euangelio: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius re- conciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. In Col- lectis item sanctorum patrum liquido apparet, quod omnes Chri- stiani offerre aliquid ex usu sanctorum patrum debent. Illud etiam in Ecclesiasticis Canonibus constitutum est, ut in hoc sacrificio, & oblationes à fidelibus factæ commendentur, & eorum nomina, quorum oblationes sunt, recitentur. De qua re talis extat Canon In- nocentij Papæ, quendam in ea re abusum corrigens. De nominibus uero recitandis, inquit, antequam preces sacerdos faciat, atq; eorum oblationes, quorū nomina recitanda sunt, sua oratione commendet, quā superfluum sit, & ipse per tuam prudentiam recognoscis: Ut cuius hostiam, nec dum Deo offeras, eius ante nomen insinues: quāuis illi incognitum sit nihil. Prius ergo oblationes sunt commen- dandæ, ac tunc eorum nomina quorum sunt oblationes edicenda, ut inter sacra mysteria nominentur: non inter alia, quæ ante præmit- tuntur, ut ipsis mysterijs uiam futuris precibus aperiamus.

De consecra- dist. 1. omnis Christi. Exod. 23. Deut. 16.

Matth. 5.

Nomina offerentium ad altare o- lim recita- bantur. Innoc. in Epi- stola ad Eugu- binum Episco- pum.

Communio

Communio est duplex, una sacerdotis sacrificantis, Altera populi: Prima, pars est sacrificij illius & oblationis, quæ à sacerdote fit in me- moriâ eius, quæ semel facta est ab ipso summo sacerdote (qui et hostia erat) Christo, in ara crucis: & hæc non Cæremonia est, sed pars essen- tialis sacrificij. Itaq; hæc sub utraq; specie fit, uidelicet panis et uini, nec perfecte fieri potest hæc oblatio sine specie uini, scilicet quæ illam ho- stiam Christum omnibus modis refert, ut in ara crucis oblata est. Ita autem oblata est, ut in remissionem peccatorum nostrorum, uniuersus eius sanguis effusus fuerit, & separatus à corpore. Vnde in hac oblatione utraq; species necessaria est: & alia panis, alia uini ratio & figura est: Quamuis sub utraq; specie integer contineatur Christus. Quod & in oblatione Melchisedech præfiguratum est, qui ut sacer- dos Dei altissimi, panem & uinum Domino obtulit. Et in ritu Leui- tico, panes propositionis offerebantur à sacerdotibus, cum uino li- baminum. Altera, rationem habet panis illius uiui & pacifici, qui & uiaticum à nobis dicitur. Et ista est Cæremonia, de qua illud Anacleti accipiendū est, Peracta autē consecratione, inquit, omnes communio- cent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus: Sic enim & Apo- stoli statuerunt, & S. Romana tenet Ecclesia, Et hæc communio Lai- corum est, & sacerdotum non sacrificantium. Proinde ut ineffabile illud sacramentum panis illius uiui & uiuifici, à sola specie panis sig- nificatur, ita et perfecta est et sufficiens, quæ sub specie panis tantum fit communio. Nā quod ad fructum spiritualis cibi pertinet, quo Chri- sti fidelibus uita quæritur, & unio cum Deo uiuo conciliatur, tantū sub una specie panis præstatur, quantum sub utraq; Nam unus pa- nis et unū corpus multi sumus, ut inquit Paulus, Vnde cum nul- lum de communione sub utraq; specie Laicorum præceptum Chri- sti extet, Licitum in primitiua Ecclesia Laicis fuit, uel sub una uel sub utraq; specie communicare. Sicut & Christus 12 Apostolis in ultima cœna panem & calicem dedit: Duobus autem discipulis in Emaus, panem tantum porrexit, qui sanæ panis Eucharistiæ fuit. Ut Beda, & alij S. Patres interpretantur. De quo et illud accipiendū est, quod in Actis Apostolicis legitur, Perseuerantes erant in doctrina Apostolo- rum, & communicatione fractionis panis, et orationibus. Item, Quo tidie perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione. In alijs autem particulari- bus Ecclesijs et Apostolorū temporibus sub utraq; specie communi- carunt. Quod Corinthios fecisse, facile ex Epistola Pauli ad Corin- thios colligitur. Quem usum subsequenter temporibus aliæ quo- que Ecclesiæ receperunt, sed e maxime, in quibus grassantibus Ty- rannis, quotidie propter fidem, mortem subibant sancti Dei marty- res: qui quo magis ad fundendum pro fide Christi sanguinem, anis- marentur, & fortiores redderentur, non solum de pane sed etiam de D calice

Comunio sacrifican- tis necessa- rio fit sub utraq; spe- cie.

Genesi. 14. Leuit. 24.

Commu- nio populi sub specie panis.

Epistola. 1. Vis de c. Episcopo et c. Omnes, de conse. dist. 1. Et c. Peracta, dist. 2. Ibidem

1. Corin. 10. Exempla Christi & de una et de utraque specie.

Act. 2

Vtriusque speciei Co- munionis apud Corin- thios olim fuit.

calice participabāt: hoc modo memoriam effusi sanguinis Christi re-
 nouantes, ut Cyprianus scribit. Ad hoc (inquit) conficitur Eucharis-
 tia, ut possit esse accipiētibus tutela. Quos igitur tutos esse uolumus,
 contra aduersarios, munimento Dominiçe securitatis armamus: Sed
 quomodo armamus, quomodo prouocamus in cōfessione fidei san-
 guinem suum fundere, si eis sanguinem Christi denegamus? aut
 quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos prius
 ad bibendum in Ecclesia Dei poculum admittimus? Atq; ex istis faci-
 le colligitur, liberū ab initio fuisse Laicis, uel sub una, uel sub utraq;
 specie communicare. Idq; ipsius etiam Christi, diuinissimi huius et in-
 effabilis sacramenti autoris, exemplo & opere. Nec usquam legitur,
 à Christo, uel ab Apostolis, communionē sub utraq; specie præceptā
 esse: immo ne Sacerdotibus quidem nisi iisdem sacrificantibus. Pri-
 mum enim duo loci proferuntur, quibus qui Laicis communionem
 sub utraq; specie necessariam esse asserunt, eandem à Christo præcep-
 tam esse contendunt: Alter ex Matthæo, & alter ex Paulo. Apud
 Matthæum sic legitur. Cœnantibus autem illis, accepit Iesus panem
 & benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait, Accipite & co-
 medite, hoc est corpus meum: Et accipiens calicem, gratias egit, & de-
 dit illis dicens, Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus noui te-
 stamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum.
 Paulus eadem uerba Christi plenius ad hunc modum explicat. Quo-
 niā Dominus noster Iesus Christus, in qua nocte tradebatur, accepit
 panem & gratias agens, fregit & dixit, Accipite & manducate, hoc
 est corpus meum, quod pro uobis tradetur, hoc facite in meam com-
 memorationem: Similiter & calicem postquam cœnauit, dicens, Hic
 calix nouum testamētum est in meo sanguine, hoc facite, quotiescunq;
 que bibetis, in meam commemoracionem. Sed hæc uerba ad Apo-
 stolos tantum à Christo dicta sunt (cum duodecim enim discipulis
 discubuit) tanquam ad eos, qui corpus & sanguinem Christi essent
 consecraturi, sumpturi, & alijs communicaturi: ergo ad Laicos referri
 nō debent. Quæ si ad eosdem quoq; dicere uoluisset Christus, pro-
 cul dubio ad eam cœnam mulieres, & in primis matrem suam, simili-
 ter Septuaginta duos discipulos, adhibuisset. Deinde eadem uer-
 ba præceptum quidem continent, quod ad manducationem pa-
 nis, & ad consecrationem corporis & sanguinis Christi, ab Aposto-
 lis faciendam pertinet: hoc enim significant uerba, Accipite & man-
 ducate: Item, Hoc facite in meam commemoracionem. De com-
 munionem autem calicis, nullum præceptum in iisdem uerbis contine-
 tur: Siquidem de calice loquens, hoc facite (inquit) quotiescunq; bi-
 betis, in meam commemoracionem. Quæ quidem uerba, ut priora,
 ad Apostolos dicta sunt, sed quibus eisdē non ut prioribus præcipit
 simpliciter bibere, sed quotiescunq; (inquit) bibetis, facite in meam
 com-

Verba
Christi in
nouiss. cœ-
na, non ad
quoslibet
sed ad A-
postolos
dicta sunt.
Matth. 26

1. Cor. 11

Luce 22

De cōmu-
nitione Cali-
cis nihil est
Laicis præ-
ceptum.

commemoracionem: Nimirum in eorum arbitrio relinquēs, ut quo-
 ties uellent biberent. Sed si ex officio sacerdotali sacrificarēt, et sangui-
 nem suum consecrarent, ac biberent, hoc in sui memoriam facerent.
 Cæterum quod apud Matthæum dicit, Bibite ex hoc omnes, uerba
 sunt ad Apostolos dicta, non ad Laicos referenda: Vnde de calice in
 sacrificio à sacerdote bibendo, non de communionem Laicorum intel-
 ligenda sunt. Sed nec præceptum aliquod continent uerba Christi apud
 Ioannem, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis
 eius sanguinē, non habebitis uitam in uobis: Nam & qui sub specie
 panis tantum communicat, & manducare carnem filij hominis & bi-
 bere eius sanguinem intelligitur. Neq; enim caro, quæ sub specie pa-
 nis manducatur, exanguis est: immo sub ea totus & integer Christus
 manducatur, qui simul cibus & potus est spiritualis animæ. De hoc
 enim pane ipse Christus loquens, Panis inquit, quem ego dabo uo-
 bis, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Et rursus, Ego
 sum panis uitæ: Quibus uerbis declarat, se eum panem esse uiuifi-
 cum, quem carnem suam esse dixerat. Item, Qui manducat me uiuet
 propter me: ubi uitam ex manducatione carnis suæ pollicetur. Item
 Ego sum panis uiuus, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æter-
 nū, Ex quib. concluditur, sub specie panis integrum Christū mandu-
 cari: & ita manducari, ut qui manducat, uitā æternā habeat. Vnde ne-
 cessario consequit, ut qui carnē sub specie panis māducat, Idē etiā eius
 sanguinē bibere intelligatur, Quod et alijs uerbis plenissime declarat
 Christus, Nā de solo pane loquens, Ego, inquit, sum panis uitæ, qui
 uenit ad me non esuriat: qui credit in me: non sitiet in æternum, Id est,
 qui ex illo pane edit et credit firmiter, & discussa consciētia sua, dignē
 panem hunc sumit, nec esuriat, nec sitiet in æternum. Licet autem in
 primitiua Ecclesia liberū fuerit, sub una panis: aut utraq; panis & ui-
 ni spe cie communicare, idq; utroq; modo in Ecclesijs usurpatum fu-
 erit: Tamen subsequētib; temporibus, multiplicato numero Chri-
 sti fidelium, ac pace ubiq; à sæuitia Tyrannorum Ecclesijs restituta:
 cum uaria eademq; grauissīma, ex communionem calicis pericula acci-
 dissent, Vnanimi consensu Ecclesiæ, nulla unq; de ea re controuersia
 mota (Quod raro admodum in huiusmodi rebus fidei affolet)
 ea consuetudo recepta est, ut Laici sub una tantum specie panis com-
 municarent: Quæ in Ecclesia multis sæculis obseruata fuit. Do-
 nec tandem ea res, à Ioanne Huss, & Hieronymo Pragensi, apud Bo-
 hemos in dubium reuocata, eoq; redacta sit, ut quod primum in
 Ecclesia liberū fuit, deinde ob certas causas, certa ex consuetudine le-
 gem accepit, ut Laici sub altera specie communicarent: Hī in totum
 interuerterent ac assererent, diuini iuris et præcepti esse, ut Laici sub
 utraque communicarent: Quæ & magnam seditionem & tumultum
 excitauit in Bohemia, quæ & tota fere hoc errore infecta est, qui lati-
 D ij us eti

Bibite ex
hoc omnes

Nisi biberi-
tis sangui-
nem eius.
Ioann. 6

Sub specie
panis inte-
ger sumi-
tur Chri-
stus.

Ioann. 6

Cōmuniō
sub una
specie com-
muni Ec-
clesiæ con-
sensu rece-
pta et usu
confirma-
ta est.

Discordia
per Hussi-
tas excitata

us etiam eo tempore serpsisset, nisi uniuersalis & Oecumenici Concilij, quod in Imperiali Germaniæ ciuitate Constantia celebratum fuit, damnatus, & rationalis Ecclesiæ consuetudo confirmata fuisset.

Dissidium de communione per Lutherum renouatū.

Sed non patitur ueritatis inimicus, & mendacij pater Diabolus, pacem Ecclesiarum & ueritatem esse saluam: Vnde & hoc nostro sæculo, eundem errorem, uelut ab Inferis per Apostatam illum monachum Martinum Lutherum reuocauit, qui & ipse cum Hussitis astruit, communionem sub utraq; specie Laicis ad salutem esse necessariam: & alteram Laicis per Tyrannidem & inuidiam esse subtractā.

Hæc igitur & id genus alia figmenta, & falsa, de hac Cæremonia cõmunionis Laicorum, dogmata, in Concilio tollenda, et quæ in prædicto Concilio Constantiensi, ea de re aduersum prædictam hæresim definita sunt, renouanda & confirmanda erunt.

De ueris aliorum Sacramentorum Cæremonijs restitucendis. Caput III.

I. Consecratio fontis baptismalis.

II. Exorcismus. Epistola 1. c. 12

III. Signaculū crucis.

IV. Nominis impositio

V. Qualia baptismandis imponenda sunt nomina.

Vnt & multæ aliorum sacramentorum Cæremoniæ, à Catholica Ecclesia institutæ, malitia hæreticorum hoc tempore in multis Ecclesijs subtractæ: Quas & ipsas restituere & restaurare oportebit. In baptis- mate igitur hijs fere restituendi sunt ritus, qui iam pas- sim in Ecclesijs negliguntur. Consecratio fontis bap- tismatis, duobus solennib. anni diebus, quibus in primitiua Eccle- sia baptismus recipiebatur, uidelicet Paschæ & Penthecostes. Ex- orcismus, Qui uerbo & exufflatione peragitur. De quo ita Cælestis- mus Papa, Illud, inquit, quod circa baptizandos in uniuerso mundo, S. Ecclesia uniformiter agit, non ocioso contemplamur inuitu, cum siue paruuli, siue iuuenes: ad regenerationis ueniunt Sacramentum, non prius fontem uitæ adeunt, quam exorcismis & exufflationibus spiritus ab eis immundus abigatur: Vt tunc uere appareat, quomo- do Princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo prius allige- tur fortis: & deinceps uasa eius diripiantur, in possessionem translata uictoris, qui captiuam ducit captiuitatem & dona dat hominibus.

Ioann. 12

Matth. 12

Psal. 67

Signaculum crucis in fronte, super oculos, super aures, super na- res, in pectore, scapulis, & ore. Ingestio salis in os baptizandi. Manu- um impositio patrini in baptizandū. Sputum narib. et auribus illini- tū, & alia quæ Exorcismo exhibentur. Item post Exorcismum, editio nominis, abrenunciatio, oleum Catechumenorum in pectore & in- ter scapulas, & chrisma post baptismum in uertice inunctum. Ac in- editioe proprii nominis illud in primis custodiendum est, ut religio- nis, non uanæ ostentationis aut irreligiöse superstitionis causa, nomi- na Pueris indantur, Et eiusmodi quidem, quæ ipsis iam factis adul- tis, ad

tis, ad uirtutes incitamenta esse possint. Qualia sunt, quæ uel ex impo- sitione sua uirtutem & pietatem significant, ut Hebræa illa, Ioseph, Gabriel, Vriel, Raphael, Ioachim, Salomon, Maria, Martha: Græ- ca, Theodorus, Theodosius, Erasmus, Eusebius, Eucharis, Aga- tha: Latina, Victor, Urbanus, Magnus, Placidus, Faustus, Clara, Be- nigna, Concordia, Corona: Germanica, Gotthardus, Fridericus Renhardus, Himeltrudis, & si qua sunt his similia: Vel quæ olim san- ctis hominibus indita, non solum eorum uirtutes referunt, sed eos eti- am, qui ipsa fortiuntur, ad imitationem earundem etiam uirtutum adhortantur. Cuiusmodi sunt nomina Apostolorum, Martyrum, Virginum, Confessorum, aliorumq; sanctorum Dei hominum: De quibus in Homelijs supra Genesim multa præclare scribit Ioannes Chrysostomus, quæ hic referre longum foret. Item Catechesis, id est, inquisitio de fide Trinitatis. Sed & institui in fide oportet baptizandos, si adulti fuerint. De qua re ita Laodicense Concilium constituit, Baptizandos oportet fidei Symbolum discere, & Quinta feria ultimæ Septimanæ uel Episcopo uel Presbytero reddere. Item, Qui in ægritudine constituti baptismum perceperunt, facti sani, fidei Symbolum doceantur, ut nouerint qua donatione digni sint habiti.

Ioann. Chryso- in Genes. hom. 20. c. 50

VI. Catechesis

c. 4. 6. et. 47 Laod. Concil. VII.

Trina mersio uel tinctio infantis in fonte baptismatis: quæ sane Cæremonia uetustissima est, cuius & Tertullianus meminit: Quæ tri- duanam sepultura: n Domini significat: sicut trina eleuatio ab aquis resurgentem de sepulchro repræsentat, ut inquit Leo Papa. Quod ante eum etiam Augustinus confirmauit, Postquam uos credere pro- misistis, tertio capita uestra in sacro fonte demersimus, qui ordo bap- tismatis duplicis mysterij significatione celebratur. Recte enim tertio mersi estis, qui accepistis baptismū in nomine S. Trinitatis: Recte itē tertio mersi estis, qui accepistis baptismū in nomine Iesu Christi, qui etiā tertia die resurrexit à mortuis. Illa em̄ tertio repetita demersio, ty- pū Dominicę exprimit sepulturæ, per quā Christo consepulti estis in baptismo, & cum Christo resurrexistis in fide, ut peccatis absoluti, in sanctitate uirtutum uiuatis, imitando Christum. Quanquam & una mersio sufficit, ubi ita habet Ecclesiæ consuetudo, quod Gregori- us Papa ad Leandrum Hispaniæ Episcopum scribens definit: & To- letanum Concilium Quartum, ex eodem decreto confirmat. De tri- na, inquit, mersione baptismatis, nihil responderi uerius potest, quā ipsi sensistis, quod in una fide nihil officit S. Ecclesiæ consuetudo di- uersa. Nos autem quod tertio mergimus, triduanæ sepulturæ sacra- menta signamus: ut dum tertio infans ab aquis educitur, resurrectio triduanæ temporis exprimat. Quod si quis forte etiam pro summe Trinitatis ueneratione existimet fieri, neq; ad hoc aliquid obstitit, bap- tizandum semel in aquas mergere, quia dum in tribus subsistentijs una substantia est: repræhensibile esse nullatenus potest, infantem in

Trina mer- sio.

Leo Epist. 4 cap. 3

De cons. dist. 4 c. postquam.

Greg. lib. 2. ve- stig. epist. 42 Tolet. 4. c. 6

D iij ba

baptismate in aquam, uel ter uel semel mergere: Quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest diuinitatis singularitas designari. Sed si nunc usq; ab haereticis infans in baptismate tertio mergebatur, faciendum apud uos esse non censeo, ne dum mersiones numerant, diuinitatem diuidant: dumq; quod faciebant faciunt, morem uestrum se fecisse gloriantur. Haec Gregorius ille Magnus, qui non solum partes Italiae illustrauit, sed & longe existentes Ecclesias sua doctrina perdocuit, ut de eodem affirmat praedictum Toletanum Concilium. Addo etiam ex eiusdem Concilij sententia, in huius simpli sacramenti mysterio, mortem & Resurrectionem Christi significari. Nam in aquis mersio, quasi ad infernum descensio est: & rursum ab aquis emersio, Resurrectio est. Similiter in eo unitas diuinitatis, & Trinitas personarum ostenditur: Vnitus, dum semel mergimus: Trinitas, dum in nomine patris, & filij, & Spiritus Sancti baptizamur. Haec de trina mersione ideo adducere uoluimus, ut intelligamus, non solum huius Caeremoniae mysterium, sed etiam Caeremonias quantumlibet uniuersales, non ita fixas esse & firmas: Quin propter uarij mysterij significationem, uarium etiam & diuersum usum recipere possint. Secus quando mysterium Caeremoniae est unum & fixum, unum tantum utendi modum requirens: Nam tunc unus quoq; & simplex usus Caeremoniae est, quem & illibatum custodire oportet, ut celebritas Paschae, & obseruatio Quadragesimae, &c. In Sacramento Ordinis, restaurandi sunt ac reddendi Ecclesiae ritus, consecrandi Episcopos, ordinandi sacerdotes, Diaconos, Subdiaconos, & alios inferiores ministros. Carthaginense sane Concilium Quartum, de ritibus in ordinandis Ecclesiae Pontificibus, sacerdotibus, & ministris obseruandis, tales Canones adidit. Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant Euangeliorum librum, super caput & ceruicem eius: & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput eius tangant. Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente & manum super caput eius ponente, etiam omnes presbyteri qui praesentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi, super caput illius teneant. Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium, sed ministerium consecratur. Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipiat uacuum, & calicem uacuum: de manu uero Archidiaconi urceolum cum aqua, & mantile, & manutergium. Acolytus cum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat, sed ab Archidiacono accipiat cerofarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiae luminaria mancipari: Accipiat & urceolum uacuum, ad suggerendum uinum, in Eucharistia sanguinis Christi. Exorcista

Mors & resurrectio Christi per baptismum representatur.

Varietas mysterij uariat et ritum.

VIII

Ritus ordinandi ex Concilio Carthaginensi Quarto

c. 2

c. 3

c. 4

c. 5

c. 6

c. 7

cista cum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, Dicente sibi Episcopo: Accipe & commenda memoriae, & habeto potestatem imponendi manus super Energumenum, siue baptizatum, siue Catechumenum. Lector cum ordinatur, faciat de illo uerbum Episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac uitam, atq; ingenium: Post haec spectante plebe, tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens ad eum. Accipe & esto lector uerbi Dei, habiturus, si fideliter & utiliter impleueris officium, partem cum eis, qui uerbum Dei ministrauerunt. Ostiarius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi, tradat ei Episcopus clauis Ecclesiae de altario, dicens, Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quae his clauibus recluduntur. Psalmista, id est, cantor, potest absq; scientia Episcopi, sola iussione Presbyteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero, Vide ut quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus comprobas.

c. 8

c. 9

c. 10

c. 11

IX. Unctio.

Sanctimonialis uirgo, cum ad consecrationem sui Episcopo offertur, in talibus uestibus applicetur, qualibus semper usura est, profecti oni & sanctimoniali aptis. His accedunt aliae quaedam Caeremoniae, ut in consecratione Episcoporum & sacerdotum, unctio, orationes. In ordinatione Diaconorum, Subdiaconorum, & aliorum ministrorum tonsura. De unctio Episcoporum ita scribit Innocentius Tertius Papa, Hoc ergo Chrismate (inquit) debet ungi Episcopus, non tam in corpore quam in corde: ut & interius nitorem conscientiae quantum ad Deum, & exterius habeat odorem famae, quo ad proximum. De nitore conscientiae dicit Apostolus. Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae. De odore famae idem Apostolus ait, Christi bonus odor sumus in omni loco: & alius sumus odor uitae in uitam, alius sumus odor mortis in mortem. Debet enim Episcopus habere bonum testimonium, & ab his quae sunt intus, & ab his quae sunt foris, ut cortina cortinam trahat: & qui audit, dicat, ueni. Hoc ungento manus & caput Episcopi consecrantur: Per caput enim mens intelligitur, iuxta illud. Unge caput tuum, & faciem tuam laua: Per manus opera intelliguntur, iuxta illud, Manus meae distillaerunt myrrham. Caput inungitur, propter autoritatem et dignitatem: & manus propter ministerium & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illius representare personam, de quo dicitur per Prophetam. Sicut unguentum in capite. Caput enim uiri Christus, caput Christi Deus, qui de se dicit, Spiritus Domini super me, eo quod unxit me, Euangelizare pauperibus misit me. Manus Episcopi inunguntur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. Unde cum eas consecrator inungit, Consecrare, inquit, & sanctificare digneris Domine manus istas, per istam unctionem & benedictionem

Extra. c. 13 de sacramentis

2. Cor. 1
2. Cor. 2
Odor bonae famae.
1. Tim. 3

Matth. 6
Cantic. 5
Cur ungetur caput & manus Episcopi.
Psal. 132
1. Corin. 11
Esai. 61
Luce. 4

D iij nem

nem nostram, ut quaecumque consecrauerint consecrentur, & quaecumque benedixerint benedicantur in nomine Domini. Hæc Innocentius Papa Tertius. Similiter & sacerdotis manus unguuntur, non quidem chrisimate, sed oleo, ab ordinatore tamen Episcopo, hîsdem omnino uerbis, quibus Episcopus benedicitur. Post manus impositionem clerici ex more Ecclesiastico tondentur, ut hoc signo à Laicis discernantur, Qui ritus in multis Ecclesiis hodie sublatus est, maxime quas occupant nostri temporis hæretici: In quibus qui Ecclesiastica ministeria utcumque usurpant, neque uetibus sacerdotalibus, neque tonsura clericali utuntur. Veteres hæreticos in hac re, ut in alijs, referentes. Quibus semper in usu fuit, ut ritus Ecclesie uel mutarent uel profus tubuerent. Sic olim in Hispanijs, cum Catholici consuetudinem haberent, ut toto superius capite tonderent, inferius sola corona circuli relicta: hæretici solo nouandi studio prolixas comas nutrire, & in uertice capitis circulum tondere præsumperunt. Quem morem deinde lectores Catholici recipientes, occasionem decreto Concilij Tolerani Quarto dederunt. Quod sic habet, Omnes clerici uel lectores, sicut Leuitæ & Sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquunt, non sicut hucusque in Galliarum partibus facere lectores uidentur, qui prolixis, ut Laici, comis in solo capitis apice modicum circulum tondent: Ritus enim iste hucusque in Hispanijs hæreticorum fuit. Vnde oportet, ut pro amputando ab Ecclesiis scandalo, hoc signum dedecoris auferatur, & sit una tonsura uel habitus, sicut totius Hispanie est usus: Qui autem hoc non custodierit, fidei Catholice reus erit. Proinde & hic ritus restituendus erit, qui non est nouus, sed non multo post Apostolorum tempora institutus. Siquidem ab Aniceto, duodecimo à Petro Pontifici, ea de re ita ad Ecclesias uniuersæ Galliarum scriptum legimus. Prohibete, inquit, fratres per uniuersas regionum uestrarum Ecclesias, ut clerici (qui Laicis & simplicibus, uirtutis & honestatis, pudicitie & grauitatis exemplar esse debent, ac seipso tanquam signum uitæ, rudioribus ad imitationem prudenter exhibere) iuxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum Sphæræ radant: quia sicut discreti debent esse in conuersatione, ita & in tonsura, & omni habitu discreti debent apparere. Atque hunc ritum non solum Latinarum sed etiam Græcæ Ecclesie receperunt, et diligenter semper custodierunt, ut constitutiones tam Græcarum quam Latinarum Synodorum testantur. Nam præter ea, quæ supra ex Tolerano Quarto retulimus, de clericis detondendis ita statuit Agathense Concilium. Clerici qui comam nutriunt, ab Archidiacono, etiam si noluerint, inuiti detondeantur. Item ex Capitulis Græcarum Synodorum, Martini Bracarensis Episcopi. Non oportet clericos comam nutrire, & sic ministrare: sed detonso capite, patentibus auribus, & secundum Aaron talarem uersum

stem induere, ut sint in habitu ornato. Porro huiusmodi coronam habent clerici ab institutione. Ro. Ecclesie, in signum regni quod a Christo expectatur. Ratio uero capitis rerum temporalium contemptum significat, ut Hieronymus testatur. Sunt & alia multa, quæ ad ætatem, qualitatem & mores magis ordinandorum, quam ad Cæremonias pertinent, Sed quæ alias a nobis commodius explicabuntur. Simili modo in alijs quoque sacramentis, si qui ritus Ecclesiastici hæcenus, uel negligentia sacerdotum, uel hæreticorum fraudibus intermissi, & aboliti sunt: eos conueniet pro ueteri Ecclesiarum consuetudine reuocare, & in pristinam formam reducere, ut sic sacramenta decenti ordine administrantur.

De abusibus Sacramentorum & aliorum, quæ ad celebrationem & frequentationem diuinorum officiorum pertinent.

Caput IIII.

Ixiimus de ueritate Cæremoniarum Ecclesiasticarum in Sacramentis, quibus modis, si quæ in impietate hæreticorum aut prælatorum ignorantia uel negligentia, intercederunt, in Concilio renouandæ sint, atque restituentur: Super est ut de earundem abusibus dicamus, ut si qui forte Ecclesiam inuaserint, corrigantur. Quod & ueterum Conciliorum patres obseruarunt: Qui & ipsi restituitis primum ueris & legitimis Ecclesie ritibus, mox operam dederunt, ut si qui contra ueritatem & rationem abusus irrepsissent, eos etiam emendarent. Et idem in cæteris quoque Cæremonijs obseruabimus, ut earum ueris dogmatibus & usu confirmatis, si quos abusus in hîsdem inoleuisse animaduertimus: quibus modis & ipsi corrigendi sint, doceamus. Primum igitur in sacrificio missæ, olim maximus abusus fuit, qui & hodie in Ecclesia perdurat, ut missæ ab indoctis et illiteratis sacerdotibus, ac mysteriorum eiusdem profus ignaris celebrarentur. Is autem a Fabiano Papa huiusmodi decreto correctus est, quod & hodie renouandum erit. Sacrificium, inquit, non est accipiendum de manu Sacerdotis, qui orationes uel actiones, & reliquas obseruationes, in missa, secundum ritum implere non potest. Alius abusus, Quod in Celebrationibus missarum, Sacrificantes non habent adiutores: Vnde periculum est, ut si forte in infirmitate incidat, nemo adsit, qui sacrificium ceceptum complere possit. Hic abusus & olim fuit in Tolerano Concilio emendatus, tali decreto. Illud etiam diuini oraculi momentis singulis præcauentes, quo scribitur Væ soli, cum ecciderit non habet subleuantem: summopere uerè dum nobis est & cauendum, ne horis illis atque temporibus, quibus Domino placatur uel sacrificatur, unicuique diuinis singulariter officijs insistenti, perniciofa passio uel corporis quælibet ualetudo occurrat,

Præfatio.

I. Abusus.

II.

c. 14. Tolet. ii.

Ecclesi. 4.

Prouisio contra subitios casus sacrificantiũ.

currat.

currat, quæ aut corpus subito subruat, aut mentem alienatione uel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus præcauentes necessarium duximus instituire, ut ubi temporis, uel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisque ille canens Deo, atq; sacrificans post se uicini solaminis adiutorem: ut si quando casu ille officia impleturus accedit, turbatus fuerit, uel ad terram elisus, a tergo semper habeat qui eius uicem exequatur intrepidus. Huic haud dissimile est, quod presbyteri in Celebrationibus. Missarum, non habent assistentes, ad quos salutationes sacrificantium dirigantur, & à quibus rursus salutanti- bus respondeatur. Quem abusus Soter Papa correxerat tali decreto. Hoc statutum est, ut nullus presbyterorum missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus sibiq; respondentibus, & ipse tertius habeatur. Quia cum pluraliter ab eo dicitur: Dominus uobiscum, & cum illud in secretis, Orate pro me, apertissime conuenit, ut illius respondeatur salutationi. Alius abusus olim fuit, quod sacrificantibus ad altare assistebant & ministrabant foeminae, qui & hodie durat, maxime in ruralibus Ecclesijs, Hunc abusum inter alios multos sacerdotum excessus enumerat facundissimus Gelasius Papa Primus, Nihilominus, inquit, impatienter audiui, tantum diuina rum rerum subiisse despectum, ut foeminae sacris altaribus ministrare ferantur, & cuncta quæ non nisi uirorum famulatu deputata sunt, sexui cui non competit, exhibere, Deinde tales excessus in hunc modum Repraehen emendat, Nisi quod, inquit, omnium delictorum, quæ singillatim per se negligẽ strinximus, noxa omnis & crimen eos respicit sacerdotes, qui uel ista- tiae Episcopo- porum. se fauere significant, Si tamen Sacerdotum uocabulo iam sunt nunc cupandi, qui delegatum sibi religionis officium prosternere moluntur, ut in peruersa quoq; prophanaq; procliuēs, sine ullo respectu regule Christianæ, præcipitia funesta sectentur. Cumq; scriptum sit, Minima qui spernit paulatim decidit, quid est de talibus existimandum, qui immensis ac multiplicibus prauitatum molibus occupati, ingentem ruinam multimodis impulsionebus ædiderunt: quæ non solum ipsos uidentur obruere, sed & Ecclesijs uniuersis mortiferam, si non sanentur, inferre perniciem: Nec ambigant qui hæc ausi sunt exercere, sed etiam qui hactenus cognita siluerunt, sub honoris proprii se iacere dispendio, Si non quanta possint celeritate festinent, ut lethalia uulnera a competentî medicina sanentur. Quo enim more te- neant lura Pontificum, qui Pontificalibus excubijs eatenus iniuncta dissimulant, ut contraria domui Dei, cui præsidet, potius operentur, qui quantum apud Dominum possunt, si ei non nisi conuenientia procurarent: tamen quid mereantur, aspiciant, quum execrabili studio sectentur aduersa: & quasi magis hæc regula sit, qua Ecclesiæ debeant gubernari, Si quicquid est Ecclesiasticis inimicū regulis, per-

III. Sacrificans non minus quam duos habeat assistentes. c. hoc quoq; de cons. dist. 1.

III. Ne foeminae ministræ ad altare. Gelasius in epistola ad Episcopos per Lucaniam et Bruttios et Siciliam cap. 28. Repraehen-

Ecclesijs

Attendant Episcopi.

petratur. Cum & si cognitis habeat Canones unusquisque Pontificum, intemerata debuerit tenere custodia: Et si forsitan nesciebat, consulere fidenter oportuerit ignorantem. Quo magis excusatio nulla succurrit ignorantibus: quia nec sciens præposuit seruare quod nouerat, nec ignorans curauit nosse quod gereret. Alius abusus in sacrificio est, quod Laici in celebratione mysteriorum ad altare accedunt. Quæ Turonica synodus secunda ita emendauit: ut Laici secus altare, quo sancta mysteria celebrantur, inter clericos tam ad uigilias quam ad Missas, stare penitus non præsumant: sed pars illa, quæ à Cancellis uersus altare diuiditur, Choris tantum præsentium pateat clericorum, ad orandum & communicandum laicis & foeminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum. Alius abusus, quod in summis festiuitatibus Missæ celebrantur in oratorijs: Vnde Christi fideles à diuinis maiorum Ecclesiarum maxime parochialium abstrahuntur. Hunc abusum emendauit Agathense Concilium tali decreto. Si quis etiã extra parochias, in quibus legitimus est ordinariusq; cõuentus, oratorium in agro habere uoluerit, reliquis festiuitatibus, ut ibi Missas teneat, propter fatigationem familiæ, iusta ordinatione permittimus. Pascha uero, Natali Dñi, Epiphania, Ascensione Domini, Pëtecoste, et Natali. S. Ioan. Baptistæ, & si qui maximî dies in festiuitatibus habent, non nisi in ciuitatibus, aut in parochijs teneant. Clerici uero, si qui in festiuitatibus, quas supra diximus, in oratorijs, nisi iubente aut permittente Episcopo, Missas facere aut tenere uoluerint, à Cõmunionem pellantur. Alius abusus, quod populus die Dominica, nec dũ completo Missæ sacrificio, discedit. Hic abusus antiquus est, quæ temporibus Cælestini Papæ, patres Agathense Concilij emendarunt tali decreto. Missas die Dominica secularibus, tenere, speciali ordine præcipimus: ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat: qui si fecerint, ab Episcopo publice confundantur. Idem abusus etiam temporibus Vigilij Papæ durauit, quem denuo correxerat Aurelianense Concilium. De Missis, inquit, nullus Laicorum ante discedat, quàm Dominica dicatur oratio: & si Episcopus præsens fuerit, eius benedictio expectetur. Idem abusus in alijs quoq; diuinis officijs etiã Apostolorum temporibus cepit, & longo post tempore durauit, et ad hæc usq; nostra tempora permanet. Quidam etiã sacerdote uerbum Dei prædicante, sermone necdũ finito exeant. Quidam neglectis diuinis officijs, spectaculis intersint. Contra quos abusus, hæc ferè decreta Apostolorum & sanctorum patrum extant. Omnes fideles qui ingrediuntur Ecclesiam, & scripturas audiunt, non autem perseuerant in oratione, nec sanctam Communionem percipiunt, uelut inquietudines Ecclesiæ commouentes, conuenit cõmunionem priuari. Item Carthaginense Concilium Quartum, Sacerdote uerbum faciente in Ecclesia, qui egressus de audis

V. Ne Laici assistent prope altare. c. 4.

VI. Quando sciat uti oratorijs priuatis. c. 22.

VII. Ne populus ante finem Missæ discedat. c. 28. Aur. el. 3.

Agath. c. 47 de cons. dist. 1. c. Missis.

In canonibus Aposto. c. 10. Vt Laici diuina officia non negligant. + permanet.

De cons. dist. 2. c. Omnes fideles.

c. 24.

c. 34.

de auditorio fuerit, excommunicetur. Itē, Qui die solenni, prætermisso Ecclesiæ solenni conuentu, ad spectacula uadit, excommunicetur.

D. BRUNI DE CAEREMONIIS LIBER TERTIVS. DE CAEREMONIIS RERVM DOMINICARVM SIVE SACRARVM RESTAURANDIS. Caput I.

Res sacrae ad cultum Dei necessariae in utroque testamento.

Vemadmodum in ueteri testamento, ad peragendum cultum diuinum, & custodiendas Caeremonias, res quaedam ad eum usum consecratae, uelut instrumenta, necessariae erant: ut rationale, superhumeralis, Tunica, et linea stricta, Cidaris, et Baltheus, Tiara, et alia uelut instrumenta sacra: Omniaque haec faberrime sculpta, celsa et auro, gemmis, purpura, aliisque rebus preciosis pulcherrime distincta & ornata: Item altare, tabernaculum, uasa sacra, oleum sanctum, mensae, lucernae, Thuribula, patellae, Scyphi, mortariola, & caetera ex auro etiam fabrefacta. Sic in nouo testamento ad rite perficiendum sacrificium, & ad ministrandum sacramenta, usus quarundam rerum sacrarum necessarius est: Quales sunt, templa, altaria, uestes sacrae, uasa sacra, chrisma, oleum, luminaria, reliquiae, imagines, signaculum crucis, & quae sunt generis eiusdem. De quibus iam singulis ordine dicemus. Sunt autem res sacrae, quae ad usum ministerii Ecclesiastici, cultus diuini, & sacrarum Caeremoniarum rite a Pontificibus consecratae sunt, ueluti aedes sacrae, et dona quae rite ad ministerium Dei dedicata sunt. Has res ueteres interdum sacras, interdum sacratas, interdum ministeria & quae harum preciosiores sunt, ornatum sacrorum, thesaurum Dominicum appellant. Ad quem modum uasa etiam Dominica, mensae Dominicae, & cetera appellantur: Et templa ipsa in honorem Christi creata, ueteres Dominicae appellarunt. Nam sicut Christum saluatorem nostrum frequentius dominum uocabant, nimirum Apostolorum more sequuti, et historiam Euangelicam: Ita quae res Christo consecrabantur, eas a Domino dominicas appellabant. Vnde & hodie templa Cathedralium Ecclesiarum Germanico uocabulo Domkirchen uocantur, et eorum Canonici Domherrn, Vt beatus Rhenanus in annotationibus Eusebii testatur. Illud quoque addendum est, in canonicis templum ante consecrationem Basilicam, post consecrationem autem Ecclesiam uocari. In rebus sacris, reliquias quoque sanctorum connumeramus, quas olim Christi fideles magna deuotione collegerunt. Nam & ipsae ritibus sacris adhibentur. Satis ipsorum sanctorum uel sanguine uel sanctae uitae merito consecratae. Ideoque in solis Deo sacratis locis

Templa dicta sunt olim Dominica.

c. de relig. Jo. mi. Pan. in ru. de cons. Eccle. uel alt.

Reliquiae sanctorum inter sacra ecclesiae nuntur

reponuntur, iisdemque celebrioribus. Neque enim in oratorijs uillaribus ponuntur, nisi forte clericus cuiuscumque parochiae, in cuius Ecclesia eas esse contingat, huiusmodi sacris cineribus psallendi frequentia famuletur, ut in Epauensi Concilio constitutum est. Sicut & distractio earundem etiam ciuilibus legibus prohibita est. Nemo martyres distrahat, nemo mercetur, habet lex Honorij et Theodosij. Fuit autem magna semper in Ecclesia fidelibus cura, ut diligenter custodirent & pie uenerarentur sanctorum reliquias, ut sacrae historiae testantur. Vrbs Roma, Apostolorum Petri & Pauli reliquias custodit: Quorum etiam sanguine Romana Ecclesia consecrata est, ut testatur Tertullianus Felix Ecclesia, inquit, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni dominicae adequatur, ubi Paulus Ioannis exitu coronatur, ubi Apostolus Ioannes Euangelista, posteaquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur. Edessa ciuitas reliquijs Thomae Apostoli decorata fuit. Patauium Lucam Euangelistam. Venetiae, Marcum Euangelistam habent, & alia loca aliorum Apostolorum & Martyrum sanctorumque reliquias. Sic Smyrnae reliquias S. Martyris Polycarpi Antistitis, sui illius qui fuit Ignatii discipulus, discipuli S. Ioannis Euangelistae, et ab Apostolis ordinati, collegerunt, condiderunt, & uenerati sunt, ut in Epistola quam ad omnes ubique sanctas Ecclesias scribunt, testantur. Vbi autem, inquit, Centurio uidit tam obstinatum Iudaeorum contentionem, positum ipsum in medio corpus Polycarpi exussit, & ita nos postmodum ambrusta ossa, preciosissimis gemmis chariora, & omni auro probabiliora per ignem facta, collegimus, et sicut conueniebat, ex more condidimus: Quo in loco etiam nunc praestante domino, solennes agimus celebresque conuentus, maxime quidem in die passionis eius. Sed & cum ipsis eorum memorias, qui prius passi fuerant, celebramus, ut sequentium animi ad praecessorum uiam exemplis insignibus suscitentur. Ex quibus uerbis plane intelligimus, uetusimum esse morem, adeoque Apostolorum etiam temporibus uigentem, reliquias sanctorum colligendi, in sacrarijs condendi, ac pia ueneratione colendi. Tradunt historiae Ioannis Baptistae caput, quod Herodias petijt ab Herode Tetrarcha, temporibus Valentis Imperatoris, Monachos Macedonianos, qui primum Hierosolymis habitauerunt, postea in Ciliciam migrauerunt, inuenisse. Quod cum rescuisset Valens, praecipit caput sacrum Constantinopolim deportari: Quod cum uehiculo impositum, ad locum qui uocatur Panthichium deportatum fuisset, non passum est amplius trahi uehiculum, quantumlibet iumentis multis plagis afflictis, Vnde sanctum caput eo loci, in uico appellato Cositai reconditum, ibidem usque ad tempora Theodosij requieuit. Idem igitur Imperator, quod Valens aut Deo aut Propheta resistente non potuit, ad eum locum perueniens, purpura sua thecam, in qua sanctum caput reconditum erat, amplectens,

c. 25.

c. de sac. sancti. Ecclesi. l. nea. mo.

Reliquiae apud diuersas urbes in uenerabile habitae. Li. de praescri. heretico.

Ruff. lib. 11. Ecclesi. Histo.

Reliquiae S. Polycarpi apud Smyrnaeos. Euseb. lib. 4. c. 24. c. 25.

Caput. Io. Baptistae. Zozomenus in Trip. lib. 9. c. 43.

plectens, eamq; secum portauit, & ante ciuitatem Constantinopolitanam ad Septimum miliarium, magna & pulcherrima ibidem Ecclesia ædificata, recondidit. Reliquæ uerò reliquiæ eiusdem S. Prophetæ, usq; ad tempora Iuliani Imperatoris Apostatæ, in Palestinorum urbe Sebaste reconditæ fuerunt. Verum eiusdem Imperatoris tempore, cum in omnia sæuere feritas Paganorum, sepulchrum quoq; Iohannis Baptistæ inuaserunt, ossa disperferunt, atq; ea rursus collecta igni concremanda, ac sanctos cineres pulueri commixtos, per agros & rura dispergenda destinarunt. Verum prouidentia Dei, Monachi quidam de Hierosolymis, homines Dei, eo orationis causa profecti, cum tantum scelus uiderent, nullum periculum timentes, ipsi qui ossa legebant commixti, sanctas reliquias diligenter & religiose congregarunt, atq; subtraxerunt: quas deinde B. Athanasius, Alexandria Episcopus, sub cauato sacrarii pariete inclusas, generationi posteræ conseruauit, ut Ruffinus scribit. Theodosius iunior Iohannis Chrysostomi reliquias, quem Arcadius & Eudoxia parentes eius urbe expulerant, non solum in Regiam urbem deuehi curauit, sed etiam oculis atq; facie in arcam procumbens, errati parentum suorum ueniam precatus est. Hæc propterea commemorare uolui, ut intelligamus, reliquias quoq; sanctorum inter sacra merito connumerari: ut quas Ecclesiæ semper, non solum pie ueneratæ sunt, sed sacris etiam diuinisq; usibus adhibuerunt, ut posthac dicemus, quando de usu rerum sacrarum agemus. Sunt autem ritus sacrarum rerum duplices. Quidam ad consecrationem earundem pertinent, ut dedicatio templorum, consecratio altarium, Chrysmatis, olei, uestium, uasorum: benedictio salis, aquæ, cereorum etc. Nam earum rerum in sacrificio, sacramentis, & diuinis officijs, nullus legitimus usus esse potest, nisi consecratarum. Quidam uero ad usum sacrificij & sacramentorum adhibentur, ut locus sacer, altare, uestes, uasa sacra in sacrificio Missæ, alijsq; diuinis officijs: unctio in consecratione pontificum, sacerdotum, etc. unctio infantum in baptisinate: usus sacrorum uasorum in sacrificio Missæ, & similes. Ac primum quidem uetustissimus est ritus, ne ulla Ecclesia absq; sedis Apostolicæ autoritate ædificetur, Quod Gelasius & Nicolaus pontifices constituerunt. In Concilio Aurelianensi decretum est, ut nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus ciuitatis ueniat, & ibidem crucem figat publice: atrium designet, & ante præfinit, qui ædificare uult, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipendia custodum sufficiant: & ostensa donatione sic demum ædificet, & postquam consecratum fuerit atrium eiusdem Ecclesiæ, sancta aqua conspergat. Idem in Concilio Bracarense secundo statutum est. Vnusquisq; Episcoporum meminerit, ut non prius dedicerit Ecclesiam, nisi ante dotem Basilicæ & obsequium ipsius, per donationem chartulæ confirmatum accipiat. Nam non leuis culpa est ista temeritas, si sine luminarijs

Lib. 11. Eccles. histo. c. 28.
Trip. lib. 10. c. 26.
Theod. lib. 5. c. 36.

c. de locorum cum 4. seq. de consecr. dist. 1.
Gelas. in Epistola ad Episcopos per Lucam
niam & Bruntios et Siciliam c. 27.
c. nemo. de consecr. dist. 1. c. 5.

luminarijs, uel sub substantiali sustentatione eorum qui ibidem seruituri sunt, tanquam domus priuata consecratur Ecclesia. De ritu autem dedicandi & consecrandi Ecclesias et altaria, ita Euaristus, Sextus a Petro Pontifex, constituit. Omnes Basilicæ cum Missa semper debent consecrari, Altaria uerò placuit non solum unctioe Chrysmatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari: Si uerò altaria non fuerint lapidea, ad celebranda diuina officia non consecrentur. Idem quoq; & ipsidem uerbis de consecratione altaris, in Concilio Agathensi, tempore Cælestini Papæ, decretum est. Quibus consentit Canon Concilij Epauensis, Altaria (inquit) nisi lapidea, infusione Chrysmatis non sacrentur. Ad idem genus pertinet, quod Ecclesiæ & altaria non ab alio, quam ab Episcopo erigi atq; consecrari possunt, Quo nomine reprehenduntur à Leone Papa Episcopi Germaniæ & Galliæ, quod Chorepiscopos & Presbyteros destinarerent, qui absente pontifice altaria erigerent, Basilicasq; consecrarent, ac propterea in Concilio Episcoporum & cæterorum Consecratorum in hunc modum statuit. Sicut, inquit, Chorepiscopo (qui iuxta Canones Neocæsariensis, uel secundum aliorum decreta Patrum, ipsidem sunt qui & Presbyteri) uel Presbytero illicita consecratio est altaris, ita & constitutio. In diuinis enim literis præcipiente Domino, solus Moyses in tabernaculo Dei erexit altare, solus ipse unxit, qui utiq; summus sacerdos Dei erat, sicut scriptum est de eo, Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Ideo quod quod tantum facere Principibus sacerdotum iussum est (Quorum typum Moyses et Aaron tenuerunt) omnino decretum est, ut Chorepiscopi uel Presbyteri (qui filiorum Aaron gerant figuram) arripere non præsumant. Huic consentit decretum Hormisdæ Papæ. Nullus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab Episcopo loci fuerit consecratum uel permissum, ut sit discretio inter sacrum et inter non sacrum, nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit, degradetur, si clericus est: si uero Laicus, anathematizetur. Quin & consuetudo iam olim uetus Ecclesiæ fuit, ut ad dedicationem Ecclesiæ multi Episcopi inuitarentur, qui hac occasione conuenientes, celebrato publico conuentu, de alijs etiam Ecclesiasticis negocijs tractabant & definiabant. Sic in dedicatione Basilicæ, quam Liberius Præfectus & Patricius in Arausica ciuitate construxerat, conuenientes Episcopi Conciliū Arausicanum celebrarunt, in quo collatis his quæ ad Ecclesiasticam regulam pertinent: Quædam etiam capitula de gratia & Libero arbitrio, ab Apostolica eis sede transmissa, sua quoq; subscriptione approbarunt, & ab omnibus obseruanda decreuerunt. Simili modo Episcopi, ad dedicationem Basilicæ S. Mariæ in Arelatensi ciuitate conuenientes, Concilium Arelatense Tertium habuerunt: in quo de obseruatione Ecclesiasticæ regulæ quædam statuerunt. Quæ consuetudo tanto omnium consensu recepta, & ubiq; custodita fuit, ut et hæ-

De ritu cōsecrādi Ecclesias et altaria.

c. 14. Agathe.

A solis Episcopis debent consecrari templa & altaria.

Leo. Epist. 86.

Psal. 98.

c. nullus Presbyter. de consecr. dist. 1.

Conuētus olim Episcoporum in Ecclesiarū dedicationibus.
c. 1. Arausicanū Concilij.

ritici (quibus tamen illud in primis peculiare est, ut nihil innouatum relinquunt) sua quoque Concilia per occasionē dedicationum celebrarent. Ad hunc modū Eusebius Nicomediensis egit, ut in Antiochia Syriæ Synodus Arrianorū Episcoporum fieret, sub occasione uidelicet Ecclesiæ quam Constantinus fabricare cœperat: & post eius obitū, Constantius filius, Decimo anno à tempore foundationis expleuerat, in ueritate autem ad subuersionem Nicæni Concilij. In eo siquidem Concilio id agebant tantum, ut fidem Nicænam: si non in totum subuertere, saltem transformare, & principium præbere possent, ut frequentibus Concilijs, alia subinde mutantur & recitantes, efficerent, ut definitio fidei paulatim in Arrianam uersantiam relaberetur, ut Socrates in Tripartita historia testatur. Inter omnes autem Episcopos qui conueniebant, is tantum consecrabat, in cuius Diœcesi & territorio erat Ecclesia, ut in Concilio Arausicensi definitum est, in hunc modū.

Lib. 4. c. 9.
Araus. Concil. c. 10.
Cui Episcopo præcæteris conueniat consecrare Ecclesiam aut altare nouū.
c. 33.
In Epistola ad Episcopos per Lucaniam & Brutios, & Siciliā. c. 27.
Chrismatis consecratio in die cœnæ Domini.
Fab. Epistol. 2.

Si quis Episcoporum in alienæ ciuitatis territorio, Ecclesiam ædificare disponit, uel pro fundi sui negotio, uel Ecclesiastica utilitate, uel pro quacumque sua oportunitate, permissa licentia ædificandi (quia prohibere hoc nephas est) non præsumat dedicationem, quæ illi omnimodo reseruat, in cuius territorio Ecclesia assurgit. Et post pauca, Quod si etiam sæcularium quicumque ædificauerit Ecclesiam, & alium magis quam eum, in cuius territorio ædificat, inuitandum putauerit: tam ipse, cui contra constitutionem ac disciplinam gratificari uult, quam omnes Episcopi, qui ad huiusmodi dedicationem inuitantur, à conuentu abstinebunt: Si quis excesserit, in reatum deuocabitur: si quis excesserit, ordinem recognoscat Canonicum. Cæterum de Basilicis hæreticorū, ita in Epauensi Concilio constitutum est, Basilicas hæreticorū, quas tanta execratione habemus exosas, ut pollutionem earum purgabilem nō putemus: sanctis uisibus applicare despiciamus, nisi quas per uolentiam nostris abstulerant, possumus reuocare. Illud quoque Ecclesiastica consuetudine receptum est, ut Ecclesiæ in honorem alicuius approbati sancti dedicarentur. Propter quod à Gelasio Papa arguuntur, qui in quocumque nomine defunctorum constructiones ædificatas, sacris processionibus instituunt. Vnde & Basilicæ à sanctis, in quorum honorem dedicantur, nomina accipiunt: ut alia Saluatoris, alia Apostolorum, alia B. Mariæ uirginis, alia B. Petri, alia S. Pauli, alia B. Lauren, alia S. Agnetis, alia S. Euphemie, & alia alijs nominibus & Sanctis acceptis, appellentur. Adeo ut in toto orbe, uix Basilica aliqua reperiat, quæ non sortita sit nomen à patrono aliquo, in cuius honorem dedicata & consecrata fuerit. Similiter reducendi ac renouandi sunt ritus, in consecratione & benedictione Chrismatis, olei, uestium, cereorum, aquæ, salis, & similium: quos Apostoli, & eorū successores S. Patres, instituerunt, & Catholica semper custodiuit Ecclesia. De Chrismate conficiendo, et singulis annis renouando, ita constituit Fabianus Papa.

Papa. In illa die Dominus Iesus, postquam cœnauit cū discipulis suis, & lauit eorum pedes (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt) Chrisma conficere docuit, ipsa enim lauatio pedum, nostrum significat baptismum, quando sancti Chrismatis unctione perficitur atque confirmatur. Nam sicut ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda: ita ipsius sancti Chrismatis consecratio, per singulos annos est agenda, & de anno in annum reuocanda & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentū est per singulos annos, & iam dicto die innouandū, & uetus in sanctis Ecclesijs cremandum. Ista à sanctis Apostolis & eorū successoribus accepimus, uobisque tenenda mandamus. Hæc sancta Romana Ecclesia & Antiochena à tempore Apostolorū custodit: hæc Hierosolymorum & Ephesinorū tenet, in quibus Apostoli præsesentes hæc docuerunt, & uetus Chrisma incendi, & non amplius quam uno anno uti permiserunt, atque deinceps nouo frui, et non ueteri, iubentes docuerunt. Fit autem Chrisma ex oleo & Balsamo, idque mystica ratione, ut Innocentius Papa Tertius docet. Per oleum enim nitor conscientiarū designatur, iuxta illud, Prudentes uirgines acceperunt oleum in uasis suis, cum lampadibus suis. Per Balsamum, odor famæ exprimitur, propter quod dicitur, Sicut balsamum aromatizans odorem dedit. Nec ab alio conficitur Chrisma, quam ab Episcopo, ut Leo Papa testatur. De qua re & Bracarenis Concilij primi, talis Canon extat. Placuit, ut si quis Presbyter, post hoc interdictum ausus fuerit Chrisma benedicere, aut Ecclesiam, aut altarium consecrare, à suo officio deponatur: Nam & antiqui Canones hoc uetuerunt. Item Concilium Carthaginense Secundum, Chrismatis consecratio, & puellarum consecratio, à Presbyteris non fiant. Item Carthaginense Tertium, Ut Presbyter inconsulto Episcopo uirgines non consecret, Chrisma uero nunquam conficiat. Vnde Chrisma quod ab Episcopo conficitur, singulis annis certis temporibus more Ecclesiastico communicatur, ut sacris Canonibus cautum est. Sic enim definit Antisiodorensis Concilium, ut à media Quadragesimæ Presbyteri Chrisma petant, & si quis infirmitate detentus uenire non potuerit, ad Archidiaconum suum, uel Archisubdiaconū, transmittat, & Chrismario uel lintheo imponant, sicut reliquæ sanctorum deportari solent. Item Toletanum Primum. Quamuis penè ubique custodiatur, ut absque Episcopo Chrisma nemo conficiat, tamen, quia in aliquibus locis uel prouincijs, Presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit, ex hac die nullum alium, nisi Episcopum Chrisma conficere, & per diœcesim destinare: ita ut de singulis Ecclesijs ad Episcopum ante diem Paschæ Diaconi destinentur, aut Subdiaconi, qui consecrātū Chrisma ab Episcopo destinatum, ad diem Paschæ possint ad tempus deferre. Item ex capitulis Græcarum Synodorum, Martini Episcopi Bracarenis. Omni tempore licet Episcopo Chrisma confi-

c. 1. de sacra unctione. Matth. 25. Eccle. 24.

Chrisma à solis Episcopis consecratur. Leo Epist. 86. c. 37. c. 3. Carth. 2.

c. 36.

Chrismatis transmissio ad Ecclesiam.

c. 6.

c. 20.

c. 21.

*Lā est, omni an-
no semel, uide-
licet in die coe-
nae Domini, Et
ponitur hic to-
tum pro parte,
tempo pro an-
no, ut dicit
Glo. c. Omni.
De consecra-
tione. 4.
dist. 4.
c. 3.*

*Exod. 30. et
40.*

*Benedictio
salis et aque
Epistola. 1. ad
omnes Ortho-
dox.
Num. 19.
Hebræ. 9.*

*4. Reg. 2.
Virtus sa-
lis benedi-
cti.*

Marci 5.

*Cerei Pa-
schalis be-
nedictio.
Platina in Zo-
zimo.
c. 8.*

cere, & per suas Diœceses destinare, ita ut ad dirigendum Chrisma, Diaconus aut Subdiaconus ante diem Paschæ, de singulis Ecclesijs ad Episcopum destinetur. Est autem Chrisma à proprio Episcopo accipiendum, ut in Vasensi Concilio constitutum est, Cuius est talis Canon. Per singula territoria Presbyteri uel ministri, ab Episcopis non prout libitū fuerit à uicinioribus, sed à suis proprijs, per annos singulos, petāt Chrisma, appropinquāte solennitate Paschali: nec per quemcūq; Ecclesiasticū, sed si qua necessitas aut ministrorum occupatio est, per Subdiaconū: Quia inhonorū est inferioribus summa committi. Optimū est autē, ut ipse suscipiat, qui in tradendo usus est: Si quid autē obstat, saltem is suscipiat, cuius officium est, sacrarium disponere, & sacramenta suscipere. Præterea, ut in ueteri testamento, non solum tabernaculum & altaria, sed etiā mensa, Arca testamenti, candelabrū, supellectilia, oleo unctiōis, ex præcepto diuino à Moyse ungebantur: Ita & in nouo testamento, uestes, calices, patenæ, et alia uasa sacra consecrantur. Illis adiungimus benedictionem aquæ, salis, cereorum &c. Nam de aqua & sale, ad hunc modū scribit Alexander Papa Primus. Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur ac purificentur: Quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis uitulæ aspersus sanguine, populum sanctificabat atq; mundabat, multo magis aqua sale aspersa, diuinisq; precibus sacrata, populum sanctificat atq; mundat. Et si sale asperso per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus, sterilitatem rerum aufert humanarū, & coinquinatos sanctificat atq; mundat, & expurgat: & cætera bona multiplicat, & insidias Diaboli auertit, et à phantasmatis uersutijs homines defendit. Nam si tactu fimbriæ uestimenti saluatoris, saluos infirmos esse non dubitamus, quanto magis uirtute sacrorum eius uerborum diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis et animæ, humana percipit fragilitas: Cerei Paschalis benedictionem, Zozimus Papa per parochias concessit: Mysterium autem huius benedictionis, Toletanum Quartum explicat his uerbis. Lucerna & cereus infra uigilias apud quasdam Ecclesias non benedicuntur, & à nobis cur benedicatur inquirunt. Propter gloriosum enim ipsius noctis sacramentum, hæc solenniter benedicimus, ut sacræ Resurrectionis Christi mysterium, quod tempore huius noctis uotiuè aduenit, benedictione sanctificati luminis suscipiamus, & quia hæc obseruatio per multarum loca terrarū, regionescq; Hispaniæ, in Ecclesijs commendatur: dignū est propter unitatem pacis, ut & in Gallitanijs Ecclesijs conseruetur. Nulli autem impune erit, qui hæc contempserit, sed patrum regulis subiacebit. Ac de ritibus rerum sacrarum, quatenus ad earundem consecrationem & benedictionem pertinet, quid obseruauerit antiquitas, hæc, quæ breuiter perstrinximus, sufficiant.

Dere-

De rebus sacris & Dominicis non prophanandis,
Caput II.

Deo autem res ad diuina ministeria deputatæ, à Pontificibus consecrantur et benedicuntur, ut intelligatur, eas ab usu prophano omnino remotas esse debere. Ideoq; maiorem quoq; illis reuerentiam esse adhibendam. Quod & in ueteri testamento præceptum fuit, Sic enim de Oleo sacro loquitur Dominus ad Moysen: Filijs quoq; Israel dices, Hoc oleum unctiōis, sanctum erit mihi, in generationes uestras. Caro hominis non ungetur ex eo, & iuxta compositionem eius non facietis aliud: quia sanctificatum est, & sanctum erit uobis. Homo quicūq; tale composuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Iubet igitur non solis sacerdotibus, sed uniuerso populo Israel, ut non faciant tale unguentum, in usus humanos: hoc est enim quod ait, Caro hominis non ungetur. Prohibet ergo simile fieri in usus suos, & interitum minatur, si quisquam similiter fecerit, id est, unguentum ad usus suos. Similiter si simile confecerit, uel cuiquam hinc dederit exteri Nationi. Idem in nouo testamento sacris Canonibus prouidentissimè cautum est, Ac de sacris quidem uestibus, ita scribit Stephanus Papa. Vestimenta (inquit) Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, cultusq; diuinus omni cum honorificentia & honestate, à sacerdotibus reliquisq; Ecclesiæ ministris celebratur, & sacrata debent esse & honesta. Quibus alijs in usibus (cum Deo eiusq; seruitio consecrata & dedicata sint) nemo debet frui, quàm Ecclesiasticis & Deo dignis officijs. Quæ nec ab alijs debent contingi aut ferri, nisi à sacratis hominibus: ne ultio, quæ Balthasar Regem percussit, super hæc transgredientes & talia præsumentes, ueniat diuina, & corruere eos faciat diuinæ ultionis iustum flagellum ad ima. Idem de uasis sacris in Agathensi Concilio constitutum est, Cuius talis extat Canon. Non oportet infacros ministros licentiam habere, in Secretarium (quod Græci Diaconicon appellant) ingredi & contingere uasa Dominica: Immo & ne sacros quidem omnes, Quoniam non oportet Subdiaconos licentiam habere, in secretarium siue sacrarium (quod Græci Diaconicon appellant) ingredi, & contingere uasa dominica, ut Laodicense constituit Concilium. Quos ritus ita custodiendos censuerunt ueteres, ut qui eos neglexissent, grauius semper coarguendos: ac talem neglectum, uelut pestem quandam, in Ecclesia resecandum putauerunt. Quod Epistola Soteris, Decimi tertij à Petro, pontificis, ad Italiæ Episcopos scripta plane indicat, in qua inter cætera ita scribit, Sacras Deo foeminas uel Monachas, sacra uasa, uel sacratas palas, penes uos contingere, & incensum circa altaria deferre, perlas-

E iij

sum est

De iunioribus. Eccl. c. decet. lib. 6. decimi complectitur, Qui sic habet. Nullus in Ecclesijs, in quibus cum pace ac quiete uota conuenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moueat, impetumue committat. Cessent in locis illis uniuersitatum & societatum quarumlibet Concilia, conciones, & publica parlamenta: Cessent uana, & multo fortius fœda & prophana colloquia: Cessent confabulationes quælibet: sint postremo quæcunq; alia, quæ diuinum possunt perturbare officium, aut oculos Dominicæ maiestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: Vbi peccatorum uenia est postulanda, ne ibi peccandi detur occasio, aut depræhendantur peccata committi: Cessent in Ecclesijs, earumq; cœmisterijs, negotiationes, & præcipue nundinarum ac fori cuiuscunq; tumultus: Omnis in eis sæcularium iudiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per Laicos, criminalis maximè, agitur: sint loca eadem, à Laicorum cogitationibus aliena. Quin et ciuili lege sancitum est, ne Apostolorum uel Martyrum sedes, humanis corporibus sint concessa, Vt Gratianus Valentinianus & Theodosius constituerunt, id est, ne in Ecclesijs Apostolorum uel Martyrum, uel humana corpora sepeliantur, uel hominibus habitatio permittatur. Quædam etiam sacra loca ne ingredi quidem Laicis permissum est, ne uel eorum ingressu contaminentur, ut in Bracarensi primo constitutum est. Placuit, ut ingredi sacrarium ad communicandum non liceat Laicis, uiris uel mulieribus: nisi tantum clericis, sicut antiquis Canonibus institutum est. Item in Synodo Turonica secunda. Placuit, ut Laici secus altare, quo sancta mysteria celebrantur, inter clericos tam ad uigilias quam ad Missas stare penitus non præsumant: sed pars illa, quæ à cancellis uersus altare diuiditur, Choris tantum psallentium pateat clericorū, ad orandum & communicandum Laicis & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorū.

De Cæremonijs, quæ ad usum rerum sacrarum pertinent.

Caput. III.

*V*fus unguentum circa sacramentū Baptismi.

Eccl. c. de iunioribus. dist. 4.

Enio iam ad ritus rerum sacrarum secundi generis, eos uidelicet qui ad usum sacrificij & sacramentorum adhibentur. Inter quos præcipuus est unctio Chrismatis & olei: quæ non solum sacramentis, sed etiam alijs consecrationibus adhibentur. Primum igitur, in sacramento baptismatis, sacer regenerationis fons dum consecratur, oleo unctiois duobus solennibus diebus signatur, Paschæ & Pentecostes, Non enim licet in aqua non consecrata baptizare, nisi tempore necessitatis, Vt Victor Papa constituit. Deinde infans primum oleo catechumenorū inungitur, in pectore & inter scapulas: Post baptismum in uertice ungitur Chrismate. De his unctiois ita Augustinus, Benedicimus fontem baptismatis oleo unctiois. Huic accedit, quod ter oleo inungimus quos baptizamus. Idem,

Idem huiusmodi unctiois mysteriū explicans (ut in Institutione Conuentioni refertur) Vngimur, inquit, in pectore & scapulis, quoniam unctiois. fides mente concipitur, & opere perficitur. Vngitur pectus, ut significetur hoc pectus consecrari Christo, & mentem in sanctæ Trinitatis fide confortari, in qua amodo nullas reliquias latentis inimici residere oporteat. Vngimur inter scapulas, ut significetur baptizandum per gratiam undiq; muniri ad bona opera facienda, & ad portandum onus domini fortitudinem accipere, Sicut Ambrosius ait. Vnctus es quasi Athleta Christi, quasi certamen huius sæculi luctaturus. Et Innocentius Papa Tertius, eiusdem mysterij rationem assignans, ita scribit. In pectore baptizandus inungitur, ut per sancti Spiritus donum abijciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam: quia iustus ex fide uiuit. Inter scapulas, ut per Spiritus S. gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem secundum Apostolum operetur. In uertice uero baptizatus inungitur, ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationē. Quia per caput intelligitur mens: Iuxta id quod legitur. Oculi sapientis in capite eius: Cuius superior pars est ratio, inferior est sensualitas. Vnde bene per uerticem, quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In sacramento ordinis, Sacerdotes oleo unctiois, Episcopi Chrismate inunguntur. Qui ritus ab ipsis Apostolis ad nos descendit, De qua re ita scribit Anacletus Papa. Ordinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, Episcopis sunt celebrandæ. Qui simul conuenientes scrutinium diligenter agant, ieiuniumq; cum omnibus celebrent precibus, & manus cum S. Euangelijs quæ prædicaturi sunt imponentes, dominica die hora tertia orantes: Sacraq; unctioe, exemplo Prophetarum & Regum, capita eorum more Apostolorum & Moyli ungentes: Quia omnis sanctificatio constat cum Spiritu sancto, cuius uirtus inuisibilis sancto Chrismati est permixta, & hoc ritu solennem celebrent ordinationem. In confirmatione, confirmandi Chrismate in fronte inunguntur, Idq; ab Episcopo fit, non à sacerdote: solus enim Episcopus in fronte Chrismate confirmat, ut tradit Innocentius Papa, Presbyteris seu extra Episcopum, seu Episcopo præsentem, cum baptizant, Chrismate baptizatos ungere liceat, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare: quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Paracletum. Item Gregorius, Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro Chrismate nō præsumant: sed Presbyteri baptizatos ungant in pectore, & Episcopi post modū cōfirmant in fronte. Non solū autē in sacramētis, sed

Mysteria unctiois.

Ambro. de Sacramentis. c. 2.

Cur baptizandus ungitur in pectore, inter scapulas & in uertice.

c. 1. de sacra. unctioe.

Ro. 1.

Iac. 2.

Gal. 5.

1. Pet. 3.

Eccles. 2.

In Epistola ad Episcopos Italiae.

Ritus consecrandi

Episcopos

Vfus Chrismatis in Cō

firmatione.

c. Presbyter

de cons. dist. 4.

c. Presbyteri

de cons. dist. 4.

Vfus Chrift sed etiam in ipsis rerum dominicarum & sacrarum consecrationibus
 matis in cō & benedictionibus, usus Chrismatis & olei adhibetur. Nam & Eccle-
 seatione sia cum dedicantur, in quibusdam partibus Chrismate unguuntur. Si-
 Ecclesiarū miter altaria dum consecrantur, oleo & Chrismate inunguntur, si-
 et altarium quidem in altari mensa est, & urna reliquiarum. Virumq; autem oleo
 Altare mē- & Chrismate inungitur: mensa quidem, qui est lapis quadratus impo-
 sam habet situs altari super infuso oleo & Chrismate, in quatuor cornibus & in
 et urnam. medio: Vrna autem, quæ sepulchrum appellatur, in quatuor angulis.
 Similiter & tabula in eodem sepulchro priusquam eidem infertur,
 signo crucis ex Chrismate roboratur. Templata & altaria ad usum
 sacrificij in primis necessaria sunt. Nam (ut inquit Felix Papa Quar-
 tus) Sicut non alij quam sacra Deo sacerdotes debent Missas cele-
 brare, nec sacrificia super altare offerre: sic non in alijs quam in domi-
 no consecratis Locis, id est, in tabernaculis, diuinis precibus à ponti-
 ficibus delibatis, Missas cantare, aut sacrificia offerre licet, nisi summa
 coegerit necessitas, Satius est ergo Missam nō cantare, aut nō audire,
 quam in his locis ubi fieri non oportet, nisi pro summa necessitate
 contingat: quoniam necessitas legem non habet. Vnde scriptum est,
 Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem uideris, sed in om-
 ni loco quem elegerit Deus tuus. Iudæi enim loca, in quibus domino
 sacrificabant, diuinis habebant supplicationibus consecrata: nec in
 alijs quam in Deo dicatis, locis munera domino offerebant. Si igitur
 Iudæi, qui umbræ legis deseruiebant, hæc faciebant: multo magis
 quibus ueritas patefacta est, & gratia & ueritas per Iesum Christum
 data est, templa domino ædificare, & prout melius possumus ornare,
 eaq; diuinis precibus & sanctis unctionibus, suis cum altaribus &
 uasis: uestibus quoq; & reliquis ad diuinum cultum explendum
 utensilibus, deuotè & solemniter sacrare, & non in alijs locis quam
 in domino sacratis ab Episcopis, celebrare & sacrificare debemus.
 Item Concilium Triburiense, Missarum solennia non ubiq; sed
 in locis ab Episcopo consecratis, uel ubi ipse permiserit, celebranda esse
 censens. Vnde sacerdotes sacrificaturi, testes secum adhibere
 debent, & non soli sacrificare, ut domino perfecte in sacratis Deo
 sacrificare locis probentur, ut Anacletus Papa definit. Et Clemens
 ille, à B. Petro instructus & ordinatus, testatur, qui de eadem re
 scribens. Hic ergo, inquit, id est, in præsentī uita positos oportet
 nos agnoscere uoluntatem Dei, ubi & agendi & sacrificandi est
 locus. Quoniam in alijs locis sacrificare & Missas celebrare non
 licet, nisi in his in quibus Episcopus proprius iusserit, aut ab Episcopo
 regulariter ordinato, tenente uidelicet ciuitatem ubi consecratus
 fuerit. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec rite celebranda, do-
 cente nos nouo & ueteri testamento. Hæc Apostoli à Domino acce-
 perunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, uobisq; & omnibus
 absq;

Epistola 1. c. 1.
c. sicut, de cō-
secra. dist. 1.

Deutero. 12.

1ob. 1.

c. missar. de
conf. dist. 1.

Anacle. Epi-
stola 1.
Cle. Epist. 3.

absq; repræhensione tenere & docere, quibus agendum est, manda-
 mus: Vnaquæq; etenim res, tempus suum habet & locum: operum
 hic locus est, tempus uero meritorum est sæculum futurum. Similiter
 in templis orandum, communicandum, uerbum Dei audiendum
 est, Quod & Apostoli fecerunt, De quibus dicitur, quod simul cum
 omnibus qui credebant, quotidie perdurauerint unanimiter in tem-
 plo: Item quod in uno loco in oratione & obsecratione perseueraue-
 rint. Ecclesijs plerumq; atria coniuncta sunt, & in quibusdam etiam
 locis claustra, intra quæ sunt Domus & habitationes Canonorum,
 & Cœmeteria: Quæ quidem omnia intra septa Ecclesiæ continentur.
 Sunt autem septa Ecclesiæ fines, quibus totus Ecclesiæ ambitus con-
 tinetur. Hæc à Ianuis Ecclesiæ in toto circuitu ad 30. passus extendun-
 tur, Vt in Toletano & Aureliano Concilijs constitutum est: Quod
 de minoribus Ecclesijs accipiendum est. Maior autem Ecclesia per cir-
 cuitum 50. passus habere debet, Vt Nicolaus Papa rescripsit. Sicut
 (inquit) antiquitus à sanctis patribus statutum est, statuimus, ut ma-
 ior Ecclesia, per circuitum Quadraginta passus habeat. Capellæ ue-
 ro, uel minores Ecclesiæ, Triginta. Horum finium leges quoq; Impe-
 riales meminerunt, ut post hac dicitur. Minores uero capellæ castel-
 lorum, nec 30. passuum circuitum habent, idque propter angustiam
 locorum. Est autem passus mensura Quinque pedum: Pes spā-
 cium 15. digitorum, Vt Isidoro placet. Sed & atria, claustra, cœmite-
 ria, aliaq; omnia quæ Ecclesiæ finibus & septis clauduntur, benedi-
 ctæ sunt: a deo ut qui hæc ipsa uiolat, non minus sacrilegus sit, quam
 si in ipsa Ecclesia sacrilegiū perpetrasse conuinceretur. Porro Ecclesie
 septa in hunc usum præfinitur, ut his ipsis præmunita Ecclesia, &
 minus profanetur & ipsius reuerentia magis custodiatur. Vnde quæ-
 cunq; immunitates Ecclesijs conceduntur, eadem etiam ijs locis, quæ
 intra septa earum continentur, concessæ intelliguntur. Nam ut ad
 Sacrosanctas Ecclesias confugientes immunitatem habent, ut inde
 inuiti extrahi non possint: ita & in atrio, claustro, & cœmeterijs Ecclē-
 siæ, eadem immunitate gaudet: Vt inde deijci, trahi, aut protrahi nō
 debeant, ut sacris Canonibus & legibus Imperialibus sancitum est.
 Sic enim habet Canon Concilij Aurelianensis Primi. De homicidijs,
 adulteris, & furibus, si ad Ecclesiam confugerint, id constituimus ob-
 seruandum, quod Ecclesiastici Canones decurrerunt, & lex Roma-
 na constituit, ut ab Ecclesiæ atrijs uel domo Episcopi, reos abstrahe-
 re omnino non liceat: sed nec alteri consignare, nisi ad Euangelia da-
 tis sacramentis, de morte & debilitate, & omnium poenarum genere
 sint securi: ita ut ei, cui reus fuerit criminosus, de satisfactione cōueni-
 at. Domum autem Episcopi accipimus, etiam eam, quæ extra circui-
 tum Ecclesiæ sita est, sicut & familia Episcopi priuilegio Ecclesiasti-
 ci fori gaudet, & si ipsa sit secularis. De eadem re Concilium Toletanum

Ecclesijs

Act. 2. c. 4

Septa Ec-
clesiarum
quousque
se extendūt

c. sicut, 17. q. 4

L. presenti. le-
ge C. de his qui
ad Eccle. conf.
gl. in d. c. sta-
cut. Per. c. q. 4
quis et c. Que-
st. 17. que. 4
gl. in c. sicut
antiquitus. 17
quest. 4

L. si quis in
hoc genus c.
de ep. et cler.
c. si quis suadē
te. 17. q. 4

Immunita-
tes Ecclesia-
rū etiam ad
atria et cœ-
meteria do-
mosq; Epif-
coporum
extendun-
tur.

c. 3

Panor in c. pē
de immu. eccl.
gl. in c. id con-
stituimus. 17
quest. 4

F tanum

tanum duodecimum ita definiuit, pro his qui quolibet metu uel terrore, Ecclesiam appetunt, hoc sanctum Concilium definiuit, ut nulus audeat confugientes ad Ecclesiam uel residentes, inde uel abstrahere, aut quodcunque nocibilitatis, uel damni seu spolij, residentibus in loco sancto inferre, sed esse potius his ipsis qui Ecclesiam petunt, per omnia licitum in 30. passus ab Ecclesia progredi, in quibus triginta passibus uniuscuiusque Ecclesiae in toto circuitu reuerentia defendatur. Sic tamen ut hij qui ad eam confugiunt, in extraneis uel longe separatis ab Ecclesia domibus, nullo modo abscedant: sed in hoc 30. passuum numero, absque domorum extraneorum receptaculo progredientes, aditum obtinebunt, ut ad requisitum naturae usum debitis exeat locis: & nullo teneantur euentu necessitudinis, qui dominicis se defendendos commiserint claustris. Lex Romana ita habet. Ex sacro sanctis Ecclesijs eorumque finibus, quos anteriorum legum praecipua sanxerunt, nullos expelli aut eijci aliquando patimur: nec in Ecclesijs reuerentissimis ipsis, ita quenquam detineri atque constringi, ut ei aliquid aut uictualium rerum, uel uestis negetur, aut requies. Quod si in finibus Ecclesiasticis latitant, religiosissimus oeconomus, uel defensor Ecclesiae, uel certe quem his negotijs commodiorem auctoritas Episcopalis elegerit, reconditam latentemque personam, decenter sine ullo incommodo, monitus, intra fines Ecclesiae si inuenitur praesentet. Atque haec locum habent etiam in Ecclesijs nondum consecratis, sed in quibus tamen diuina officia celebrantur: Nam & ipsae hac immunitate gaudent, ut confugientes ad ipsas, inuiti extrahi non possint. Et haec omnia generaliter de omnibus accipienda sunt, qui ad Ecclesias confugiunt, siue reatu aliquo criminis, siue debitorum potestate fatigentur: ut neque inuiti de Ecclesijs extrahi, nec amplius ultimo supplicio affici possint, tantum exceptis publicis latronibus, & nocturnis agrorum depopulatoribus. Sed & poena in eos tam Canonica quam ciuilibus constituitur, qui his legibus contemptis, ac immunitate Ecclesiastica uiolata, eos qui ad Ecclesias confugerunt, ac intra earum septa se continuerunt, per uim expulerunt, uel quocunque modo extraxerunt. Siquidem Canones eos Communione fidelium priuant. Lex uero ciuilibus, ut reos laesae maiestatis persequitur: ipsis nimirum capitali & ultimo supplicij animaduersione plectendis. Quin etiam restitui oportet tam personas quam bona, quae ex Ecclesijs subtracta fuerint, ut Nicolaus Papa definiuit. Qui confinia, inquit, Ecclesiarum infringere tentauerit, aut personam hominis uel bona eius inde subtraxerit, nisi publicus latro erit, quousque emendet, & nisi quod rapuerit reddat, excommunicetur. Iam uero & sacra uasa, ut calix, patenae, naria, reliquiae, cruces, sacrificio aliisque diuinis officijs adhibentur: quae & ipsa mysteriorum diuinorum significationem habent. Calix passio-

e. 10
Confugiētes ad Ecclesiam extrahi non debent.

L. presenti C. de his qui ad Eccles. confu.

e. pe. ubi panor de immu. Eccl.

e. inter alia, de immu. Eccl. Poena in uiolatores immunitatum Ecclesiarum

e. sicut antiqui tus 17. quae f. 4

Quid significat consecrata uasa & alia. Psalm. 115

onem Domini significat, ut in Psal. Calicem salutaris accipiam: Et ipse Dominus, Pater transfer calicem hunc a me. Sal sapientiam significat, iuxta illud, Sermo uester sit sale conditus: Et Dominus ad discipulos, Habete sal in uobis, & pacem intra uos: Item, Vos estis sal terrae, quod si sal infatuatum fuerit, in quo condietur? Aqua interdum praedicationem significat. Ut, Omnes sitientes uenite ad aquas: Interdum populos, ut in Apocalypsi. Aquae quas uidisti, populi sunt & gentes. Vinum animae exultationem, ut, Vinum laetificat cor hominis: Item, Exultatio animae & corporis uinum, moderate potatum. Cinis poenitentiam designat, ut in Psalmo. Quia cinerem tanquam panem manducabam, Aqua interdum spiritum S. significat, iuxta illud quod Dominus dicit. Qui credit in me, flumina de uentre eius fluent aquae uiuae. Quod Euangelista exponens ait, Hoc autem dixit de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes in eum: Item mundificationem, iuxta illud Prophetae, Effundam super uos aquam mundam &c. Aqua benedicta sale aspersa, sanctificationem & mundificationem significat, & operatur: insidias item Diaboli aufert, & a malis phantasmatis liberat. Qua de re memorabilis extat epistola Decretalis Alexandri Primi, Papae ac Martyris, iam supra recitata. Nec temere hic ritus aquae benedictae, in Ecclesia institutus est: nam in ueteri testamento erat aqua expiationis, cuius aspersio significationem mundationis habebat, ut in Numeris. Qui tetigerit cadaver hominis, siue humanae animae morticinum, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergatur ex hac aqua die tertia & septima, & sic mundabitur a peccato: Item, Qui aqua expiationis aspersus non erit, immundus erit, et manebit spurcicia eius super eum. Quibus consentit illud Prophetae, Aspergam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditijs uestris, & dabo uobis cor nouum, et spiritum nouum. Thus & incensum orationem significat, & eius ascensum ad Deum, ut in Apocalypsi. Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, Et in Psalmo. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Candelabra cerei & luminaria, omnibus diuinis officijs, maxime uero sacrificio adhibentur: & significant Christum qui est lumen illud, quod paratum est ad reuelationem gentium. Item, lux illa uera, quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Item, Lux mundi, ut ipse de se testatur, dicens. Ego sum Lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen uitae. Et fortassis hoc etiam significant, ut opera bona sacerdotum in aperto fiant. Quibus dictum est, Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in caelis

Luca. 22
Sal.

Coloss. 4

Marc. 9

Matth. 5

Aqua.

Esai. 55

Apocal. 17

Vinum

Psalm. 103

Ecclesi. 31

Cinis.

Psalm. 104

Ioann. 7

Aqua bea

nedita.

Ezech. 36

Aqua Expiationis.

Num. 19

Ezech. 36

Thus.

Apoca. 8

Psalm. 140

Cerei et luminaria

quid significant.

Luca. 2

Ioan. 1. et 8.

Matth. 5

Joann. 5 caelis est. Talis fuit Ioannes Baptista, de quo Dominus dicit, Ille erat
 Me erigan lucerna ardens & lucens. Reliquiarum usus est, ut in altaribus con
 rur altaria secratis condantur, nec altaria, in quibus non conseruantur reliquia,
 sine reliqui erigantur aut consecrentur. De qua re ita constituit Aphricanū Con
 cilium. Item placuit, ut altaria, quæ passim per agros, & per uias, tan
 quam memoriae martyrum constituuntur: in quibus nullum corpus
 aut reliquiae martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui locis
 eisdem præsent, si fieri potest, euertantur: Si autem hoc per tumultus
 populares non sinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca fre
 quentent: ut qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione deuincti tenean
 tur. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur:
 nisi ubi corpus aut aliqua reliquiae sunt, aut origo alicuius habitatio
 nis, uel possessionis, uel habitatiois, fidelissima origine traditur. Nam
 quæ per somnia, & inanes quasi reuelationes quorumlibet hominū
 ubicunque constituuntur altaria, omni modo reprobentur, Item,
 in Quinto Carthaginensi, & ipsdem uerbis definitur, Item, in Es
 paunenſi, sanctorum reliquiae in oratorijs uillaribus non ponantur:
 nisi forsan clericus cuiuscunq; Parochiae, in cuius Ecclesia eas esse con
 tingat, huiusmodi sacris cineribus psallendi frequentia famuletur, ut
 supra vol. c. 1
 supra quoque notatum est.

De ritibus sacrarum uestium, & earundem usu restituendo.
 Caput III.

Vestes sac
 crae Episco
 porum &
 Presbyte
 rorum.

ED & uestes sacrae, non solum ad sacrificium, sed
 etiam ad orationes, consecrationes, benedictiones,
 & alios similes cultus adhibentur. Et alijs quidem
 Episcopi, alijs sacerdotes, alijs diaconi, & subdiacono
 ni, in sacris ministerijs utuntur. Etenim Episcopus
 & presbyter sacrificaturi, uestes quotidianas exuunt
 & induunt mundas & sacras, Amictum, Albam talarem, Cingulū,
 Stolam, Manipulum, Casulam. Et hæc quidem ornamenta, utriq; et
 Episcopo & presbytero communia sunt. Præter hæc autem, Episco
 pus quædam propria habet quibus induitur, ut sunt Caligæ, sanda
 lia, succinctorium, tunica, dalmatica, Chirothecæ, mitra, anulus, bas
 culus pastoralis. Vestimenta autem sacra, bona opera accipimus,
 Propheta testante, qui ait in Psalmo: Sacerdotes tui induantur iustiti
 a. Amictu igitur uestiuntur Episcopus & presbyter, loco Ephod
 siue superhumeralis et rationalis. Superhumerales autem ab humeris,
 opera significat: sacerdos enim non debet esse ociosus, iuxta illud Ap
 postoli, Labora sicut bonus miles Christi. Amictus, operimentum
 repræsentat, quo ludæi uelabant faciem Christi dicentes. Prophetizæ
 nobis Christe, quis est qui te percussit? Alba, quæ in ueteri testamēto
 Poderis

Psalm. 131
 Amictus
 seu super
 humerale
 quid signi
 ficat.
 2. Tim. 2
 Matth. 26

Poderis appellabatur, & erat sacerdotalis linea, corpori penitus a
 stricta: quæ & Talaris, unde & Poderis dicta, eadem subucula diceba
 tur. Significat autem Poderis doctrinam secretiorem atq; perfectio
 rem, qua præditus esse dicitur sacerdos, secundum Eucherium in
 formulis spiritualibus, ut in Exodo. Et fecerunt uestimentum Podes
 rem, sub umbone, opus textile totum hyacinthinum. Stricta autē e
 rat ludæis propter seruitutem in timore, nostra largior est, propter
 spiritum adoptiōis in libertate. Fit autem alba nostra Talaris, de bys
 so siue lino. Byssus castitatis & continentiae candorem significat, ut in
 Exodo. Omnis qui percipit corde, adferet initia domino aurum, ar
 gentum, ærumentum, hyacinthum, purpuram, coccum, netum, &
 byssum. Sic enim legit Eucherius, noster textus habet coccum bis tiri
 ctum. Linum, spirituales fortitudinem, uel candorem, uel subtilitatē
 scripturarum significat, Vt Eucherius docet. Hoc uestimentum, albā
 uestē repræsentat, in qua Herodes illudit Christo. Alba cingulo, siue
 zona cingitur, ne defluendo gressum impediatur. Quo significat castita
 tem sacerdotis, nullis illecebrarum stimulis dissoluendam: Nam &
 cingulum continentiam significat, iuxta illud, Sint lumbi uestri præ
 cincti. Item Job, Accinge sicut uir lumbos tuos. Et zona, cordis mun
 ditiam significat, iuxta illud Apocalypsis, Præcincti circa lumbos zo
 nis aureis. In lumbis siquidem luxuria dominatur, ut Dominus de di
 abolo loquens innuit, Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in
 umbilico uentris eius. Sunt ergo lumbi sacerdotis per continentiam
 præcingendi, quod Apostolus quoque præcipere uidetur. State, in
 quit, succincti lumbos uestros in ueritate: Nā (ut Gregorius ait) lum
 bis præcingimur, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus:
 Stola, quam & orarium ueteres appellarunt, collo sacerdotis impo
 nitur, & per anteriora descendens, dexterum et sinistrum latus ador
 nat, significat autem iugum Domini, quod sacerdos armis iustitiæ, a
 dextris et sinistris munitus, in prosperis & aduersis ferre debet, quod
 & in ordinatione sacerdotis exprimit Episcopus, Accipe, inquit, iu
 gum Dei, iugum enim eius suauis est & onus leue: suauis in prosperis,
 & leue in aduersis. Stola, ligaturam Christi, qua columnæ alligatus
 est repræsentat. De stolæ mysterijs & usu, talis extat Canon Conci
 lij Bracarenſis Tertij. Quoniam antiqua, & Ecclesiastica institutione
 nouerimus præfixū, ut omnis sacerdos cum ordinatur, orario utroq;
 humero ambiatur: scilicet, ut qui semper imperturbatus præcipitur
 consistere inter prospera & aduersa, uirtutum semper ornamento
 utroque circumseptus appareat humero. Qua ratione tempore sacri
 ficij non assumat, quod se in sacramento accepisse non dubitat: Pro
 inde modis omnibus conuenit, ut quod quisque percepit in conse
 cratione honoris, hoc retineat, & in oblatione uel perceptione sue sa
 lutis, scilicet, ut cum sacerdos ad solennia Missarum accedit, aut per se
 F iij Deo

Exod. 28. et 39
 Alba ex
 bysso aut li
 no facta.
 Exodi 28
 Lucæ 23
 Zona seu
 Cingulum
 continentiam
 designat.
 Lucæ 12
 Job. 40
 Apoc. 19
 Job. 40
 Ephes. 6
 Stola seu
 Orarium
 iugum Do
 mini signi
 ficat.
 Matth. 11
 Ioann. 19
 c. 3
 Ne quis sa
 crificet sine
 Orario.

Deo sacrificium oblaturus, aut sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, nō aliter accedat, quā Orario utroq; humero circumseptus, sicut & tempore ordinationis suae dignoscitur consecratus: Ita ut de uno eodēq; Orario ceruicē pariter & utroq; humerum premens, signum sub pectore praearet crucis: si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitae subiaceat.

Vna. non duabus stolis utendū est in altari.

c. 39

Vno autem Orario, non duobus utuntur, tam Episcopi et Presbyteri, quā Diaconi, ut in Concilio Toletano Quarto definitum est. Si Oraria duo, nec Episcopo induere quidem licet, nec Presbytero, utiq; multo minus Diacono, qui minister eorum est. Vnum ergo Orarium oportet Leuitā gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, praedicat. Dexteram autem oportet habere liberam, ut expeditius ad ministeriū sacerdotale discurrat. Cauent ergo amodo Leuitae, gemino uti Orario, sed uno tanto, & puro, nec ullis colorib.

Subdiacono et inferioribus nō licet uti orario.

c. 22. et 23

Aurel. Conc.

c. 22

c. 27

Subdiaconi autem, & ceteri ministri Ecclesiae inferioriores, nō utuntur Orario, ut Laodicense Concilium decreuit. Subdiaconū, inquit, non Orario uti, nec ostia derelinquere. Item, Quoniam non oportet Lectores & Psalmistas Orarijs uti, & sic legere & psallere. Similiter, Monachis orarijs & zonis uti, prohibitum est, ut Aurelianense Primum definit, Bracarense Primum, ab usum quendam Diaconorum arguens, secus quā oportet Orario utentium, ita staret. Placuit, quia aliquanti huius prouinciae Ecclesiae Diacones ab scōsis intra tunicam utuntur Orarijs, ita ut nihil differre a Subdiacono uideantur, ut de cetero superposito scapulae, sicut decet, utantur Orario. In Moguntinensi Concilio statutum est, ut presbyteri sine intermissione utantur Orarijs, propter differentiam sacerdotij dignitatis.

Manipulus seu sudarium quid designat.

Matth. 24

Rom. 4.2

Psalm. 125

Ioan. 18

Manipulus siue sudarium, studium significat, quo tedium ab anima maliciae affectus absterguntur, ut sic uigilans reddatur minister ad perficienda bona opera, ut sit memor eius quod dicit Dominus, Vigilate quia nescitis qua hora filius hominis uenturus sit, Et aliquando accipiat bonorum operum retributionem. Nam qui iuste egerint, mercedem accipient secundum opera sua. Et ut scriptura dicit, Venientes uenient, cum exultatione portantes manipulos suos. Manipulus funem repraesentat, quo Christus comprehensus a Iudaeis &

Casula Charitatis insigne est

Rom. 13

1. Cor. 13

Ioan. 19

Caligae et sandalia.

ligatus fuit. Casula charitatem sacerdotis significat. Nam charitas omnia legis & Prophetarum mandata continet, iuxta illud Apostoli, Plenitudo legis est charitas. Itidem & haec uestis, omnia alia indumentum intra se claudit & continet. Charitatem igitur habere oportet sacerdotem, sine charitate enim erit, ut aes sonans et cymbalum tinniens: et si tantam fidem habeat, ut linguis hominum loquatur & Angelorū, & montes quoq; transferat, charitatem autem nō habeat, nihil erit. Haec uestis purpuram repraesentat, qua milites dominum circumderunt. Caligae et sandalia propria sunt pontificum, quorum usus ex instituo

instituzione Christi ab Apostolis descendit: Nam (ut apud Marcū legitur) Christus duodecim Apostolos missurus, praecipit illis, ne quid tollerent in uia nisi uirgam tantum, non peram, non panem: neq; in zona es, sed calceatos sandalijs: & ne induerentur duabus tunicis. Haec indumenta cursum praedicatoris uerbi Dei significant, iuxta Prophetam, Quam speciosi pedes Euangelizantium pacem, Euangelizantium bona. Pedes siquidem cursum uitae in scripturis significant, uel stabilitatem mentis & fidei, ut in Psalmo, Stantes erant pedes nostri. Et calceamenta praeparationem pacis, ut apud Apostolū. Calceati in praeparationem Euangelij pacis, Speciosi autē pedes sunt Euangelizantium pacem, si fide & charitate ceterisque uirtutibus calceati, pulchrē & constanter cursum suum expleuerint. Et ad hunc modum calceatos Apostolos suos misit Christus. Ite, inquit, in orbē uniuersum, & praedicate Euangelium omni creaturae. Succincti orium eandem significationem habet, quam zona et cingulum. Pontifex ueteris testamenti, laminam auream in fronte gestabat, quae Petalum dicebatur, ut in Exo. Et fecerunt laminam auram, et inscripserunt in ea literas deformatas, signaculum sanctitatis Domini, i. nomē Tetragrammaton domini. Hac lamina Ioannes quoq; Euangelista usus esse fertur, ut apud Eusebium Polycrates summus Asiae Episcopus ad Victorē Ro. Episcopum scribit his uerbis. Etenim magna quaedam luminaria apud Asiam dormierunt, summi & electi uiri, quos Dominus suscitabit, in aduentu suo, cum ueniet de caelis in gloria, et requireret omnes sanctos suos, in quibus est Philip. Euangelista, qui dormiuit apud Hierapolim: sed & duae filiae eius, quae uirgines fuerunt, & alia eius filia spiritu sancto repleta, quae apud Ephesum dormiuit: nec nō & Ioann. qui supra pectus Domini recubuit, qui fuit summus sacerdos, & pontificalis *πετραλοπ* gessit, martyr & doctor Ecclesiae, qui & ipse apud Ephesum dormiuit. Haec lamina praefiguratio crucis est. Vnde Pontifex Euangelicus, crucem quandam cathenulis insertam, a collo suspensam habet ante pectus, cui cessit lamina aurea legalis sacerdotis. Ut locum habeat quod Apostolus dicit: Glorificate & portate Deum in corpore uestro. Hanc crucem assumendo, simul & ponendo osculatur: quo nimirum osculo testatur, se & confiteri & uenerari passionem Christi. In ueteri testamento duae tunicae pontificales erant, una Byssina, altera hyacinthina: Prima, quae est candida, castitatis: Secunda quae est aetherei coloris, caelestem contemplationē & conuersationem significat. Hyacinthina, mala punica cum tintinnabulis ab inferiore parte inserta habebat, ut Pontifex ea indutus, uocalis incederet, per quam figurata est Euangelici pontificis tunicae, qua & ipsa indutus, pontifex sonorus & uocalis esse dicit, de quo dicitur. In montē excelsum ascende, tu qui Euangelizas Sion, siquidem uestimentis tintinnabula inhaerent, si uitae uiam cum linguae sonitu ipsa

Marci. 6

Esai. 52

Pedes calceati in Euangelium pacis.

Psalm. 125

Ephes. 6

Marci. 16

Petalū Pontificale.

Exod. 28. et 29

Eus. in Eccl. hist. lib. 5. c. 24

Cruce cathenulis a collo Episc. ad pectus suspensa.

1. Cor. 6

Duae tunicae Pontificis, byssina & hyacinthina.

Exodi 28

Quid Tintinnabula.

Esai. 40

c. sit rector.

43. dist.

Quid ma- tu ipsa quoque opera sacerdotis clament. Per mala punica fidei u-
la punica. nitas designatur. Nā sicut in malo punico, uno exterius cortice mul-
ta interius grana inueniuntur, sic innumeros sanctæ Ecclesiæ popu-
los unitas fidei contegit, quas intus diuersitas meritorum tenet. Dal-
matica. maticam Syluester Papa instituisse dicitur. Hæc quia latus manicas
1. Timoth. 3. habet, largitatem & hospitalitatē Pontificis significat: Oportet enim
Episcopum non turpis lucri esse cupidum, sed hospitalem. Cui & illud
Esaiæ 58. dictum est. Frange euriēti panem tuum: Et ob hanc causam Syl-
uester hanc uestem Diacono accommodauit. Diaconorū siquidem
Act. 6. officium est, ex Apostolica institutione, ut mensæ ministrarent, & the-
saurum Ecclesiæ administrarent, & pauperum curam gerant. Chirothe-
rothecæ carum usum Apostoli quoque habuisse dicuntur, quibus & Pontifi-
ces hodie manus nunc operiunt, deinde rursus aperiunt. Qui ritus
significat Episcopi officium esse, ut inanem gloriam ex operibus suis
deuicit. Rursus autem per eadem opera, Dei gloriam, & Ecclesiæ &
subditorum profectum quærat. Manus siquidem opera significant,
Psal. 72. ut in Psalmo. Et laui inter innocentes manus meas: Dexteram, opera
Matth. 6. bona: Sinistra, opera non bona, ut in Euangelio. Nesciat sinistra tua,
quid faciat dextera tua: Chirothecis igitur manus operiri idē signi-
ficat quod opera, ne coram hominibus iacentur, celari: Rursus eas
aperiri, est opera ad gloriam DEI et utilitatem aliorum in publicum
proferre. Ac utrunq; sanē Pontificem decet, qui ubiq; imitorem se
Christus Christi ostendere debet. Christus autē & exemplo demōstrauit
uanā glo- & præceptis docuit, non esse ex operibus quærendam uanam gloriā.
riam ubiq; Sic de monte descendens, leproso mundato præcepit, ne cui diceret.
fugit. Matth. 8. Similiter his, qui mutum & surdum ad se adduxerant, & sanum rece-
perant, præcepit ne cui dicerent. Sic multos alios uarijs morbis ob-
noxios, cum pristinæ sanitati restituisset, præcepit eis, ne manifestum
se facerent. At contra, quos hoc modo sanitati restituerat, quāto ma-
gis ut tacerent illis præcipiebatur, tātō magis illi prædicabant: Quos
Cur Ponti- tamen Christus ob id nō coarguit. Quibus exemplis planē signi-
fex manus ficat, opera nostra, maximē autem pontificum, in hoc celanda esse, ne
nunc oper- ex eis uanam gloriā affectare uideantur. Rursus uero in hoc else pfe-
tas Chiro- renda, ut ex his gloria DEI et aliorum utilitas quærat. Habent er-
thecis, nūc go manus Chirothecis coopertas boni pontifices, id est, latere uolūt,
apertas ha- ne ipsi laudentur: et rursus easdem apertas habent, id est, latere nolūt,
bet. ut laudetur DEVS, obseruantes præceptum Præceptoris sui Chri-
sti, dicentis: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera
Matth. 5. uestra bona, & glorificent patrem uestrū qui in cœlis est. Item illud,
Matth. 6. Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uidea-
1. Cor. 10. mini ab eis. Quod & Apostolus admonet. Siue, inquit, māduca-
sive bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI facite. Illi au-
tem omnia in gloriam DEI faciunt, qui nihil ex ijs quæ bene agunt,
sibi

sibi arrogant, sed omnia ad gratiam & gloriam DEI referunt. Mitra Quid Mi-
pileus est pontificalis, Qui Cidaris Iudæis dicebatur, Græci et nostri tra seu Tia-
Tiarā uocāt, hodie Mitram appellāt. Hæc scientiam utriusq; testa- ra aut in u-
menti designat, duo namq; illius cornua duo sunt testamenta. Mitra la.
duas fimbrias habet, quæ spiritum & literam significant. Doctus er-
go debet esse Episcopus, alioqui audiet quod Propheta dicit. Tu sci- osee 4.
entiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi. Quid aut
Anuli usus, ex illo Euangelij introductus esse creditur. Date anulū lus.
in manu eius, Et significat fidei signaculum & integritatem. De quo Luce 15
in Psalmo. Signatum est super nos lumen uultus tui domine. In hoc Psalm. 4.
igitur Episcopus accipit anulum, ut Ecclesiam Dei, sponsam sibi cre- Ephes. 5.
ditam, sicut se diligit, & sobriam & castam cœlesti sponso custodiat. Spon-
Sponsus uerus Christus est: Spōsi amicus & uicarius, pontifex. De amicus &
quo illud Ioannis accipiendum est. Qui habet sponsam sponsus est, Vicarius
amicus autem sponsi, qui stat & audit, cum gaudio gaudet propter Pontifex.
uocem sponsi. Et ad hūcmodum Petrus adhortatus est presbyteros Ioann. 3.
(ut Clemens illius successor narrat, in ea epistola, quam ad Iacobum fratrem Domini scribit) Propter quod, inquit, uos o presbyteri, Eccle- Cle epistola. 1
siam excolite, & ordinate sponsam Christi ad pudicitiam. Sponsam Sponsa Eg-
autem dico omnem Ecclesiæ congregationem, quæ si pudica inuen- clesia.
ta fuerit, a sponso suo ingentibus donis & muneribus honorabitur: & nos uelut ministri sponsæ & amici sponsi, ingenti gaudio & lætitia
perfruemini. Si uero sponsa hæc reperta fuerit commaculata peccatis, ipsa quidem tanquam indigna, nō tradetur Regalibus Thoris: Vos
autem poenas dabit, si forte per uestram negligentiam uel desidiam obreperit contagio saua peccati. Baculus & uirga pastoralis Episco- Quid Ba-
po datur, ut intelligat se pastorem Ecclesiæ datum esse, ad pascendū culus seu
Dominicum gregem sibi commissum. Ita admonentibus & adhortā uirga pas-
tibus Episcopos Petro & Paulo Apostolis, Pascite, inquit Petrus, 1. Petri. 5.
qui in uobis est gregem Dei, prouidentes non coacte, sed spontaneè secundum Deum: neq; turpis lucri gratia, sed uoluntarie: neq; ut do-
minantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cum apparue- rit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Ait. 20
Item Paulus, Attendite (inquit) uobis & uniuerso gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acqui-
siuit sanguine suo. Ac uirgam quidem accipit Pontifex, ut peccantes Virga in
districte coerceat. Baculum, ut rursus cadentes sustentet atq; console- do, Bacu-
tur: Virga enim in scripturis correctio est, baculus consolatio, Vt in lus in cōso-
Psalmo, Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. De u- lando:
troq; Apostolus ad Corinthios ait. Veniam autem ad uos cito, si do- Psalm. 22
minus uoluerit, et cognoscam nō sermonem eorum, qui inflati sunt, 1. Cor. 4
sed uirtutem: nō enim in sermone est regnū Dei, sed in uirtute. Quid uultis: in uirga ueniam ad uos, an in charitate & spiritu mansuetudinis?

nis: Virga igitur Pontifex percutit, baculo sustentat. Sit ergo distributio iustitiæ quæ feriat, sit et consolatio baculi, quæ sustentet: sit amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus non immoderate sæuiens: sit pietas, sed non plus quam expediat parcens: Breuiter miscenda est lenitas cum seueritate, & ex utroque faciendum temperamentum, ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate soluantur. Hoc tabernaculi Archa significat, in qua cum tabulis simul uirga & manna est. Pectus enim Pontificis Archa est, in qua sunt tabulæ sacræ scripturæ scientia, ut cum hac coniuncta uirga distributionis & manna dulcedinis. Tale pectus habuit Moyses, qui Domino propter populi peccatum iracundi ac dicenti, Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, faciamque te in gentem magnam: Pro populo licet peccante intercedens ait, Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facies, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Hic amor uidemus. Rursus idem, zelo restitutus succensus, inquit. Ponat uir gladium super fœmur suum. Ite & redite de porta usque ad portam, per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, et proximum suum: cecideruntque in illo die uiginti tria millia hominum. Ecce tanta Moysi pietas, ut qui uitam hominum etiam cum morte sua petijt, paucorum uitam gladio exinheret: Tanta fuit in eo pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta item seueritas, ut eos quos diuinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret: Vtrumque ergo sic miscuit, ut nec disciplinæ deesset misericordia, nec misericordiæ disciplina. Pallium, uestis est Patriarchis, Primatibus, & Metropolitanis propria, qua à cæteris Episcopis discernuntur. Quodque adeo plenitudinis pontificalis insigne est, ut inquit Innocentius Papa Tertius, & nostris pontificibus idem est, quod legali Pontifici erat Logion, quod et Rationale. Id erat pannus exiguus ex gemmis, auro, uariisque coloribus, qui superhumerali contra pectus pontificis adnectebatur. Pallij uetustissimus usus est, nec alius quam in sacrificio, ut B. Gregorius ad Arelatensem & Rauennatem Episcopos, & alios sæpe scribit. Fit autem ex materia non admodum preciosa, Nempe ex lana candida textitur, cui circulus annectitur humeros constringens. Habet & duas lineas, quatuor cruces purpureas, & tres acus. Lana candida, asperitatem cum pietate coniunctam significat. Circulus, timorem Domini, quo opera restringuntur, ne ad illicita defluant, uel ad superflua relaxentur. Duæ lineæ, uitam contemplatiuam & actiuam significant, in quibus pontifex Moysen referre dicitur: Et nunc in montem ascendere, & illic cum Domino loqui: nunc ad castra redire, & necessitatibus populi prouidere. Quatuor cruces, Quatuor uirtutes, iustitiam, prudentiam, fortitudinem, & temperantiam significant: quæ nisi in sanguine Christi tingantur uanæ sunt & fictæ, nec dignæ ut uirtutes appellentur. Nam, ut Dominus ad Apostolos ait,

Amor et zelus Moysi.

Exodi. 32

Quid Pallium.

Innocentius de altaris mysterio lib. 1. c. 62

c. pallij. 100. distin.

Materia & forma Pallij.

Multa in Pallio mysteria.

Ios ait, Nisi abundauerit iustitia uestra plus, quam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Tres acus, curas et sollicitudines significant, quibus Pontifex uarijs modis in administratione officij pontificalis compungitur. Postremo palla, qua altare inregitur & uestitur, corporale item, linea esse debent, non serica. Sic enim patrum Canonibus sancitum est. Ex consulto omnium institutum, ut sacrificium altaris, non in serico panno aut intincto, quisque celebrare præsumat, sed in puro & linteo, ab Episcopo consecrato: terreno scilicet lino, id est, de terra procreato atque contexto: sicut corpus domini nostri Iesu Christi, in Sindone linea munda sepultum fuit: & Christus ueram carnem passibilem, & mortalem de terreno uirginis corpore assumpsit. Hactenus de pontificalibus & sacerdotalibus uestibus dictum est: Quatenus pontifices & sacerdotes, in sacrificio Missæ utuntur. Quin & Pontificalium uestimentorum idem fere usus est, in consecrationibus & ordinationibus Episcoporum, sacerdotum, & aliorum ordinum collationibus, in dedicationibus, item & consecrationibus templorum, altarium, & similibus. Guilielmus Duranti in Rationali suo refert, in Concilio Moguntinensi statutum esse, ut Episcopus in ordinatione sua Orarium, baculum, & anulum recipiat: Presbyter Orarium & Planetam: Diaconus Orarium & Dalmaticam: Subdiaconus patenam & calicem. Verum in Actis Moguntinensis Concilij, quæ quidem hodie extant, eum canonem non reperi. Sunt præterea alia uestimenta sacram Episcoporum quam sacerdotum, & aliorum ministrorum, quæ & ipsa non sine mysterio diuinis usibus adaptantur, Vt uestis linea, quam uulgo superpelliceum uocant, quæ propter candorem & munditiam, puritatem castitatis designat. Iuxta illud, Omni tempore uestimenta tua sint candida, id est, opera tua sint munda. Pluuiale uestis est, quam uulgo Cappam uocant, usque ad talos descendens, per quam perseverantia in fide aliisque uirtutibus significatur.

Quid altaris Palla & Corporale c. Consulto: de conse. dist. 1.

Idem uestitus in consuetudine et in Missa.

lib. 3. c. 2.

Superpelliceum.

Ecclesi. 9

Pluuiale.

De Cæremonijs Crucis Dominicæ. Caput. V.

Variæ S.

ostremo maximum est mysterium signaculi S. crucis: Cuius apud Christi fideles semper maximus in Ecclesia fuit usus, non solum in sacrificio et sacramentis, sed in omnibus prope Christianorum actionibus. Ac primum quidem (ut hinc exordiamur) crux multis modis in ueteri testamento præfigurata est. Serpens ille æneus, quem Moyses ligno impositum suspendit, ac contra malum serpentum, quod Dominus Deus propter Idolatriam in populum Israhel immiserat, Israhel remedium proposuit: Quid aliud quam Domini

Crucis præfiguratio. nes. vide August. sermone 102. de tempore. De serp. enco. Tertul. lib. contra Iudeos et Martionem. Num. 21

- 72
- Dominicam crucem intentavit: Nam ut in signum hoc tunc respiciens à morfu serpentum liberabatur, ita & in sacramenta crucis Dominicæ respiciens, à morfu Diaboli & Angelorum eius sanatur. Sic
- II. Exodi. 17 Moyses tunc, cum aduersus Amalech, Iesus filius Naue præliabatur, eleuatis & extensis manibus, ac non genibus positis, & manibus percutus tundentibus orans: in eo prælio, quod ab eo gerebatur, qui typum Domini & gestis & nomine referebat, crucem quoque Domini
- III. Psal. 95 cam extensione manuum repræsentauit. De cruce quoque illud Psalmi accipiendum est. Dominus regnauit à ligno. Item illud Esaiæ, Esaiæ 9 Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & uocabitur nomen eius magni consilij Angelus. Quo loco principatus super humerum, regale illud insigne crucem significat. Vnde & recte alius Propheta eum à ligno regnare dixit, item illud Hieremiæ. Venite mittamus in panem eius lignum, & conteramus eum à terra uiuorum, & nomen illius non memorabitur amplius. Item illud Psalmi. Foderunt manus meas & pedes: Et hæc propria est atrocitas crucis. Et rursus patris auxilium implorans. Salua me, inquit, ex ore Leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meam. Os Leonis mors est. Cornua unicornium, apices sunt crucis Christi. Sed & lignum quod Heliseus in aquam misit, ubi submersum fuerat ferrum, quodque ipsum ferro supernatantemersum est, crucem domini præfigurauit. Nam ferrum duritiam huius sæculi, merisam in profundo erroris, significat: hæc a ligno crucis, id est, Domini cæ passionis, in aqua baptismatis liberatur, ut quod perierat olim per lignum in Adam, id restitueretur per lignum crucis Christi. Similiter lignum quod Isaac filius Abraham ad sacrificium portauit, crucem Domini significat. Nam hæc figura in Christo implenda fuit, qui & ipse lignum humeris suis portauit. Et sicut aries inter uepres hærens, oblitus est ab Abraham in holocaustum: sic & Christus in hærens cornibus crucis, corona in capite eius circumdata, factus est sacrificium pro omnibus gentibus: qui tanquam ouis ad uictimam ductus est, & uelut agnus coram tondente se sine uoce, sic non aperuit os suum, Et ut
- IX. Genes. 22 Apostolus Petrus ait, Christus passus pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur uestigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste. In Exodo dicitur, Et ostendit ei Dominus lignum, & misit illud in aquam, et facta est dulcis aqua: Quod per lignum aquas dulces fecit, præfigurauit gloriam & gratiam crucis. Item quod uirga petra percutitur a Moysse, crux Christi figuratur: ligno enim accedente ad petram, quæ est Christus, gratia manauit, & quod bis percutitur, cuius dentius significat crucem: duo quippe ligna sunt crux. Similiter Arca Noe ex ligno facta, qua liberati sunt homines à diluuiio, crucem Christi
- X. August. lib. 2 quest. super Exodo c. 57
- XI. Exod. 15 Num. 20
- XII. August. li. de cath. rudi. c. 19

Christi præfigurauit, qui & ipse per lignum crucis nos a submersione liberauit. Sic & scala Iacob in qua Angeli ascenderunt, & descendunt, crucem Christi designauit. Quod Augustinus testatur his uerbis: Iacob, inquit, dormiens posuit lapidem sub capite suo, & uidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum, Angelos quoque ascendentes & descendentes, & Dominum innixum scalæ. Cuius loci hæc mysteria sunt: Iacob typum gerebat Domini saluatoris, & lapis quem supposuit capiti suo, nihilominus Christum Dominum figurabat: Quia caput uiri Christus, sic & per lapidem, unctum Christum intelligimus: Christus enim ab unctione, id est, a chrismate unctus, interpretatur. Quod autem Dominus scalæ innixus in cælo, & idem in beato Iacob dormire in terra dicitur, idem Christus significatur, qui in cælo est, & in terra, ipso Christo dicente, Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo. In cælo quidem est secundum caput, quia caput Ecclesiæ: in terra, secundum corpus. Porro scalæ quod incumbere dicitur Dominus, Christus in ligno pendere ostenditur. Angeli ascendentes, & descendentes per scalam, Apostoli & Apostolici uiri, & omnes Doctores Ecclesiæ intelliguntur: ascendentes quidem, quando perfectis perfectam prædicant: descendentes, quando paruulis et imperitis simplicia, que intelligere possunt, insinuant. Sic Apostolus per hanc scalam ascendebat, quando dicebat, Sapientiam loquimur inter perfectos: Sapientiam non huius sæculi, sed arcanam, absconditam, quam prædestinavit DEVS ante sæcula in gloriam nostram. Rursus descendit, quando dicebat: Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Item, quando denunciabat, Radix omnium malorum est cupiditas. Sic ascendebat, quando dicebat, Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Rursus descendebat, quando dicebat: Sobrii estote, & nolite peccare: & reliqua, quæ ad corrigendos mores pertinent, prædicabat. Hoc igitur ordine ascenditur & descenditur, cum & perfectis cibus solidus tribuitur, & doctrinæ lac simplicibus non denegatur. Porro, Christum in cruce pendentem prædixit Esaias, qui ex persona saluatoris dixit, Expandi manus tota die ad plebem contumacem et contradicentem mihi, qui ambulat uias non bonas sed post peccata sua. Et in Deuter. Erit uita tua pendens ante oculos tuos die ac nocte. Item Psalm. Expandi ad te Domine tota die ac nocte, expandi ad te manus meas.

XIII. Genes. 28 August. serm. 79. de tempo. de scala Iacob

Mysteria scalæ Iacob i. Cor. 11

Angeli per scalam Iacob ascendentes & descendentes qui sunt i. Corin. 2

Ephes. 5 1. Timot. 6 Col. 3 1. Cor. 15

Matth. 8

XIII. Esaiæ. 65.

XV. Deut. 28 Psalm. 17

Prædicatio crucis Christi non in sapientia uerbi, ut non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus stultitia est: his autem qui salui fiunt, id est nobis, Dei uirtus est. Item, Mihi gloriari absit, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Item, Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem diuini

diuinitatis inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Signum hoc nostrum Dominicæ crucis, Ægyptij inter literas sacerdotales, quas dicunt *hieroglyphas* habebant, & eius hanc esse dicebant interpretationem, Vita uentura. In euerfione itaque templi Serapidis Alexandriæ, fertur eos, qui ad fidem nostram conuertebantur, dixisse, Ita sibi ab antiquis traditum, quod Serapidis sacra tantisper perdurarent, donec uideretur signum istud uenisse, in quo *est* Crux uitæ set uita. Nec abhorret hoc a religione nostra, nam & nostræ uenturam hoc docent sacræ literæ, in hoc ligno uitam esse nobis condonans significat. tam: non quidem illam caducam, sed eam quæ uentura est æternam. Nam (ut Petrus ait) Dominus ipse peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iustitiæ uiuamus, Cuius liuore sanati sumus, Ipse (ut ibidem inquit) deglutit ens mortem, ut uitæ æternæ hæredes efficeremur. Augustinus sacramentum crucis, & eius dispositionem, longitudinem, uel latitudinem, altitudinem, uel profunditatem ita explicat. Accipiat transuersum lignum, quo extenduntur manus, propter operum significationem. In longitudine, ab ipso usque in terram, ubi totum corpus crucifixum stare uidetur, quod significat persistere, hoc est, longanimitate permanere. In altitudine, ab ipso transuerso ligno sursum uersus, quod ad caput eminet, propter expectationem superiorum: ne illa bona opera atque in eis perseverantia, propter beneficentia Dei terrena atque temporalia, facienda credantur: sed potius propter illud quod desuper sempiternum sperat fides, quæ per dilectionem operatur. In profundo, pars illa ligni, quæ in terræ abdito defixa latet, sed inde confurgit omne illud quod eminet, sicut ex ocula culta Dei uoluntate uocatur homo, ad participationem tantæ gratiæ, alius sic, alius autem sic. Ac tota hæc significatio, ad uitæ nostræ rationem refertur. Tota enim uita nostra crux est, iuxta illud: *Matth. 16* Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Cruciatum autem caro, inquit Paulus Apostolus, cum mortificantur membra nostra, quæ sunt super terram, fornicatio, immunditia, luxuria, auaritia, & cetera huiusmodi, De quibus idem *Rom. 8* dicit, Si secundum carnem uixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Hinc etiam de seipso dicit, *Mundus* Galat. 6 mihi crucifixus est, & ego mundo. Et in alio loco, *Scientes*, inquit, Rom. 6 quia uetus homo noster simul crucifixus est cruci cum illo, ut euacuetur corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato. Interim spe gaudentes, ut scilicet cogitantes requiem futuram, cum hilaritate in laboribus operemur. Hanc hilaritatem significat crucis latitudo, in transuerso ligno, ubi figuntur manus: per manus enim opera intelligimus, per latitudinem hilaritatem operantis, quia tristitia facit angustias: Et hanc crucis significationem præferunt uerba Apostoli dicentis,

centis. In charitate radicati atque fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum: scire etiã eminentem scientiam charitatis Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei, ut idem Augustinus interpretatur, in epistola ad Honoratum. Intelligentes igitur, inquit, peregrinationem nostram in hac uita, mundo crucifigamur, extendentes manus in latitudinem bonorum operum, & longanimitate usque in finem perseverantes, atque habentes cor sursum ubi Christus est in dextera Dei sedens: totumque hoc non nobis, sed illius misericordiae tribuentes, cuius profunda iudicia omnem scrutatorem fatigant. Hæc enim est non inaniter fabulosa, sed utiliter uerax latitudo, longitudo, altitudo, profundum: Vnde perueniamus ad eam supereminentem scientiam charitatis Christi, & impleamur in omnem plenitudinẽ Dei. Eandem fere sententiam de morali significatione signi crucis, Beda alibi his uerbis exprimit. Moralem, inquit, Sacrosanctæ crucis figuram describit Apostolus, ubi ait, In charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, altitudo, & profundum: cognoscere etiam supereminentem charitatem Christi. In latitudine quippe bona opera charitatis significat, In longitudine perseverantiam sanctæ conuersationis usque in finem. In altitudine, spem celestium præmiorum, In profundo, imperscrutabilia iudicia Dei. Qualiter autem Dominus in cruce sit positus, quid que ea sacratissima corporis positio regalis in se typi contineat, Sedulius in Paschali carmine, pulchre uersibus istis expressit.

*Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam.
Quæ Dominum portauit ouans ratione potenti.
Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis
Splendidus auctoris de uertice fulget Eous.
Occiduo sacræ lambuntur sydere plantæ
Arcton dextera tenet, medium læua erigit axem,
Cunctaque de membris uiuit natura creantis,
Et cruce complexum Christus regit undique mundum.*

Irenæus per extensionem manuum in cruce, duos populos intelligit ad unum DEVM congregatos. Duæ quidem manus, quia et duo populi dispersi in fines terræ: Vnum autem medium caput, quoniam est unus DEVS super omnes, & in omnibus nobis. Est autem cruce Dominicæ magnus usus in Ecclesia. Primum enim cernuntur christiana sacerdotalis ministerij, crucis figura perficiuntur: signum crucis in sacrificio, in bapuzimo, in confirmatione, in poenitentia, et alijs sacramentis, uarijs modis utimur: signum crucis dedicationibus Ecclesiarum, altarium, uarijs item benedictionibus adhibemus: Signum crucis olim omnes Christiani iniciabantur. Nam facti Christiani, a fratribus signum Dominicum accipiebant: Signum crucis in domorum ingressibus, parietibus, postibus, & fenestris, & columnis

Ruff. lib. 11. c. 29. Eccl. histo.

1. Petri. 2

1. Petri 3

Myfteria

in forma crucis.

Epist. 112. ad

Paulinã. c. 14

et epist. 120. c.

26. de doctri.

Christi. li. 7. c.

41. epist. 119

c. 13. Idem in

Psalm. 104

Matth. 16

Colof. 3

Rom. 8

Galat. 6

Rom. 6

August. Epist. 110.

Beda in Lucã lib. 6. c. 23

in epistol. ad

Ephes. 3

Sedulius.

lib. 8. adu. her.

e. nunquid de

conf. dist. 5

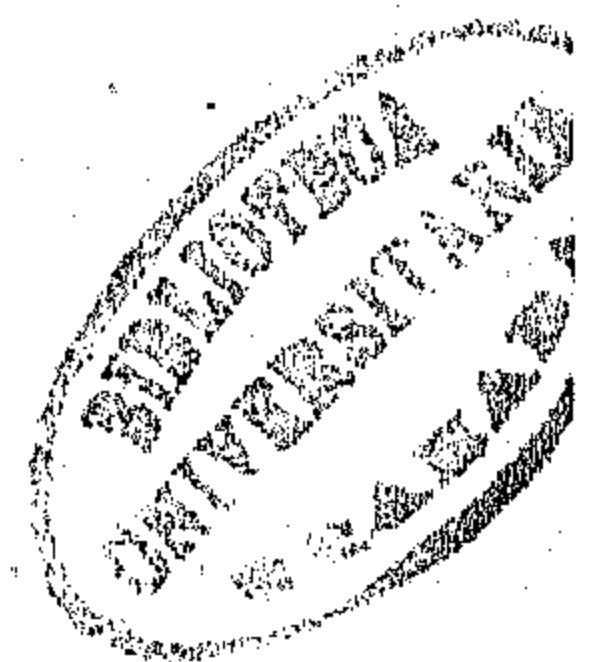
Frequenif

simus usus

signi cruc.

Euseb. lib. 6. c.

5. Ecclesi. histo.

depingebant: Id quod apud Alexandriam Serapidis simulachro subuerſo & iam conſumpto factum eſt, ut iam ſupra dictum eſt.

Ruff. lib. 11.
Eccleſ. hiſt. c. 29.

Neque uero temere receptum eſt, ut Chriſtiani in frontibus cruce ſignentur: Siquidem & diuinis literis, id longe ante ſignificatum eſt.

Ezech. 9.

Quod plane indicat illud Prophetæ uaticinium, Ite & cędite, & nolite parcere oculis ueſtris, nolite miſereri: iuuenes, uirgines, paruulos & mulieres interficite, uſq; ad internecionem: Omnem autem, ſuper quem ſignum Tau ſcriptum eſt in fronte, ne tetigeritis. Item,

Ibidem.

Vade per mediam Hieruſalem, & notabis ſignum ſuper frontem uiſorum, qui ingemiſcunt & moerent, ſuper cunctis abominationibus,

Apoc. 14.

quæ ſunt in medio ipſorum. In Apocal. Vidi agnum ſtantē in monte Sion, & cum eo Centum Quadragintaquator millia, & habebant nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Deniq; ueteres Chriſtiani, ad omnem progreſſum atq; promotum, ad omnē

Tertul. lib. de corona militis
Ambr. Serm. 56. de cruce Chriſti.

aditum & exitum, ad ueſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia: quacunq; eos conuerſatio exercebat, frontem ſignaculo crucis terebant, Vt Tertullianus ſcribit. Tantam enim efficaciam in eſſe huic ſigno credebant, ut quæcunq;

que cruce ſignati agebant, auſpicaciora eſſe cenſerent. De qua re ita ſcribit Ambroſius. Grande crucis eſt ſacramentum, Et ſi intelligamus, per hoc ſignum etiam mundus ipſe ſaluatur. Nam cum a nauis ſcinditur mare, primus ab ipſis arbor erigitur, uelum diſtenditur, ut cruce Domini facta, aquarum fluentia rumpantur, & hoc Dominico

Figura crucis per antennis in arbore nauis.

ſecuri ſigno, portum ſalutis petunt, periculum mortis euadunt. Figura enim quædam ſacramenti eſt uelū ſuſpenſum in arbore, quaſi Chriſtus ſit exaltatus in cruce: atq; ideo confidentia de myſterio ueniente, homines uentorum procellas negligunt, peregrinationis uota ſuſcipiunt. Sicut autem Eccleſia ſine cruce ſtare non poteſt, ita et ſine arbore nauis infirma eſt: ſtatim enim Diabolus inquietat, & illam uentus allidit: At ubi ſignum crucis erigitur, ſtatim et diaboli iniquitas repel-

Figura crucis in aratro.

litur, et uentorū procella ſopitur. Sed & bonus agricola, cū parat terrę ſolum uertere, et uitę alimenta perquirere, non niſi per ſignum crucis id facere conatur, Dum enim aratro dentale ſubiicit, afficit aures, ſtiuam inferit, figuram crucis imitatur: cōpactio enim ipſa ſimilitudo eſt Dominicę paſſionis. Cælum quoq; ipſum huius ſigni figura diſ-

Figura crucis in leuatione aut extenſione manuum.

poſitum eſt: Nam cum quatuor partibus, hoc eſt, Oriente, et Occidēte, ac Meridiano, et Septentrione diſtinguitur, quatuor quaſi crucis angulis cōtinetur. Ipſius etiā inceſſus hominis, cum manus leuauerit, crucem pingit, atq; ideo eleuatis manibus orare præcipimur, ut ipſo quoq; membrorum geſtu paſſionem Domini fateamur: Tunc em̄ citius noſtra exauditur oratio, cū Chriſtū, quē mens loquitur, etiā corpus imitatur. Hoc etiā exemplo, cū Moyses ſanctus, cōtra Amalech bellū gereret: nō armis, non ferro, ſed eleuatis eū ad Deū manib. ſupe-

Exod. 17

rauit, Sic enim habes ſcriptū. Cū eleuaſſet manus ſuas Moyses, uincebatur

bat Iſrael: cū autē depoſuit manus ſuas, conualeſcebat Amalech. Hoc igitur dominico ſigno ſcinditur mare, terra colitur, cęlū regitur, homines conſeruantur: Hoc (inquā) dominico ſigno etiā referatur Inferna, nā ex quo Dñs Ieſus & ipſam crucē geſtabat, ſepultus in terra eſt ue-

In libello aduerſus gentiles, Quod Chriſtus ſit Deus.

lutū dirupta ab eo: exarata terra, oēs quos retinebat mortuos, germis nauit. Hęc Ambr. Item Ioan. Chryſoſt. Crucis figuram oēs querunt atq; adeo ubiq; ea inuenitur, apud Principes, apud ſubditos, apud mulieres, apud uiros, apud uirgines, apud nuptas, apud ſeruos, apud liberos: ſubinde oēs ea ſe ſignant inſcribēdo in nobiliſſimū membrū noſtrum. In fronte enim noſtra, quaſi in columna quotidie figurat:

ſic in ſacra menſa, ſic in ſacerdotū ordinationibus, ſic iterū cum corpore Chriſti in myſticis cœnis fulget: hęc ubiq; celebrari uidere licet: in domibus, in foro, in ſolitudine, in uijs, in montibus in collibus, in ualibus, in mari, in nauigijs, in inſulis, in lectis, in ueſtib. in armis, in thaliſamis, in ſympoſijs, in uaſis argenteis, in aureis, in magaritis, in muroꝝ rum picturis: in corporibus brutis male affectis, in corporibus dæmonijs obſeſſis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus: in delicatorū choreis, in monachorum ordinibus: adeo certatim hoc mirabile rapi-

Efficacia & Virtus Crucis

unt omnes. Idem poſt aliqua, Hoc mortis ſymbolum multæ benedictionis argumentum eſt factū, & omnigenę ſecuritatıs murus, tempeſtiua diaboli plaga, dæmonum frenum, chamus contrariarum uirtutū: hoc mortem iuſtulit, hoc inferni æreas portas confregit, hoc fer-

reos uectes contriuit: diaboli arcem expugnauit, peccati neruos excuſit, totum orbem condemnationi ſubiectum eripuit, plagā à Deo immiſſam aduerſus naturam noſtram remiſit: quæq; non potuit mare cum diuideretur, & petræ cum rumperetur, & aer cum mutaretur, et manna, quod Quadraginta annis tot millibus dabatur, et lex, & a-

liſia ſigna tā in eremo q̄ in Paleſtina facta: ea potuit crux, non in una gēte, ſed in toto orbe, & in omnibus quas ſol ſpectat terris: Hoc ſignū et priſcis & noſtris temporibus, clauſas ianuas reſerauit, hoc uenentium uires extinxit, hoc feroces beſtias repreſſit, hoc lethales ſerpentū morſus curauit. Etenim ſi portas inferni perfregit, ſi oſtia recluſit: ſi Paradyſi renouauit ingreſſum, ſi diaboli neruos recidit: Quid mirū eſt, ſi peſtifera uenena, atroces beſtias, aliæq; huiuſmodi ſupauit: hoc igitur in mente tua celato, & animarum amplectere ſalutē. Hęc crux terrarum orbem conuertit atq; ſanauit, hęc terrorem abegit, ueritatem reduxit, terram in cælum reſtituit, ex hominibus Angelos effecit. Hęc crux non terribiles ſed deſpicabiles hominibus dæmones effecit: hac cruce mors in ſomnum redacta eſt, hac omnia quæ nobis aduerſabantur, humi deiecta conculcantur. Idem Chryſoſtomus. Ne-

Hom. 55. ex ead. Matt. 16

minem igitur pudeat horū ſalutis noſtrę ſymbolorum atq; ſignorū. Paſſio certe Dñi noſtrę beatitudinis caput eſt atq; origo, qua uiuimus, & per quā ſumus: ſed ueluti coronā ſic læto animo crucē Chriſti circumferamus, omnia enim quæ ad ſalutem noſtrā conducunt, per

ipsam consummantur, nã cū regenerant crux Dñi adest, cū sacratissim
mo alimur cibo, cum in ordine consecrandi constituimur, ubiq; ac
semper id uictoriæ insigne nobis asistit: Quapropter & in penetrali
bus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoq; ac mente, mag
no studio crucem inseramus, Id enim salutis nostræ, id comunis li
bertatis, id mansuetudinis atq; humilitatis domini signum est.

Ho. 8. in Matt. c. 15 Item Origenes. Crux Christi nostra uictoria est, illius patibulum no
ster triumphus. Gaudentes leuamus hoc signum, in humeris nostris
uictoriar uexilla portemus. Immortale ꝑ lauacrum portemus in frō
tibus nostris. Cum dæmones uiderint, contremiscent: qui aurata Ca
pitolia non timent, crucē timent: qui contemnunt sceptrata regalia, &
purpuras Cæsarū & dapes, Christiani sordes & ieiunia pertimescunt,
Deniq; in Ezech. Proph. cum omnes, qui missus fuerat angelus, occi
disset, et interfectio cœpisset à sanctis, illi tantummodo sopites refer
uantur, quos T tau literæ, id est crucis, pictura signauerat. Exulte
mus itaque fratres charissimi, & ad crucis similitudinem, sanctas in cę
los leuamus manus: cum sic nos dæmones armatos uiderint, oppri
mentur. *Exodi. 17* Quando Moyses erectas habebat manus, uincebatur
Amalech, Si paululum illæ conciderant, inualecebat. Antennæ
nauium, uelorum cornua, sub figura nostræ crucis uolitant. Aues
quoque ipsæ quando in sublimiora obuoluuntur, & pendent per
aera extensis alis, imitantur erucem. Sed & trophæa ipsa, & uictoriæ
triumphorum ornatae cruces sunt: Quas non solum in frontibus,
sed & in animabus quoque nostris habere debemus: ut cum sic fu
erimus armati, calcemus super aspidem et basiliscum in CHRISTO
IESV, cui est gloria cum Deo patre & spiritu sancto, in secula sæcu
lorum. *Tripart. li. 1. c. 4* Constantinus Magnus Imperator, aduersus Maxentium,
Eup. li. 9. c. 9 urbis Romæ Tyrannum, bellum gesturus, cum anxius & multa de
Eutrop. lib. 11 imminenti bellī necessitate cogitans, iter ageret, & ad cælum sæ
pius oculos eleuaret, atque diuinum hinc sibi precaretur auxilium.
Vider per soporem, ad Orientis partem in cælo signum crucis igneo
fulgore rutilare: cumque tanto uisu fuisset exterritus, ac nouo
perturbaretur aspectu, astare sibi uidet Angelos dicentes. Con
stantine *eu. τὸ ὄνομα* In hoc uince: Fertur & ipsum CHRISTVM
apparuisse ei, & signum monstrasse crucis, ac præcepisse, ut figu
ram similem faceret, & hoc in prælijs auxilium haberet quo uictoriæ
iura conquireret. Eusebius item Pamphili, iurando ipso Impe
ratore dicente, audiuisse se refert, quia circa Meridiem declinante
iam sole, crucis signum ex lumine factum, & scripturam conser
tam ei dicentem. In hoc uince, uidisset ipse, & milites qui cum eo
tunc essent: pergente nanque eo cum exercitu per iter, Hoc, inquit,
ei miraculum est ostensum, dumque cogitaret quid esset, nox sus
peruenit, & dormienti CHRISTVS apparuit, cum signo quod
uidit in cælo, iussitque ut fieret eius signi figuratio, quæ foret auxi
lium

lium in congregationibus præliorum. Tum uero lætus hoc signo, ac
de uictoria certus redditus ac securus, signum crucis, quod in cælo
uiderat, in sua fronte designat. Deinde in militaria quoque uexilla
transformat, ac Labarum (quem dicunt) ex auro & lapidibus præ
ciosis in speciem Dominicæ crucis exaprat, & ita armisque uexil
lisque religionis instructus, aduersum impiorum arma proficiscit
tur: Erat autem Labarum signum bellicum, inter alia preciosius,
quod Imperatorem præcederet, & adorari id a militibus moris es
set. Vnde & Constantinus huiusmodi signum (quod erat nobilissi
mum decus Imperij Roma.) in signum crucis mutauit, quod deinde
semper proponebatur ante ordines uniuersos, quod maxime labo
rantibus aciebus in prælijs adesse præcipiebat. Idem quoque Con
stantinus, in dextera sua manu signum nihilominus crucis ex auro
fabrefactum habuisse perhibetur, & in hoc signo, ut Angeli præ
dixerant, gloriosam de Tyranno uictoriam obtinuit: & ingressus
Romam, cum Senatus Populusq; Roma. ob honorem trium
phi, imagines illi erexisset, iussit in dextera uexillum Dominicæ cru
cis depingi & subter adscribi, Quia in hoc signo singulari, quod est
ueræ uirtutis insigne, urbem Romam Senatūque & Populum
Roma. iugo Tyrannicæ dominationis creptum, pristinae liber
tati nobilitatiq; restituit, authores sunt Eusebius & Eutropi
us. Sed & solidorum imaginibus hoc signum iussit inscribi ser
perq; figurari, Vt in Tripartita scribit Sozomenus: idq; imagines
eius hoc schemate decoratas testari dicit. Quin etiam creditum est,
aduersus morbos, præstigias, & incantationes, hoc signum sæpe
opem tulisse salutarem. Epiphanius tradit, quandam mulierem
Christianam miræ pulchritudinis, inter ludæos uersantem, cum
præstigiatores quidam in adolescentem quendam, & in nomen
mulieris incantationes & eiurationes uarias fecissent, ut hijs stu
dijs mulierem in adolescentis amorem deuincire possent, omnem
incantationum ac præstigiatarum uim, per signaculum crucis, quo
se muniuerat, fregisse. Idem de IOSEPHO quodam lud
æo narrat, cum sæpe a Domino in somnis admonitus fuisset,
ut crederet, tandem etiam promissum illi a Domino fuisset,
in certitudinem fidei, si quod signum operari uellet, id se factu
rum, si crederet & inuocaret, huiusmodi uisionem ad hunc mo
dum esse expertum. Erat quidam insanus in Tyberiadē ciuitate
te, qui nudus per urbem circumibat, & cum sæpe uestis indu
eretur, ipse eam dilaniabat. IOSEPHVS igitur hunc in
tro assumit, & præclusis foribus, acceptaque aqua in manu, eaq;
que crucis signaculo signata, insanum hominem resperxit, ac
dixit. In nomine IESV Nazaræi crucifixi, egredere Dæmo
nium ab ipso & sanus fiat: homo uero magno clamore ædito
humum prolapsus, & multa spuma ab ore emissa lancinatus,
G iij ad

Pro Laba
ro uexillū
crucis rece
ptum est.

Imagines
crucis in
Triumphis et
in Solidis
pecunie nū
mis.

Sozomenus in
tripartita, lib.
1. c. 10.

Virtus
Crucis cō
tra incanta
tiones.
Epiph. lib. 1. cō
tra heres. To. 2

Expulsio
demonum
per signū
crucis

ad multum tempus immotus permanit. Iosephus itaque putabat hominem mortuum esse, ille uero post tempus perfricta facie surrexit, & conspicatus suam nuditatem seipsum occultauit, & manus pudendis praetendit, non amplius sustinens propriam nuditatem uidere. Itaque amiculo ex his quae erant apud Iosephum indutus, ad statum prudentiae ac modestiae deuenit, ipsique uiro ac Deo magnas gratias egit, gnarus quod per ipsum sibi salus contigisset, & uirum per urbem praedicebat. Idem Iosephus, postea ad sidem conuersus, ac sacro fonte baptis-
 matis regeneratus, uenit ad comitatum Constantini Imperatoris, a quo dignitatis quoque in regno honorem accepit. Sed & id impetrauit, ut mandato Regio in ciuitatibus & uicis Iudaeorum, Christo Ecclesias edificare posset, Hoc igitur Principis beneficio adiutus, cum templum in Tyberide iam quidam coeptum, sed nec dum tamen perfectum, ipse in honorem Christi perficere & absoluere instituisset: & caminos quosdam extra urbem, ad praeparandam calcem & aliam materiam facere iussisset, Iudaei incantationibus quibusdam ignem ligare ac dispergere aggressi sunt: cessabat itaque ignis, & impositis etiam lignis non operabatur. Quae res cum Iosepho nunciata esset, commotus extra urbem currit, ac uase aquae accepto coram omnibus: magna uoce crucis signaculum proprio suo digito uasi imposuit, & inuocato nomine Iesu sic dixit: In nomine Iesu Nazaraei, quem crucifixerunt patres mei, & omnium horum circumstantium, fiat uirtus in hac aqua, ad reprobationem omnis incantationis ac magiae, quam hij fecerunt: et ad efficaciam potentiae ignis, ad perficiendam domum Domini: & sic accepit aquam in manum, & de aqua singulos fornaces resperxit, & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emerit. Haec omnia Epiphanius (cuius autoritate Augustinus quoque non raro utitur) refert, se (illo eodem Iosepho recitante) ab eodem audiuisset.

Quin & ipse Augustinus tale miraculum de sancta cruce narrat. In Carthagine (inquit) Innocentia Religiosissima foemina, de Primarijs ipsius ciuitatis, in mammilla Cancrum habebat: rem (sicut medici dicunt) nullis medicamentis sanabilem. Aut ergo praecidi solet, & a corpore separari membrum ubi nascitur, aut ut aliquanto homo diutius uiuat (nam inde mortem quantumlibet tardius affuturam, secundum Hippocratis ferunt sententiam) omnis est omittenda curatio. Hoc illa a perito medico, & suae domui familiarissimo, acceperat, & ad solum Deum se orando conuerterat. Admonetur in somnis appropinquante Pascha, ut in parte foeminarum obseruanti ad baptisterium, quaecumque illi baptizata primitus occurrisset, eundem locum, signo Christi signaret: fecit, & confestim sanitas secuta est. Medicus sane qui ei dixerat, ut nihil curationis adhiberet, si paulo diutius uellet uiuere, cum inspexisset eam postea, & sanissimam comperisset, quam prius habere illud malum tali inspectione cognouerat: Quaesuit ab ea uehementer quid adhibuisset curationis, cupiens (quantum intelligi datur)

Vi crucis uim perdidit in cantationibus Iudaeorum in Tyberide.

De ciuit. Dei lib. 22, c. 8.

datur) nosce medicamentum, quo Hippocratis definitio uinceretur. Cumque ab ea, quid factum esset, audisset, uoce uelut contemnitatis & uultu, ita ut illa metueret, ne aliquod contumeliosum uerbum proferret in Christum, religiosa urbanitate respondisse fertur, Putabam, inquit, magnum aliquid te mihi fuisse dicturam, Atque illa iam exhorrescente, mox addidit, Quid grande fecit Christus, sanare Cancrum, qui Quadriduorum mortuum suscitauit? Item, Ioannes Chrysostomus, aduersus gentes, Crucis honorem ita defendit.

Mira sane (inquit) conuersio, ut crux quae olim mortem intulit, & eandem maledictam, hodie operetur tam animae quam corporis salutem: & quae olim ignominiosa fuit, hodie sit gloriosa. Siquidem apud Iudaeos inter alias poenas, atrocissima simul & ignominiosissima olim fuit crucis: quippe apud quos crux, lignum fuit mortis maledictae, mortis omnium defamatisimae. Hoc enim solum mortis genus maledictioni erat obnoxium, ut exempli gratia quid dicam, Qui olim peccabant, comburebantur, lapidabantur, et alijs modis uitam finiebant, at in supplicijs tantum: Crucifixus autem, & in ligno suspensus, non solum hoc ferebat, ut graue aliquod supplicium, cui adiudicatus erat, sed et ut maledictum quoddam: Nam maledictus omnis dicitur, qui pendet in ligno. Quam poenam etiam in bellis in Iudaeos exercebant, qui maxima eos ignominia afficere uoluerunt. Quae & Alexander ille Hircani filius: Illius, qui post Quadringentos & Octoginta annos et menses tres, ex quo de captiuitate Babylonica populus Iudaeorum liberatus fuerat, primus sibi Diadema imposuit, post fratrem Aristobolum regnum obtinens, in Iudaeos sibi aduersantes, usus esse dicitur. Siquidem potentissimis eorum in ciuitate Bethonis captis, Octingentos ex ipsis crucifigi praecipit, propter quod a Iudaeis Crucificida uocatus est, ut scribit Iosephus. Veruntamen haec ignominia ita hodie sublata est, ut iam hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum, Crux, diadematis & coronis clarior factum sit. Neque enim sic regia corona ornatur caput ut Cruce, quae in omni cultu dignior, & quam omnes prius abhorrebant, eius figuram tantopere quaerunt. Sunt licet torquentur multa tormentorum genera, ligna, lora, ungues, plumbum: quibus torquent corpora, & membra dilacerant & distrahunt: & quisnam uellet haec in domum suam inferre? quis uellet manu contingere? uel quis uellet ad carnifices, dum haec agunt, propius accedere, ut uideat? An non plures ita abominantur, ut neque aspectum, neque tactum sustineant? aliqui nauseant: & inauspicatum censent, proculque fugiunt & oculis auersantur. Tale quippe am utique et crux olim erat, atque illis multo grauior, ut supra meminimus. Nam non mortis tantum, sed & maledictae mortis symbolum erat. Unde ergo, dic mihi, omnibus tantum eius studium & cura? quod ita desiderata cunctis, & omnibus desiderabilior? Ipsum ergo hoc lignum, in quo positum sanctum corpus Domini et crucifixum: quare

Ioan. Chrysostomus, aduersus gentes,

De ill. 21

Ioseph. de antiq. lib. 13, c. 19

Crucis Ignominia in gloriam conuersa.

Crucis honor ex corpore Christi

quare nam habere totus orbis ita contendit? ut qui paruum quidam ex illo habent: hoc auro includant, tam uiri quam mulieres, ut certicibus suis aptent: hinc ualde honestati, magnifici, muniti & protecti, licet condemnationis fuerit lignum. Sed qui omnia operatur & praeprarat, qui orbem terrarum a peccato tanto transfert, & terram caelum facit, etiam rem hanc, licet contemptam: et omnibus mortibus turpiorem, supra caelos eleuauit. Haec igitur omnia praeuidens Propheta dicebat: Et erit requies eius honor.

De ritu uenerandarum reliquiarum.

Caput VI.

Vnde dicuntur reliquiae.

Origo reliquiarum antiquissima.

Reliquiae a relinquendo dictae sunt, quia a Christo & sanctis, post eorum a nobis discessum, relictae sunt: eorum uel participatione, uel usu, uel contactu, sanctae atque uenerabiles: ut crux, clauus, spina, sepulchrum, caro, ossa, cineres, uestes & similia. In reliquijs igitur Quatuor spectant, origo, usus, translatio, ueneratio. Origo, reliquiarum custodiendarum, quemadmodum sepulturam, antiquissima est. Nam et in uniuersum semper gentes eam curam et officium defunctis exhibuerunt: immo id iuris quoque publici esse putauerunt, ut essent sepulture, quibus eorum corpora, ne insepulta iacerent, mandarent: Ita id quoque humanitatis & religionis esse existimauerunt, ut iam consumptis corporum carnibus, ossa & cineres, ne semel sepulta denuo dispergerentur, uenerabiliter custodirent. Maxime autem sanctorum DEI hominum, quorum reliquijs ipsum etiam locum, in quo continentur, sanctificari: tum ipsis etiam a DEO uirtutem aliquam & gratiam imprimi & donari credebant. Sic Patres Veteris Testamenti ipsi sibi uiui sepulturas elegerunt, quemadmodum de multis Patriarchis, & eorum uxoribus infra (in capite de ritibus sepulturarum) ex sanctis scripturis probatur.

Quin & Iacob & Rachelis sepulturae tantum sanctitatis ex reliquijs eorum contraxerunt, ut in Ephrata, quae alio nomine Bethlehemi appellatur, ubi Iacob uxorem suam Rachel sepeliuit, CHRISTVS nasci uoluerit. In terra autem Chanaan, in qua (etiamsi aliquatulum a Caluarie loco distat, ut infra dicitur) Iacob iuxta patres suos sepultus fuit, idem crucifigi: & ita utrumque locum passione & sanguine suo uoluerit consecrare. Cuius rei tale mysterium assignat AVGVSTINVS, quod scilicet cadauera Patriarcharum, quibus peccata mortuorum significantur, in ea terra conuenerit sepeliri, in qua peccata morte CHRISTI debebant expiari. Siquidem illud de sepultura Iacob explicans, moriturus Iacob filio suo Ioseph dicit, Non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, & c. De huiusmodi sacramento ad hunc modum scribit

bit sanctus pater. Quid sibi autem uelit a tanto uiro, tam sollicita corporis commendatio, ut non in Aegypto sepeliatur, sed in terra Chanaan iuxta patres suos: mirum uidetur & quasi absurdum, nec conueniens tantae excellentiae mentis Prophetae, si hoc ex consuetudine hominum metiamur. Si autem in his omnibus sacramenta quarantur, maioris admirationis gaudium ipsi qui inuenerit orietur: Cadaueribus quippe mortuorum, peccata significari in lege, non dubium est: cum iubentur homines, post eorum contrectationem, siue qualencumque contactum, tanquam ab immunditia purificari. Et hinc illa sententia ducta est. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius? Sic & qui ieiunat super peccata sua, & iterum ambulans haec eadem facit. Sepultura ergo mortuorum, remissionem significat peccatorum, eo pertinens quod dictum est, Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Vbi ergo sepelienda erant hoc significantia cadauera Patriarcharum, nisi in ea terra ubi crucifixus est, cuius sanguine facta est remissio peccatorum? Mortibus enim Patriarcharum, peccata hominum figurata sunt. Dicunt autem ab eo loco, Quod Abrahamum uocatur, ubi sunt ista corpora, abesse locum ubi crucifixus est Dominus, fere triginta millibus, ut etiam numerus significare intelligatur, qui in baptismo apparuit fere triginta annorum. Idem mysterium praefert sepulchrum Adae, de quo ita scribit beatus Ambrosius, Ipse autem crucis locus, uel in medio ut conspicuus omnibus, uel supra Adae (ut Hebraei disputant) sepulturam, congruebat: Quippe, ut ibi uitae nostrae primitiae locarentur, ubi fuerant mortis exordia. Et iterum, de anima angelica loquens, quae est Ecclesiae filia, Hanc, inquit, suscepit in Golgotha Christus, ubi Adae sepulchrum, ut illum mortuum in sua cruce resuscitaret. Vbi ergo in Adam mors omnium, ibi in Christo omnium resurrectio. Et Augustinus de eadem re. Audite, inquit, aliud sacramentum, Fratres charissimi. Hieronymus Presbyter scripsit, se ab antiquis & senioribus Iudaeis certissime cognouisse, quod alibi immolatus sit Isaac, ubi postea Christus crucifixus est: denique ab eo loco unde beatus Abraam iussus est proficisci: tertio die ad locum, ubi Christus crucifixus est, peruenitur. Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam, primus homo in ipso loco, ubi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus: & ideo Caluarie locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum, & uere Fratres, non incongrue creditur, Quia ibi erectus sit medicus, ubi iacebat aegrotus: Et dignum erat, ut ubi occiderat humana superbia, ibi se inclinaret diuina misericordia: & sanguis ille preciosus etiam corporaliter puluerem antiqui peccatoris, dum dignatur stillando contingere, redemisse credatur. Sic cadauer hominis proiectum in sepulchrum Helisaei, quam primum tetigit ossa Prophetae, reuixit homo, & stetit super pedes suos, nimirum propter uirtutem

Eccl. 34.

Psal. 31.

lib. 10. super
Lucam. c. 23

Serm. 27 de tē
pore. de immo
lacione Isaac.

4. Reg. 13
autem

Eusebius lib. 3. cap. 25. eutem impressam a Deo ossibus sancti uiri. Traditur & in nouo Testamento Ioannes Euangelista, iuxta altare sepulchri fossam elegisse in Epheso, ex quo tempore deinde Sancti patres sanctorum corpora, uel reliquias martyrum, sub altari Dei, uel ante altare locare conueuerunt. De diligentia autem & pietate Christi fidelium, in colligendis conseruandisque sanctorum martyrum reliquijs, quaedam supra ex historijs retulimus, Hic unum addere libet, saepe diuina reuelatione reliquias sanctorum, a pijs hominibus & inuestigatas fuisse & inuentas, Sic Abacue & Micheae Prophetarum corpora, reuelatione diuina ostensa sunt, ut Sozomenus in Tripartita testatur. Trip. cap. 4. 9. lib. 9. Trip. lib. 6. c. 11. Sic Eusebii, Nectarii, & Zenonis, fratrum & martyrum ossa, quae forte inter cadauera camelorum & asinorum, Paganorum opera, permixta fuerant: quaedam mulier Christiana diuino praeccepto per noctem ea colligens, & in urnam ea recondens, Zenonorum consobriuo seruanda contradidit. Deus enim per uisionem mulieri reuelauit hunc uirum: Ei nanque erat ignotus, & nuper habita persecutione celabatur. Sic Beatus Ambrosius & Augustinus, sanctorum Geruasii & Prothasii, & Augustinus S. Stephani reliquias, Deo reuelante inuentas esse commemorant. De capite loannis Baptistae, talis quaedam historia narratur, in tractatu de reuelatione capitis Ioannis Baptistae, qui inter opera Cypriani, sed illius tamen nomini falso inscriptus, circumfertur, Historia sic habet. Igitur accedente Paschali festiuitate, decollatus est beatus Ioannes Baptista, imperante nequissimo Herode, qui dari saltanti puellae caput eius iussit: & multo post decollationem eius, accedente illo anno, quo constructa est Ecclesia in nomine eius, & ossa eius ibidem collocata a Theophilo Pontifice, iubente Theodosio Principe, in honore eius consecrata est, Quarto Kalendarum Septembris: Solemnitas nanque eius mirifice est consecrata in dedicando. Caput autem illius, tunc temporis repositum adhuc erat in loco, quo illud in absconso uxor Herodis deposuerat, nemine sciente, postquam a filia in disco suscepit. Si quis omnia plenius uoluerit scire, Chronica Marcelli Principis legat, & ibi reperiet duos Monachos, ab Oriente Hierusalem uenisse causa orationis, tempore Martiani Imperatoris, quibus Monachis in uisione Angelica dictum est: Ite ad palatium Herodis, qui quondam hic fuit perfidus Princeps: introeuntes, perspicite diligenter, & ubi fumum e terra ascendentem uideritis, fodientes ibi, caput IOANNIS Baptistae incunctanter inuenietis: Et ita fecerunt, & cum magno honore clanculum secum Hierosolymam deportauerunt: & non multo post a latronibus raptum est, qui mittentes in quodam specu: ibi dimiserunt, donec idem Ioannes, Christo auxiliante, cuidam uiro religioso, nomine Marcello, Sacerdotisque, qui in eodem specu morabatur ut Eremita, reuelauit dicens, Accipe

Accipe caput meum, quod in hoc specu depositum est a latronibus, & defer illud Iuranno Episcopo, qui nunc praest Alexandriae ciuitatis post Theophilum, Deo charum, ubi reliquiae corporis mei requiescunt: Et sic fecit Marcellus Christo annuente. In eadem igitur solennitate collectiones reliquiarum illius, & translationis & Ecclesiae consecrationis, allatum est caput Ioannis Baptistae, ad ciuitatem Alexandriae, a Marcello Presbytero, & datum Iuranno Episcopo, quarto Kalendas Septembris, & Iurannus suscepit illud, collocans mirabiliter in eodem loco perpetuo custodiendum. Visus reliquiarum est, ut in Ecclesijs & altaribus consecrandis & dedicandis inferantur. Naaman ab Helisaeo mundatus lepra, onus duorum burdonum de terra, in qua mundatus fuerat, a Propheta petijt, ut super eam altare in domo sua construeret, & relicta Idolatria soli domino immolaret, cui Propheta non restitit: Sed dixit, Vade in pace. Simili exemplo Augustinus narrat, Hesperium quendam Tribunitium uirum, super terram sanctam, quam ab amico de Hierosolymis, ubi Christus sepultus, & tertia die resurrexit, allatam acceperat, se & collega suo Maximino, Synicensi Episcopo, permittentibus, Ecclesiam aedificasse, ut ibi Christiani, ad celebranda ea, quae Deisunt, congregari possent. Sic Constantinus Magnus, Petro Apostolorum Principi, Romae in Vaticano: & in uia Hostiensis, Apostolo Paulo, Basilicas aedificauit: et eorundem Apostolorum corpora in iisdem splendide ac mirifice collocauit. Idem Imperator, in atrio Sosserriano, sub titulo S. crucis in Hierusalem, Ecclesiam aedificari iussit, ubi & sanctae crucis partem aliquam reposituit. Similiter Basilicam S. Laurentij extra muros aedificari fecit, & in ea corpus sancti Martyris collocauit: quin et gradus extruxit, quibus ascensus et descensus his daretur, qui ad uisendum beati Laurentij corpus accederent. Sic Theodosius Imperator, caput Ioannis Baptistae, Quod primum quidem inuentum a Monachis Macedonianis, deinde in uicibus Costiae a Valente Imperatore allatum, uirgo sacra custodierat, magna & pulcherrima Deo aedificata Ecclesia in eadem recondidit. Zenonem item Episcopus eodem regnante Theodosio, fabricata Basilica & constructo altari: Eusebii, Nectarii, & Zenonis martyrum ossa, in eodem collocauit. Sic multa alia per diuersas orbis partes templa & altaria, aliorum quoque Sanctorum illatis reliquijs, tum aedificata tum dedicata, atque consecrata esse noscuntur. Vnde & in Concilio Carthaginiensi Quinto, constitutum est, ut altaria, quae passim per agros aut uias, tanquam memoriae Martyrum constituuntur: in quibus nullum corpus aut reliquiae Martyrum conditae probantur, ab Episcopis, qui iisdem locis praesunt, euertantur. Translatio reliquiarum non tenere, nec sine iusta & legitima causa, fieri debet, quod & in Moguntiaco Concilio constitutum est, Sic enim habet Canon. Deinceps uero corpora sanctorum de loco ad locum, nullus praesumat transferre, sine Concilio Principis

4. Reg. 5.

Lib. 22. de ciuitate, Dei. c. 8.

Lib. 22. de ciuitate, Dei cap. 9.

Trip. lib. 9. c. 43.

c. 14.

Ne temere transferantur Reliquiae c. 51.

Principis uel Episcopi, uel sanctæ Synodi licentia, maxime si diuina cooperante potentia, harum uirtute miracula aliqua in locis, eorum præsentia consecratis, ædi conspiciantur. Ipsa siquidem miracula plane indicant, locum in quo sunt, ueram esse Deo gratam reliquiarum sedem: neque deturbari debent, immo sæpè etiam se auelli non patiuntur. Quod Gregorius Papa ad Constantiam Augustam scribens, petentem sibi caput sancti Pauli, aut aliud quid de corpore eius transmitti, his uerbis testatur. Dum, inquit, illa mihi desiderarem imperari, de quibus facillimam obedientiam exhibens, uestram erga me amplius potuissim gratiam prouocare, maior memestitia tenuit, quod illa præcipitis, quæ facere nec possum nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, tantis in Ecclesijs suis coruscant miraculis atque terroribus, ut neque ad adorandum sine magno illuc timore possit accedi: denique dum beatæ recordationis prædecessor meus, quia argentum, quod supra sacratissimum corpus beati Petri Apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore, ferè quindecim pedum spacio, mutare uoluit: Signum ei non parui terroris apparuit, sed et ego aliquid similiter ad sacratissimū corpus, sancti Pauli Apostoli meliorare uolui, & quia necesse erat, ut iuxta sepulchrum huiusmodi effodi altius debuisset: præpositus loci ipsius ossa aliqua, non quidem eidem sepulchro coniuncta reperit, quæ quoniam leuare præsumpsit, atque in alio loco transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hæc autem sanctæ memoriæ prædecessor meus, idem ad corpus sancti Laurentij Martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur ubi uenerabile corpus ipsius esset collocatum: effoditur exquirendo, et subito ipsius sepulchrum ignoranter apertum est, & hij qui præsentibus erant atque laborabant, Monachi & Mansionarij, qui corpus eiusdem Martyris uiderunt, quod quidem minime tangere præsumperunt, omnes intra decem dies defuncti sunt: Ita ut nullus uitæ superesse potuisset, qui sanctum & iustum corpus illius uiderat, Et paulo post. De corporibus uero Apostolorum quid ego dicturus sum? dum constet quia eo tempore quo passi sunt, ex Oriente fideles uenerunt, qui eorum corpora sicut ciuium repererent, quæ ducta usque ad secundum urbis miliarium, in loco qui dicitur Catacumbas, collocata sunt, Sed dum ea exinde leuare omnis multitudo eorum conueniens niteretur, ita eos uis tonitruum atque fulguris nimio metu terruit atque disperfit, ut talia denuò nullatenus attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, leuauerunt, & in locis quibus nunc sunt condita posuerunt. Idem ferè accidit in translatione capituli S. Ioannis Baptistæ, quod cum a Valente Constantinopolim deportari iussim, uehiculo impositum, usque ad locum qui uocatur Parthium ductum fuisset, nequaquam potuit trahi uehiculum, licet multis plagis

Lib. 3. registri c. 30.

Miracula & terrores circa Corpora Apostolorum Petri et Pauli.

Miraculis terribile circa Corpus S. Laurentij.

Corpora Petri et Pauli à Catacumbis translata.

Vide Epistola. 1. Cornelij Papæ. Et platinam in Cornelio.

Trip. lib. 9. c. 43.

plagis iumenta affligerentur. Quod cum nouum uideretur uniuersis, & ipsi etiam Imperatori, sacrum hoc caput recondiderunt in uico appellato Cosilai: Quemadmodum & supra dictum est. Illo ergo tempore, aut Deo aut ipso Propheta monente, in hunc locum usque perductum est. Causæ transferendarum reliquiarum hæc ferè sunt, Tres causæ reuelatio, necessitas, pietas. Propter reuelationem caput Ioannis Baptistæ, primum à Monachis duobus à loco, ubi ab uxore Herodis reconditum fuerat, Hierosolymam; deinde à Marcello Sacerdote Alexandriam, postremo à Felice una cum reliquijs Trium Innocentium puerorum, in Galliam translatum est. Propter necessitatem transferuntur reliquiæ sanctorum, ueluti si bello imminente, ne ab hostibus uel diripiantur uel iniuriam aliquam patiantur, in tutum aliquem locum reponuntur. Quomodo ossa Ioannis Baptistæ iniuria Paganorum à monumento eiecta, atque per planiciem campi dissipata, primum quidem à Monachis quibusdam recollecta Hierosolymam; Deinde à Iosepho Monacho Alexandriam, Athanasio custodienda transmissa feruntur. Sic beati Augustini corpus, tempore quo Vandali prædandi Africam uastabant, ab Hippone in Sardiniam translatum est, & à Sardinia postea diligentia Luitprandi Longobardorum Regis idem corpus Papiam delatum est, & magno cum honore reconditum, ut scribit Platina. Sed & Propter difficultatem locorum, & malorum societatem (Quas & ipsas sub necessitate compræhendimus) loca sanctorum transmutantur, ac propter easdem causas & Episcopales sedes mutari possunt, ut Gregorius Ioanni Episcopo Bellitrano scripsit. Propter pietatem transferuntur reliquiæ, ueluti cum ad propagandam sanctorum memoriam, in honorem ipsorum diuersis in locis Ecclesiæ & altaria diuersa ædificata: illatisque eorum reliquijs dedicantur atque consecrantur. Aut cum apud infideles detentæ & profanatae reliquiæ, ad sacrum fidelium cultum & usum destinantur. Sic reliquias sancti Dionysij Episcopi & confessoris, qui apud Cappadociam pro fide Catholica damnatus exilio, ibi quieuit, Sanctus Basilius Mediolanum transtulit, quas & diuus Ambrosius digno cum honore condidit, Ut Beda scribit. Sic Agricole et Vitalis corpora, inter Iudæorum sepulturas recondita, effossa, & de tam profano loco in sacram ædem præsentibus Episcopis translata sunt, ut refert diuus Ambrosius. Eodem procul dubio animo Constantinus Imperator sanctas reliquias Andreæ, Lucæ & Timothei, Constantinopolim transtulit. Sic Arcadius Augustus, ossa beati Samuelis de Iudæa transtulit in Thraciam, ut diuus Hieronymus testatur. Est & discordia patronorum causa, propter quam reliquiæ transferri possunt, ut in Concilio Triburiensi constitutum est. Veneratio reliquiarum partim in eo consistit, quod debito cum honore & reuerentia, eas leuamus, excipimus, & recondimus: partim in eo, quod eas adoramus. In primo genere honorantur reliquiæ.

Supra eo. lib. c. 1.

Tres causæ Translationis Reliquiarum. I. Reuelatio.

II. Necessitas.

Corp. S. Aug. bis translatum.

Plat. in Gre. c. tribus, de consec. dist. 1. c. temporis 7. q. 1.

III. Pietas.

Hic Dionysius Mediolanensis fuit Episcopus. De quo Ambrosius in Epistolis lib. 5. in oratione post Epistolam 32.

Ambro. In exhortatione ad uirgines.

Hiero. lib. contra Vigilant. c. 1. & 2.

de uere patre. c. si plures. 16.

9. 7. Quomodo ueneratur Reliquia.

Hij honorantur reliquiæ.

honorantur reliquiæ, cum preciosis linteaminibus, & capsis aureis & argenteis inclusæ custodiuntur. Ad quod genus pertinet, quod *Cornel. Episto. l. 1.* Cornelius Papa de leuatione corporum beatorum Apostolorum *Corpora Petri et Pauli* Petri & Pauli scribit, Quapropter, inquit, rogo uos nobis congratulati leuata de Iari, quia rogatu cuiusdam deuotæ fœminæ, atq; nobilissimæ matronæ Lucinæ, leuata sunt corpora Apostolorum Petri & Pauli de Catacumbis. Et primo quidem beati Pauli corpus leuatum, silentio positum est in prædio prædictæ matronæ, in uia Ostiensi, ad latus ubi decollatus est. Postea uerò beati Apostolorum Principis Petri accepimus corpus, et condecenter posuimus illud iuxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum Episcoporum, in templo Apollinis in monte aureo, in Vaticano pallati Neroniani, tertio Kalendarū Iuliarum die, orantes Deum & dominum nostrum Iesum Christum, ut intercedentibus suis sanctis Apostolis, maculas uestrorum purget peccatorum, & in sua uos conseruet uoluntate diebus uitæ uestræ, & in fructu boni operis uos perseverabiles reddat. Eundem honorem Constantinus Imperator corporibus beatorum Apostolorum Petri & Pauli impendit, ut quibus non solum magna templa ædificauit & dedicauit, sed etiam in oculis ea undiq; bene ornatis collocauit. Seniores Galliæ in cinere & cilicio nudis plantis incedentes, obuiam euntes ijs, qui caput sancti Ioannis afferebant, proni in terram adorabant quoad usq; famuli Dei ad locum, ubi iacebat, cum sanctis reliquijs duplex ad pertingerent. Adoratio accipienda est (ut aliàs de adoratione imago, L. 2. ginum diximus) salutatio & amplexus, cum uehementi amore. Deum adoramus & creaturam, sed differenter. Nam adoratio Dei Latria *l. 1. Timo. 1.* est, creaturæ Dulia: Sicut & Deum & creaturam adoramus, sed alia & alia ratione: De Deo dicitur, Soli Deo honor & gloria, quod de Latria accipimus: De creatura dictum est, Gloria & honor, et pax omni operanti bonum, Item, Honora patrem tuum & matrem tuam, Quod de Dulia accipiendum est. Et hoc modo adoramus & honoramus reliquias sanctorum, quia & sanctos Dei ueneramus, quorum sunt reliquiæ. Sanctos Dei honoramus, quia & ipsi Deo grati sunt & accepti, et apud ipsum pro nobis intercessores: Immo & sanctos & reliquias eorum ueneramus, quia & à Deo eos honorari credimus, qui et sanctorum reliquias reuelat, ut similiter ab hominibus honorentur, honorat. *Psal. 112.* Iuxta illud, Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra. Respicit humilia Deus (ut inquit *Lib. 10. Epistoliarum, Epistola. 1. a. 87.* Ambrosius) qui latentes sub ignobili cespite, reliquias sanctorū Martyrum suæ Ecclesiæ reuelat, quorum anima in cælo, corpus in terra: Suscitans à terra inopem & de stercore erigens pauperem, ut collocentur cum principibus populi sui, ut pulchrè docet Augustinus. Honorandi Martyres, inquit, beatos Martyres principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, conciuēs angelorū, hæredes quidem Dei, cohæredes autem

autem Christi. Quod si hoc dicas mihi, quid honoras in carne iam re- *Rom. 8.* soluta de hac uita, de qua iam nulla est cura, Recordare qd ueritas loquitur per Prophetam dicens, Preciosa in conspectu domini mors *Psal. 115.* sanctorum eius, & iterum, Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, Et iterum, Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget *Psal. 138.* illos tormentum malitiæ. De quibus rursus scriptum est, Iusti autem *Sap. 3.* in perpetuum uiuent, & apud Dominum est merces eorum, Et iterū, *Sap. 5.* Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur, et sequitur. Cur ergo non honorarent corpus illud fideles, quod re- *Psal. 33.* uerentur etiam dæmones, quod aliquando affixerunt in supplicio, sed modo glorificant in sepulchro? Illud etiam ad uenerationem reliquiarum pertinet, ut archis & linteaminibus inuoluantur, nec omni- *Reliquiæ reuerenter* um contactui exponantur. Quod si enim in ueteri testamento gladius *reuerenter* asseruandæ *sunt.* Goliad Philistæi inuolutus fuit pallio, post Ephod, et archa testimonij uelo inuoluta gestabatur, uelamine item pelliū hyacinthinarū operiebatur: & mensa propositionis pallio hyacinthino inuoluebatur &c. *1. Reg. 31. Num. 4.* nec alijs ista quam filijs Aaron inuoluere licebat: filijs autem Caath, quibus hæc omnia portare incumberebat, non tangere, Immo ne uide- *Lib. 3. regisfri c. 30.* re quidem, licebat: Quanto minus reliquias sanctas Christianis tangere licebit: propter quod Gregorius Papa Primus, in Romanis uel totius Occidentis partibus, omnino intolerabile & sacrilegiū esse scribit, si sanctorum corpora tangere quisquam uoluerit. *Abusus, qui sunt in locis sacris. c. 17.*

De Abusibus rerum sacrarum, Caput VII.

Abusus rerum Dominicarum & sacrarum sunt, quod in templis prophana negotia geruntur, quos & patres ueterum Conciliorum correxerunt, Sicut Aphricanum Conciliū ab Imperatoribus petendum statuit, ut quæ cōtra præcepta diuina, conuiuia multis in locis exercerentur, quæ ab errore gentili cōtracta essent, prohiberentur. Item Antisiodorensis, Non licet in Ecclesia choros sæculariū, uel puellarū Cātica exercere, nec cōuiuia in Ecclesia preparare: quia scriptū est, Domus mea, domus oratiōis uocabit̄. Item Elibertinū, Cereos per diē placuit in cœmeterio nō accendi, inquietādi enim sanctorū spiritus non sunt: Idem, Placuit prohiberi, ne fœminæ in cœmeterio peruigilent, eod quod saepe obtentu orationis scelera latenter committant. Alios quosdam abusus, qui sunt in Ecclesia, corrigit Gregorius Papa Decimus: Cuius constitutionem, quoniam sancta est, omnibus modis & renouari, & ab omnibus Christi fidelibus fideliter custodiri oportebit. Habet autem Canon Gregorianus hoc modo. Decet domum domini sanctitudo, decet ut cuius in pace factus est locus: eius cultus sit cum debita ueneratione pacificus. Sit itaq; ad Ecclesias humilis & deuotus ingressus, sit in eis quieta conuersatio, deo grata, Inspicientibus

Math. 1.

Phil. 2.

Supra. c. de re-
bus sacris non
prophanandis.

Num. 4.

tibus placida: quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Conuenientes, ibidem nomen illud, quod est super omne nomen, a quo aliud sub cælo non est datum hominibus, in quo saluos fieri credentes oporteat: nomen uidelicet Iesu Christi, qui saluum faciet populum suum a peccatis eorum, exhibitione reuerentiæ specialis attolant. Et quod generaliter scribitur, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes, præcipue dum aguntur Missarum sacra mysteria, gloriosum illud nomen, quicumque recolunt, flectant genua cordis sui, quod uel capitis inclinatione testentur. Attendantur in locis eisdem, intentis præcordijs sacra solennia: de uotis orationibus insistatur. Reliqua huius Canonis supra sunt recitata. Olim abusus erat, altaria sine reliquijs constitui, et in locis, in quibus non erant reliquiæ, memorias sanctorum celebrari. Quem abusum Carthaginense Quintum, emendauit tali decreto. Item, Placuit, ut altaria, quæ passim per agros aut uias, tanquam memoriæ Martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui in eisdem locis præsunt (si fieri potest) euertantur: Si autem hoc, propter tumultus populares non finitur, plebes admoncantur, ne illa loca frequentent: ut qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione deum timentur. Qua de re latius dictum est supra. Alius abusus fuit, quod reliquiæ colebantur, quæ non erant reliquiæ, qui & nostris temporibus fuit, sed eò tandem redundauit, ut propter adulterinas reliquias, iam etiam ueræ reliquiæ omnes ex æquo contemnantur. Hunc abusum olim Concilium Carthaginense per Imperatores corrigendum decreuit, Cuius talis Canon extat. Placuit, ab Imperatoribus gloriosissimis peti, ut reliquiæ non solum in simulachris, sed in quibuscumque locis, uel lucis uel arboribus, omni modo delectantur. Item Epauense Concilium. Sanctorum reliquiæ in oratorijs uillaribus non ponantur, nisi forsitan Clericus cuiuscumque parochiæ, in cuius Ecclesia esse contingat, qui sacris cineribus psallendi frequentia famuletur. In Concilio Bracarense Tertio, tanquam abusus reprehenditur, quod quidam Episcopi, in solennitatibus Martyrum ad Ecclesiam progressuri, reliquias collo suo imponunt, ut maioris fastus apud homines gloria intumescant: et quasi ipsi sint reliquiarum Arca, Leuitæ Albulas induiti eos deportent. Quem abusum eiusdem Concilij patres corrigentes. Quæ, inquit, detestanda præsumptio arrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata uanitas sola præualeat, si modum suum uniuscuiusque ordinis reuerentia non agnoscat: Et idco antiqua in hac parte & solennis consuetudo seruabitur, ut in festis quibusque diebus Arcam Domini cum reliquijs non Episcopi, sed Leuitæ, in humeris gestent. Quibus & in ueteri lege idem impostum nouimus esse præceptum. Quod si & Episcopus reliquias per se deportare elegerit, non ipse à Diaconibus in sella uehatur, sed potius pedestri,

pedestri, eo una cum populis progressionem præcedente, ad conuenticula sanctarum Ecclesiarum, sanctæ Dei reliquiæ per eundem Episcopum portabuntur. Iam uero, qui hæc instituta faciendo adimplere distulerit, quamdiu in officio fuerit, a sacrificando cessabit. Est item abusus in uestibus, quod uestes sacræ, usu prophano polluantur. Hic abusus in Concilio Aruernensi emendatus est. Canon sic habet. Obferuandum, ne pallis uel ministerijs diuinis, defunctorum corpuscula obuoluantur. Item, de opertorio Dominici corporis, seu palla altaris, nunquam sacerdotis corpus, dum ad tumulum uehitur, obtegatur, quia sacro uelamine usibus suis reddito: Dum honorantur corpora, non suis, altaria polluantur. Item, ne ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur, ne dum improborum contactu, pompaque secularis luxuriæ polluantur, ad officium sacri mysterij uideantur indigna. Alius abusus, quod clerici in habitu prophano diuina celebrant, qui abusus olim à Bracarense Concilio correctus est, Placuit, inquit, ut lectores in Ecclesia, in habitu seculari ornati, non psallant: neque gradus gentili ritu dimittant. Idem abusus, quoniam nostris quoque temporibus ab hæreticis reuocatus est, Quorum conuenticulorum ministros, sacra (si modo sacra sunt, ac non potius sacrilegia, quæ ab hæreticis peraguntur) passim in habitu prophano celebrare uidemus: merito & saluari constitutione corrigendus erit. Eiusdem uere generis sunt abusus, quod sacra uasa Domini in prophanos usus conuertuntur, & à prophanis atrectantur: De quibus intelligendum est, quod Agathense constituit, Non oportet in sacros ministros licentiam habere in secretarium (quod Græci Diaconicon appellant) ingredi, & contingere uasa Dominica. Item in capitulis Græcarum Synodorum, Non liceat cuilibet ministro tangere (nisi Subdiacono aut Acolyto) in secretario uasa Dominica. Sic Bracarense Tertium, Laicos comunione priuat, Clericos ab officio deponit, qui uasa Domini in proprio usus assumunt, epulasque sibi in eis commendandas assumunt. Scio & multos alios abusus esse, præsertim particularium Ecclesiarum, quos procul dubio singularum prouinciarum Episcopi, in Concilio emendandos singillatim proponēt: Nos paucos aliquos, quos ueterum Synodorum patres correxerunt, enumerare uoluimus, ut et ueterum consuetudinem in emendandis abusibus: & ex his, in alijs quoque eandem corrigendi rationem esse, intelligamus.

H iij

D. Bruni

92
D. BRVNI DE CAE
REMONIIS, LIBER QVARTVS.
 DE CAEREMONIIS LOCORVM SACRO-
rum ac Religioforum,
 Caput I.

Habent & loca religionem suam, ut templa, oratoria, altaria, cœmeteria, habitationes sanctorum, à quibus & ipsis multæ Caeremoniæ sumuntur. In Caeremoniis locorum tria spectantur, Aedificatio, & consecratio, cultus & adoratio. Ac vetustissimum quidem ritum esse in Ecclesia, ut in honore Dei & sanctorum, templa & oratoria construuntur, altaria erigantur, & cœmeteria & sepulchra aedificentur, satis (ut opinor) supra demonstratum est: Quin & quæ ad consecrationem & benedictionem locorum pertinent, non indiligenter explicauimus. Illud tantum hic adijcimus, quædam ab Episcopis consecrari atq; benedici, alia etiam sine benedictione, aut sacra prece honorabilia esse, ut quæ sanctificationem ab his, qui ea incoluerunt, acceperunt, ut sepulchrum dominicum, præsepe domini, aliq; loca sancta, quæ dominus uel uisitauit uel inhabitauit. Ad cultum locorum referuntur, sacrificia, orationes, aliq; diuina officia, quæ non alijs in locis quam ijs, quæ in honore Dei uel sanctorum consecrata sunt, peraguntur, de quibus supra non nihil dictum est. Et de oratione quidem satis diuinæ literæ testantur: conuenire ut hæ ipsæ in templis & oratorijs fiant, unde & domus orationis & oratoria appellata sunt. In ijs siquidem locis, preces nostræ, & gratiores Deo sunt, & citius exaudiuntur. Salomon aedificato templo orat, ut quicumq; in ipso orauerit exaudiatur, de tabernaculo domini, id est, de cœlis. Cuius petitioni dominus annuens, Audiui, inquit, orationem tuam, & elegi locum istum mihi in locum sacrificij: si clausero cœlum & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ ut deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum: conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à ujs suis pessimis: & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Oculi quoq; mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco isto orauerit. Elegi enim & sanctificaui locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Similiter in nouo testamento uidemus, non solum orantium uota citius in uno loco, quàm in alio exaudiri: sed etiam miracula quædam aedi ad sanctorum intercessiones in uno loco, & nō in alio.

De qua

Lib. 3. c. 1. et 2.

Loca sancta uel ex consecratione uel ex contactu sanctorum.

Oratoria Domus orationis. 3. Reg. 8. 2. Paralip. 6. et 7.

Cur in uno potius quàm in alio loco miracula fiunt.

De qua re Augustinus certior fieri cupiens, ex duobus qui forte de crimine quodam suspecti, uter eorum reus esset, ad hunc modum scribit. Elegi, inquit, aliquid medium, ut certo placito se ambo constringerent, ad locum sanctum se profecturos, ubi terribiora opera Dei non sanam cuiusq; conscientiam multo facilius aperirent, & ad confessionem uel pœna uel timore compellerent: Vbiq; quidem Deus est, & nullo continetur uel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à ueris adoratoribus in spiritu & ueritate oportet adorari: ut in occulto exaudiens, in occulto etiam iustificet & coronet. Veruntamen ad ista, quæ hominibus uisibiliter nota sunt, quis potest eius consilium perscrutari: quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant: Multis enim notissima est sanctitas loci, ubi beati Felicis Nolentis corpus conditum est, quo uolui ut pergerent, quia inde nobis facilius fideliusq; scribi potest, quicquid in eorum aliquo diuinitus fuerit propalatum. Nam & nos nouimus, Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, qui ad eum locum uenerat, ut falsum iurando deciperet, compulsus fuisse confiteri furtum: & quod abstulerat reddere. Nunquid non & Africa sanctorum martyrum corporibus plena est: & tamen nusquam hic scimus talia fieri. Sic enim, quod Apostolus dicit, Non omnes sancti habent dona curationum, nec omnes habent diuinationem spirituum: Ita nec in omnibus memorijs sanctorum ista fieri uoluit ille, qui diuidit propria unicuiq; prout uult. Illud tamen admonemur à glorioso martyre Cypriano, ut quando in unum cum fratribus in templo conuenimus, & sacrificia diuina orationesq; celebramus, uerecundiæ & disciplinæ memores simus. Nec passim uentilemus preces nostras inconditis uocibus: nec petitionem commendandam modeste Deo, tumultuosa loquacitate iactemus, Quia Deus non uocis sed cordis auditor est, nec admonendus est clamoribus qui cogitationes uidet, prouocante Domino & dicente, Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? Et alio loco. Et scient omnes Ecclesie, quia ego sum scrutator renis & cordis, Quod Anna in Primo Regnorum libro, Ecclesie typum portans, custodiuit & seruauit, quæ Dominum non clamosa petitione: sed tacite & modeste intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occulta, sed manifesta fide: loquebatur non uoce, sed corde, quia sic sciebat Deum audire: & impetrauit efficaciter quod petijt, quia fideliter postulauit: Declarat scriptura diuina quæ dicit, Loquebatur in corde suo, & labia eius mouebantur, & uox eius non audiebatur, & exaudiuit eam Deus. Item legimus in Psalmis, Dicite in cordibus & in stratis uestris, & transpungimini. Per Hieremiam quoq; hæc eadem spiritus sanctus suggerit & docet, dicens, In sensu autem tibi debet adorari

Aug. Epistola 17.

17.

Ioh. 4.

Fur compulsus in loco sancto confiteri furtum.

1. Corinth. 12.

Cypr. in sermone Sexto. de oratione dominica.

Luce. 9.

Apos. 2.

1. Reg. 1.

Psal. 4.

Matth. 23. adorari Deus. Adorans autem, fratres dilectissimi, nec illud ignoret, quemadmodum in templo cum Phariseo et Publicanus orauerit, non alleuatis impudenter ad caelum oculis, nec manibus insolenter erectis, pectus suum pulsans, & peccata intus inclusa contestans, diuinæ misericordiae implorabat auxilium: Et cum sibi Phariseus placeret, sanctificari hic magis meruit, qui sic orauit, qui spem salutis, non in fiducia innocentiae suae posuit, cum innocens nemo sit: sed peccata confessus humiliter orauit, & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoscit. Quae Dominus in Euangelio suo ponit & dicit.

Luc. 18. Homines duo ascenderunt in templum adorare, unus Phariseus, & alter Publicanus. Phariseus cum stetisset, talia apud se precabatur. Deus, gratias tibi ago, quia non sum sicut ceteri homines iniusti, raptores, adulteri, quomodo & Publicanus iste: ieiuno bis in sabbato, decimas de omnibus quaecumque possideo. Publicanus autem de longinquo stabat, & neque oculos uolebat ad caelum leuare, sed percutiebat pectus suum dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descendit hic iustificatus magis in domum suam, quam ille Phariseus. Ex quibus quidem uerbis colligimus, humilitatem in oratione quantumlibet coram hominibus in templo facta exigendam, non propriam gloriam esse quaerendam. Quod & *Hy pocritarū oratio. Matth. 6.* Christus admonet dicens. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum, stantes orare, ut uideantur ab hominibus. Amen dico uobis, receperunt mercedem suam: Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Quo loco Christus in cubiculo, clauso ostio orare iubet, non quod in cubiculo tantum & non etiam in templo orandum sit: alioqui quomodo orationem Publicani, qui & ipse in templo orauit, commendaret: sed quod intra cubiculum cordis mente, non uoce tantum, orantes exaudiantur. Beatus Gregorius hunc locum ita interpretatur, Vt clauso ostio in cubiculo petere dicatur, qui tacente ore, in conspectu supernae pietatis fundit affectum mentis, & uox in abscondito audiatur, cum per sancta desideria silenter clamatur: Vnde recte quoque per Psalmum dicitur: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, praeparationem cordis eorum audiuit auris tua. Quin & sanctorum Conciliorum decretis sancitum est, ut Christi fideles certis diebus, nec priuata oratoria & cubacula uisitent, nec priuatos conuentus agant: sed in maioribus Ecclesijs conueniant. Sic enim in Concilio Caesaraugustano diffinitum est, Nec Quadragesimae diebus fideles ab Ecclesijs desint: nec habitent in latibulis cubiculorum & montium, qui in suspicionibus perseverant, sed exemplum & praecipuum custodiant sacerdotum: Et ad alienas uillas agendorum conuentuum causa non conueniant.

Ab uni-

Ab uniuersis Episcopis dictum est, anathema sit, qui hoc commiserit, Item Vicefimo & primo die, id est, a 16. Kalendas Ianuarij, usque in diem Epiphaniae, qui est octauo idus Ianuarij, continuis diebus nulli liceat de Ecclesia se absentare, nec latere in domibus, nec secedere ad uil lam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed concurrere ad Ecclesiam: quod qui non obseruauerit, de suspectis anathema sit in perpetuum: Ab uniuersis Episcopis dictum est, Anathema sit. Item Aurelianense Primum, Nulli ciuium Paschae, Natalis Domini, uel Quadragesimae solennia, in uilla liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse. Item Aurelianense Quartum, Quisquis de prioribus ciuibus, Pascha extra ciuitatem tenere uoluerit, sciat sibi a cuncta Synodo esse prohibitum: sed principales festiuitates sub praesentia Episcopiteneant, Vbi sanctum decet tenere conuentum: Tamen si aliquis certa necessitate astringatur, ut hoc implere non possit, ab Episcopo postulet comiteum: Quod si hoc postulare despexerit, et eundem locum idem in festiuitate praesentibus tenere uoluerit, suspendatur. Item Agathense, Si quis etiam extra parochias, in quibus legitimus est ordinariusque conuentus, oratorium in agro habere uoluerit: reliquis festiuitatibus, ut ibi Missas teneat, propter fatigationem familiae, iusta ordinatione permittimus: Pascha uero, Natali domini, Ascensione domini, Pentecoste, & Natali sancti Ioannis Baptistae, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus aut in parochijs teneant. Clerici uero si qui in festiuitatibus, quas supradiximus, in oratorijs, nisi iubente aut permittente Episcopo, Missas facere aut tenere uoluerint, a Communiōe repellantur. Neque uero unum templum est, in quo diuinum cultum peragimus. Iudaeis olim unum tantum templum Salomonis, locus adorationi celebris erat. Quod mulier Samaritana reprehendens, simul atque a Domino doceri cupiens, ubi & quomodo uera adoratio fieri deberet, Patres (inquit) nostri, in monte hoc adorauerunt, & uos dicitis quia Hierosolymis est locus, ubi oportet adorare: Nimirum significans, non tantum Hierosolymis locum esse, in quo oportet adorare, sed etiam montem Samariae, locum ad orandum esse idoneum, ut in quo Iacob erecto altari, alijque Patres fortissimum Deum Israel inuocassent, Christiani uero non unum in uno loco templum habent, ad diuinum cultum destinatum, sed ut adoratio fit per uniuersum orbem: ita nullo non loco, ubi modo Christi nomen celebre est, templa esse possunt, in honore eius & sanctorum dedicata, in quibus & Deus adoretur, & sanctorum memoria cultus & ueneratio celebretur. De qua re Christus mulierem, quam dixi Samaritanam, instruens, Mulier, inquit, crede mihi, quia uenient dies, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem: Non quidem prohibens quoniam

c. 4.

c. 27.

c. 3.

c. 21.

Praecipuae
per annum
festiuitates.Christianis
non unicū
ut Iudaeis,
sed multa
sunt templa.
Ioh. 4.

quoniā in templo Salomonis & in monte, Deus adorari posset: Alio-
 qui quomodo eiecisset ementes & uendētes de tēplo, ea tantū ratione,
 quod hęc domus orationis esset: sed illud innuens, non solum in mon-
 te Samarię & Hierosolymis, sed etiam ubiq; terrarum a solis ortu
 usq; ad occasum, Dei nomen magnum & horribile in gentibus futu-
 rum, Immo & destructo templo Salomonis, quando scilicet lapis su-
 per lapidem non relinquetur, qui nō destruat, nihilominus ueram
 Dei adorationem futuram: non quod nullum templum sit futurum,
 in quo adoratio fiat, sed quia adoratio non in uno loco & templo, sed
 in multis locis et templis per uniuersum orbem celebrabitur. Veram
 autem adorationem, non a loco tantum metitur, sed ab ipso præcipue
 qui adoratur, & ab adorantis intentione. Sed uenit, inquit, hora, &
 nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ue-
 ritate. Nam et pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus,
 & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Totus
 hic locus de adoratione, quæ est cultus Latrię, accipitur: & patrem
 in spiritu adoramus, quando spiritum adoptionis accipimus, in quo
 clamamus Abba pater: In ueritate adoramus, quando in ueritate, id
 est, in filio (qui dicit, Ego sum ueritas) manentes, patrem inuocamus.
 Veri ergo adoratores, adorabunt unum Deum patrem, & filium, &
 spiritum sanctum. Adorationem locis sanctis, quemadmodum &
 reliquijs & Imaginibus præstamus, eam uidelicet, quæ est saluatio, &
 ex uehementi amore amplexus & honoratio. Nam & loca propter
 Christi & sanctorum eius habitationem & conuersionem sanctifi-
 cata merito amplectimur atq; ueneramur. De quo honore ita scribit
 Leo Papa Primus, ad Iuuenalem Hierosolymitanum Episcopum.
 Quamuis enim nulli sacerdotū liceat nescire, quod prædicat, Quoniā
 qui ignorat ignorabitur: inexcusabilior tamē est omnibus imperitis,
 quilibet Hierosolymis habitans Christianus: qui ad cognoscendam
 uirtutem Euangelij, non solum paginarum eloquijs, sed ipsorum lo-
 corum testimonijs eruditur. Et quod alibi non licet non credi, ibi non
 potest non uideri. Quid laborat intellectus, ubi est magister aspectus:
 Et cur lecta uel audita sunt dubia, ubi se & uisui & tactui tot humanæ
 salutis ingerunt sacramenta: Quasi ad singulos quosq; cunctantes,
 Dominus adhuc uoce corporea utatur, & dicat, Quid turbati estis, &
 quare cogitationes ascendunt in corda uestra: Videte manus meas, et
 pedes meos, quia ipse ego sum. Palpate & uideate, quia spiritus ossa &
 carnem non habet, sicut me uideatis habere. Vtere ergo (frater charis-
 sime) inuictissimis Catholicę fidei documentis, & Euangelistarum
 prædicationem sanctorum locorum, in quibus degis, testificatione de-
 fende. Apud te est Bethlehem, in qua saluifer Dauidicę uirginis
 partus illuxit, quem obuolutum pannis inter angustias diuersorū præ-
 sepe suscepit. Apud te est declarata ab angelis, adorata a Magis, &
 per

Ioh. 2.

Psal. 112.
Malach. 1.
Matth. 24.

Vera ado-
ratio in spi-
ritu & ueri-
tate.

Ioh. 4.

Rom. 8.
Ioh. 14.

Leo Epif. 70.

Locus san-
ctus adiu-
uat fidem
et cognitio-
nem.

1. Corinth. 14.

Luc. 24.

Loca in qui-
bus Domi-
nus in ter-
ris uersatus
est.

per multorum infantium mortes, ab Herode quæsitā saluatoris infan-
 tia. Apud te est, ubi pueritia eius adoleuit, ubi adolescentia maturauit:
 & per omnia incrementa corporea, in uirum perfectum ueri hominis
 natura profecit: non sine cibo esuritionis, non sine somno quietis, non
 sine fletu miserationis, nec sine pauore formidinis: Vnus enim atq;
 idem est, qui & in Dei forma operatus est miracula magnæ uirtutis:
 & in forma serui subiit sæuitiam passionis. Hoc tibi ipsa crux in desinen-
 ter loquitur, hoc lapis clamat sepulchri, in quo Dominus humana con-
 ditione iacuit, & de quo diuina potentia resurrexit, Et cum ad mon-
 tem oliueti, locum ascensionis ueneraturus accedis, nonne illa uox an-
 gelica in tuo resultat auditu, qua eleuationem domini stupentibus, di-
 citur, Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum: Hic Iesus qui as-
 sumptus est a uobis in cælum, sic ueniet quemadmodum uidistis eum
 euntem in cælum.

Actorum. 1.

De Origine & religione sepulcrarum, deq;
 Ceremonijs earum restaurandis.
 Caput II.

Coemiterium institutum est, ut sit locus in quo Christi
 fidelium defunctorum corpora sepulta quiescant. Vn-
 de & nomen habet, siquidem κοιμητήριον a sopiendo,
 dormiundo, uel quiescendo dictum est. Coemiterium
 igitur locus est, Ecclesiasticę sepulturę destinatus.
 Veteres religiosum hunc locum esse dicebant, Religio-
 sum enim uocabant locum, quem unusquisq; sua uoluntate faciebat,
 dum mortuum inferret in locum suum, aut quod principale est mor-
 tui, id est, caput eius, cuius imago sit unde cognoscimur: Sicut sacrum
 locum appellabant, qui ritē esset a pontifice Deo consecratus: & san-
 ctum, quod piaculum esset, eum a quoquā uiolari. Purum autem dice-
 bant, qui neq; sacer, neq; sanctus, neq; religiosus esset, sed ab omnibus
 huiusmodi nominibus uacaret. In sepulturis multa spectantur, nomen,
 origo, religio, ritus, officium sepeliendi, sumptus & utilitas. Nomina
 rerum sepulchralium hæc ferē sunt, sepultura, sepulchrum, Sarcopha-
 gus, monumentum, munimentum, bustum, pyra, tumba, feretrum, fu-
 nus, exequiæ, & similia. Sepulchrum est, ubi corpus mortui, ossa uē ho-
 minis condita sunt. Vrna uerò, in qua ossa reconduntur, ossaria appel-
 latur. Arcula, in qua corpus conditur, σαρκοφάγος dicitur, quasi carnē
 uorans, uel carniuorū, Vnde Serapim ex sententia Varronis, dictum
 putat Augustinus, Qui cum Rex esset Argiuorum, Apis dictus fuit.
 Is enim nauibus transuectus in Ægyptum, cum ibi mortuus fuisset,
 factus est omnium Maximus Ægyptiorum Deus: non quidem in ui-
 ta, sed post mortem: quia non uiuum, sed mortuum dæmum ipsum ue-
 nerari cœperunt: Vnde & Serapis appellatus est, ab arca uidelicet, in
 qua

Coemiterij
i. dormito-
rium.

alias + Cimi-
terium.

L. cū in diuer-
ff. de relig. &
sumpt. fun. §.
religios.

Inst. de rerum
diuis. §. sacra
& §. sancta.
L. 2. ff. de reli-
& sumpt. fune.

Nomina se-
pulchralia.

L. ff. sepulchra.
ff. de sepulch-
uiol.

Sarcopha-
gus.

Aug. de Ciui-
tate Dei li. 18.

e. 5.
Serapis.

qua positus & sepultus fuit, Est enim *σφοδς, μνημενιον*, monumentum, arca, locus, conditorium, quasi Sorofapis uel Sorapis: deinde una litera (ut fieri assolet) mutata, Serapis. Sarcophagus itaq; dicitur, quasi carnem consumens, alias *τὰ σφ* appellatur. Monumentum est, quod memorię gratia existat, ut Vlpiano placet, Vel (ut Florētinus definit) Monumentum generaliter res est, memorię causa in posterum proditura: In qua si corpus uel reliquię inferantur, fiet sepulchrum: si uero nihil eorum inferatur, erit monumentum, memorię causa factum, quod differunt. Græci *μνημενιον* appellant. Augustinus Monumentum dictum putat, eò quod moneat mentem, id est, admoneat. Propter quod & græci *μνημενιον* uocant, quod nos memoriam seu monumentum appellamus, quoniam lingua eorum memoria ipsa qua meminimus, *μνημη* dicitur. Munimentum autē sepulchri id est, diuus Adrianus rescripsit, quod munimenti, id est, causa muniendi eius loci factum sit, in quo corpus inpositū sit. Habet et aliās appellationes sepulchrum. Nam et Bustum dicitur, à consuetudine combustorum corporum deducto uocabulo. Bustum. Nam Bustū proprie dicitur locus, in quo mortuus cōbustus ac sepultus fuit, Sic dictū, quasi bene uisū. Vbi uero combustus quis tantūmodo, alibi uero sepultus, is locus ab ur̄do ustrina uocatur. Sed modo Busta, sepulchra uocantur, testis Sex. Pompo. Festus: Apud Cicronē Tumbā uocat, à Græcis sumpto uocabulo, apud quos *τὸν μὲν* locū sub terra cauatū significat, & pro sepulchro accipitur, unde *τὸν μὲν* capularis fenex, qui uicinus est Tumbæ. Strues autē lignorū ad cremanda cadauera, Rogus dicebatur, quod in eo dii Manes rogarētur. Eadē impositis corporibus, & igne adhibito, Pyra uocabatur *ἔπι τῆς πυρῆς* hoc est ab igne. Funus, dūrit seu sepelitur cadauer, seu pompa exequiarum. Feretrum, capulus quo mortuus effertur, uel ubi lectus mortui fertur, ut inquit Varro, Græci *φερέτρον* appellant. Verg. *Pars ingenti subiere feretro.* Item, *Pheretro Pallanta reposito.* *Procubuit super, atq; hæret lachrimansq; gemensq;.* Exequiæ, celebratio funeris, dum funus effertur: Quæ & iusta funebria appellantur, id est, sacrificia quæ mortuis impenduntur, & funerandi solennitas. Titus Liuius, Nec cœlestes modo Cæremonias, sed iusta quoq; funebria, placandosq; Manes, ut idem pontifex edoceret, iusta mortuo facere, funerandi officium implere. Quod Iureconsultis quoq; familiare est, et alio uerbo parentare, et funerare, & sepulturam facere. Vlpianus Iureconsultus, Solent testari liberi, qui necessarij existunt, nō animo hæredis se gerere quæ gerunt, sed pietatis aut custodiæ causa, aut pro suo, ut puta, patrē sepeliuit, uel iusta ei fecit. Idem, In ius uocari nō debet qui uxorem ducit: aut ea quæ nubit, nec iudicem dū de re cognoscit, nec eū qui apud Prætorē causam agit: neq; funus ducentem familiare, iustae mortuo facientē. Idem, Quis enim sine pietatis intentione

L. funeris. ff. de rel. & sum. fume.
L. 2. ff. eo. tit. Monimentum & Monumentum
L. monumentum ff. de relig. & sumpt. fume.
Aug. lib. de cura pro mortuis gerenda. c. 4. L. fin. §. munimentum. ff. eo. tit.
Tumba. Lib. 2. de uerborum ueter. significacione. Lib. 2. de legib.
Rogus.
Pyra.
Funus.
Feretrum.
L. 4. de ling. lat.
L. 1. u. Aeneid.
Exequiæ.
Parentare et iusta mortuo facere.
L. pro hæred. ff. de acqui. hered.
L. 2. ff. de iniuriis hoc.

intentione alienum cadauer funerat? Idem, Solent necessarij testari, se pietatis gratia facere sepulturam. Origo sepulturæ uetustissima est. Quidam ab Abraham ductam esse putant, ut qui primus duplicem speluncam pro sepultura ab Ephron filio Seor, in ciuitate Ar-beæ siue Ebron, Quadringentis siclis argenti probatæ monetę publicæ emerit, & in eadem uxorem suam Saram sepeliuerit. Verum ante Abraham ipsi quoq; filij Heth, à quibus Abraham speluncā emit, sepeliendū ius habuerunt, ut ex eorū responsō, quod Abraham, pro uxore sua sepulturā poscenti, dederūt, facile cognosci potest: Sic enim respondent. Audi nos domine, Princeps Deies apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuū tuū. Ego uero usum sepulturarū, à primo statim hominū ortu, & propter peccatū contracta mortalitate descendisse ac iure gentiū et naturali æque apud omnes gentes receptum esse censeo: apud quas sepulturarum cura, pars etiam religionis fuit. Naturaliter ergo conditio mortalitatis humanę exigat, ut quemadmodū statutū est omnibus hominibus semel mori: ita omnibus ab omnibus exhibeatur pietas, humanitas, & misericordia: ut iam defunctorū corpora honeste tradant sepulturæ. Vnde et ad publicā utilitatē omnes semp̄ gentes pertinere putauerunt, ne defunctorū corpora insepulta iacerent. Quin et probro datū est, si defuncti alicuius corpus in flumen proijceretur, aut bestijs obijceretur, aut alioqui sepultura priuaretur. Vnde & in testamentis, si quis hæredem tali conditione scripserit, si reliquias eius in mare proijciat, ea conditio tanquam humanitati contraria refutatur: nec hæres, si conditioni non pareat, ab hæreditate expellitur: Quia magis laudandus est, si reliquias testatoris, nō in mare secundum ipsius uoluntatem abiecerit, sed in memoriam humanæ conditionis sepulturæ tradiderit. Non igitur ab Abraham, sed à primis statim parentibus nostris Adam & Eua, usus sepulturę cepit, qui et ipsi ut mortui sunt: immo mortem in mundum induxerunt, ita & sepulti sunt: Post quos & Patriarchæ, et deinceps omnes homines, iure gentium et naturali, sepulturarum tum ius tum usum receperunt. De Adam et Patriarchis, atq; uxoribus eorum, ita scribit Hieronymus, Ebron dicitur esse ciuitas trium uirorum, quia in ea sepulti sunt tres Patriarchæ, in spelunca duplici, cum tribus uxoribus suis, id est, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia: præter ipsum, Adam & Euam uxorem suam. Sic Ioseph moriens in Ægypto rogauit fratres suos, ut tempore uisitacionis suæ, ossa sua secum deferrent, & in sepulchro patrū suorū ea collocarēt. Religio in sepulturis, ad pontifices & sacerdotes spectat. Horum enim est, omnia, quæ ad religionem pertinent, curare. In religione sepulturarū duo cōsiderantur, loci initiatio, et funeratio. Primū igitur locus sepulturæ destinandus, ab Episcopo benedicetur: neq; enim sola corporis illatio, sed ipsa potius pontificis benedictio locum religiosum & sacrum facit. Sunt tamen qui illatione corporis,

L. at si quis. §. sed interdum et §. pleriq; filij. ff. de relig. & sumpt. fun.
Origo sepulturæ. Gen. 23.
Vnus sepulturarum de iure gentiū est apud omnes ab initio. Hebræ. 9.
Non debent hominum corpora in sepulta relinqui. L. quidam. ff. de conditionibus institutis.
Spelunca duplex, Trium sepulturarum Patriarcharum. c. Hieron. 13. q. 2. Gen. 50.
Locus sepulture Episcopi benedicione cōsecrandus est. c. abolende. de ita locum sepul.

ita locum affici & religione obligari putent, ut distrahi non possit: & eo casu etiam num leges civiles de non distrahendis religiosis locis uigorem suum retinere, Quod Ioanni Fabro placet. Ego uero eas leges hodie, secundum Canones ita interpretandas esse puto, Ut non prius locus religiosus, & a commercio hominum exemptus sit, quam benedictione aut consecratione pontificali initiatus fuerit, quod & consuetudine generali confirmatur. Illud quoque nostra obseruatur religione, ut sepulturæ non quidem priuatæ, priuatis in locis: sed publicæ & communes in publicis locis, pro omnibus in uno loco degentibus constituantur, Quæ nos Cœmeteria appellamus. Veteres etiam fieri debet. *πολυανδριον* uocarunt, locum uidelicet ubi sunt multa sepulchra, siue in quo multorum corpora sepeliuntur. Quo fit, ut ultima etiam uoluntas eius, qui sepulturam in priuato loco elegit, tanquam religioni contraria, respuatur. Ibi enim corpora Christianorum sepeliri debent, ubi Cœmeteriū frequentius celebrantur diuina officia. Nihil tamen prohibet, quin priuatas etiam sepulturas familiæ sibi in cœmeterijs eligere possint, & ueluti proprias sibi uendicare, non quidem ut earum domini sint, tæ in cœ- Nam in nullius bonis sunt, sed ut usum earum habeant, & inuitis ipsis, miterijs sicut sepulchrum unius eo inuito alteri dare potest, ut Bartholomæus uidetur. *L. in tantū §. sacre inst. de rerum diuis. l. 1. ff. de oper. publi. Arg. l. 1. §. usu fructum. ff. de relig.* Quod quidem Laicis non proprio iure datur, sed indulgentia pontificis permittitur. Ius enim sepulturarum ad Ecclesiam & eis administratorem pontificem pertinet, sed eatenus tamen, ut ne precium pro sepultura accipiant pontifices. In Ecclesiastico namque scriptum est, Mortuo non prohibeas gratiam, sciens quoniam omnes moriemur. Item, Omnia quæ de terra orta sunt, in terram conuertentur. Quid terra terram uendis? Memento quod terra es, & in terram conuerteris, qui de terra sumeris. Et alibi de homine dictum est, Terram teris, terram geris, in terram conuerteris, qui de terra sumeris. Quamquam necessitate exigente, etiam extranei in familiaribus sepulchris tumulari possint: Sicut & uasa sacra, in necessitate uendi & distrahi possunt. Præterea illud ad religionem sepulturarum pertinet, ut in cœmeterijs non alij quam religioni Christianæ initiati, & qui in uera fide & pœnitentes decedunt, sepeliantur. Vnde à sepultura Ecclesiastica excluduntur omnes infideles, pueri necdum baptizati, hæretici, excommunicati, & qui in manifesto peccato, de quo non agunt pœnitentiam, decedunt: ueluti qui sibi ipsis consciscunt mortem, qui furti, rapinæ, aut criminis usurarum, damnati fuerint, de quo satisfacere noluerint. Nam hij à communione fidelium excludendi fuerunt. At quibus in uita non communicamus, isdem nec post mortem communicare debemus, ut inquit Leo Papa. Sed & quidam post mortem etiam anathematizantur, quibus & ipsis Ecclesiastica sepultura, omnique alius Ecclesiasticus honor deaegatur, Ut qui facultates

tates suas hæreticis relinquunt. Item, Qui post mortem depræhenduntur fuisse hæretici, Ut Quinta Synodus statuit: Et ab Augustino scriptum, & usu quoque Ecclesiæ sæpe confirmatum est. Extat & eius rei Canon Aphricani Concilij, ad hunc modum, Item constitutum est, ut si quis Episcopus, hæredes extraneos à consanguinitate sua, uel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos, Ecclesiæ prætulit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Et Leo ille Magnus, Papa Primus, ad Anatholium Constantinopolitanum Episcopum, De nominibus, inquit, Dioscori, Iuuenalis & Eustathij ad sacrum altare non recitandis, dilectionem tuam hoc decet custodire, quod nostri ibidem constituti faciendum esse dixerint: quodque honorandæ S. Flauiani memoriæ non repugnet, & à gratia tua Christianæ plebis animos non auertat. Nam iniquum nimis est atque incongruum, eos, qui innocentes et Catholicos sua persecutione uexarunt, sanctorum nominibus sine discretionemiseri. Sicut & contra æquum est, ut Catholici, qui in uita ab hæreticis condemnati, ab Ecclesijs suis eiectione, & Ecclesiastica sepultura uel inter sanctos memoriæ honore destituti sunt, restituatur. Ad quem modum olim Ioannis Chrysostomi ossa, qui expulsus Constantinopoli, in Cumanis in exilio mortuus fuerat, post aliquot annos Constantinopolim referuntur, et cum magno honore ab Imperatore reconduntur. Sic et Leonis, Flauiani, Euphemij, Macedonij, Pauli, Ioannis, aliorumque sanctorum patrum nomina: qui ab hæreticis eo honore destituti fuerant, sacris Diphticis restituti sunt. Erant autem apud ueteres Diphtica, condices sacri, in quibus Episcoporum Catholicorum nomina per ordinem conscribentur, & memoria sancta conseruabantur. At quum enim esse putabant, ut Episcopi, qui iniuste ab hæreticis expulsi, & in exilio mortui fuissent, iuste & Canonicè etiam post mortem reuocarentur: & prædecessorum Episcoporum Catalogo, in domino ibidem quiescentium (in irritum reuocatis ijs, quæ contra eos attentata essent) locarentur: ipsorumque uocabula in sacris Diphticis ponerentur. Illud tamen à patribus Concilij Moguntiaci constitutum est, ut intra Ecclesias nullus mortuus sepeliatur, nisi Episcopi aut Abbates, aut digni Presbyteri, uel fideles Laici: Alij igitur in atrio, aut in porticu, aut in excelsis Ecclesiæ sepeliantur. Ad eundem modum de eadem re definiuerunt patres Concilij Triburiensis, Secundum statuta, inquit, sanctorum patrum, et experimèta miraculorum, prohibemus & præcipimus, ut deinceps nullus Laicus in Ecclesia sepeliatur. Quidam mirabilis Doctor definitioni nostræ consentiens, inquit. Nemo enim in Ecclesia sepeliatur, nisi forte talis sit persona sacerdotis, aut cuiuslibet iusti hominis, qui per uitæ meritum, talem uiuendo suo corpori defuncto locum acquisiuit. Corpora antiquitus in Ecclesia sepulta, nequaquam proijciant, sed pauimento desuper facto, nullo tumulorum uestigio apparente, Ecclesiæ reuerentiâ conseruetur: Vbi

c. 48.

Epistola. 38.

Ne ad altare recitentur nomina hæreticorum

Ut restituatur nomina Catholicorum, quos hæretici eiecerunt. *Hist. Trip. lib. 10. c. 18.*

Sacra Diphtica quid sunt? *Chalced. Concil. act. 14. Quinta synodi act. 1.*

Quos liceat sepelire intra Ecclesias. *c. 52. c. percipiendū 13. q. 2. c. 27.*

c. quib. 13. q. 2. Non expe dit malis, se peliri intra Ecclesias.

c. 17. Greg. In Dialo gis lib. 4. c. 53. alias Valē tinus.

Bonis pro deſt ſepeliſ ri in Eccleſi a.

c. cum graua 13. q. 2.

c. non eſtime mus. 13. q. 2.

Cœmite ria non deſ bent pro phanari aut in alios ſepeliuntur, illud etiam commodi accipiunt, ut eorum patrocinio adiu uſus con uerti.

L. 2. et l. locū de relig. Inſt.

de. empt. et uend. §. ſi.

L. ſi quis ff. de relig.

Violare ſepulchra,

graue cri men eſt.

L. 1. C. de ſepu. uiol.

L. ſepulchr. ff. de ſepul. uiola.

l. pergit. C. eo.

uerò hoc per multitudinem cadauerum difficile ſit facere, locus ille cœ miterium & polyandrium habeatur, ablato inde altari, & conſtituto ubi religioſe ſacrificium Deo ualeat offerri. Sed & nocuiſſe ſæpe mor tuis exiſtimant S. patres, ſi intra Eccleſiam ſepeliantur: De qua re ita Auguſtinus, Quibus peccata dimiſſa non ſunt, à ſacris locis poſt mor tem adiuuari non poſſunt: quia quos peccata grauiora depriment, ſi in ſacris locis ſe ſepeliri faciunt, reſtat, ut de ſua præſumptione iudicen tur: quia eos ſacra loca non liberant, ſed de culpa temeritatis accuſant, Concilium Triburienſe, tale miraculum ex miraculis Gregorij refert, memoria dignum, & huic rei congruum. In Genuenſi Eccleſia, quidā Valentius nomine, Mediolanenſis Eccleſiæ defenſor, defunctus eſt, cuius corpus in Eccleſia B. Martyris Syri ſepultum eſt: nocte autem media in eadem Eccleſia factæ ſunt uoces, ac ſi quis uiolenter ex ea re pelleretur, ac traheretur foras: ad quas nimirum uoces concurrere cu ſtodes, & uidere duos quosdam teterrimos ſpiritus, qui eiſdem Va lentij pedes cum ligatura conſtrinxerant, & cum ab Eccleſia claman tem ac nimium uociferantem, foras trahebant: qui exterriti, ad ſua ſtra ta reuerſi ſunt. Mane autem facto aperientes ſepulchrum, ubi idē Valentius poſitus fuerat, eius corpus non inuenerunt: Cumq; extra Eccleſiam quæreretur, ubi proiectum eſſet, inuenerunt hoc in ſepul chro alio poſitum, ligatis adhuc pedibus, ſicut de Eccleſia fuerat abſtra ctum, S. Synodus dixit, Mira res & multis obſeruaſcenda: Ideoq; per ſua futura temporum curricula ab omnibus obſeruanda. Cum autem graua peccata non depriment, tunc prodeſt mortuis ſi in Eccleſia ſepeliantur, ut ait Gregorius: Quia corū proximi, quoties ad ea ſacra lo ca ueniunt, ſuorumq; ſepulturā aſpiciunt, recordantur, & pro eis Do mino preces fundunt. Nam quos peccata graua depriment, ad maiō rem cumulum damnationis potius, quam ad ſolutionem eorum cor pora in Eccleſijs ponuntur. Similiter qui apud memorias Martyrū aut in alios ſepeliuntur, illud etiam commodi accipiunt, ut eorum patrocinio adiu uſus con uerti, ut Aug. ſcribit, Præterea illud etiam ad religionem ſepultura rū pertinet, quod loca, quæ ſemel per conſecrationē uel benedictionē pontificis, ſepulturis deſtinata ſunt: neq; diſtrahi, neq; in alios uſus conuerti poſſunt. Generaliter enim conſtitutum eſt, ne loca ſacra, uel re ligioſa, uel publica, ueluti forū, Baſilica, ſepulchrum, diſtrahantur. Spe cialiter autem Senatusconſulto cautum eſt, ne uſus ſepulchrorum per mutationibus polluat, id eſt, ne ſepulchrum, alterius conuerſationis uſum accipiat. Sed nec uiolari ea permiſſum eſt, maxima etiam pœna in eos conſtituta qui uiolauerint. Qui enim ſepulchra uiolant, domos, (ut ita dixerim) defunctorum (inquit Conſtantine Imperator) ge minum uidentur facinus perpetrare: nam et ſepultos ſpoliant deſtru endo, & uiuos polluant frabricando. Vnde & leſæ religionis crimen committunt, Sed & ſepulchri uiolati crimen, ad legem Iuliam, de ui publica,

publica, pertinet: Item proximū ſacrilegio habetur. Rei igitur ſepul chrorū uiolatorū, ſi corpora ipſa extraxerint, uel oſſa eruerint, humiliſ ſis quidem fortunæ, ſummo ſupplicio afficiuntur: Honeſtiores in inſu lam deportantur, aliàs autē relegantur, aut in metallū damnantur. Si autem cadauera ſpoliauerint, ſiquidē armati id egerint, capite plectun tur: ſi ſine armis, uſq; ad pœnam metalli proceditur. Sed & pecuniaria actio, tam ciuilis quam criminalis, in reū uiolati ſepulchri datur. Ciuilis quidem, ſi nemo ſit ad quem ſepulchrum pertineat, ſiue agere nolit, cuiuſq; agere uolenti, Centum aureorū. Si quis autem in eo ſepulchro habitauerit, ædificiumue aliud quàm quod ſepulchri cauſa factum ſit habuerit, in eū ſi quis agere eo nomine uolet, ducetorū aureorū iudiciū datur. Criminalis uero in eū datur, decem pondo auri, quæ fiſco infe runtur. Iudices quoq; locorū, qui huiusmodi crimen uindicare neglex erint, uiginti librarum auri pœna multantur. Hodie etiam ſacrilegij pœna plectuntur. Neq; enim ſacrilegio proximū tantum crimē, ſed uerū ſacrilegiū perpetrāt ſepulchrorū uiolatores. Nam loca ſepulchris deſtinata, non ſolū religioſa, ſed etiam ſacra ſunt: Quippe à pontifici bus ritē conſecrata. Vnde & eorum uiolatores rectē ſacrilegi appellan tur, & ſacrilegiorum pœnā ſuſtinebunt, quæ eſt ut capite plectantur, beſtijiſ ſubiſciantur, deportentur, aut in metallum dentur: habita uide licet ratione qualitatſ perſonæ, conditionis rei, temporis, ætatis, & ſexus. Stephanus Papa inter infames quoq; numerat ſepulchrorum uiolatores. Eſt et præſidis prouinciæ officiū, ne corpora aut oſſa mor tuorū detineantur aut uexentur: neue prohibeantur, quo minus uia pu blica transferantur, aut quo minus ſepeliantur: In quam rem Edictū de mortuo inferendo prodiū eſt. Prætor enim edicit, ne qui in loco aliquo ſepulchrū ædificandi, et inferendi mortuū, ius habet, ædificare & inferre prohibeatur: neue ei quod minus ædificet & inferat, uis fiat. Prohiberi autem inferre uidetur, ſiue in locū inferre prohibeatur, ſiue in itinere arceatur. Ædificare autem uidetur prohibere, qui prohibet eam materiā conuechi, quæ ædificio neceſſaria ſit: Similiter qui operi neceſſarios uenire prohibuerit. Atq; huius Edicti optima ratio eſt. Nā religionis intereſt, monumenta extrui & exornari, & corpora defun ctorū ſepeliri. Cæterum quæ de translatione corporum dicta ſunt, de ijs corporibus accipienda ſunt, quæ inferenda, nō quæ iam illata et per petuæ ſepulturæ tradita ſunt. Nam quæ non perpetuæ ſepulturæ tradi ta ſunt, ea nihil uetat transferri. Quo caſu locus etiam, in quem depoli ta fuerūt, prophanus manet, ut Paulo Iureconſulto placuit. Si quis eo animo, inquit, corpus intulerit, quod cogitaret inde aliō poſtea trans ferre, magiſq; temporis gratia deponere, quàm quod ibi ſepeliret mor tuū, & quaſi æternā ſedē dare deſtinauerit, manebit locus prophanus: Idē Diocletianus et Maximianus Imperatores conſtituerūt. Quæ uero perpetuæ ſepulturæ tradita ſunt, inquietari non debent, nec de uno

L. ſi. ff. de ſepulchr. uiola. Pœna in uiolatores ſepulchro rum conſti tuta. L. 3. G. aduerſ. ff. de ſepu. uiol. L. 3. inprinci. ff. co.

L. qui ſepulchra. C. eo. L. ſi quis ſepulchrum. C. de ſepulchr. uiola. Sacriligij crimen eſt, uiolare ſepulchra.

L. ſacri. pœnā. L. ſacr. cap. ff. ad leg. iul. pœn. cul.

In Episto la ad Hilari. Epico. c. inſam. 6. q. 1. L. nec corpo ra ff. de relig. et ſumpt.

L. 1. ff. de moy. inferend. et ſepul. adif.

Edictum Prætoris de ſepulchris.

An trans ferre liceat corpora ſepulchra.

L. ſi quis. ff. de relig. et ſump. L. ſi nec dū C. de rel. et ſump.

loco in alium transferri: Quod & diui fratres Edicto admonuerunt, ne scilicet iustæ sepulturæ traditum, id est, terra conditum, corpus inquietetur. Videtur autem terra conditum, etsi in arcula conditum hoc animo sit, non ut alibi transferatur: sed articulum ipsam, si res exigat, in locum com- modiorē licet transferre, non est denegandum. De eadem re ita Diocletianus & Maximianus Principes constituerunt. Nemo, inquit, humanum corpus ad alium locum, sine Augusti assensibus, in alium locum transferat. Quo loco mirabitur fortasse quispiam, multi etiā deridebunt expositionem Accursij, qui assensus Augusti, consensum & auctoritatem Papæ interpretatur: quæ expositio etsi in se sit uera, tamen non conuenit uerbis constitutionis: ut quæ ab Imperatoribus facta est, qui non solum in Papæ auctoritatē agnouerunt, sed ipsos etiam sanctissimos pontifices crudelissimè persequuti sunt. Siquidem Diocletianus Marcellinum pontificem primū induxit, ut deus thurificaret: deinde autem cum poenitentia ductum, quin suo etiam ipsius iudicio condemnatum, eundem resipuisse intellexisset, ipsum simul cum sanctissimis uiris, Claudio, et Cyrino, & Antonino, pro fide Christi ultimo supplicio affecit. Dixi autem Accursij expositionem in se uerā esse, quia ad pontificum auctoritatem pertinent, corpora mortuorum de uno loco sacro in alium transferre, omnemque ad eo in curandis sepulturis religionis officium, quod gentilibus pontifices gesserunt, hodie in nostros pontifices collatum esse intelligitur: Veluti quod alibi dicitur, hæredes ad monumentum faciendum, principali uel pontificali auctoritate compellendos. Item, in effossione ossium uel corporis, in alienum locum illatorum, expectandum iussum pontificalem. Item si imperfectum monumentum sit, in quo reliquæ hominis condite sunt, pontifices explorandos esse, quatenus salua religione mederi possit. Hæc omnis auctoritas in Episcopos nostros hodie collata est: Sicut & alia omnia, quæ ad religionem pertinent, ad officium Episcoporum nostrorum, ita etiam diuis Imperatoribus constituentibus, ossa mortuorum pertinent. Atque ex his intelligimus, corpora & ossa mortuorum, sine auctoritate et consensu Episcoporum, a sepulchris suis erui non posse: nec de uno loco in alium transferri. Quam tamen auctoritatem ita intelligimus, ut non interponatur sine causa. Neque enim mortuorum ossa sine auctoritate Episcopi transferri de uno loco in alium debent, Quod & Antoninus Imperator constituit. Si, inquit, uisumis reliquæ filij tui continguntur, uel alia iusta & necessaria causa interuenit, æstimatione rectoris prouinciæ, transfere eas in alium locum poteris. Quo loco cognitionem præsidis pari ratione in Episcopum transferimus: tota enim hæc res ad religionem pertinet. Addendum uidetur hoc loco, quod Socrates in Tripartita scribit, Olim uidelicet seditionem in populo ortam fuisse, quia Macedonius Arrianus, in uita magna parte populi, arcam, in qua continebantur ossa Constantini Magni, de domo in qua erat, in Ecclesiam transtulerat. Quam rem indignè tulit

C. de relig. et sumpt. fu. l. nemo. Accursius ignarus Historiarum.

Ius pontificum cum Paganorum in nostros Episcopos collatum.

L. hereditas ff. de pet. hæred. l. ossa. ff. de religio. l. si. ff. de mortuo infer. l. nulli lice. c. de Ep. et cler.

Ossa mortuorum non esse transferenda sine auctoritate Episcoporum.

L. i. c. de relig. et sum. funer.

Li. 5. Tri. c. 32. Seditio, propter translata Constantini Magni ossa.

tulit Constantius Imperator, tamen si ipse quoque Arrianus erat: tum quod in ea seditione multi occubuerant, tum quia Macedonius corpus patris eius, absque ipsius consilio, transferre præsumperat.

De Ritibus funerandi & Lugendi mortuos, Caput III.

Veneratio, quæ & parentatio, partes habet, Exequias & luctum. Exequiæ officium funebre sunt, quod in funere exequimur, & (ut Cicero uocat) celebritas supremi diei, partim a sacerdotibus, partim ab amicis præstatur. Curatio funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, amicorum magis solatium sunt, quam mortuorum subsidium. Ac pompa quidem funeris, nihil refert quibus ritibus fiat, modo honestis, moderatis, & non insolentibus. Honesti et moderati sunt, ueluti si funus, clero, cognatis, & plebe comitantibus, psalmos uel simile aliquid modulante clero: cæteris postremum humanitatis officium & honorem defuncto præstantibus, ac exequias eius honestantibus deducatur. Veteres, orationes etiam funebres, et laudationes defunctorum adhibebant. Plutarchus, hunc morem a Publicola inductum scribit, qui collegæ sui funere, magno cum apparatu facto, funebrem quoque orationem de eius laudibus dixit: quod adeo gratum iucundumque Romanis fuit, ut inde consuetudo manserit: ut qui strenuè pugnando obiisset, ab Optimatibus laudaretur. Quidam illam Græcorum etiam orationibus funebribus uetustiorē esse putant. Alij autem, Solonem huius rei auctorem esse scribunt. Duodecim tabularum talis lex est, Honoratorum uirorum laudes in concione memorant, easque etiam ad cantus ad Tibicinem prosequantur. Sic Iulius Cæsar a M. Antonio: Augustus, pro rege diui Iulij a Tyberio, et pro rostris ueteribus a Druso Tyberij filio laudatus, aliorumque Principum & honoratorum uirorum laudes, etiam in funebribus orationibus celebratae sunt. Atheniensibus mos fuit, sepultis huiusmodi laudes apud epulas celebrare, sed non alias tamen quam ueras: Nam mentiri nephas habebat, ut Cicero scribit. Actale etiam more celebrandi laudes defunctorum funebribus orationibus, nostra etiam custodit religio, ut orationes Gregorij Nazianzeni, quas in funere Basilij Magni, fratris sui Cæsarij, & sororis sue Gorgoniæ, habuit: et aliorum etiam sanctorum patrum, in aliorum exequijs, habite orationes planè demonstrant. Sed & in funeribus ditiorum, largitiones elemosynarum in pauperes fieri consueuerunt, quod & ipsum ad honestum modum exequiarum pertinet. Insolentes & immoderati ritus sunt: Veluti sicibus et potus in monumenta ferantur, quod olim Græci fecerunt, addentes insolentiores insuper quosdam clamores. Vbi enim corpora defunctorum erant posita, accedebant et clamabant, nomina proferentes sepulchrorum mortuorum, Resurge (dicentes) tu, comede & bibe, ut Epiphanius

Funeratio nis Duæ partes sunt, Exequiæ et Luctus. Cic. In oratione pro Milone

Pompa funeris honestis fiat ritibus.

Orationum funebrium origo. Plutarch. in Publicola. Collega huius fuit Iunius Brutus, primus Consul.

Laudationes defunctorum in publico habitæ.

Orationes funebres Greg. Nazianze.

Funerum immoderati ritus.

Epiph. in Ser-
mone Anco-
Ritus Cru-
deles.
Herod. in Mel-
pome.
Lib. 2. c. 1. Ve-
rum quid
Ritus pij.

Lib 5. c. 32.
Exequiarū
Dies septi-
mus ac Tri-
cesimus.
Ambro. Episto-
larum. lib. 5.
Gen. 50.

Dentro. 34.

Ponendus
luctui mo-
dus.

Quid Les-
sus.
Cicero libro 3.
de legib.
Quid Næ-
niæ.
Quid Thre-
ni.
Ode. 1. libri 5.
cundi.

Thraces.
Val. lib. 2. c. 1.
De immor-
talitate ani-
marum.
Cic. lib. 1. Tra-
cul. Quest.
Quid
mors.

Epiphanius tradit. Crudeles etiam sunt ritus funerum, qui uictimis
& litationibus non solum pecudum, sed etiam hominū sunt: quæ por-
tentia magis quam ritus appellaueris. Quales apud Herodotum Scy-
tharū in funeribus Regum fuisse narrantur, apud quos, Reges nō ali-
ter quam Quinquaginta ingenuis ministris Regis strangulatis sepe-
liuntur: Ac simile quid de Indicis mulieribus scribit Valerius Maxi-
mus, quæ se flammis maritorum inſciunt. Oblationes autē & oratio-
nes sacerdotū, charitatis elemosynæ, & ieiunia cognatorū: hæc etiā ani-
mabus defunctorum profunt, ut supra dictū est. Verustissimus quoque
ritus est, ut uigiliæ ad sepulchra celebrentur, ut Theodericus in Tripar-
tita testatur. Sed & Septimus & Tricesimus dies, in officiis defuncto-
rum obseruari in Ecclesia consueuerunt. De qua re ita scribit Ambrosius,
in libro de obitu Theodosij. Quia alij, inquit, Tertium diem, alij Tri-
cesimum, alij Septimū, alij Quadragesimū obseruare consueuerunt in
officiis mortuorū, quid doceat lectio cōsyderemus, Defuncto, inquit,
Iacob, præcepit Ioseph pueris suis sepultoribus, ut sepelirent eū: & sepe-
lierunt sepulchres Israel, & compleuerunt 40. dies (sic enim dinumera-
bantur dies sepulturæ) & luxit eum Septem diebus. Hæc ergo sequen-
da solennitas est, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio
scriptum est, Quia planxerunt filij Israel Moysen 30. dies, & consum-
mati sunt dies luctus. Vtraque ergo obseruatio habet auctoritatem, qua
necessarium pietatis impletur officiū. Luctum in funere ut abhiberent
gentes, ipsa humanæ naturæ cōditione uidentur esse motæ: Naturale
siquidem est, ut eorū amissione doleremus, quorum præsentia in uita
nobis iucunda fuit. Verū ea res apud multos modū excessit, unde et lu-
ctui in funeribus modus positus est. Mulieres (inquit lex 12. tabula-
rum) genas ne radunto, neue Lessum funeris ergo habento. Lælius,
Lessum, lugubrem eiulationem interpretat: Quod & Cicero confir-
mat, ea ratione quod idem a Solone statuatur. Et ad hunc modū can-
tus lugubris in funeribus permissus fuit, cui nomen Næniæ. Est enim
Næniæ (authore Porphirione) lugubre carmen, quod in mortuos cā-
tatur, Cuius inuentor primus extitit Symonides, ex insula Cæa, Poeta
Lyricus, qui threnos, id est, planctus, lamentationesque optime scripsit,
de quo Horatius,
Cæa retractis munera Næniæ etc.
Alij, omnē luctū in funeribus auferendū putarūt, ut Thraces, qui nata
les hominū flebiliter, exequias cum hilaritate celebrarunt, ut scribit Va-
lerius. Cæterū qui ex gentilibus moderatum luctum admiserunt, im-
mortalitatē animarū crediderunt, ut certe Plato, Cicero, & plerique alij
crediderunt. Quin & Cicero Cæremonias sepulchrorum ex eo dedu-
ctas esse putat, quod humanis mentibus inhæreant: Mortē non interi-
tum esse omnia tollentē atque delentem, sed quandā quasi migrationem
cōmutationemque uitæ: Ideo mortuos uel omnino nihil, uel moderatē
lugendos

lugēdos esse putāt, quod hæc uitā eos in aliā et beatiorē cōmutari existima-
uerint. Qui autē animos una cū corporib. interire putarūt (in qua sentē-
tia Plinius etiā fuit) ideo luctū a funere remouerūt, quod mortuos miseria
hō uitæ liberatos esse dicerēt. Ideoque naturalē omnium animalū, uitę dul-
cedinē remouēdā, Quia multa, et facere et pati turpiē cogeret, Quin et
cōiuiua, cātę, saltatiōes, et alia id generis lctitię signa, adhibuerūt. Nra autē
uera et Catholica religio, oēs uanitates et lctitię signa in funerib. dete-
stat. Luctū autē, ppter spē futurę resurrectiōis nō in totū quē remouet,
sed ita moderat, ut amicorū nos p̄sentia orbatos esse, humanitus dolea-
mus: sed nihilominus tamē firmā spem ad meliorē uitā resurrectiōis re-
tineam. Arelatēse Cōcilium Tertium, in titulo de his, qui uanitates in excu-
bijs exercuerint, ita statuit, Laici qui excubias funeris obseruāt, cū timo-
re, terrore, et reuerentiā hoc faciāt: nullus ibi diabolica carmina p̄sumat
cātare, nec ioca nec saltatiōes facere, quę Paganis docētē Diabolo adin-
uenerūt. Quis, n. nesciat Diabolicū esse, et nō solū a religioe Christiana
alienū: sed etiā humanę naturę esse cōtrariū, ibi lætari, cātare, inebriari,
et cachinnis ora dissolui: & omni pietate & affectu charitatis postposi-
to, quasi de fraterna morte exultare: ubi luctus et plāctus flebilibus uoci-
bus debuerit resonare, pro amisiōe chari fratris: Patres siquidē ueteris
et noui testamēti, mortes sanctorū uiroꝝ legim, multis in locis cū fletu
deplorasse: in nullo autē loco de illis, qui a sæculo discesserant, exultasse.
Nā et Iacob Patriarchā tota fleuit Ægyptus, Septuaginta diebus: Et Io-
seph et fratres eius, cū patrē deferrēt in terrā Chanaan ad sepeliēdū, ce-
lebrātes exequias ad arcam + Azael, quæ sita est trās Iordanē, planctu
magno atque uehemētī impleuerūt septē dies: tātus autē fuit planctus, ut
locus inde nomē acceperit, dictus ab incolis Plāctus Ægypti, Et de B.
Stephano legimus, quod sepelierūt, seu curauerūt eū uiri timorati, & fece-
rūt planctū magnū super eū. Et ideo talis inepta lætitia, et pestifera cā-
tica, ex auctoritate interdicienda sunt. Si quis autē cātare desiderat, Ky-
rieieison cāter: si autē aliter, omnino taccat: si autē tacere nō uult, in cra-
stino a Presbytero taliter coherceat ut alij timeat. Hactenus de lætitia
in exequijs remouēda, et moderato in his planctu seruādo. De immo-
derato autē planctu Toletanū Tertium ita definit. Qui diuina uocatiōe
ab hac uita recedūt, cū Psalmis tantūmodo et psallētū uocibus debere
ad sepulchra deferri. Nā funebre carmē, quod uulgō defūctis cātari solet,
uel in pectoribus se, aut proximos, aut familias cedere, omnino phibe-
mus. Sufficit autē quod in spe resurrectiōis, Christianorū corporib. famu-
latus diuinorū impedit cāticoꝝ: Prohibet, n. nos Apostolus sanctus lu-
gere defūctos, dicēs. De dormiētib. autē nolo uos cōtristari, sicut et ceteri
ri, qui spē nō habēt. Et Dñs nō fleuit Lazari mortuū, sed ad uitę hō plo-
rauit aerūnas resuscitādū. Si, n. potest hoc Epūs oēs Christiāos phibe-
re, agere nō moret: a religiosis tātū aliter omnino nō debere fieri cēse-
m. Sic, n. Christianorū per omnē mūdū humani oportet corpora de-
functorum.

Pli. lib. 7. c. 55.

Moderata
tus apud
Christia-
nos Luctus

Contra ina-
epta in fu-
neribus
gaudia.

Gen. 50.

alias + Ad
ad seu
Achad aut
Azad.
Act. 8.

Immodera-
tus plāctus

1. Thef. 4.
Ioh. 11.

De Ritibus

Corpora
humi con-
dere mos
est antiquis-
simus.
Cic. lib. 2. de le-
gibus.

Gen. 50.

Xenoph. li 8.
de pædia Cyri.

Corpus
reddere ter-
ræ.

Sepulchrū,
Numæ Re-
gis Ro.
Cic. lib. 2. de
legi. Plin. li. 7.
c. 55.

Anio flu.

Barbarorū
diuersi ri-
tus circa fu-
nera.

Lib. 4. c. 12.
Lib. 2. de bello
Goth.

Erulorum
immanis ri-
tus in senes-
tuos.

Itus sepulcrarum apud diuersas gentes uarij fuerunt, Antiquissimum sepulcræ genus est (sicut Cicero tradit) ut defunctorū corpora humi condantur. Quam consuetudinem & Syri et Ægyptij obseruarunt. Illud etiam ad ritum sepulcræ adijcunt, ut corpora non aliter quam myrrha, aloë, cedro, melle, sale, cera, bitumine & resina, odoribus & unguentis delibura, sepelirent. Quomodo & Ioseph mortuus, conditus aromatibus, repositus est in loculo in Ægypto, ut sacra tradit historia. Et Cyrus Rex Persarum, apud Xenophontem, moriturus iam, ac sepulcrum sibi eligens. Meum (inquit) corpus, o mihi charissimi filij, cum moriar, neq; in auro condite, neq; in argento, neq; in alia re prorsus ulla: sed illud terræ redite quam primū. Quid enim hacre beatius, quam terræ misceri, quæ pulchre omnia bona & gignit & nutrit: Ego uero & alia me humanum præstiti, & nunc iucundè mihi uideor eius rei particeps fieri, quæ benefica est in homines. Eodem genere sepulcræ Græci & Romani, ab ortu urbis usi sunt. Nam & Numæ Pompilij Regis corpus, eodem ritu eo sepulchro, quod procul ad fontis aras conditum, & post multa sæcula, à Cn. Terentio inuentum fuit. Postea Cornelius Sylla, prius è Patricijs Cornelijs, igne uoluit cremari: timens, ne corpori suo ea iniuria inferretur, quam ipse prius reliquijs Marij intulerat: Nam illius corpus & eruta ossa subuerterat, & in Anienē miserat. Inde originem duxit consuetudo, ut corpora defunctorum non terræ mandarentur, sed igne cremarentur: nihilominus tamen eo obseruato, ut etiā in cremanda corpora gleba terræ iniiceretur, unde & humata dicebantur: nec locus ubi crematū corpus erat, prius religiosus esse dicebatur, quam in ipsum deiecta esset gleba. Sed hæc consuetudo cremandi corpora, deinde Antoninorū temporibus desijt, restituto demū more maiorū, ut corpora in terra sepelirent: Et hoc ritu etiam in religione nostra utimur. Mitto iam multos alios, & uarios uariarū gentiū ritus: quibus in sepeliendis corporibus usi sunt, horrendos sanè & abominabiles. Quales ferè sunt, quod gentes quædam, defunctorū corpora uultu ribus: Quædam, canibus dilanianda, obiecerunt: Alia, in mare, paludes, et flumina, proiecerunt: Apud alias, senes uiui de rupibus in mare salierunt, ut de Hyperboreis scribit Plinius: Alij, uiuos incensis rogis, flammis, iniecerunt, Procopius, de Erulorū sepultura, mirū simul & horrendū ritū narrat. Senescētibus suis, inquit, et morbo affectis, uita frui apud hos immanis ritus non erat in posterū: sed ubi primū ex his quisquam uel consenuisset, siue infirma corporis ualetudine caperetur, protinus cogebatur à propinquis efflagitare, se ut quanto citius ex humanis delerent, tum illi lignorum

lignorū in altitudinem strue ingenti cōgesta, desuperq; ut in summo fastigio impositum hominem morti iam destinatum, Erulorū quempiam mittit, ut pugione cōficiat, sed sanguinis illi propinquitate pernitus alienum: Non enim fas erat, propinquus aliquis & necessarius ut hunc interficeret. Vbi uero qui hominem illum occidit, ad eos descendit, mortuo illi cognatione iuncti, ab infimo ad summum culmē Pyra incensa: ubi flamma demum resedit, collecta è Rogo iam ossa sub terram ocuis cōdunt. Erulo itaq; uiro defuncto, necesse erat, ut uel uxor ipsa, quæ uirtutis existimationem aliquam fuisset ad id tempus adeptā, uel sibi gloriam relinquere in posterum uellet, laqueo dura consuetudine apud uri sepulchrum non longè post, uitam finiret: Si uero, quæ non ita se gessisset, relinqueretur de cætero ignominia nota, odijq; in uiri propinquos conuincebatur. Hæc & multa alia huius generis portenta, a lege naturæ & humanæ conditionis abhorrentia & aliena, abominanda magis sunt, quam pro ritibus referenda. Mitiora autem sunt, quod Megareses mortuos ad Orientem conuertunt: Athenienses, uersus Occidentem. Atheniensium singuli singula sepulchra habent: apud Megareses, tres aut quatuor unā sepeliuntur, ut Plutarchus in Solone tradit. Quod alij mortuos in flumen præcipitant, alij circumfuso uitro domi seruant, alij in fistilibus alueolis, eos circa tēplū defodiunt, ut de Meroidis scribit Strabo. Quos M. Varro Pythagorico modo, defunctos ait, in Myrti & oleæ, atq; nigrae Populi folijs, conditos fuisse ac sepultos, ut Plinius scribit. Nos de ijs tantum ritibus agimus, qui a iure gentium & naturali descendunt, nec a religione nostra abhorrent. Quibus Romani maxime usi sunt: Inter quos eum tantum religio nostra amplectitur, quo ante omnes Patriarchæ usi sunt: nempe ut defunctorum corpora in terra sepeliantur. Sunt & alij ritus olim à Romanis obseruati, apud quos primum in more fuit, ut in domibus, quas singuli incolebant, defunctorum corpora sepelirentur, a quo & lares domesticos colendi apud eos consuetudo descendit. Deinde lege XII. tabularum sancitū fuit, ne cadauera in urbe sepelirentur. Hominem mortuum, inquit bularū uelex, in urbe ne sepelito, neue urito. Qua lege & urendi corpora ritus sublati sunt, ut non qui uritur, sed qui humatur, sepultus esse dicatur. Atq; hæc lex postea ab Imperatoribus confirmata fuit. Nam diuus Adrianus rescipit, & poenam statuit Quadraginta aureorum in eos, qui in ciuitate sepulchrum faciunt, quam & fisco inferri iussit. Quam legem ueluti renouantes Diocletianus & Maximianus, Mortuorum, inquit, reliquias, ne sanctum municipiorū eius polluat, intra ciuitatem condi iam pridem uetitum est. Sed nec priuatis in publico loco sepulchra ædificare apud Romanos licuit. Statuit enim collegium Pontificum, locum publicum non posse priuata religione obligari. Verū Senatus, ijs qui optime de Repub. meriti fuissent

Vxor is E-
ruli defuncti
dura consue-
tudo.

Varij ritus
circa mor-
tuos sepeli-
endos.

Strabo libro. 7
Geograph.

Plin. lib. 35. c. 12

Lex XII ta
bularū ue-
tat cadaue-
ra in urbe
sepeliri.
l. 3. ff. de sepul-
uiola.
l. mortuorū. c.
derel. et sump-
funer.

K fuissent

Sepulchrū Sulpitij in campo quilino. Cic philip. 9

fuisse in publico etiam loco, sepulchra aedificanda decreuit. Quale beneficium in Ser. Sulpitium conferendū esse, Cicero suavit. Et cum, inquit, Seruius Sulpitius, Q. F. Lemonijs Rufus, ita de Repub. merito sit, ut his ornamentis decorari debeat: Senatū censere atq; e Repub. existimare, Aediles Curules Edictum, quod de funeribus habeant, Ser. Sulpitij, Q. F. Lemonijs Rufi, funeri mittere. Vtique loco cum sepulchro in Campo Esquilino, C. Pansa Consul: seu quo in loco uidetur, pedes 30. quaque uersus designet, quo Seruius Sulpitius inferatur, Quod sepulchrum ipsius liberorum posterorumq; eius sit uti, quod optimo iure sepulchrum publice datum est Priuati igitur apud Romanos in agris quiscq; suis, aut in fundo suburbano seu uitio & patrio solo, ex Senatusconsulto Cn. Duilio Consule, defunctorum corpora sepelire consueuerunt, & in quem quiscq; locum corpus inferrebat, is religione obligatus, religiosus efficiebatur.

Sepulchra priuatorū in locis priuatis.

Quod longē ante etiam patres ueteris testamenti obseruarunt. Nam & Abraham agrum emit, & in eo tanquam suo fundo locum constituit. Iosue sepultus est in finibus possessionis suae. Samuel sepultus est in domo sua Ramatha. Nec permittum erat in alienum fundum corpus inferre, nec illatum religiosum locum efficiebatur: Sed & qui intulerat, aut tollere id, quod intulerat, aut loci precium praestare cogebatur. Sic igitur priuatorum, priuata quoq; sepulchra fuerunt Sed inter haec quaedam etiam pro tota familia constituta, quae familiaria appellarunt: sicut & familiare funus Vlpianus appellat. Sunt autem familiaria sepulchra, ut Gaius definit, quae quis sibi familiaribus suis constituit. Haereditaria autem, quae quis sibi haeredibusque suis constituit: uel quae paterfamilias iure haereditario acquisiuit. De familiaribus sepulchris ita constitutum est legibus Romanis, In utroq; sepulchro, tam familiari quam haereditario, haeredibus caeterisque successoribus, qualescunq; fuerint, licet sepelire, & mortuum inferre: etiam ex minima parte haeredes ex testamento, uel ab intestato sint, licet non consentiant alij. Liberis autem, cuiuscunq; sexus uel gradus, etiam filijsfamilias & emancipatis idem ius concessum est, siue extiterint haeredes siue se abstineant. Exhaeredatis autem, nisi specialiter testator iusto odio commotus eos uetuerit, humanitatis gratia tantū sepeliri, non etiam alios praeter suam posteritatem inferre licet. Liberti autem, nec sepeliri, nec alios inferre poterunt, nisi haeredes extiterint patrono: Quamuis quidam inscripserunt, monumentum sibi libertisque suis fecisse: & ita Papinianus respondet, & sepissime idem constitutum est. Alexander Seuerus Imperator Licinio rescripsit. Scire debes si familiaris fuerit ius sepulchri, ad omnes haeredes pertinere, nec diuisione ad unum haeredem redigi posse. Item Philippus Imperator. Ius familiarium sepulchrorum ad affines seu proximos cognatos: ad haeredes autem institutos minime pertinet. Item Diocle. & Max. Augusti. Ius sepulchri

Genes. 23 Iosue 24. 1. Reg. 25 L. 2. ff. de reli.

Sepulchra familiaria

L. 2. ff. de ius uoc.

l. familiaris l. seq. ff. de relig.

L. uel quae. ff. de relig. l. sumpt.

Qui natus habent ad familiaria sepulchra

L. si sepulchri q. sed est. c. de rel. l. sumpt. L. ius familiarium co. tit.

pulchri tam hereditarij quam familiaris, ad extraneos etiam haeredes: familiaris autem ad familiam, etiam si nullus ex ea haeres sit, non etiam ad alium quenquam, qui haeres non est, pertinere potest.

Eodem quoq; iure familiarium sepulchrorum ante Romanos usi sunt Patriarchae & eorum posteritas: Nam & ipsi sepulchra pro se & posteritate sua constituerunt. Sic in duplici spelunca, quam Abraham pro sepultura emit, sepulti fuerunt Abraham & Isaac: & Iacob cum appropinquare cerneret diem mortis suae, uocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum. Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo, & facies mihi misericordiam & ueritatem, ut non sepelias me in Aegypto: sed dormiam cum patribus meis, et auferas me de terra hac, condasq; in sepulchro maiorum meorum. Et moriturus iam idem filijs suis praecipit. Sepelire, inquit, me cum patribus meis in spelunca duplici, quam emit Abraham in possessionem sepulchri. Sic Ioseph moriens in Aegypto, rogauit fratres suos, ut tempore uisitationis suae, ossa, quae mortuo eo in Aegypto in loco condita sunt, secum hinc asportarent: quae & mortuo eo filij Israel, ipsius praecipio parentes, sepelierunt in parte agri, quem emerat Iacob, a filijs Emor, patris Sichem, centum nouellis ouibus, qui fuit in possessione filijs Ioseph. Ita multos alios in historia sacra legimus, in sepulchro patrum suorum fuisse sepultos. Sed et uxores Patriarcharum sepulchrum iuxta maritos habuerunt. Nam & Sara, & Rebecca, & Lia, in duplici spelunca cum tribus Patriarchis, Abraham, Isaac & Iacob, sepultae fuerunt. Sic Thobias de sepultura facienda, non solum sibi sed etiam uxori suae, ad hunc modum filium alloquitur. Audi, fili mi, uerba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, & honorem habebas matri tuae omnibus diebus uitae eius: Memor enim esse debes, quae & quanta pericula passa sit propter te in utero suo: cum autem & ipsa compleuerit tempus uitae suae, sepelias eam circa me. Sic Iudith, postquam in domo uiri sui annos centum quinq; mansit, defuncta est, & sepulta cum uiro suo in Bethulia. Atq; omnia haec, quae de familiaribus sepulchris dicta sunt, nostra quoq; recepit religio. Nam & apud nos familiaris sibi sepulturas constituunt, in quibus & mariti uxores sepulchrorum suarum participes faciunt: Quem ritum & S. patres approbarunt. De eo enim ita Hieronymus, Quos (inquit) coniungit unum coniugium, coniungat unum sepulchrum, quia una caro sunt: Et, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Item Augu. Vnaqueq; mulier sequatur uirum suum, siue in uita, siue in morte: & si plures maritos habuerit, ultimum sequitur sicut & ultimum domicilium sortitur. Non tamen coguntur filij & uxores, parentum & maritorum sepulturas eligere: Nam & multos legimus, non in parentum maiorumq; suorum sepulchris fuisse sepultos. Nec enim in duplici

Familiare sepulchrum Patriarcharum

Genes. 47

Genes. 49

Genes. 50

Iosue. 24

Gen. 23. v. 49

Tobie. 4

Iudith. 16

6. Ebron. 13. quest. 2

Matth. 19

1. filij S. uiduae ff. ad municip. Gl. in c. Ebron

spelunca, sepultura Abraham, Ismael & Madai, & alios quos de Cethura genuit Abraham: nec Esau in sepulchro Isaac, nec filijacob in sepulchro eius sepulti leguntur: Sic nec Rachel in Ebron, sed iuxta Bethlehem tumulata traditur. Porro officium sepeliendi mortuos in ueteri testamento, primum ad filios, fratres & agnationem pertinuit: Sic Ioseph patrem suum Iacob, Thobiam omnis cognatio eius: Samsonem fratres eius, Iudam Machabegum Ionathas & Simon fratres: Et Simon oisam Ionathae fratris, multique alij agnatos suos sepeliuerunt. Iure autem Romanorum primum sepeliendi officium ad eum pertinet, quem decedens elegit, si ei aliquid eo nomine relictum sit: tunc enim si non paruerit uoluntati defuncti, repellitur: si uero nihil relictum ei sit, nulla erit huius rei poena: Sin autem de hac re defunctus non cauit, nec ulli delegatum id munus est, scriptos haeredes ea res contingit: si nemo scriptus est, legitimos uel cognatos quosque, suo ordine quo succedunt. In his autem omnibus primum uoluntas eius qui decessit spectanda est, ut cui sepeliendi munus commissum est, id omnibus modis exequatur. Liberum est enim unicuique sibi dum adhuc uiuit, sepulturam eligere, nec ad sepulturam maiorum suorum quibus astringitur. Honestum tamen est, ut qui eligit, ordinem seruet. De quo illud Concilij Triburiensis accipiendum est. Vbi cumque, inquit, facultas rerum & opportunitas temporum suppetit, sepulturae morientium apud Ecclesiam, ubi sedes est Episcopi, celebrari debent. Si autem hoc propter itineris longinquitatem aut adiacentem alicuius importunitatis difficultatem, impossibile uideatur: expectet eum terra sepulturae suae, quo Canonorum aut Monachorum, siue Sanctimonialium congregatio sancta communiter degit: Ut eorum orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum, quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat, Quod si & hoc inopertum & difficile estimetur, ubi decimam persoluebat uiuus, sepeliatur mortuus: Nisi causa honesta defunctum mouerit etiam aliam sepulturam eligere, quo casu uoluntas eius nihilominus exequenda erit.

Qui uero intestatus decesserit, nulla electa sepultura, in sepulchro maiorum suorum sepelietur. Sin uero sepulchro proprio careat, tum a parochiali Ecclesia sepulturam habebit. Parochialem Ecclesiam uoco eam, in qua habet domicilium suum, etiam si alibi habeat habitationem, & in qua consueuit coelesti pabulo refici, diuina audire, & Ecclesiastica sacramenta recipere: & si in pluribus Ecclesijs domicilium habeat, plures illae Ecclesiae illi parochiales erunt. Caeterum in his casibus, in quibus quis extra Ecclesiam parochialem sepelitur, nihilominus Canonica portio parochiali Ecclesiae praestabitur, Canonica portio est certa pars eorum, quae defunctus pro anima sua uel sepultura reliquerit. Item oblationum, cereorum, & aliorum quae cum funere apportantur, quam partem quota esse debeat,

Officium sepeliendi ad quos spectat

Gen. 50
Thob. 14
Iud. 16
1 Macha. 9.
L. si quis ff. de religiof.

Liberum est eligere sepulturam c. de sepult. q. 2. §. cont. c. 15.

e. placuit q. 2. §. in c. ubi cumq. q. 2. c. 1. de se. c. 15 qui eo. tit. li. 6 c. in nostra c. ex parte de sepult. c. 2. de sepult. lib. 6

Panor. in d. c. in nostra Gl. in d. dudum de sepult. c. certificari de sepult.

debeat, uniuscuiusque loci consuetudo interpretatur. Quod si defunctus nihil de sepultura sua cauerit, nec ex testamento, uel ab intestato haeredes reliquerit: tum comunis fors humane conditionis exigit, ut uiui in mortuos etiam extraneos humanitatem, pietatem, & misericordiam exerceant. Quod & gentiles fecerunt, ut eorum leges funerariae plane indicant. Quibus inter caetera cauetur, Ut si quis humanitatis officium gerens, pietate uel misericordia ductus sepeliret aliquem, ne insepultus iaceret, ei sumptus funeris esse restituendos. Si uero totum hoc officium misericordiae, uel pietati, uel affectioni tribuerit, de suo eum sumptus eos fecisse uideri. Maxime uero ad hunc modum Catholicos in Catholicos, pios et misericordes esse oportet: Ut qui agnatos non habent, eos Ecclesiastica sepulture tradant, propter quam & iustam a Deo mercedem expectant. In quo genere commendatur Tobiae pietas, quod filios Israhel (quos Sennacherib usque ad mortem persequebatur) mcestos & afflictos consolatus fuerit, esurientes aluerit, nudis uestimenta praebuerit, & mortuis atque occisis sepulturam etiam medijs noctibus sollicitus exhibuerit. Propter quod & ab Angelo audire meruit. Manifesto, inquit, uobis ueritatem, & non abscondam a uobis occultum sermonem: quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino: & quia acceptus es ras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te, & nunc misit me dominus, ut curarem te, & Saram uxorem filij tui a Demonio liberarem: Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem qui astamus ante Dominum.

L. at si quis ff. de in. r. d. ff. de relig. c. sumpt. fu.

Pietas Tobie. Tobia. 1. c. 2.

Tobie. 12.

De sumptibus funerum. Caput. V.

Actenus de officio sepeliendi dictum est: Sequitur, ut de sumptibus funerum quoque dicamus. Videtur autem sumptus funeris causa facti, sine quibus funus duci non potuit, ut quae impensa sunt in illatione mortui. Item, quae in locum erogata fuerint, in quem mortuus inferretur. Item, si quid ad corpus custodiendum, uel etiam commendandum, ungendum &c. factum sit. Similiter quae in ipsa parentatione & exequijs, in extructione & oratione sepulchri, statuarum, & similiarum rerum impensa sunt: Cuiusmodi sunt, cerei, candelae, oblationes. Iure igitur ciuili constitutum est, ut si funeris causa sumptus factus sit, eius recuperandi nomine in eum, ad quem ea res pertinet, iudici summa ratio ne detur, quae Funeraria actio appellatur. Quod ius summa ratione nititur: Iustum est enim ut qui funerauit, consequatur id quod impendit. Sumptus autem nondum facti, sed faciendi, de facultatibus eius, qui funeratus est, impendendi sunt: quos magistratus decernere debent.

Diuersi sumptus funerum.

L. si quis ff. de relig. c. sumpt.

d. l. si quis unde accipiendi sunt sumptus funerum.

bet pro facultatibus uel dignitate defuncti . Siquidem pecunia in hæreditate sit, ex pecunia: si non sit, distrahentur ea quæ tempore peritura sunt, quorumq; retentio onerat hæreditatem: si minus, si quid auri argentique fuerit, distrahi iubebitur, uel à debitoribus (si fieri possit) exigetur. Si colonus uel inquilinus sit, ex inuectis & illatis erit funerandum. Sed & si Legatà ab eo relicta sint, qui est funerandus, ad ea quoque manus mittentur. Sanctius est enim de

d. l. ff. quis g. suo testatorem funerari, quam aliquos Legata consequi. Ar. Prætor aut ff. de relig. l. at si quis g. hęc actio ff. de relig. l. Legatum C. de reli.

Alexander ab Alexandro li. 6. Genialium dierum c. 14.

Mausoleū, Excelentissimum sepulchrum fuit Pli. lib. 36. c. 5

Caricū sepulchrum. Mausoleū Aug. Cef. In Campo Martio Strabo lib. 5

suo testatorem funerari, quam aliquos Legata consequi. Arbitrandi autem erunt sumptus pro facultatibus uel dignitate defuncti, Vnde nec testatoris uoluntas sequenda est, si res egrediatur iustitiam sumptuum rationem: debet enim pro modo facultatum sumptus fieri. Cæterum quibus, & in quos, actio funeraria competat, quæstio est, quæ longiorem disputationem requirit: nostrum consilium est, ea tantum, quæ ad sumptuum rationem pertinent, hoc loco utcunquæ indicare potius quam explicare. Iam & leges quibus immoderati sumptus funerum remoueri iubentur, ad magnificentiam quoque sepulchrorum minuendam pertinere uidentur. Apud Ægyptios tria sepulchrorum genera fuerunt, unum præcipuum & maximum sumptus, quod argenti talento taxabatur, Medium minarum 20, Humile uero, ex leui materia parua impensæ. Æthiopum monumenta, clariora quidem ex auro: tenuiora ex argento facta fuerunt: Inopes autem apud eos, fictilia tantum sepulchra habuerunt. Inter omnia autem totius orbis monumenta magnificentissimum, & non materia tantum sed etiam arte preciosissimum fuit, Quod ab uxore Artemisia Mausolo Carie Regi, factum & Mausoleum appellatum est: de quo ita scribit Plinius. Mausoleum, ut esset inter septem miracula, duo maxime artifices fecere. Patet ab Austro & Septentrione Sexagenos ternos pedes: Breuius à frontibus: toto circuitu, pedes Quadringentos undecim: attollitur in altitudinem uiginti quinque cubitis, cingitur columnis Triginta sex: ab Oriente celauit Scopas, à Septentrione Briax, à Meridie Timotheus, ab Occasu Leocares. Priusquam perageretur, Regina Artemisia, quæ mariti memorie id opus extrui iusserat, obiit: non tamen recesserunt, nisi si absoluto iam, id gloriæ ipsorum artisque monumentum iudicantes. A magnificentia huius sepulchri, natum est prouerbium, ut rem magnificam & sumptuosam significare uolentes, dicant *καρικὸν τάφος*. Ad huius monumenti imitationem Octauus Augustus Romæ in Campo Martio, quod is locus amenissimus esset, simul & religiosissimus haberetur, monumentum construxit, quod & ipsum Mausoleum appellauit: De quo Strabo ita scribit. Commemoratione, inquit, dignissimum est, quod Mausoleum appellent, in excelsis fundatum collibus, lapide niueo, & perpetuæ uiriditatis arboribus coopertum, in summum usque uerticem, ad fluminis ripam

exaggeratum, in summo autem positum est Cæsaris Augusti simulachrum, ex ære fabricatum. Sub aggere ipso sunt eius loculi & cognatorum & necessariorum, à tergo uero lucus est mirifica continens ambulacra: In medio autem campi spatium, sui busti extat ambitus: & hic ipse niueo perfectus lapide, ferreos in circuitu canaliculos habens, & plantatas interius per se ferens populos. Huius Mausolei Suetonius etiam meminit. Reliquias, inquit, legerunt priores ac in Mausoleo condiderunt: Id opus inter Flamineam uiam, ripamque Tyberis, Sexto suo consulatu extruxerat, circumiectasque syluas, & ambulationes, in usum populi tunc iam publicarat. Tradunt etiam Constantinum Magnum, Mausoleum in honorem matris erexisse, & eandem sepulchro Porphyreico inclusisse. Alterum sepulchrum spectabile in urbe, fuit Hadriani Cæsaris, de quo ita scribit Procopius. Adriani Romanorum quondam Imperatoris sepulchrum, extra portam Aureliam extat, et ad lapidis iactum à mœnibus procul extructum, spectatu proculdubio dignum. Parionanque ex lapide ædificatum est, saxa quadrata illi inuicem nexa, alia nulla intermixta materia, & quaternis partitum pari dimensione lateribus: eam porrectis in altitudinem, ut iactus ex angulo laterum ferè pertingat: altitudine tamen hæc urbis mœnia superant. Statuæ quoque, ex eodem pario marmore, uicorum equorumque miro artificio factæ, desuper insident. Sepulchrum id, præsci homines illi, cum uelut moles & arcis in speciem urbi impositum uideretur, brachijs duobus à mœnibus ipsis ad sepulchrum id usque porrectis in ædificatisque, complexi sic sunt: ut murorum sit perinde pars quædam effectum: Apparet nanque altissimæ id turri persimile, & ea è regione imminet portæ. Leonardus Aretinus scribit, in medio huius quadrati rotundam molem insurgere, excelsa quidem altitudine: Latitudine uero tanta, ut in suprema eius parte area sit, cuius Diameter uix iactu lapidis transigatur. At hæc Regia sepulchra fortasse modum non habent. Sed præter hæc alia quoque Romæ, & apud alias gentes, tam magnitudine quam artificio admiranda monumenta fuerunt. Quorum etiam nunc quædam uestigia conspiciuntur: quæ quoniam plus iusto sumptuosa uisa sunt, occasionem præstiterunt sumptibus sepulchralibus modum finiendi. Cicero apud Athenienses, Demetrium Regem narrat lege Lex Demetrii sanxisse, ne quis sepulchrum faceret operosius, quam quod decem trij Regis homines efficerent triduo: neque id opere tectorio licebat ornari, nec de mortui laude, nisi in publicis sepulturis: nec ab alio, nisi qui publice ad eam rem constitutus esset, dici licebat. Idem sepulchris nouis finiuit modum. Nam super terræ tumulum non luit quid statui, nisi columellam tribus cubitis non altiozem.

Suet. in Octa uio Augst. Ca sare

Lib. 1. de bello Gothorum Sepulchrū Adri. Imp. quod nūc Castrū Angeli Romæ dicitur

Lib. 1. de bello Italico aduersus Gothos

Lib. 2. de legib.

Lex Plato de sepulchris hæc præcipit, ut idem Cicero refert. Vetat ex ægro culto, eoque qui coli possit, ullam partem sumi sepulchro. Sed quæ natura agri tantummodo efficere possit, ut mortuorum corpora sine detrimento uiuorum recipiat, ea potissimum ut compleatur. Quæ autem terra fruges ferre, & ut mater cibos suppeditare possit, eam ne quis nobis minuat, neue uiuis neue mortuis. Extrui autem uetat sepulchrum altius, quam quod Quinq; diebus absoluerint: Nec è lapide excitari plus, nec imponi, quam quod laudem mortui capiat incisam, ne plus Quatuor Heroicis uersibus, quos Longos appellat

Ennius. Mihi in sepulchris ædificandis Germanorum consuetudo placet: qui sepulchris suis neq; columnas apponunt, neq; pyramides erigunt: sed qui locupletiores sunt, tumulo lapidem aliquem quadrangularem, defuncti arma et nominis inscriptionem habentem, inuoluunt. Eorum uero qui pontificia dignitate aut nobilitate sanguinis clari sunt, statuas lapideas in ipsis templorum, aut eorundem anteriorum parietibus applumbant, cum inscriptionibus nominum: ad ditis etiã nonnunquam Epitaphijs, uitam & laudes defuncti continentibus.

De utilitate sepulcrarum. Caput VI.

Ethnicorum opinio

Utilitatem sepulcrarum, partim ab anima, partim à corpore eius qui sepelitur, partim à pietate eorum qui sepeliunt, æstimamus. Ac primum quidem Ethnicorum opinio fuit, a sepultura corporum utilitatem etiam in Manes defunctorum redundare, Quod apud Poëtam Sybilla ad Æneam his carminibus innuit:

*Anchisa generate, Deum certissima Proles,
Cocytus stagna alta uides, Stygiamq; paludem,
Hæc omnis, quam cernis, inops inhumataq; turba est.
Portitor ille Charon, hij quos uehit unda, sepulti.
Nec ripas datur horrendas nec rauca fluentia
Transportare prius quam sedibus ossa quierint.
Centum errant annos uolitantq; hæc littora circum
Tum demum admissi Stagna exoptata reuisunt.*

Reprehensio Poëticæ opinionis

Nimirum significans, quemadmodum insepulti à nauigando atq; transeundo, Inferni amne prohibentur: Ita sepultos ex sepultura id comodi consequi, ut mox paludes Infernales tranare possint. Quo loco Poëta, multorum quoq; Manes Æneam uidisse fingit, illo uide licet mortis honore sepultura carentes ac rogantes, ut ipsius opera illam, ut morte quietem, sepulturam, consequi possent. Sed fabulosa sunt hæc & Poëtica, & religioni nostræ contraria. Neq; enim uitæ futuræ (ad quam unam respicere debet Christianus) & resurrectionis corporibus obest quæcunq; iniuria, in hac uita Corporibus illata, Quantumlibet etiam uel submersis fluminibus, uel à bestiis consumptis,

Aug. li. 21. ca. 11. de Ciu. Dei

ptis, uel quocunq; modo iacentibus, insepultis, dicente ueritate: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Quod si enim ante mortem damnum corpori illatum non nocet animæ: Quomodo post mortem anima ex iniuria corpori illata damnum aliquod accipere potest, maxime cum post mortem nullus amplius corpori insit sensus, unde anima à consequenda æterna uita retrahi possit: Multa itaq; Christianorum corpora terra non texit: sed nullum eorum quicq; à cælo & à terra separauit, Quæ totã implet presentia sui, qui nouit unde resuscitet quod creauit: Dicit quidẽ in Psal. Posuerunt mortalitas seruorum tuorum escam uolatilib. cæli, carnes Sanctorum tuorum bestijs terræ. Effuderunt sanguinẽ eorum sicut aquã in circuitu Hierusalẽ, & non erat qui sepeliret. Sed hæc omnia magis ad exaggerandã crudelitatem eorum qui ista fecerunt, nõ ad eorum infelicitatem, qui ista perpessi sunt, pertinet. Quãuis enim hæc in conspectu hominum & dura et dira uideantur: sed, Preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. Itaque quod ad animam attinet, nihil ipsa utilitatis ex sepultura capit. Siquidem sepulture non animarum, sed corporum receptacula sunt. Animarum autem superiora esse habitacula scripturæ testimonijs probatur. Sic enim in Hesdræ libris legimus. Quia cum uenerit Iudicij dies, reddet terra defunctorum corpora, & puluis reddet eas, quæ in tumulis requiescunt, reliquias mortuorum. Et habitacula (inquit) reddent animas, quæ his commendatæ sunt, & reuelabitur altissimus, super sedem Iudicij. Hæc sunt habitationes, de quibus dicit Dominus: Multas mansiones esse apud patrem suum, quas suis, pergens ad patrem, discipulis prapararet. Deinde nulla ad corpus eius qui sepelitur, ex sepultura redit utilitas. Nihil enim corporum deperibit utcunq; laceratorum & consumptorum: & ne capilli quidem capitis, qui iam omnes numerati sunt. Legimus enim in Ecclesiastica historia Eusebij, Martyrum corpora in Gallia canibus, exposita, canibus reliquias atq; ossa mortuorum, usq; ad extremã consumptionem ignibus concremata, eosdemq; cineres fluuio Rhodano, ne quid ad memoriam qualemcunq; relinqueret, inspersos. Quod non ob aliud credendum est diuinitus fuisse permissum, nisi ut discerent Christiani, in consuetudo Christum, dum contempnit hanc uitam, multo magis continere sepulturam: & nihil dubitare, etiã neglecta corpora, eadem tamen integra in extremo iudicio esse resurrectura. Neq; enim credendum est, ut si quod ingenti scuitia de corporibus Martyrum factum est, eis quicq; noceret, quo minus beate requiescerent eorum uictoriosissimi spiritus, id Deum fuisse permissurum, itaq; re ipsa iam declaratum est, non ideo dixisse Dominum: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciãt: ut non esset permissurus eos aliquid facere, de suorum corporibus mortuorum: sed ideo ut testaret, si quid facturi esset, id nullum corporibus, iã sensu carentibus, danum afferre uel eorum felicitatem imminuere possit.

Lib. de ciuitate dei pro mortuis gerenda c. 2. Math. 10

Animabus non nocet carentia sepulture Psalmo 78.

Ambr. in lib. de bono mortis cap. 10. 4. Hesdræ. 7.

Ioan. 14. Nec corpus poribus. nocet carentia sepulture Math. 10. Euseb. lib. 5. c. 2.

Lucæ. 11

Ad quid prodest mortuo corporis sepultura, quia per ipsam prodest sepulti memoria (de qua oēs uiuētes solliciti esse solemus) inter mortuorum se les cōseruatur. Quę tñ utilitas ex effectu magis q̄ re ipsa æstimāda est: siquidē ex illo humani cordis affectu, quo nemo unq̄ carnē suā odio ^{Ephes. 5} habet, descendit, ut uiuentes etiā corporū nostrorū post mortē curā Priuari se haberi, & sepulturę solēnitates custodiri uelimus. Quapropter pœna est secūda etiā loco habetur, sepultura post mortē priuari, ut quā hōies etiā dum huma post mortem corporib. suis illatā formidantes, à malo deterrentur: nos affe- quod & Roma, legibus sæpe cautū reperitur, Quales sunt, ut paren- eius. tes in calamitatib. deferentes, insepulti abijciantur: ut causas mortis in Senatu nō reddentes, insepulti abijciantur: ut homicidæ insepulti abijciant. Quo pertinet et illud, quod Cicero pro Milone loquēs, Publij Clodij cadauer infœlicius esse dicit, qđ honore illo, et consueta funeris pōpa caruerit. Sed et Deus Prophetę qui deceptus ab alio Pro- ^{1. Reg. 13} pheta, & reductus in domū eius, contra præceptū Dñi, cum eo panē Pœna Pro pheta, quē comederat et uinū biberat, minatur, quod nō inferretur cadauer eius leo occidit in sepulchrū patrū eius. Sic. n. habet scriptura, Hęc dicit Dñs, qm̄ ino- bediens fuisti ori Dñi, & non custodisti mandatū, quod præcepit tibi Dñs Deus tuus: et reuersus es et comedisti panē, et bibisti aquā in loco, in quo præcepit tibi, ne comederes panē, neq̄ biberes aquā, nō inferret cadauer tuū in sepulchrum patrū tuorū. Sic et sacri Canones Quare pri- uatio Eccle- siasticę se- pulturę in pœnam cō- stituitur. ^{2. Corin. 5} pueros necdum baptizatos, infideles, hæreticos, & alios quosdā faciā tura illis uitā æternā uel data tribuat, uel negata adimat (neq̄ em̄ hęc opera pœnam cō- stituitur. ^{1. Reg. 13} stituitur. Oēs enim astabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisq̄ secundū ea, quę per corpus gessit, siue bonū siue malū) sed ut eo gene- re pœnę, cæteri etiā, qui affectu humani cordis ducti, nunq̄ carnē suā odio habēt, deterriti, in officio Christianę pietatis retineant. Quę ad- ^{1. Reg. 13} modū et Deus hęc pœnā cōminatus Prophetę, qui nō cōtumacia suā spreuerat mandatū eius, sed aliena decipiente fallacia, obedire se credi- dit, quādo nō obediuit: et si permisit, ut leo ipsū in uia occideret, & cadauer eius in itinere proijceret: nō tñ permisit ut cadauer eius læde- retur, quod à leone ipso qui occiderat non solū non fuit laceratū: sed etiā donec is, qui eū reduserat ueniret, custoditū. Quo mirabili signo ^{2. Cor. 11} apparet, hominē Dei, coercitū potius temporaliter usq̄ ad mortē, q̄ punitū esse post mortē. De qua re Apostolus, cū propter quosdā of- ^{Ambr. in Psal. 118. Sermo, 20} fensas commemorasset infirmitates, morteseq̄ multorū. Si enim nos ipsos (inquit) iudicaremus, à Dño nō iudicaremur. Cū iudicamur autē à Dño, corripimur ne cū hoc mundo damnemur. Iam et illud magne pœnę speciē habet, qđ quibusdā gentib. in more fuit, ut facinorosorū corpora nō quidē in totū sepultura priuarēt, sed reciso capite reliqui corporis truncū sepelirent: Ea nimirū ratione, ut scribit Ambr. quod iustum

iustum sit, ut q̄ turpi uel scelesto reatu beluine oblocenitatis illuic, uel bestialis immanitatis horrore cōmisisse detecti sunt: tanq̄ hi qui ppo- sito humanę moderatiōis exciderint, formā quoq̄ humanę cōditio- nis iubeant exuere, et qui sapientię nō potuerunt tenere rationē, etiā post mortē sapiētię arce (qđ est caput) fraudati, sine decore suo sepe liant. Nō negauerim tñ, memoriā defunctorū, quā ex sepulturis eorū retinemus, ad hoc utilē eē, ut ex loco sepulturę admoniti, recolamus eos ibi positos esse, qđ dū in corpore uiuerēt, nobis chari fuerūt, et ob id nūc etiā digni, ut eos deo et sanctis orādo cōmēdemus. Neq̄ em̄ dubiū est, etiā mortuos orationib. quę pro his ad deū fundunt, tñ san- ctorū apud Deū intercessionib. adiuuari: Quod nō solū sanctarū scri- pturarū autoritate cōprobat, sed etiā uniuersę Ecclesię consuetudine cōfirmat, Quę huiusmodi orationes, quas etiā omnib. in Christiana et Catholica societate defunctorum, etiā tacitis nominib. quorūq̄, sub ge- nerali cōmemoratione faciendas, suscepit: ut quib. ad ista desunt pa- rētes, aut filij, aut quicunq̄ cognati, uel amici, ab una illa eis exhibean- tur, quam dixi, cōmuni matre Ecclesiā: in cuius precib. quę per sacer- dotē Dño Deo ad eius altare funduntur, suū quoq̄ locū habet com- mendatio mortuorū, ut inquit August. Vnde nec contēnenda mihi ^{August. de cha- ritate pro mortu- is. 4.} uideatur ueterū Christi fidelium consuetudo, quę & ciuidē August. tē- poribus uiguit, qui defunctorum illud quoq̄ prodesse crediderunt, si apud sancti alicuius memoriā eorum corpora sepelirentur: Quod hoc modo non solum sepulchrorū contemplatione, defunctorū me- ^{Sanctorū intercessio pro anima bus defun- ctorum.} moriam retineret: sed etiam eorū animas sanctis, apud quorū memo- riam eorū corpora sepulta essent, tanq̄ Patronis apud Dñm adiuuā- das commendaret. Cū enim animus recolit, ubi sepultū sit charissimū corpus, & occurrit locus nomine alicuius sancti uenerabilis, eidē san- cto animam dilectam cōmendat recordantis & precantis affectus, qui cū defunctorum à fidelibus charissimis exhibetur: eū prodesse dubiū nō est hīs, qui cum in corpore uiuerent, talia sibi post hanc uitam pro- desse meruerūt. Atq̄ ex his omnib. liquido iam cognoscimus, siue a- nimam defunctorum spectemus, siue corpus, parū ad ipsum utilitatis ex sepultura redire. Et inter omnia id unū esse præcipuū, qđ amici ex lo- ci cōtēplatione memoriā defunctorum recolentes, ipsius animā Deo et sanctis orando magis cōmendare excitantur. Cetera omnia .i. cu- ^{Quæ ergo utilitas ex sepultura prouenit.} ratio funeris, cōditio sepulturę, pompa exequiarū, magis uiuorū sola- tia sunt q̄ subsidia mortuorū. Proinde maiorē utilitatē ex sepultura capiunt uiuentes, q̄ mortui. Primū enim si ex hīs reb. solatiū capere so- ^{Maiores uis- uentium q̄ defunctorum utilis- tas ex sepul- tura.} lemus, quę aliquando amicorum fuerunt, maxime, quarum usus ip- sis aliquantofuit familiarior (cuiusmodi sunt uestes, anuli, & si quid est eiusdem generis) ut ea tanquā monumenta aliqua & memorias amicorū custodiamus: Quanto chariora nobis sunt, et maiori solatio ipso- rum reliquię corporū, quę utiq̄ familiaris & cōiunctius q̄ quæ-
libet

libet indumēta gestamus: Hęc enim nō ad ornamentū, uel adiutoriū quod adhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturā hōis pertinent. Deinde magnū est etiā prēmīū pietatis & misericordiæ, quā & ipsam pietatis in orationibus mi etatē appellare solemus. Nā & si pietas proprie Dei cultus sit (quam misericordiæ. Græci *εὐσεβεία* uocant) tñ hæc eadē non solum erga parētes officiose Augsti. lib. 10. 6. de Ciui. haberi solet: sed etiā more uulgi in operibus misericordiæ erga proximū frequentatur. Quod ideo fit (ut August. scribit) quia hoc fieri precipue Deus mandat, eaq; sibi pro sacrificijs uel præ sacrificijs place re testatur, Magnū, inquā, est prēmīū pietatis et misericordiæ, dño dicente: Beati misericordes, qm̄ misericordiā consequentur. Misericordiā, inquā, sine qua beatus esse potest nemo, Quis enim cū dño stabit in iudicio: Quod Propheta declinās orat: Exaudi me in tua iustitia, et ne intres in iudiciū cum seruo tuo, qm̄ nō iustificabitur in conspectu tuo om̄is uiuens. At pietatē hanc & misericordiā, nō solum in ui uos, sed etiā in mortuos exercemus, dum eorum corpora sepelimus. Officiosa pietas in sepeliendis mortuis

Sic antiquorum iustorum funera, officiosa pietate curata sunt, et exequiæ celebratæ, & sepultura prouisa: ipsiq; cum uiuerent, de sepeliendis, uel etiā transferēdis suis corporib. filijs mandauerunt. Sic a Rege David benedicunt, qui Saulis & Ionathę ossibus aridis, sepulture misericordiā præstiterunt. Sic Tobias sepeliendo mortuos, Deum promeruisse teste angelo, cōmendatur. Hoc illi quotidianum fuit opus, & magnum quidem. Nam si uiuentes operire nudos præcipit Dominus quanto magis debemus operire defunctorum corpora? Si uiantes ad longiora deducere solemus, quanto magis in illam eternam domū profectos unde iam nō reuertetur: Ego, inquit Iob, super oēm infirmū fleui. Quis infirmior defuncto, de quo dicit scriptura alibi. Super mortuū plora. Ecclesiastes aut ait: Cor sapientū, in domo luctus: Cor aut stultorū in domo epularū. Nihil hoc officio præstātius: ei cōferre q̄ tibi iam nō posset reddere, uindicare a uolatilib. uindicare a bestijs consortē naturæ, ferę hanc humanitatē defunctis corporib. detulisse produntur, hōies denegabunt: Ipse quoq; dñs, tertio die resurrecturus, religiosæ mulieris bonū opus prædicat, prædicandūq; cōmendat, q̄ unguentū preciosum super mēbra eius effuderit, atq; hoc ad sepeliendū eū fecerit. Et laudabiliter cōmemorantur in Euangelio qui corpus eius de cruce acceptū diligēter atq; honorifice tegendū sepeliendumq; curarunt. Hęc de sepulturis fufius aliquanto tractare uolui, ut intelligamus, non solū q̄ iusto et decēti ordine ritus sepulturarum, quos hæctenus obseruauit Ecclesia, cū natura & uera religione consentiant: sed etiā quantū naturæ & religioni nostræ aduersent. Quanc; adeo bellū atrox cū natura et religione gerāt, q̄ hos ipsos tā pios ritus his nris tēporib. abolent: ut q̄ cœmeteria destruūt, et in prophanos quoslibet usus conuertunt: ac ita destructis, et prophanatis defunctis. fidelium sepulturis, defunctorum corpora nullo his funerali officio

& h o a

& honore exhibito, in locis prophanis defodiunt, Quin & sacris eos oblationibus & fidelium orationibus & decemofynis defraudant, eosq; non secus ac si uita eorum cum sonitu perisset, relinquunt: nullam eorum amplius memoriā agentes. Aduersus horum ignorantur furorē & impietatem, restauranda demum erunt cœmeteria, ac renouandi ritus Ecclesiasticæ sepulturæ, ut & in sacris locis defunctorum corpora sepeliantur: Funera & exequiæ, debitis officijs & honoribus cohonestentur: Oblationes, uigiliæ, orationes, aliæq; diuina officia, pro defunctis peragantur. Deniq; quantum fieri potest, ossa fidelium, sicubi dispersa sunt, maxime uerō sanctorum reliquiæ, recolligantur: & debita cum reuerentia & honore in Ecclesijs recondantur.

Restauranda est pietas maiorū in officijs pro fidelibus defunctis.

D. BRUNI DE CAEREMONIIS, LIBER QUINTVS.
DE CAEREMONIIS ORATIONVM, IN GENERE.
Caput I.

Ratio duobus modis cōsideratur, Vno, ut cultus, Altero, ut ritus, Primum enim orando Deum colimus: oratio ut cultus? Immo recte oramus, cum spiritum interioris cultus diuini, id est, fidei, spei, & charitatis habemus. In hoc si quidem in Deum credentes, & spem erectam & firmam in promissiones eius ponentes, & charitate in ipsum ardescentes: & sic pia mente in Deum ascendentes, clamamus, Abba pater. Ipse quoq; Dominus in oratione, spiritum interioris cultus exigit. Petite, inquit, & dabitur uobis: Omnis enim qui petit accipit, & qui querit inuenit, & pulsanti aperietur. Quis ex uobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi: aut si petierit ouum, nunquid porriget illi Scorpionem? Cum ergo uos, cum sitis mali, nostis bona data dare filijs uestris, quanto magis pater uester cœlestis, de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se? Quo loco Dominus spiritum fidei, spei, & charitatis intelligit, ut alibi Augustinus interpretatur. Fides quippe significatur in pisce, uel propter aquam baptismi, uel quod in huius sæculi fluctibus integra est: Cui contrarius est ille serpens, qui, ut non credetur Deo, uenenosa fraude persuasit. Spes in ouo, quia uita pulli nondum est, sed futura est: nec tam uidetur, sed adhuc speratur, Spes enim quæ uidetur, non est spes: Cui contrarius est Scorpius, quoniam qui sperat eternam uitam, quæ retrō sunt obliuiscitur. Et in anteriora se extendit, cui noxium est retrospicere. Scorpius autem, ex ea parte ca uendus est, qua uenenatam & aculeatam caudam retrorsum habet. Charitas in pane, maior enim horum charitas, & in cibis utiq; uiuificat

L

cæt cra

cetera panis utilitas: cui contrarius est lapis, quoniam dura cerda re-
 Ritus oran- spuunt charitatem. Quin & oratio ipsa quatenus cibus est, suos ha-
 di. bet ritus: Veluti quod genibus flexis, manibus expansis, nudo capite,
 corpore nunc erecto, nunc in terram prostrato, vultu ad sidera subla-
 3. Reg. 8. to oramus. Ad quem modum Salomon perfecto iam & absoluto tem-
 plo Deum orauit. Item, quod submissa uoce & uelut meditando, so-
 nor a uoce & cantando oratur. Item, certæ orationes à certis perso-
 nis, & certis temporibus fiunt. Eiusdem generis est, quod uersus
 Orientem oramus, Sicut & altaria uersus Orientem eriguntur: Quem
 ritum sine scripto sola consuetudo confirmauit, ut inquit Augustinus:
 c. Ecclesiasti. Piasanè & optima intentione & significatione, nimirum ut cum nos
 n. dist. orare cogitemus, qui in Sole posuit tabernaculum suum: ipse uerus ille
 Aliam signifi- sol iustitiæ, & ad cuius benedictionem Solem præuenire oportet, sicut
 cationem uide apud eundem scriptum est. Quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem
 Augustinum, tuam, & ad ortum lucis te adorare. Non, ut quidam Christianos tem-
 de Sermonem pore Tertulliani calumniabantur, quod Persas imitati, Solem ut deū
 Domini in mo adorarent, ut ipse Tertullianus in Apologetico aduersus gentes, testa-
 te lib. 2. tur, Basilus Magnus, huius rei huiusmodi causam affert. Hanc, inquit,
 Psal. 18. ob causam, omnes spectamus ad Orientem cum precamur, pauci ta-
 Sap. 16. men nouimus, quod id facientes antiquam quærimus patriam, uideli-
 Tertu. in Apo. cet Paradisum, quā conseuit Deus in Eden ad Orientem. Elxai hæ-
 c. 16. reticus Olfensis coniunctus, temporibus Traiani Principis, negabat
 De Spir. sanct. orandū esse ad Orientem: asserens faciē ad Hierosolyma conuertendā
 c. 27. ex omnibus partibus. Ita ut hij qui in Oriente sunt, in Occasum Hie-
 Epiph. lib. i. rosolymis intēdant: Qui uerò in Occidente, in Orientē: iisdem qui in
 To. 1. Meridiē, in Septentrionem: qui in Septentrione in Meridiē, ut undi-
 quaq; facies ex composito Hierosolymis intenta sit. Sed & alij ritus
 Orate flex- oratiōis, nō sine sacri alicuius mysterij significatione, uel instituti sunt,
 is genibus. uel recepti. Genibus siquidē flexis orare, est humilitatem orando osten-
 dere. Genua enim confessionem humilitatis significant, ut in oratione
 2. Paral. in fi. Manassæ, Et nunc flecto genua cordis mei, Et in Psalmo, Genua mea
 Psal. 108. infirmata sunt à ieiunio. Et hoc ritu, patres etiā ueteris testamenti ora-
 2. Paralip. 29. runt. Ezechias Rex incuruatus adorauit, et eo iubente, Leuitæ incurua-
 2. Paralip. 6. to genu adorauerunt. Et Salomon, flexis genibus & palmis in cælum
 leuatis, orauit, Domine Deus Israel, nō est similis tui, &c. Eodem per-
 tinet, quod Propheta dicit, Curuabo genu Deo excelso, Sed & Chri-
 stus genibus positus orauit. Et Paulus Apostolus, Flecto, inquit, genua
 Mich. 6. ad patrem. Et Stephanus oraturus pro persecutoribus suis, positus ge-
 Luc. 22. nibus clamauit, Domine ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt
 Philip. 3. quid faciunt. Et Petrus resuscitaturus Dorcam, iam mortuam, po-
 Act. 7. nens genua orauit, & conuersus ad corpus dixit, Tabitha, surge.
 Act. 9. Orate nu- Suspendentes & expansis manibus oramus, quia innocuis: capite nudo,
 do capite. quia non crubescimus. Nudo capite orare uiros iussit Apostolus,
 Ter. in Apol. ad gent. c. 20. Omnis

Omnis uir orans, inquit, aut prophetans recto capite, dehonestat ca-
 put suum: & uir non debet uelare caput suum, cum sit gloria & imago
 1. Corinth. 11. Dei. Stantes oramus omnibus diebus Dominicis, & per omnes
 dies Paschæ, usq; ad Quinquagesimam, quia hoc ritu, gaudium Re-
 surrectiōis Dominicæ celebramus. De quo ita Nicænum constituit,
 Quoniam sunt quidam in die Dominica genua flectentes, & in die-
 bus Pentecostes. Vnde statutum est à sancta Synodo, quoniam con-
 sona & conueniens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est,
 ut stantes ad orationem Domino uora reddamus. Et Carthaginense
 sextum, Quoniam sunt quidam, qui die Dominico flectunt genua, &
 in diebus Pentecostes, placuit de hoc sanctæ & magnæ Synodo, cun-
 ctos in omnibus locis consonanter & consentienter, stantes Deum
 orare debere. Et in capitulis Græcarum Synodorum, Similiter (quia
 quod ab Apostolis traditum est) Canon tenet antiquus, placuit, ut per
 omnes dies Paschæ usq; ad Quinquagesimam, non prosternant se in
 oratione humilitatis: Sed recto uultu ad Dominū fungantur oratio-
 nis officio, quia in his diebus gaudium Resurrectionis Dominicæ ce-
 lebramus. Basilus aliam rationem assignat. In prima Sabbati, in-
 quit, erecti perficimus: Sed rationem non omnes nouimus. Non enim
 solum, quod ueluti simul cum Christo resuscitati, quæ sursum sunt que-
 rere debeamus, in die Resurrectionis, datæ nobis gratiæ stando pre-
 cantes, nosmetipsos commonefacimus: Sed quod is dies uideatur ali-
 quo modo imago uenturi sæculi. Eoq; cum sit principium dierum,
 non primus à Moysè, sed uerus appellatus est, Factum est, inquit, ue-
 sperè & manè dies unus, tanquam qui sæpe recurat: Vt unus sit idem
 & octauus, unum illum ac singularem uerum octauum, cuius Psalmi-
 sta alicubi in Psalmis meminit: per se significans, diem inquam, post
 horum temporum statum, nunquam finiendum, ac uesperæ nescium,
 nec successori cedentem, hoc est, æternitatem, quæ nec finem habet,
 nec senium nouit. Necessarium igitur, in hoc die Ecclesia suos alumnos
 docet stantes absoluere preces suas, ut assidua commonitione uitæ illi-
 us nunquam defuturæ, non negligamus ad eam migrationem parare
 uaticum: Quin & totum tempus usq; ad Pentecosten, admonitio est
 Resurrectionis, quam in illo sæculo expectamus. Nam unus ille &
 primus dies, septies multiplicatus, septem sacre Pentecostes hebdomo-
 das absoluit, à primo enim incipiens, in principium definit, per similes
 qui in medio intercidunt dies, quinquages euolutus. Vnde & æterni-
 tatem similitudine refert, dum uelut in motu circulari ab hysdem or sus
 signis in eadem definit. In quo corporis erecto habitu, precari potius
 nos Ecclesiæ ritus docuerunt: nimirum per euidentem commonitio-
 nem, quasi transferentes mentem nostram à præsentibus ad futura.
 Insuper & quoties genua flectimus, & rursus erigimur, ipso facto ostē-
 dimus, quod ob peccatū in terrā delapsi sumus, et per humanitatē eius,
 L ij qui

1. Corinth. 11.

Orare stan- do, certis temporibus. Aug. Epis. 119. c. 20.

c. 20.

c. 58.

In lib. de Spir. sancto. c. 27.

Dies Resur- rectionis Christi, est dies Unus et Octauus

Dies Do- minica eter- nitatis est solum

qui creauit nos, in caelum reuocati sumus. Illud etiam obiter hic ad-
 notandum uidetur, quod Anastasius Papa, successor Siricij, constituit,
 ut Euangelium a stantibus non sedentibus audiatur. Dum, inquit, san-
 cta Euangelia in Ecclesia recitantur, sacerdotes & ceteri omnes praes-
 entes, non sedentes sed uenerabiliter curui, in conspectu sancti Euan-
 gelij stantes, Dominica uerba intentè audiant, & fideliter adorent.
 Rursus quaedam orationes per silentium, quaedam per uocis expressio-
 nem fiunt, quibus interior meditatio cordis, & eius apud Deum ma-
 nifestatio significatur: ac altero quidem modo Deum colimus inter nē:
 altero, exteriori ritu cultum internum exprimimus, & nosmet ad col-
 endum Deum excitamus. Vnde dictum est, Postulationes uestrae in-
 notescant apud Deum, non quod Deum de his certificemus: Sed ut
 nobis innotescant apud Deum, uel quod angelis innotescant, qui sunt
 apud Deum, ut quodam modo eas offerant Deo. Quomodo Ange-
 lus ad Tobiam dixit, Cum oraretis, ego obtuli orationem uestram in
 conspectu claritatis Dei. Non ergo inanes & uani sunt ritus Eccle-
 siae, quae quaedam orationes in silentio facit: quaedam ut exaudiri pos-
 sint, aliae in silentio. Cuiusmodi a Sacerdote in sacrificio Missae, alijsq; diui-
 nis officijs multae fiunt. Quin etiam alios fideles hoc ritu orandi, in ip-
 sa oblatione, olim usos fuisse, Canon Laodicensis Concilij declarat, in
 hunc modum diffinientis. Quod oporteat seorsum primum post allo-
 quutiones Episcoporum super Catechumenos celebrari: & postquam
 Catechumeni egressi fuerint, super eos qui sunt in poenitentia, precem
 fieri: his etiam accedentibus ad manum Sacerdotis & discendentibus,
 tres orationes fieri fidelium, Ita ut prima quidem sub silentio, secunda
 uero & tertia per exclamations solitas expleantur, & ita demum pa-
 cem sibi inuicem dabunt. Et posteaquam dederit Episcopus Presby-
 teris osculum pacis, tunc Laici sibi tribuent, & ita sancta celebrabitur
 oblatio. Iam uero & uerba orationis ritus sunt. Vera enim precatio
 eleuatio est, & excitatio cordis in Deum: Sicut (ut Basilius Magnus
 diffinit) est boni petitio a pijs mentibus ad Deum facta. Petitionem au-
 tem non uerbis tantum diffinimus: non enim putamus Deum uerbo-
 rum admonitione indigere, sed ea quae utilia sunt, satis uel nobis non
 petentibus, uidere. Vnde oratio non in syllabis perficienda est, sed in
 animae magis electione ac uoluntate. Verbis igitur orationis, ut cor
 nostrum in Deum eleuatum & excitatum significemus: Immo uerbis
 orationis nosmetipfos admonemus, in id quod desideramus intende-
 re. Vnde Apostolus sine intermissione nos orare iubet: Id est, sine in-
 termissione uitam aeternam ab illo, qui eam dare potest, desiderare.
 Rursus uero, quod dominus praecipit, ne orantes multum loquamur,
 non quidem assiduitatem orationis prohibet (Nam & de ipso scrip-
 tum est, quod pernoctarit in orando, & quod prolixius orauerit) sed
 ne labijs tantum oremus, & multa uerba sine intentione & desiderio
 cordis,

In Epistola ad
 Germaniae &
 Burgundiae
 Episcopos c. 1.

Cultus In-
 ternus &
 Externus.

Colof. 4.

Tob. 12.

Orationes,
 aliae sono-
 re, aliae in
 silentio.

Concil. Laod.
 c. 19.

Basilius in
 sermone in
 martyrem
 Iulittam.

Orare sine
 intermissio-
 ne.

1. Theff. 5.
 Matth. 6.

Luce. 6. et 22.

cordis, & spiritu fidei, spei, et charitatis profundamus. Sed nec ora-
 tio ipsa Dominica uerbo tenus tantum prolata oratio est, ut cuius uer-
 ba in hoc nobis a Domino tradita sunt & praescripta, ut haec ipsa in
 memoria retinentes, res etiam ipsas a Deo petendas memoriae com-
 memoremus. Neque enim id orando agimus, ut uerbis quod uolumus
 impetremus: Sed ut uerbis potius ostendamus nos in uera fide, spe &
 charitate, res ipsas, quas uerba significant, desiderare. Vnde & si eadē
 res alijs uerbis petamus, tamen nihil aliud, quam quod in ipsa oratiōe
 Dominica positum est, oramus. Paria itaq; sunt, si quis exempli gratia
 dicat, Clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, ut
 Prophetae tui fideles inueniantur: Et si dicat, Sanctificetur nomen tu-
 um, Similiter idem significat illud, Deus uirtutum conuertere nos, &
 ostende faciem tuam & salui erimus: Et illud, Adueniat regnum tuū.
 Item illud, Itinera mea dirige secundum uerbum tuū, & ne dominetur
 mei omnis iniquitas: Et illud, Fiat uoluntas tua, sicut in caelo & in ter-
 ra. Item paria sunt, si quis dicat, Paupertatem & diuitias ne dederis
 mihi: Et, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Item si quis
 dicat, Memento Domine David, et omnis mansuetudinis eius, Item,
 Domine si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retri-
 buentibus mihi mala: Et si dicat, Dimitte nobis debita nostra, Item
 eandem significationem habent, Aufer a me concupiscentias uentris &
 desiderium concubitus, ne apprehendat me: Et illud, Ne nos inducas
 in tentationem. Item, Erue me de inimicis meis Deus, & ab insurgen-
 tibus super me libera me: Et illud, Libera nos a malo. Et si per omnia
 precationum genera discurramus, nihil usquam inuenietur (ut inquit
 Augustinus) quod non ista Dominica contineat & concludat Ora-
 tio. Vnde liberum est, alijs atq; alijs uerbis, eadem tamen in orando
 dicere, sed non esse debet liberum alia dicere. Deinde oratio ritus est,
 quando sacrificio et sacramentis alijsq; diuinis officijs adhibetur: Qua
 les sunt orationes in sacrificio Missae, in administratione Baptismi,
 Eucharistiae, Poenitentiae, Ordinis, Confirmationis, Vnctionis &c.
 In dedicationibus item, & consecrationibus Ecclesiarum & altarium,
 benedictionibus coemeteriorū, uestiū, & uasorū sacrorū, salis, aquae, &
 similibus. De orationibus sacrificij Missae illud Apostoli accipiendū
 est, ad Timotheum scribentis. Obsecro igitur primum omnium fieri
 obsecrationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones, Quae
 uerba beatus Augustinus diligenter discutiens, et ueram eorum inter-
 pretationem inuestigans, tandem uerum eorundem intellectū ab usu
 Ecclesiae sumptū, ad orationes sacrificij coaptat. Aliqua etiam, inquit,
 singulorū istorū proprietates inquirenda est. Sed ad eam liquidò per-
 uenire difficile est: sed eligo in his uerbis hoc intelligere, quod omnis
 uel penè omnis frequentat Ecclesia: ut obsecrationes accipiamus dictas, Obsecratio
 quas facimus in celebratione sacramentorum, antequam illud quod nes-
 cordis, est in

Oratio Do-
 minica in
 Prophetis,
 alijs uerbis
 in eandem
 sententiam
 exprimitur

Eccle. 36.

psal. 79.

psal. 118.

Prouerb. 30.

psal. 137.

psal. 7.

Ezech. 23.

psal. 58.

Aug. Epif. 103.

Quando
 oratio est
 ut ritus?

Orationes
 in Missa.

1. Timo. 2.
 Aug. Epif. 50.

est in Domini mensa incipiat benedici. Orationes, cum benedicitur et sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur, quam totam ferè petitionem omnis Ecclesia, Dominica oratione concludit. Interpellationes autè siue postulationes sunt, cum populus benedicitur: tunc enim Antistites uelut aduocati, susceptos suos per manus impositionem misericordissimæ offerunt potestati: Quibus per actis & participatis tanto sacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam uerbis ultimam commendauit Apostolus. Quod autem addit Apostolus: Pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam uitam agamus in omni pietate & castitate, hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire, Eò pertinet, ut etiam pro infidelibus & inimicis oretur in sacrificio, ut & ipsi ad agnitionem ueritatis ueniant, & tandem nobiscum in bona conuersatione, & unius Dei omnipotentis cultu, & participatione corporis & sanguinis Christi uiuentes: simul omnes quietam & tranquillam uitam agamus. Quanquam scio Tertullianum in his rei aliam causam afferre: Sed an uerani, nescio. Est et alia, inquit, maior necessitas nobis orandi pro Imperatoribus, etiã pro omni statu Imperij, rebusq; Romanis, quod uim maximam uniuerso orbi imminentem, ipsamq; clausulam sæculi acerbitates horrendas comminantem, Romani Imperij comæatu scimus retardari, Itaq; nolimus experiri, & dum precamur differri, Romanæ diuurnitati fauemus.

Illud quoq; Valens Concilium diffiniuit, ut nomen domini Papæ, quicumq; sedi Apostolicæ præfuerit, in Ecclesijs recitetur. Præterea de his obsecrationibus Cælestinus Papa Episcopis Galliæ ad hunc modum scribit. Obsecrationum quoq; sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atq; in omni Catholica Ecclesia uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat supplicandi. Cum enim sanctarum plebium Præsules, mandata sibimet legatione fungantur, apud diuinam clementiam, humani generis agunt causam, & tota secum congemiscente Ecclesia postulant & precantur: Ut infidelibus donetur fides, ut Idolatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, ut Iudæis ablato cordis uelamine, lux ueritatis appareat, ut hæretici Catholice fidei perceptione resipiscant, ut schismatici spiritum rediuuæ charitatis accipiant, ut lapsis poenitentiae remedium conferatur, ut deniq; Catechumenis ad regenerationis sacramenta perductis, cœlestis aula misericordiae rescretur. Hæc autem non perfunctorie neq; inaniter à Deo peti, rerum ipsarum demonstrat effectus: quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum, transfert in regnum filij claritatis suæ: ut ex ualis iræ faciat uasa misericordiae. Quod adeo totum diuini operis esse sentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum

semper

semper actio laudisq; confessio, pro illuminatione talium uel correctione, referatur. Sunt præterea & aliæ orationes, quæ sacrificio Pro diuersis necessitatibus nostris oratur in Missa.

tam à sacerdote quam à fidelibus adhibentur: Quales sunt quæ sunt pro Catholica Ecclesia, pro pontifice, pro Presbyteratu, pro ministris uerbi Dei, pro nauigantibus, pro iter agentibus, pro ægrotantibus & laborantibus, pro purificatione animarum & corporum, pro profectu uitæ fidei & intelligentiæ spiritualis, pro frugibus terræ: alijsq; uitæ necessarijs subsidijs, pro pace, pro remissione peccatorum, pro auertenda à nobis ira & uindicta Dei, &c. Ad eandem etiam rationem referuntur Litaniae. Nam & in ipsis eadem ferè quæ in sacrificio Deum rogamus, unde & nomen habet, Est enim *λιτανεία* siue *λιτή* supplicatio siue rogatio à *λιτανέω* rogo. Inter *λιτανείας* autem & *εξομολογήσεις* hoc inter est, quod Exomologes pro sola peccatorum confessione agantur, Litaniae uero, quæ indicantur propter rogandum Deum & impetrandum in aliquo misericordiam eius. Est autem duplex Litania, Litania maior & minor. Maior, à Gregorio Magno instituta dicitur, tempore quo maxima pestis in urbe & tota Italia grassata est, qua homines repentina & subitanea morte rapiebantur, De qua ipse in sermone, quem ea de re ad populum habuit. Ecce, inquit, cuncta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde uastantur, nec languor mortem præuenit: sed languoris moras (ut cernitis) mors præcurrit, percussus quisq; ante rapitur, quam ad lamenta poenitentiae conuertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis peruenit, cui non uacat flere quod fecit: Habitatores quippe non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt, domus uacua relinquuntur: filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Hæc Litania facta fuit toto clero & populo congregato, & ad rogandum Deum conuerso, quam sanctissimus pontifex est Litaniam septiformem appellauit, quod in septem partes hominum, conuentu & ordine distributo, peracta fuerit. Proinde, inquit, fratres charissimi, contrito corde & correctis operibus, crastino die primo diluculo ad septiformem Litaniam, iuxta distributionem inferius designatam, deuora mente cum lachrymis ueniamus: Nullus uestrum ad terrena opera in agris exeat, nullus quodlibet negotium agere præsumat, quatenus ad sanctæ genitricis Domini Ecclesiam conuenientes. Qui simul omnes peccauimus, simul omnes mala quæ fecimus deploremus: Ut districtus iudex, dum culpas nostras putare considerat, ipse à sententia propositæ damnationis parcat: Litania clericorum exeat ab Ecclesia beati Ioannis baptistæ: Litania uirorum, ab Ecclesia beati Martyris Marcelli: Litania monachorum, ab Ecclesia Martyrum Ioannis & Pauli: Litania ancillarum Dei, ab Ecclesia beatorum Martyrum Cosmæ & Damiani: Litania foeminarum conjugatarum, ab Ecclesia beati protomartyris Stephani: Litania uiduarum, ab Ecclesia Martyris

L iij Vitalis

Vitalis, Litanía pauperum & infantium, ab Ecclesia martyris Cæcilie, Minor Litanía quotannis ante Ascensionem domini celebratur, de qua Aurelianense Concilium ita diffiniuit. Rogationes, id est, Litanias ante Ascensionem domini placuit celebrari, ita ut præmissum triduanum ieiunium, in dominicæ Ascensionis solemnitate soluatur. Per quod triduum serui & ancillæ ab opere relaxentur, quo magis plebs uniuersa conueniat, Quo triduo omnes abstineant, & Quadragesimalibus cibis utantur. His Litanijs hæcenus usa est Catholica & Apostolica Ecclesia per uniuersum orbem, non solū statis illis Rogationū diebus: sed quibuscunq; etiam alijs temporibus ad rogandum Deum, ut non solum à peccatorum nexu: sed etiam à tribulationibus, afflictionibus & calamitatibus, tam præsentibus quàm futuris: id est, à fame et annonæ caritate, à bellis, seditionibus, & tumultibus; hæcibus et schismatibus, à pestilentijs et ægritudinibus, à subitanea et improuisa morte, & perpetua ira Dei, & pœnis, alijsq; id genus malis nos liberet. De qua re Liberius Papa tale decretum fecit, Si (inquit) euenerit fames, inæqualitas aeris, pestilentia, uel talis qualiscunq; tribulatio, statim Ieiunijs, elemosynis & obsecrationibus Domini misericordia deprecetur. Quin & Baptismus, Pœnitentia, Ordo, Confirmatio, Vnctio, & alia sacramenta, suas orationes habent, quibus ad hæc usq; tempora, Catholica semper per uniuersum orbem usa fuit Ecclesia. Verū hæc nostra tempestate, hic orandi & rogandi ritus, tam in sacrificio & sacramentis, quàm in alijs officijs Ecclesiasticis, astutia diaboli, per organa sua, hæreticos, ita sublatus est, ut in multis etiam prouincijs nostris Missæ, Sacramentorum, & Litanie nomen incognitum sit, Quin & processiones & rogationes ipsæ, tanquam inutile commentū aliquod & hypocrisis clericorum, derideantur. Propter quod & Dei ira quotidie magis magisque in nos exacerbatur, quod uarij iam tumultus: belia, locustæ, aliæq; calamitates terræ, fames, omnis generis morbi: Immo, noua & incognita morborum genera, & infinitæ aliæ tribulationes & afflictiones, quibus atterimur, demonstrant, Et tamen in his malis non solum non conuertimur ad dominum, sed usq; in peccatis obdurati perseveramus, & interim cum male fecerimus lætamur, & exultamus in rebus pessimis. Quid igitur mirum si tantis peccatis nostris, Dei in nos ira excitata, tot malis obruimur? Quin illud magis dolendum est, quod his ipsis moniti, de peccatis pœnitentiam non agimus, nec Deum ut iram suam à nobis auertat rogamus: non ignorantés si id non fecerimus, quæ, quantæ, & quàm horrendæ in nos uenturæ sint maledictiones, Nempe omnes quas Deus his, qui audire noluerunt uocem Domini Dei sui, ut custodiant & faciant omnia mandata eius comminatur. Has ut effugiamus, non alio nomine impetramus, quàm si restituti denuo in Ecclesia Litanijs, humili ac contrito corde ad Deum conuersi, ipsam ut hæc omnia à nobis misericorditer

In Codice sedecim librorum, libro. 3. c. 9.

Orationū ritus impie aboliti in nouis seclis

Causæ afflictionum et iræ diuinæ.

Proverb. 2.

Deut. 28.

diter auertat, precamur. Rogandus est igitur Deus, qui & rogantes exaudiet: sed ita demum, si ad pœnitentiæ lamenta confugerimus, si præuenerimus faciem eius in confessione: & si leuauerimus (ut inquit Propheta) corda nostra, cum manibus ad Deum, Id est, si orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erexerimus, in ipsius uerbo confisi, qui dicit, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Item, Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me, Est autem assidue inuocandus, & importunis etiam fletibus insistendum. Nam quæ hominibus ingrata solet esse importunitas, Iudici ueritatis placet, quia pius & misericors Deus: à se uult ueniam precibus exigi, qui quantum meremur non uult irasci,

De Cantu Ecclesiastico,
Caput II.

NAm uero & ipsa enunciatione, ritus orationis uariantur: Quippe orationes, quædam in silentio fiunt, quædam uoce, ut exaudiri possint. Priuatas orationes expedit in silentio fieri, ne alter alterius orationem orando perturbet: quo nomine laudatur Anna mater Samuelis, de qua scriptura ait, Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumq; labia illius mouebantur, & uox penitus non audiebatur. Quod si in abscondito fiant (sed his tamen ipsis alij etiam ad orandum & laudandum Deum excitentur) tum nihil prohibet eas etiam uoce fieri, eaq; alta & sonora: Huiusmodi fuit oratio Prophetæ dicentis, Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Et Christus, Lazarum resuscitaturus eleuatis sursum oculis, dixit, Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me: Ego autem sciebam quia semper me audis: sed propter populum qui circumstat dixi, ut credant, quia tu me misisti: & hæc cum dixisset, uoce magna clamauit, Lazare, ueni foras. Sic & in cruce uoce magna clamauit, dicens, Heli Heli lamazabathani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me. Idem de Christo confirmat Paulus, qui inquit, In diebus carnis suæ, preces supplicationesq; ad illum qui possit eum saluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Publicas orationes sic oportet fieri, ut orantes se inuicem & audire possint, & alter alterius orationem ad orandum & laudandum Deum excitare: Ac de tali oratione illud Prophetæ intelligendum est, Benedicam Domino in omni tempore, semper laus eius in ore meo. In Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti & lætentur. Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomē eius in idipsum. Rursus inter orationes, quæ expressa uoce fiunt, quædam etiam certis modulibus & can-

Quomodo auertitur ira Dei ab afflictis.

Thre. 3.

Ezech. 18.

Psal. 49.

In silentio fieri orationes priuatas.

1. Reg. 1.

Orare alta uoce etiam priuatim licet.

Psal. 119.

Iob. 11.

Matth. 27.

Hebra. 5.

Orationes publicas alta uoce fieri.

Psal. 33.

Orationes quædam sub certis modulibus canendi.

& cantionibus perficiunt: Quiritus uetustissimus est, ut qui nō solum patribus ueteris testamenti, sed etiam in nouo testamento ipsis Apostolis in usu fuisse legitur. Quem & sancta scriptura, multis subinde modis approbat & confirmat. In ueteri testamento laudarunt Deum in canticis, in hymnis, in psalterio, in cithara, in decachordo, in organo, in tympano, in choro, in tuba, in Cymbalis, in iubilatione: Cantate Domino canticum nouum (inquit Psalmus) quoniam mirabilia fecit. Item, Laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude. Item, Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in uoce labiorum uestrorum, & in canticis labiorum & citharis. Similiter Dominus ad Moysen dixit. Nunc itaq; scribite uobis canticum istud, & docete filios Israel, ut memoriter teneant & ore decantent: & sit mihi carmen istud pro testamento inter filios Israel. Salomon postquam domum Dei ædificauit, & hymnos cecinit Domino, simul & orauit, ut qui in templo orarent exaudirentur, Audi, inquit, hymnum & orationem, quam seruus tuus coram te orat hodie. Et Iudith, liberato populo ab Holofernis tyrannide, Hymnum, inquit, cantemus Domino, hymnum nouum cantemus Deo nostro, Et in Psalmo, Te decet hymnus Deus in Sion, & uotum tibi reddetur in Hierusalem. Item, Introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis, confitemini illi. Dauid reducens Arcam Domini de domo Obededom in ciuitatem Dauid, percussit in organis armigatis, & saltauit totis uiribus ante Dominum. De canticis Dauid ita scribit Iosephus. Expeditus itaq; Dauid à prælijs & periculis, cum pace iam altissima fruere, cantica in Deum, hymnosque uario metro composuit: alios quidem trimetros, alios autem quinquemetros, diuersaq; conficiens organa: docuit, ut Leuitæ secundum ea hymnos edicerent, per Sabbatorum diem, aliasq; festiuitates. Organorum species autem huiusmodi est, canora quidem cithara decem chordis coaptata: hæc plectro percutitur. Nablum uero duodecim sonos habens, digitis tangitur. Erant enim & Cymbala ærea & grandia & lata, Sic introducta Arca à Salomone in domum Domini, & illatis simul uasis & donarijs, Leuitæ & Cantores uestiti bysini, Cymbalis, & Psalterijs, & Citharis concrepabant: stantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis cantores Centum uiginti, canentes tubis: Igitur cunctis pariter & tubis, & uoce, & Cymbalis et organis, et diuersi generis musicorum concinentibus, & uocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur. Hjs alijsque multis similibus exemplis planè ostenditur, patres ueteris testamenti non solum uoce: sed etiam cantu, alijsq; modulationibus musicis, laudes celebrasse diuinas. In nouo testamento de hymnis & Psalmis canendis, ipsius quoq; Domini & Apostolorum documenta, exempla & præcepta habemus utilia, ut beatus Augustinus testatur.

Psal. 97.

Psal. 68.

Ezech. 39.

Deut. 31.

1. Reg. 8.

Iudith. 16.

Psal. 64.

Psal. 99.

2. Reg. 6.

Musica In-

strumenta

Dauid.

Ioseph. lib. 7.

Iud. antiq.

Cithara.

Nablum.

Cymbalū.

2. Paralip. 5.

Hymni in

nouo testa-

mento.

testatur. Quod & Toleranum Concilium confirmat his uerbis. De hymnis etiam canendis, & saluatoris et Apostolorum habemus exemplum. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Euangelista attestante: Et hymno dicto, exierunt in montem oliueti. Et Paulus Apostolus ad Ephesios scripsit, dicens, Implemini spiritu sancto, loquentes uobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus. Philo Iudæus, qui temporibus Claudij Imperatoris Romanam uenit, & Petrum Apostolum uidit, et eius colloquijs adhæsit, uerbum Dei prædicantis, de Christianis eius temporis, inter alia sic scribit, ut Eusebius testatur. Est autem, inquit, in singulis locis consecrata orationis domus, quæ appellatur. Σεμνάριον, uel μοναστήριον. Σεμνάριον autem in nostra lingua significare potest honestorum conuenticulū: In quo sedentes, inquit, honestæ & castæ uitæ mysteria celebrant, nihil illuc profus, quod ad cibum potumq; pertinet, inferentes: uel ad reliqua humani corporis ministeria, sed legis tantum libros & uolumina Prophetarum, hymnos quoq; in Deum, cæteraq; his similia. In quorum disciplinis atq; exercitijs instituti, ad perfectam beatamq; uitam studijs iugibus coalescunt. Et post pauca, Itaq; nō solum subtilius intelligunt hymnos ueterum, sed et ipsi faciunt nouos in Deum, omnibus eos & metris & sonis honesta satis et suauis compage modulantes. Idem præterea Plinius Secundus confirmat. Sic enim ad Traianum Imperatorem de Christianis scribit. Affirmabant autem hanc fuisse summam uel culpæ suæ uel erroris, quod essent soliti statim die ante lucem conuenire, carmenq; Christo quasi Deo dicere secum inuicem. His testimonijs altero Iudæi, altero Ethnicus, quid clarius esse potest: quibus sanè probatur, etiam Apostolorum temporibus canendi ritum ab Ecclesia fuisse receptum & usitatum. Sunt autem uaria genera cantuum in Ecclesia. Nam alij ex scripturis sanctis deprompti sunt: cuiusmodi sunt Psalmi, Euangelia, Epistolæ Pauli, Lektionen Prophetarum, Canticum trium puerorum, Simeonis, Zachariæ, aliasq; eius generis cantica: Et quædam ex Psalmis desumptæ cantiones, ut Antiphonæ, Responsoria: Alij humano studio compositi sunt, ut hymni Ambrosij, Sedulij, Prosperij, Prudentij: & qui ex historijs & gestis sanctorum Martyrum concinnati sunt, De quibus Concilium Toleranum in hunc modum diffinit. Et quia, inquit, à nonnullis hymni humano studio, in laudem Dei atq; Apostolorum & Martyrum triumphos, compositi esse noscuntur: sicut hujus quos beatissimi doctores, Hilarius atq; Ambrosius ædiderunt: quos tamen quidam specialiter reprobant, pro eo quod de scripturis sanctorum Canonum, uel Apostolica traditione non existunt. Respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico priuatoque officio, in fine omnium Psalmorum dicimus, Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui sancto, in sæcula sæculorum, Amen. Nam

Con. 4. Tolet. c. 12.

Matth. 26.

Eph. 5.

Euseb. lib. 2.

c. 16. & c. 17.

Semnium,

domus ora-

tionis.

Epistola inci-

pit. Solenne.

lib. 10.

Cantuum di-

uersa gene-

ra in Eccle-

sia.

Tolet. 4. c. 12.

Lucæ. 2.

Nam & ille hymnus, quem nato in carnem Christo angeli cecinerunt, Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, Reliquæque, quæ ibi sequuntur, Ecclesiastici doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in Ecclesijs canendi sunt, quia in sanctarum scripturarum libris non inueniuntur. Componuntur Missæ, siue preces uel orationes, siue commendationes, seu manus impositiones: Ex quibus si nulla decantentur in Ecclesia, uacant officia omnia Ecclesiastica. Admonet hoc fieri, atque adhorratur Timotheum Apostolus, dicens, Obsecro ergo primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus qui in sublimitate sunt. Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum ulterius improbet. Hæc ibi.

1. Timo. 2.

Hymni Hæreticorum non sunt recipiendi.

Laod. c. ult. Synod. græc. c. 68.

Socrus. in trip. lib. 10. c. 8.

Cæterum hæc omnia de his hymnis & psalmis accipienda sunt, qui ab Ecclesia recepti & approbati sunt. Nam ab indoctis compositi, & uulgares psalmi omnibus modis repudiandi sunt, ut in Concilio Laodicensi, & in Græcis Synodis constitutum est. Sed nec hæreticorum hymni, psalmi, aliaue cantica recipienda sunt. Non solum enim prophætarum, sed etiam omnibus modis execrandum est, quicquid eorum studio adinuenitur. Quoties ipsi factis conuenticulis, hymnos, psalmos, antiphonas, aut alia cantica, ex suis dogmatibus composita, decantare præsumpserint: Catholicorum erit, huiusmodi cantica interurbare: & (si fieri potest) in totum supprimere & suffocare. Sic Arriani, cum Constantinopoli Sabbato atque Dominica, intra portas & porticus congregati, hymnos & antiphonas ex Arriano dogmate compositas decantarent, idque crebro quasi ad uituperationem Orthodoxorum facerent: Tum Ioannes Episcopus Constantinopolitanus metuens, ne simplices huiusmodi cantibus traherentur, instituit suum populum, ut & ipsi nocturnis occuparentur hymnis: ut & illorum obscuraretur opus, & fidelium professio firmaretur. Et si autem ea contentio in seditionem tandem exarserit, tamen ad hoc utilis fuit, quod Catholicorum hymni clariore facti, præualuerunt. Arrianorum autem ritus, & si in ea seditione quibusdam ex populo utriusque partis extinctis, ab Imperatore prohibiti, & penitus deleti fuerunt.

Quomodo differunt inter se Hymni & Psalmi.

Histo. Ecclesi. c. 17. lib. 2.

Porro inter hymnos & Psalmos hoc interest, ut ait Hieronymus, quod hymnis laudem Deo canimus, ipsius fortitudinem & maiestatem, & mirabilia opera, & diuina in nos collata beneficia laudantes: Quales sunt Psalmi, quibus uel præponitur, uel postponitur Alleluia. Psalmis autem, quid faciendum, quid omittendum sit, decantamus. Sed in canendo hic ritus tempore Apostolorum obseruatus fuit, ut unus ex omnibus surgens in medio, Psalmum honestis modulibus concineret, utque præcipienti unum uersiculum omnis multitudo responderet, ut apud Eusebium testatur Philo. Deinde duo chori in Ecclesia instituti sunt, qui per uices alternas psallunt, ad imitationem uidelicet & similitu-

& similitudinem duorum Seraphim: quorum alter ad alterum clamabat, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth: Plena est omnis terra gloria eius. Qua uoce olim non solum in sacrificio Missæ, sed etiam in omnibus alijs diuinis officijs usa fuit Ecclesia. De ea namque sic in Concilio Vafensi constitutum est. In omnibus Missis siue matutinis, siue in Quadragesimalibus, siue in illis quæ pro defunctorum commemorationibus fiunt, semper Sanctus, sanctus, sanctus, eo ordine, quo ad Missas publicas dici debet: quia tam dulcis & desiderabilis uox est, si die noctuque possit dici, fastidium non poterit generare. Item Theodericus scribit, temporibus Constantij Imperatoris, Flavianum & Diodorum, eo tempore aduersus Arrianos multum pro Catholicis dogmatibus laborantes, primos psallentium choros in duas partes diuisisse, & ex successione Dauidicam melodiam cantare docuisse: Idque in Antiochia primum fieri coepisse, & dispersum ad terminos totius orbis peruenisse: Similiter & in singulis choris uni ex ipsis hoc munus datum fuit, ut quod canendum erat, prior ordiretur, reliqui succinerent: Quæ consuetudo tempore Basilij Magni fuit, atque hodie etiam in Ecclesia durat. His quoque temporibus ritus in Ecclesia Orientali coepit, ut in fine psalmorum adiungatur uersus, Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, &c. Quem ritum deinde Damasus, ita consulente beato Hieronymo, in Ecclesia Romana recepit, & in omnibus alijs Ecclesijs seruandum præcepit. De qua re Hieronymus ad Damasum hoc modo, Precatur (inquit) cliens tuus, ut uox ista psallentium, in Sede tua Romana die noctuque canatur: & in fine Psalmi cuiuslibet, siue matutinis, uel uespertinis horis, coniungi præcipiat Apostolatus tui ordo, Gloria patri, & filio, & spiritui sancto, Sicut erat in principio, & nunc, & semper, et in sæcula sæculorum, Amen. Istud carmen laudis omni Psalmo coniungi præcipiat, ut fides 315. Episcoporum Nicæni Concilij in uestro ore pari consortio declaretur. Vbi autem Deus & homo honorabili uoce cantatur, Alleluia semper cum omnibus Psalmis affigatur, ut in omni loco communiter respondeat, nocturnis temporibus. In Ecclesia, à sancta Resurrectione usque ad sanctam Pentecosten, finiatur. Inter dierum uero spacia Quinquagesimæ, propter nouitatem sancti Paschæ, ut uox ista laudis canatur in Aleph, quod prologus græcè, latinè præfatio dicitur. Hunc uersum cum in psalmodijs Orthodoxi apud Antiochiam canerent integrum: Arriani uero quædam uerba in eo mutarent, canentes, Gloria patri in filio: magna inter eos discordia orta est, ut Zozenus in Tripartita narrat. Alij filium & spiritum sanctum unam personam asserentes, sic legerunt hunc uersum, Gloria patri & filio spiritui sancto, omittentes postremam coniunctionem, & contra quorum errorem & abusum ita diffinit Vigilius Papa. Illud autem nouelli indicamus esse erroris, quod cum in fine Psalmorum ab om-

Hymnus Duorum Seraphim. Esaiæ. 6.

Vafensis secunda di. c. 4.

Lib. 5. c. 32. Psallentium Chori in duas partes diuisi.

Basil. in Epistola ad clericos Ecclesie Neocæs.

Versus iste, Gloria patri etc. in fine Psalmorum, unum de habet ortum.

Discordia de hoc uersu, Gloria patri. Lib. 4. c. 35.

In Epistola ad Eugenium Episcopum. c. 2.

M

nibus

nibus Catholicis ex more dicatur, Gloria patri, et filio, et spiritui sancto: Aliqui (sicut indicas) subducta una syllaba, perfectum conantur minuere uocabulum Trinitatis, dicendo, Gloria patri, et filio spiritui sancto. Quamuis ergo ipsa nos ratio euidenter doceat, quia subducta una syllaba, personam filij et spiritus sancti unam quodammodo esse designetur: tamen ad errorem talium conuincendum sufficit, quod Dominus Iesus Christus designans in inuocatione Trinitatis credentium, debere baptisma celebrari, dixit, Ite, docete omnes gentes baptizantes eos, In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Sed cum æqualibus distinctionibus patrem, et filium, et spiritum sanctum iusserit nominari, constat illos omnino à doctrina Dominica deuiare, qui aliquid huic confessioni uoluerunt derogare. Concilium Tolertanum, ad hunc uersum addit uerbum Honor, ad hunc modum, In fine psalmorum, inquit, non sicut à quibusdam huc usq; gloria patri, sed gloria et honor dicatur, Dauid Propheta dicente, Afferte domino gloriam et honorem, Et Ioannes in Apocalypsi audiuit uocem cœlestis exercitus dicentem, Gloria et honor Deo nostro in throno sedenti: Ac per hæc duo sic oportet in terris dici, sicut in cœlis resonant. Concilium Agathense diffiniuit, quod in conuentu fidelium nequaquam Psalms continuare: sed per interuallum, id est, per psalmos singulos

Matth. ult.

c. 14. Toleta. Quart.

Psal. 28.

Apoc. 5.

c. 59.

Vide c. 30.

Quid Antiphona. Trip. lib. 10. c. 9.

Quid Alleluia.

Euch. Episcopus Lug. li. 2. instruct. c. 2.

Psal. 83.

Ne canteur Alleluia in diebus Quadragesimæ. c. 10.

recenseri debeant. Antiphona idem est, quod uox reciproca, Cantus uidelicet qui reciprocatur, qualis est introitus Missæ: et uersus, qui ante Psalmos et post psalmos canitur, huius initium tale fuit. Ignatius Antiochiæ Syriæ Tertius post Apostolum Petrum Episcopus, qui etiam cum ipsis uixerat Apostolis, uidit angelorum uisionem, quo per Antiphonas, Sanctæ Trinitati dicerent hymnos: Isque modum uisionis Antiochenæ tradidisse probatur Ecclesiæ, et ex hoc ad cunctas transiuit Ecclesias, Author Socrates in Tripartita. Alleluia hebraica dictio est, et in latinum uersa, sonat, Laudate dominum, Ia enim est de decem nominibus Dei, quæ apud Hebræos habentur. Est autem Alleluia cantus lætitiæ, quem Ecclesia in festiuitate Paschatis ac Dominicis diebus frequentat, ad significandum gaudium nostrum, quod ex Resurrectione Domini concipimus, Et significat actionem nostram futuram non esse: nisi laudare Deum, Sicut scriptum est. Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.

Recte igitur Concilium Toletanum Quartum diffinit, Alleluia non esse in diebus mœroris, id est, Quadragesimali tempore, canendum, Cognouimus, inquit, quosdam sacerdotes, qui in Quadragesimæ diebus, Alleluia decantant, præterquam in ultima hebdomada Paschæ: Quod deinceps fieri interdiximus, statuentes, ut in omnibus prædictis Quadragesimalibus diebus, quia tempus non est gaudij, sed mœroris, Alleluia non decantetur. Tunc enim opus est, fletibus et Ieiunijs insistere, corpus cilicio et cinere induere, animum mœroribus deijcere;

bus deijcere, gaudiū in tristitiam uertere, quousque ueniet tempus Resurrectionis Christi, quando oportet Alleluia iam in lætitia canere, & mœrorē in gaudiū commutare: Hoc enim Ecclesiæ uniuersalis confessio in cunctis terrarum partibus roborauit. Sunt & alia multa cantica in Ecclesia, sed quæ non est locus hic omnia enumerare: Hæc tantum exempli gratia afferre uoluimus, ut ex his intelligamus, reliquos etiam cantus non temerè receptos esse. Simul atq; ut omnibus notum fiat, quàm insaniant hæretici, qui hac nostra tempestate Ecclesias passim hoc ritu canendi destituunt, dicentes, Cantores Ecclesiarum nostrarum esse sacerdotes Baal, quibus cum clamore orantibus Helias Propheta dixit, Clamate uoce maiore, Deus enim uester forsitan cum filio loquitur: aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut exciteur. Si clamor in cantu, & uocis exaltatio sacerdotes Baal facit, non uideo, cur non eadem ratione, Cantores à Dauid & à Salomone institutos, tubis, cymbalis, organis & uoce, in sublime sublata concinentes, sacerdotes Baal appellent. Postremo illud etiam addendum est, patres in ueteri testamento non sine diuinorum mysteriorum significatione Deum, uarijs generibus instrumentorū musicorū coluisse. Quod & ex ipsa significatione uerborum facile intelligi potest: Exēpli causa, Psalteriū opera bona significat, ut in illo Psalmi, Psalterium iucundum cum cithara. Cithara, est pectus deuotum, in quo tanquam nerui sunt uirtutes, hoc est, spiritualia bona, ut in Psalmo, Exurge psalterium cum cithara, id est, opera cum fide: uel de ipso Domino, Resurrectio carnis cum uirtute. Decachordum, præcepta decem, uel geminati quinque sensus hominis exterioris cum interiore, in Psalmo, In decachordo, Psalterio, cū cantico et cithara. Organum, homo, uel ille qui est assumptus à Domino, In Psalmo, Laudate eum in chordis & organo. Tympanum, attenuatum corpus cum ieiunio: Chorus, concordia, In Psalmo, Laudate eum in tympano & choro. Tuba, uocis exaltatio in prædicatione diuina, ut in illo Prophetæ, Exalta ut tuba uocem tuam. Cymbala, labia dominum confitentia, uel dilectio Dei & proximi, In Psalmo, Laudate eum in Cymbalis bene sonantibus. Iubilatio, clamor spirituali feruore expressior, In Psalmis, Laudate eum in Cymbalis iubilationis.

Hæreticorum furor contra Ecclesiæ Cantus. 3. Reg. 18.

Mysteria diuina per Musica Instrumenta significatur. Psal. 80. Quid Cithara mystice. Psal. 107. Quid Decachordū. Psal. 91. Psal. 150. Quid Tympanum. Quid Tuba. Esaiæ. 58. Quid Cymbala. Psal. 150.

M ij

De his,

De his, quibus animus ad orandum præparatur,
Caput III.

Fides, spes,
et Charitas
præparant
ad orandū.
Eccle. 18.

Effectus
fidei.

Effectus
spei.

Ro 4.

Petere ui-
tam beatā.

Psal. 143.

Vide Aug. Epi-
stola. 121. que
est ad Probam.

Fons uitæ.
Psal. 35.

Spe salui su-
mus.

Ro. 8.

Quid oremus
sicut
oportet, ne-
scimus.

Portet autem eos qui preces ad Deum fundunt, primum omnium ad orandum etiam esse præparatos. Ante orationem (inquit Sapiens) præpara animam, & noli esse homo quasi qui tentat Deum. Inter ea autem quibus anima ad orandum præparatur, præcipua sunt, fides, spes, charitas. Fides siquidem intellectum illuminat, & cor purificat, ut & Dei maiestatem uidere, & promissionibus eius credere, rursus infirmitatem & indigentiam nostram cognoscere possimus: & quod Deus infirmis mederi, et indigentibus subuenire et possit et uelit. Spes, orantis animum ita confirmat, ut prorsus non dubitet quæ Deus promissit, ea etiam à Deo se accepturum: sed et ita animum afficit, ut nequæ petat, nequæ speret alia, quam quæ sunt bona, et uoluntati Dei non aduersa. Sola autem uita beata et æterna, absolute orari et sperari potest. Tunc autem uitam beatam petimus, cum oramus, ut simus in populo Dei, atque ad eum contem-
plandum, et cum eo sine fine uiuendum peruenire possimus, iuxta illud, Beatus populus, cuius est dominus Deus eius. Quisquis enim hanc uitam à Domino petit et requirit, certus et securus petit; nec timet si forte oblit, cum acceperit. Hæc est enim sola et uera beata uita, ut contem-
plemur Domini delectationem in æternū, immortales atque incorruptibiles corpore et spiritu: Propter hanc uitam cætera requiruntur, et non indecenter petuntur: Istam quisquis habuerit, omnia quæ uult habebit, nec aliquid illi uelle est, qui nec habere poterit quod non decebit. Ibi quippe est fons uitæ, quem sitire nunc oportet in oratione, quamdiu in spe uiuimus: et quod speramus nondum uidemus, in protectione alarum eius: ante quem est omne desiderium nostrum, ut in ebriemur ab ubertate domus eius, et torrente uoluptatis eius potemur: Quoniam apud Deum est fons uitæ, et in lumine eius uidebimus lumen: quando satiabitur in bonis desiderium nostrum, et nihil erit ultra, quod gemendo quaeramus: sed quod gaudento teneamus. Hanc igitur beatam uitam oramus et speramus, sed quam non uidemus, nam spe salui facti sumus: spes autem quæ uidetur, non est spes, nam quod uidet quis: quid sperat? Si autem, quod non uidemus, speramus, per patientiam expectamus: Similiter autem spiritus adiuuat infirmitatem nostram. In reliquis uero locum habet, quod Paulus Apostolus ad Romanos scribit. Quid enim oremus sicut oportet, nescimus: Cuiusmodi sunt molestiæ & tribulationes temporales, quæ quoniam prodesse & nocere possunt: Si oremus, ut ab his omnibus liberemur, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Sed & hoc deuotionis debemus Domino Deo nostro, ut si ea non abstulerit, non ideo nos ab eo

ab eo negligi existimemus: sed potius pia patientia malorum, bona speremus ampliora. Apostolus Paulus ter Dominum rogauit, ut stimulum carnis angelum Sathanæ, qui eum colaphizabat, ab eo auferret: sed nesciuit sicut oportet quid oraret, neque enim impetrauit quod orauit, quin potius quod non expediret, ab ipso etiam Domino audiuit dicente, Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur. Propter quod & hanc deuotionem Deo exhibuit, ut non solum non existimaret se negligi à Domino, quia angelus Sathanæ stimulus carnis ab eo non discedebat: sed etiam gloriatus est in infirmitatibus suis, ut inhabitaret in eo uirtus Christi, sibi quæ ipsi placuit in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus. Sæpe etiam in persecutionibus Dominus Deus quod petunt concedit iratus. Sic Israelitis in impotentia Regem petentibus, Regem dedit secundum cor eorum, non secundum cor suum. Sic diabolo petenti permisit, ut famulum suum Job tentaret. Sic & rogantes immundos spiritus exaudiuit, ut in multos suos legio demonum immitteretur. Non igitur magni pendamus si impatienter aliquid petentes exauditi fuerimus, quod impetratum plus noceat quam proficit: Nec rursus de misericordia erga nos Dei desperabimus, si non impetrauerimus: quod non impetratum uel tumorem superbiæ sanet, uel patientiam nostram exerceat, denique quod uirtutem nostram in infirmitate confirmat: Nam in omnibus his, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Sed ipse spiritus postulat pro nobis in gemitibus inenarrabilibus: qui autem scrutatur corda scit quid desiderat spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis. Quod sic accipiendum est, non quod spiritus ipse interpellat pro sanctis, indigentis enim est interpellare: nullius autem rei indigens est spiritus, sed quod interpellare sanctos facit, sicut in simili dicitur. Tentauit uos Dominus Deus uester, ut sciat si diligatis eum, hoc est, ut scire uos faciat, Interpellare itaque sanctos facit gemitibus inenarrabilibus, inspirans eis desiderium rei etiam adhuc incognitæ, & tantæ quidem quam per patientiam expectamus. Interpellare facit, qui nobis interpellandi & gemendi affectum inspirat, secundum illud Euangelij, Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Sed & qui in infirmitatibus, necessitatibus, & angustijs nostris, postulandi nobis affectum tribuit: idem etiam infirmitatem nostram adiuuat, & uirtutem nostram in infirmitate corroborat. Charitas orationem inflamat, & mentem in Deum pio & pleno affectu assurgere facit. Hæc duplex est, Dei & proximi. Charitatem Dei in nobis accendit inenarrabilis bonitas eius, qua nos ad similitudinem suam fecit: lapsos in peccatum redemit, & in filios & cohæredes regni sui adoptauit. Propter hanc bonitatem in eo delectamur: ipsum ex toto corde nostro, ex tota mente nostra, ex tota anima nostra, & ex totis uiribus nostris diligimus. Huic cohæret charitas proximi, quam in nobis

Exemplū
in Paulo,
2. Corin. 12.

Deus aliquando ira exaudit.
1. Reg. 8.
Iob 1. & 2.
Luce. 2.

Quo spiritus postulat aut interpellat pro nobis.
Rom. 8.

Deut. 13.

Matth. 10.

Effectus
Charitatis
erga Deū.

Deut. 6.
Matth. 22.
Erga proximum,

Ephes. 4.

excitat eiusdem naturæ participatio, idem ortus, idem interitus, eadem habitatio, mundus unus & idem omnium Deus, unus Christus, unus Spiritus, una fides, unum baptisma, communitio in uno corpore, cuius caput est Christus.

Orans quomodo diligere debet.

Oportet igitur orantem ita diligere Deum, ut tota mente in ipsum rapiatur: illud Psalmi subinde meditans. Gustate & uidete, quoniam suavis est Dominus, beatus uir qui sperat in eo.

Psal. 33.

Item illud, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, Proximum autem ita diliget, ut si quid in eum peccauit, id ei remittat, & omne uenenum inuidiæ & detractionis euomat & abijciat: exemplo quorundam serpentum, qui bibituri, priusquam ad fontem ueniant & bibant, omne uenenum euomunt.

Aug. Epistola iii.

Sic & deprecator, serpentem imitatus (iuxta illud Christi. Estote prudentes sicut serpentes) omne uenenum iræ amarum euomere debet: & remittere conseruis suis, ut & sibi à Domino remittantur peccata sua: Dicitum est enim, Dimittite, & dimittetur uobis: date, & dabitur uobis. His igitur tribus uirtutibus muniti & præparati, secure ad orandum Dei, spei & charitatis.

Matth. 10.

Ro. 8. Spiritus fidei, qui interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Spiritum qui adiuuat infirmitatem nostram, spiritum quem accepimus, non in timore seruitutis, sed adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater: Siue quem Deus ita misit in corda nostra clamantem, Abba pater. Sicut ergo nemo rectè sapit, rectè intelligit, rectè consilio ac fortitudine præualeat: nemo scienter pius est, uel pie uiuens, nemo timore casto Deum timet, nisi acceperit spiritum sapientiæ & intellectus: consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & timoris Dei: nec habet quisquam uirtutem ueram, charitatem synceram, continentiam religiosam, nisi per spiritum uirtutis & continentiæ. Ita sine spiritu fidei non est rectè quispiam crediturus, nec sine spiritu orationis illo, qui pro nobis interpellat gemitibus inenarrabilibus, quicquid à Deo fidem cordibus nostris infundit, ut promissionibus diuinis credamus, ad spem erigit, ut quod petimus cum fiducia expectemus, nec de promissione uerace Dei ullo modo dubitemus: ad charitatem tam Dei quam proximi inflammati, ut puro corde & conscientia amanter præcando in Deo delectemur.

Luce. 6.

Qui sunt qui orant inaniter? Matth. 6.

Prouerb. 2. Iacob. 4.

Solæ siquidem uirtutes istæ, fides, spes, & charitas, ad Deum perducent orantem, id est, credentem, sperantem & desiderantem. Ac proinde inaniter orant, qui uel promissionibus Dei non credunt, uel quod petunt impetraturos se non sperant: aut non sancta, non iusta, non Deo placita petunt: aut per hypocrisim orant, tantum ut uideantur coram hominibus: interim in peccatis obstinati, uenditi & traditi in peccatum: Qui iactantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis, ac de illis omnibus dicitur: Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentijs uestris infumatis. Item, Spes

Aug. Epistola 105.

Epsal. 11.

Spiritus Orationis.

Qui sunt qui orant inaniter? Matth. 6.

Prouerb. 2. Iacob. 4.

Spes impiorum peribit. Item, Spes hypocritiæ peribit, & sicut tela aranearum fiducia eius. Item illud Prophetæ, Cum multiplicaueritis orationem non exaudiam, manus enim uestræ sanguine plenæ sunt. Item, Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem: & non obistas mihi, quia non exaudiam te. Item, Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non audiam eos. Item, Noli orare pro populo isto in bonum, cum ieiunauerint non exaudiam preces eorum &c.

De Abusibus Clericorum in Cantu et cultu diuino. Caput III.

Alus certe abusus in Laicis est, Dei cultum negligentibus, sed perniciosior multo est in Clericis: quorum multi hac tempestate diuina officia, non solum negligenter peragunt, sed prorsus etiam deserunt, præsertim in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis. In quibus Canonici quidam paucis aliquot mensibus residetes, eo ipso etiam tempore quo resident, uel raro Ecclesiam ingrediuntur: non solum suis negocijs uacantes, sed turpibus etiam rebus operam dantes: uel ingressi, diuinorum spectatores magis sunt quam actores. Interim maxime attentis, non quo officijs suis defungantur, sed quo fructibus præbendarum suarum, et quotidianis distributionibus perfruantur. Contra hunc abusum Concilium Aurel. Primum, ita statuit: Clerici, qui ad opus sanctum adesse contempserint, secundum arbitrium Episcopi, Ecclesiasticam suscipiant disciplinam. Item Carthaginense Quartum, Clericus, qui absque corpufculi sui inæqualitate, uigilijs deest, stipendijs priuatus, excommunicetur. Item, Clericum intertentationes ab officio suo declinantem uel negligentius agentem, ab officio remouendum. Bonifacius Papa Octauus statuit, ut distributiones quotidianæ non nisi Clericis, qui officijs in ipsis Ecclesijs assuerint, tribuantur: Qui uero aliter de distributionibus receperint, nisi quos iusta & rationalis causa, uel euidens Ecclesiæ utilitas excusauerit, rerum receptorum dominium minime acquirant. Sane hæc decreta hunc abusum, etiam grauium poenarum irrogatione, tollendum esse declarant: Verum non satis exprimunt, qua poena quæ negligentia sit emendanda. Nam hodie serè uidemus, eos etiam, qui certis tantum, sed paucis tamen anni diebus Ecclesiam ingrediuntur, diligentes tamen uideri & haberi uelle. Alij, tempore celebrationis diuinorum, Ecclesias uix à limine salutantes, mox abeunt, et ad prophana diuertuntur, qui & ijdem ab omni negligentia immunes esse uolunt, omnes ex æquo lucris magis quam diuinis officijs intenti. Proinde declarandum erit

I. Abusus & negligentia Canonico rum.

c. 30.

c. 49.

Ibidem. c. 10.

C. 1. de elec. non resid. lib. 6.

Vt abrogentur per Concilium iniqua Canoniconum statuta. dum erit in Concilio, quæ negligentia, quibus pœnis sint coercendæ. Et in primis cauendum, ut Ecclesiarum consuetudines & statuta, quæ negligentia Clericorum patrocinantur, abrogentur: Qualia sunt de præbendis liberis, ut uel certis anni temporibus, uel perpetuo absentibus, de earum fructibus participent, ut unus eodem tempore diuersarum præbendarum in diuersis Ecclesijs fructus lucrifacere, siue (ut uocant) promereri possit, & si qua sunt huius generis similia. Alius

II. Ne quis cū armis ad diuina ingrediatur. c. 29. quod quidam tempore diuinorum officiorum Ecclesiam armati ingrediunt, quæ Conciliū Arlacense tertiū correxit: Sacrificia, inquit, matutina Missarū siue uespertinarū, ne quis cū armis pertinentibus ad bellicorum usum, expetat. Quod qui fecerit in sacerdotis potestate consistat, qualiter eius districtione debeat castigari. Illud etiam in celebratione diuinorum officiorum uelut abusus repræhenditur, quod

III. Ut tollatur ineptæ aut nimis proluxæ compositiones. quædam rudius etiam quàm oportet composita, quædam nimis proluxa sunt, ut quæ tædium magis proluxitate generent, quàm decenti compositione deuotionem in cordibus fidelium excitent. Quibus accedit, quod ea etiam, quæ recte composita sunt: partim propter inscientiam ministrorum, non recte leguntur aut cantantur, immo nec prolata intelliguntur: Partim immoderato magis strepitu uocis & clamore, quàm pia in Deum animi deuotione & affectu proferuntur.

Emendatio huius abusus. Qui abusus ita emendabitur, si reiectis omnibus, quæ uel ab Idiotis, & prophanis magis quàm sacris scripturis composita, uel ab hæreticis deprauato uero scripturarum sensu, in cantu & lectionibus Ecclesiasticis obruta sunt (quorum hodie multa in Ecclesijs audiuntur) ea quæ ex sanctis scripturis composita, recta à sanctis patribus approbata, sicubi aut abiecta aut neglecta fuerint, reuocentur: & si qua in lectionibus, deuotioni tam legentium quàm audientium contraria, proluxitas reperiatur, ea referuato nihilominus legitimo sacrorum ordine amputetur: statuaturq; ut omnia ita proferantur, ut & qui legunt & qui audiunt, quæ proferuntur, distinctè intelligant, eoq; moderamine uocis utantur, ut Deo magis pium melos concinere, audientiumq; animos ad pietatem excitare, quàm amatorium aliquod aut bellicum, aut uenatorium, aut Theatricum personare, auribusq; magis quàm animis deseruire uideantur. De qua re ueterum quoq; aliqua exempla extant, quibus declaratur, & olim tales fuisse abusus, & his ipsis patres quoq; mederi uoluisse. Non oportet (inquit Canon Laodicensis Concilij) ab Idiotis, Psalmos compositos & uulgares in Ecclesijs dici: neq; libros, qui sunt extra Canonem legere, nisi solos Canonicos ueteris & noui testamenti, Quod & in capitulis græcarum Synodorum constitutum reperitur. Item Hieronymus in Epistola ad Ephesios, Cantantes & psallentes in cordibus uestris Domino: Audiant hæc adolescentuli, audiant hij, quibus in Ecclesia est

Vt Canonici libri legantur in Ecclesijs.

Laod. c. 59.

In cap. græcarum Synodorum c. 68.

Ephe. 5.

III. Ut corde & affectu deuote cantetur.

psallendi

psallendi officium: Deo non uoce, sed corde cantandum. Nec in Tragœdiarum modum guttur & fauces medicamine liniendæ sunt, ut in Ecclesia, Theatrales moduli audiantur & Cantica. Adeo autem cor & animi affectus in legendo & cantando spectatur, ut Augustinus magis tolerandos esse putet, Idiotas barbarè: sed deuotè tamen profectis in deo uotis præferedi sunt. Sedulo, inquit, monendi sunt scholastici, ut humilitate induti Christiana, discant non contemnere quos cognouerint, morum uitia magis quàm uerborum deuotare: sed cordi casto linguam exercitatam nec conferre audeant, quæ etiã præferre consueuerunt. Hic maximè utile est, nosse, ita esse præponendas uerbis sententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant ueriores, quàm disertiores audire sermones: Sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos: nouerint enim non esse uoces ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistites & ministros Ecclesiæ forte animaduuerterunt, uel cum Barbarismis & Solocismis Deum inuocare: uel eadem uerba, quæ pronunciant, non intelligere, perturbateq; distinguere: Non quia ista minime corrigenda sint, ut populus ad id quod planè intelligit dicat, Amen: sed quia piè toleranda sunt ab eis qui didicerunt, ut sono in foro, sic uoto in Ecclesia benedici. Itaq; forensis illa forte Bona dictio, nunquam tamen Benedictio dici potest.

De Humilitate in oratione, pœnitentia, & luctu, & ritibus eorum,
Caput V.

Piritus orationis humilitatem tribuit, nam quibus fides, spem, & charitatem dat, ijs simul etiam largitur, ut non solum promissionibus Dei credant, & illis fidei adiuuantur: sed etiam ut indigentiam & infirmitatem suam agnoscant, nec eam ab alio quam à Deo leuari posse credant. Inde humilitas nascitur, quæ & ipsa animum ad orationem præparat: iuxta illud Psalmi, Deus in orationem humilium respicit, & non spernit precem eorum. Et iterum in Psalmo, iuxta est Dominus his, qui tribulati sunt corde: & humiles spiritu saluabit. Item in Esaia, Super quem respiciam, nisi super humilem & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Humilitatem comitatur pœnitentia, pœnitentiã luctus: Ad utranque hortatur Iudith sacerdotess & populum. Sed quia, inquit, patiens est Dominus, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius suis lachrymis postulemus,

Deuotus Idiotarum Deo uotis præferedi sunt.

Aug. in lib. de Catechizandis rudib. c. 2. Sæculo. 3. dist.

Ne irrideantur in Ecclesijs indoctiores Antistites.

Humilitas orationis adiuuat.

Psal. 101.

Psal. 33.

Esaia. 66.

Iudith. 8.

postulemus, Et paulò post. Et ideo humiliemus ei animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, seruientes illi dicamus, fientes domino, ut secundum uoluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. Humilitatis, poenitentiae, & luctus causae, ritus & signa sunt, Ieiunium, cuius in capite, scissa uestimenta, cilicium, faccus, lachrymae, prostratio in terram, barba rasa, caluitium. Quibus ritibus patres ueteris testamenti, crebro in orationibus poenitentia & luctu: interdum uno separatim, interdum multis: interdum omnibus coniunctim usi sunt in oratione. Quomodo Sara, cum opprobrium ancillae patris sui audisset, tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistens, cum lachrymis deprecata est Deum, ut ab ipso improperio liberaret eam. Sic Bethuliam obfidente Holiferne, clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna: & humiliauerunt animas suas in ieiunijs & orationibus, ipsi & mulieres eorum: & induerunt se sacerdotes cilicij, infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio, & clamauerunt ad Dominum Deum Israel: Et clamauerunt unanimiter, ne darentur in praedam infantes eorum, & uxores eorum in diuisionem, et ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fieret in opprobrium gentibus. Item filij Israel, ut uiderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes, ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet, super populum suum: eidem facto fletu, et ululatu magno, in Ecclesia, & per multas horas una uoce orarunt, clamauerunt dicentes, Peccauimus cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem, fecimus: Tu qui pius es, miserere nostri, & in tuo flagello uindica iniquitates nostras, & noli tradere confitentes te populo qui ignorat te, ut non dicant inter gentes, Vbi est Deus eorum. Hester quoque Regina confugit ad Dominum, pauens periculum quod imminebat. Cumque deposuit uestes Regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro unguentis uarijs, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiunijs: omniaque loca, in quibus antea laetari consueuerat, crinium laceratione compleuit, & deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens. Domine mi, qui Rex noster es &c. Daniel de oratione sua. Ego Daniel, inquit, posui faciem meam ad Dominum meum, rogare & deprecari in ieiunijs, sacco & cinere, & orauit Dominum Deum meum, et confessus sum, et dixi, Obsecro Domine Deus magne & terribilis &c. Neemias, audita afflictione Iudaeorum in Hierusalem, scdit & fleuit, & iuxit diebus multis, & ieiunauit, et orauit ante faciem Dei caeli. Quaesit Domine Deus caeli fortis &c. In poenitentia. Achab poenitentiam agens, pro admissio homicidio Naboth, scdit uestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam: ieiunauit que,

que, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Item Iob, Sacco cum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam. Item, Ago poenitentiam in fauilla & cinere. Item Psaltes, Cinerem meum tanquam panem meum manducabam, & potum meum cum fletu miscu-
bam. Niniuitae, cum audissent a Iona imminere subuersionem urbis futuram, crediderunt in Domino, & praedicauerunt ieiunium, & uestiti sunt faccis, a maiore usque ad minorem: & peruenit uerbum ad Regem Niniuae, & surrexit de solio suo, & abiicit uestimentum suum a se, & indutus est sacco, & sedit in cinere, & clamauit & dixit, In Niniuae, ex ore Regis & principum eius dicens, homines & iumenta, & boues, & pecora, non gustent quicquam: nec pascantur, & aquam non bibant, & operiantur faccis homines & iumenta: & clament ad Dominum in fortitudine, & conuertatur uir a uia sua mala, & ab iniquitate, quae est in manibus eorum: Quis scit si conuertatur & ignoscatur Deus, & reuertatur a furore irae suae, & non peribimus? Et uidit Deus opera eorum, etc. Item Hieremias in Threnis, Sederunt in terra, conticuerunt senes filiae Sion, consperserunt cinere capita sua, accincti sunt cilicij. Item Christus apud Matthaeum et Lucam, Vae tibi Co-
razaim, uae tibi Betsaida: quia si in Tyro & Sidone factae essent uirtutes, quae factae sunt in uobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent. In luctu, Iacob uestibus scissis, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore. Et in Psalmo, Operui in ieiunio animam meam, et factum est in opprobrium mihi, et posui uestimentum meum cilicium, factus sum illis in parabolam. Mardocheus, cum audisset calumniam Aman aduersus Iudaeos concinnatam, scdit uestimenta sua, et indutus est sacco, spargens cinerem capiti: et in platea mediae ciuitatis uoce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, et hoc eiulauit usque ad fores palatii gradicens. Dauid, Abner mortuo, dixit ad Ioab et ad omnem populum, qui erat cum eo, Scindite uestimenta uestra, et accingimini faccis, et plangite ante exequias Abner. Idem Dauid, cum Dominus percussisset paruulum, quem pepererat ei uxor Vriae, deprecatus est dominum pro paruulo, et ieiunauit Dauid ieiunio, et ingressus seorsum iacuit super terram. Idem Dauid, cum audisset Saul ab Amalechite interfectum, apprehendens uestimenta sua scdit: omnesque uiri qui erant cum eo, et planxerunt, et fleuerunt, et ieiunauerunt usque ad uesperam, super Saul et super Ionatham filium eius, etc. Sed et Prophetae, quoties ad orandum Deum, et ad agenda poenitentiam, et iugendum hortantur: simul etiam ritus, quibus ea peraguntur exprimunt, ut Esaias, Ascendit domus et Dibon ad excelsam in planctum super Naboth et Medaboth: Moab ululabit, in cunctis capitibus eius caluitium, et omnis barba radetur: in trinijs eius accincti sunt sacco, super tecta eius et in plateis eius ululatus descendit in fletum. Et accingent se cilicij (inquit Propheta Ezechiel) et operiet eos formido, et in omni facie confusio, et in uniuersis

VIII.

Iob. 16.

Iob. 42.

IX.

Psal. 101.

X.

Iona. 3.

XI.

Thren. 2.

XII.

Matth. 11.

Luc. 10.

XIII.

De Luca.

Gen. 37.

XIII.

Psal. 68.

XV.

Hester. 4.

XVI.

2. Reg. 3.

XVII.

2. Reg. 12.

XVIII.

2. Reg. 21.

Exempla

ex Prophe-

tis.

XIX.

Esai. 15.

XX.

Ezechiel. 7.

XXI *Hier. 4.8.* uniuersis capitibus eorum caluicium. Item Hieremias, **O**mne caput caluicium, & omnis barba rafa erit, in cunctis manibus colligatio: & super omne dorsum caluicium, & super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis planctus. Item, Tribulatio apprahedit nos, dolores ut parturientem, nolite exire in agros, & in uineam ne ambuletis: quoniam gladius inimici pauor in circuitu: filia populi mei accingere cilicio, & aspergere cinere. Item Iohel, Accingite uos & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: Ingreddimini, cubate in sacco ministri Dei mei. Item Amos Propheta, Inducam super omnem dorsum uestrum saccum, & super omne caput caluicium, Nonnunquam etiam Prophetæ iram Dei, per pœnitentiam placandam, huiusmodi rituum uocabulis prænunciant: ut Ezechiel de fletu & ruina Tyri, Nautæ & uniuersi gubernatores maris, in terra stabunt, et ciulabunt super te uoce magna, & clamabunt amarè, & superiacient puluerè capitibus suis, & cinere conspergentur, & radent super te caluiciu, & accingentur cilicij, et plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo, & assument super te carmen lugubre, & plangent te, etc.

De Ieiunio & Eleemosyna & eorum Cæremoniis, Caput VI.

Oratione adiuuant Ieiunium & Eleemosyna.

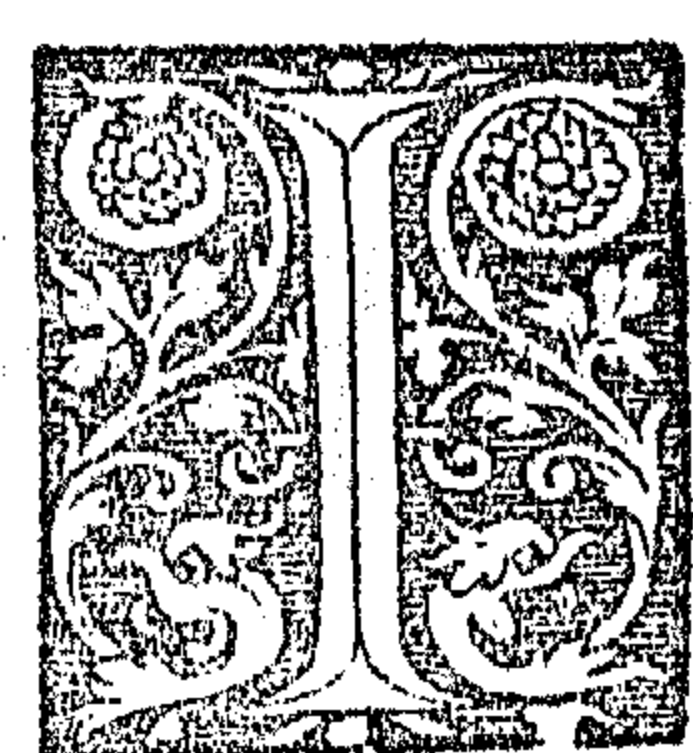
Psal. 34. 1. Iob. 3.

Act. 10.

Tobie. 12.

Oratio superborum nihil ualet.

Ieiunium Hypocritarum.

Nter ea autem, quæ orationem adiuuant, præcipua sunt, Ieiunium, & corporis à uoluptatibus carnalis concupiscentiæ refrenatio, & eleemosyna. Ieiunium quidem, quia ad humilitatem nos præparat, iuxta illud, Ego cum mihi molesti essent induebar cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam. Eleemosyna, quæ

si quis habens substantiã huius mundi, et uiderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo: Et quomodo misericordiam Dei implorabit, qui misericordiam denegat fratri: Contra uerò, qui misericordiam exercens in fratrem, eleemosynã facit: eius oratio ascendit ad Deum. Quemadmodum angelus ad Cornelium Centurionem dixit, Cornelii, inquit, orationes tuæ et eleemosynæ tuæ, ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Qua ratione et angelus apud Tobiam et ieiunium, et eleemosynam commendat, Bona est, inquit, oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quæ thesaurus auri reconditi. Proinde, ut oratio superborum nihil apud Deum ualet, neque enim superbi ab initio placuerunt ei: sed humilium et mansuetorum semper ei placuit deprecatio, ut ait Iudith: Sic nec ieiunium, nisi ab humili corde procedet, nihil ad orationem confert. Vnde et hypocritarum ieiunium condemnat Christus, quia à superbia magis et appetitu uanæ gloriæ, quam ab humilitate proficiscitur. Cum autem ieiunatis, inquit, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes, qui exterminant facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes, Amen

Amen dico uobis, quia receperunt mercedem suam: Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uideare hominibus ieiunare: Sed patri tuo qui est in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Similiter & eleemosyna, quæ ab hypocritis & superbia procedit, nihil ad orationem conducit. Quod idem & Christi uerbis confirmatur, Attendite, inquit, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis: alioqui mercedem non habebitis apud patrem uestrum qui in cælis est. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt, in synagogis & in uicis, ut honorificentur ab hominibus, Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi. Sed nec oratio ualet apud Deum, quantumlibet ieiunio & eleemosyna ad orationem preparato animo, nisi eadem ipsa ex corde procedat humili, Oratio humiliantis se (inquit Sapiens) nubes penetrabit, & donec propinquet non consolabitur. Proinde & hypocrisim & superbiã, etiam in ipsa oratione, reprobatur Christus. Et cum oratis, inquit, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus, Amen dico uobis, receperunt mercedem suam: tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Apte igitur tria hæc, ieiunium, eleemosynam, & orationem, coniunxit Dominus: illa duo, ut animi orantis ad humilitatem præparent: Orationem autem ipsam, ut à mente humili procedens, accepta fiat in conspectu Dei. Quod & Esaias Propheta confirmat his uerbis. Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi: Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui contracti sunt liberos, & omne onus dirum: Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosque induc in domum tuam. Quando uideris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despereris. Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis et dicet, Ecce adiuui, quia misericors sum Dominus Deus tuus. In ieiunio igitur sex spectantur: quid sit, quæ sit eius origo, moderatio cibi & potus, abstinentia, defectus ciborum, & tempus abstinentiæ. Ieiunium ergo ita diffinire possumus, ut sit abstinentia, qua à cibo & potu, refrenandi corporis, ac illicitarum uoluptatum cohibendarum gratia, temperamus: ut ad faciendâ opera Spiritus promptiores alacrioresque: ad declinanda uerò opera carnis, fortiores constantioresque reddamur. Ieiunium siquidem ob id institutum est, ut hoc ipso carnis petulantia dometur. Nam subtracto ad tempus cibo et potu, non solum corporis uires, sed ipsæ etiam turpes uoluptates lassescunt, quo tum animus ad humilitatem & reliquas uirtutes, tum ad ea perficienda, quæ spiritus

vide Ambr. in lib. de Hel. et ieiunio. cap. 10

Eleemosyna hypocritarum. Matth. 6.

Oratio superborum inanitas. Eccles. 35.

Matth. 6.

Esaias 58. Verum & Deo placitum Ieiunium.

Quid ieiunium.

N ritus

In praefati- ritus sunt, promptior et alacrior reddatur. Vnde recte canit Ecclesia,
 one Missae Qui ieiunijs uicia comprimis, mentē eleuas, uirtutem largiris & prę
 Quadrage mia, per Christum Dominum nostrum. Proinde abstinentia eo
 simalis. rum, qui cum a cibo & potu temperant, interim auaritię student, ac
 ieiunij ex illicitis uoluptatibus operam dant, minime ieiunium dici debet. Qua
 auaritię, mi lis est (exempli gratia) abstinentia diuitis.

Ambr. in lib.
 de Nabut. c. 4
 Hora li. 1. Ser.
 Saty. 1.

Quem inuauat immensum argenti pondus & aurum
 Furtim defossa tumidum deponere terra,
 Quod si comminuat uilem redigatur ad assem.
 Aut cuius, Nulla frumenti contriuerat area centum.

Qui ne quid de are, aut cōdito frumentorū aceruo, diminuat, horę
 ieiunium rea concludit: & ne pane quidē, qui ad pellendā famē sufficiat, uescit:
 uenantium Quicq; adeo (Quod Amb. de quodā diuite auaro scribit) Si ouū ap
 Ambr. Ser. 33 ponatur, cōqueritur, q; pullus sit occisus. Sic et inutile, et inane est ie
 iunium, Immo ieiunij ne id quidē dici debet eius, qui primo diluc
 io non ad Ecclesiam uigilat, non beatorum martyrum loca sancta re
 quirir: sed surgēs congregat seruos, disponit retia, canes producit,
 saltus syluacq; perlustrat, & tota die uenationibus immoratur: nunc
 clamorem immoderatum effert, nunc silentium latenter indicit: læ
 Peruersum tus, si quid ceperit: Iratus, si id, quod non habebat, amiserit: Et tanto
 & reprobū studio gerit, quasi ideo ieiunium indictum fuerit ut uenetur. His ex
 ieiunium. emplis, quorum alterum ad auaritiā, alterum ad luxuriā perti
 net, docemur: minime ieiunium esse aut uocari debere, eorum qui
 ieiunant non ut Deo atq; orationibus uacent, sed ut tota die genio
 & uoluntati suę indulgeant, & ociosi ac liberi proprias exerceant
 uoluptates: Et si qui huiusmodi est, uespere ac declināte iam sole, man
 ducet: & tardius, & modicis uescatur, non tamen Domino ieiunasse
 uideri potest, Non enim uidetur, uoluntatem suam exercens, fecisse
 Domini uoluntatem. Hęc enim uoluntas est Domini, ut ieiunemus
 à cibis pariter & à peccatis: Qui autem ieiunant, & peccant, lucrum
 quidem escharum uidentur fecisse, non salutis: & parcendo copijs re
 plesse cellarium, non mentem saginasse uirtutibus. De quorum ieiunio
 Propheta ex persona Domini: Ut quid mihi ieiunastis? non tale
 ieiunium elegi, dicit Dominus. Recte igitur ieiunamus, si simul & à
 cibo, & à peccato abstinemus. Si quid autem aliud præter manda
 tum Dei fecerimus, quamuis abstinemus, non ieiunamus. Origo ieiunij
 non noua est, sed cum ipso statim mundo cœpit: Immo, primus
 usus mundi, à ieiunio cœpit, quando lux clara resplenduit. Secundus
 dies in ieiunio, quando cœli factum est firmamentū. Tertio die, pabu
 lum terrę germinauit, natura obsequium præbuit: ieiunium tamen cœ
 lestis disciplina seruauit. Quarto die, luminaria facta sunt solis & lu
 nae, & adhuc ieiunium. Quinto die, produxerunt aquę reptilia ani
 marum,

Ambr. de Hez
 lia et ieiun. c. 4
 Ieiunij ab
 initio mun
 di.

Esaię 58

marum & uolatilia uolantia super terram, secundum firmamentum
 cœli: & uidit Deus quia bona sunt, & benedixit eis, dicens: Cresci
 te & multiplicamini, & replete aquas, quę sunt in mari: & uolatilia
 multiplicentur super terrā, & adhuc ieiunium: Deniq; benedixit ea.
 Scriptum est, Et dixit: Crescite: & non dixit, edite & manducate. Sex
 Esca sexta
 to die bestię sunt creatę, & cum bestijs orta edendi potestas est, & die mundi
 usus escharum. Vbi cibus cœpit, ibi finis factus est mūdi: ubi cœpit sua concessa ē.
 incrementa nescire, ibi cœperunt diuina circa eum opera ferriari. Quo
 indicio declaratum est, quod per cibos mūdi haberet imminui, per
 quos desijt augeri. Nemo delictum sciebat, nemo pœnā timebat, ne
 mo nouerat timorem. Plantauit Dñs Paradisum, ad gratiam beator
 rum, posuit ibi hominem operari, & custodire eum. Et ut sciamus nō Pręuarica
 esse nouum ieiunij, primam illie legem constituit de ieiunio. Sciebat tio ieiunij
 em, quod per esca culpa haberet intrare: intrauerat prima pœna, de in paradiso
 ieiunij præuaricatione, dicente mandato Dei: De ligno, quod est sci
 entię boni & mali, non comedetis: qua die autem manducaueritis
 ex eo, morte moriemini. Eousq; autem nemo præuaricari nouerat,
 ut adhuc orta non esset, quę prima est præuaricatio. Indictum ieiuni
 um: abstinentię lex à Domino Deo, præuaricatio legis à diabolo:
 culpa per cibum, latebra post cibū. Cognitio infirmitatis in cibo, uir
 tus firmitatis in ieiunio. Deniq; quandiu interdictis abstinere, nesci
 ebant esse se nudos: posteaq; manducauerunt de interdicta arbore nu
 dados esse se cognouerunt. Merito ergo mulier, ubi culpę agnouit
 autorem, interrogata respondit: Serpens persuasit mihi & manduca
 ui. Serpens, gulę persuadet: Dñs, ieiunare discernit. Deniq; ipse ait,
 & ieiunate & orate, ne intretis in tentationem. Itaq; gula de Paradiso
 regnantem expulit: abstinentia ad Paradisum reuocauit errantem.
 His omnibus consentit, quod de eadem re scribit Basilius, & alibi cō
 Basl. in Serm.
 de ieiunio.
 August. lib. 1
 contra Iulianū
 ieiunij ante
 legem.
 Leui. 23
 firmat Augustinus. Vetustum quidem munus est, inquit, ieiunium,
 nunquam senescens seu tabescens, sed continuo uigens florensq;. Pu
 tas me uetustatē ieiunij, ex lege sumere? & lege antiquius est, idq;, si
 me parumper audieris, scies. Noli existimare diem propiciationis a
 pud Israel septimi mensis, die decima consecratum esse ieiunij princi
 pium. Historias paululum percurrere, uetustum ipsius uestiga initium.
 Patrum thesaurus est: quicquid uetustate excellit, uenerabile est.
 Ieiunij canicem diligenter uenerare, homini primo coęuum est, in
 Paradiso prius institutum. Mandatum prius Adam accepit: De li
 gno scientię boni & mali, ne comedatis. Hoc autem, Ne comedis
 te, ieiunij simul et abstinentię lex est. Et paulo post, Sancti omnes, ue
 luti hæreditatem quandam, ex patribus acceptum ieiunium ita serua
 uerunt, ut pater filio per manus traderet: unde & ad nos usq;, ista iei
 unij possessio conseruata est. Non erat in Paradiso terrestri uinum,
 non animalium sacrificia, non carniū usus: post diluuium & uinum
 uinum
 post dilu
 uinū cœpit.

N ij reper

reperitū est, & dictum, ut olere, uescimini quibuslibet: posteaq̄ desijt perfectio, tunc admixtæ sunt delitiæ. Noe exemplum gerit sobrietatis, qui uini usum ignorauit, nondum enim uenerat in uitam mortaliū, nec in usu & consuetudine habebatur. Cum igitur neq̄ uidisset antea, neq̄ bibisset uinū Noe, ipsius nocumento latus, imprudenter cecidit. Plantauit enim (inquit icriptura) Noe uincam, & bibit de fructu eius, & inebriatus est: non quod uini potator esset, sed quod experientiam uini non habens, ignorauerat bibendi illius mensuram. Sic itaq̄ uini usus post Paradisum inuentus est, ex quo sane apparet, ieiunij & abstinentiæ decus antiquissimum esse. Hæc Basilus. In ieiunio igitur spectantur, moderatio cibi & potus, abstinentia, delectus ciborū, et tēpus abstinentiæ. Abstinentia cibi moderata esse debet, ut

Genes. 9
Ut abstinentia sit moderata.
c. nō medioeriter de cons. dia. iuncti. 5

et corpus nō lasciuiat, et tñ ad opera spiritus nō reddatur inutile. Nō mediocriter errant (inquit Hiero.) qui bono magno præferunt mediocriter bonū: nōne rationabiliter hō dignitatē amittit, q̄ uel ieiunij charitati, uel uigilias præfert sensus integritati, ut propter abstinentiā immoderatā, atq̄ indiscretā Psalmorū uel officiorū decatationē, aut amentie aut tristitię notā incurrat. Et post pauca. Audiant itaq̄, qui ea quæ necessaria sunt corpori subtrahunt: illud qd per Prophetā Dñs loquitur. Ego Dñs odio habens rapinā holocaustorū. De rapina uero holocaustū offert, qui tēporalia bonorū siue ciborū nimia egestate, uel manducandi et somni penuria, corpus suū immoderate affligit.

Esai. 61

Rom. 13

Gal. 5

Ut sit cib9 sufficiens, non abundans neq̄ deficiens.

Videat itaq̄ qd Apostolus dicat, carnis curā ne feceritis in cōcupiscētijs. Debet igit talis esse refectio, quæ cibo bene digesto et cocto, salutē et acumen sensuū operetur. i. sufficiens, non abundās, neq̄ deficiēs. Sufficientia quippe cum nutrimento, et sospitatem simul procreat et uoluptatem: Abundātia uero morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat, Vtrunq̄ ergo nocet, & nimia fames, & plentudo ciborū: magis autē saturitas, fames quippe in paucis diebus affert hominē, & liberat eū ab hac uita pœnali: Excessus uero ciborū consumit & cōputrescere facit corpus humanū, & macerat ægritudi-

Heluonū uita breuis & inualida

ne diuturna. Et (qd Galenus de Athleticis dicit) hoc nos in uniuersum de omnib. istis heluonibus & saginatis porcis dicere possumus. Quo rū, inquit, uita et ars sagini est, nec uiuere possunt diu, nec sane esse: animasq̄ ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas habent, ut nihil tenuē nihil cæleste cogitare possint, sed semper de carnib. errare, et uentris ingluuie cogitare cogantur. Sint igit ieiunia pura, cōtinua, moderataq̄, ut ait Hierony. i. quotidie esurire, & quotidie prædere. Apostolus inq̄t, Noli adhuc bibere aquā, sed modico utere uino.

1. Timo. 3
Quale fuit sanctorum patrū ieiunium.
c. solent, de cōsecratio, dist. 1

no p̄ter stomachū tuū, & frequētes tuas infirmitates. Abstinentiā cibi & potus ita moderati sunt S. Patres, ut ieiunij imperatis siue indictis, Semel tantū in die cibus sumat, nec ante tñ q̄ sacris peractis, & uespertinis officijs cōpletis, Sic em̄ in Concilio Cabilonensi, ea de re diffini-

diffinitū est. Solent plures, qui se ieiunare putant in Quadragesima, mox ut signum audierint ad horam nonā, comedere, qui nullatenus ieiunare credēdi sunt, si ante manducauerint quam uespertinum celebratur officium. Concurrentū est enim ad Missas, & auditis Missarum solennib. & uespertinis officijs & largitis eleemosynis, ad cibum accedendū est: si uero aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad Missam uenire non ualeat, æstimata uespertina hora, completa oratione sua ieiunium soluat. Augustinus narrat suo tempore uulgatissimū fuisse, quotidie semel sub noctem reficere corpus, qm̄ & multos fuisse affirmat, qui continuū triduū, & amplius, sine cibo & potu uixerint. Iā et delectū quendā ciborum, ueteres in ieiunio seruauerūt. Primū enim, ut a primis humani generis parentib. ordiamur. Adam & Eua in ipsa Paradiſo arborū fructibus aliti sunt: Eiecti quoq̄, non nisi pomis, olere, & frugibus uescebantur, & aquæ frigida potu. Carniū uero & uini usum, homines usq̄ ad diluuij tempora ignorarunt, id est, post duo milia et Ducentos Quadraginta duos annos, q̄ mundus cōditus est, iuxta Septuaginta duorū interpretū computationē. Posterioribus deinde temporib. alij quoq̄ multi hōes uiliſimo cibo et potu aliti et sustentati fuerunt. Daniel, Ananias, Azarias, Mizacl, cū Babylonie captiui essent, contempta Regis mensa, habitiores et rubicundiores apparuerūt cæteris, qui uino, Regijsq̄ & delicatiorib. epulis nutriti erant: quib. a Deo scientiā datā legimus, & disciplinā in omni libro et sapientia: Danieli aut, omniū uisionum et somniorū scientiam. Deniq̄ omne uerbū sapientię et intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in eis decuplū super cūctos Ariolos & Magos, qui erāt in uniuerso regno eius: Alibi Daniel ipse inq̄t, Panē desiderabilē non comedi, & caro & uinū non introierunt in os meū: Sed hic interim uisiones uidet, cum angelo loquitur, futura discit. Filij Ionadab semper abstemiij fuerunt, patris præceptis obsequentes: propinantib. em̄ calices et Scyphos uino plenos responderūt, Non bibemus uinū, quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens, Non bibetis uinum uos & filij uestri in sempiternū. Quamobrē & a Dño audire merentur, Non deficiet uir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus. Salomon sapientiore se fore crederet, si abstemius uiueret. Et cogitauit, inquit, in corde meo, abstrahere a uino carnē meam, ut animū meū transferrem ad sapiētiam, deuitarēq̄ stultitiā, donec uiderē quid esset utile filijs hominū. Aaron et sacerdotibus in Leuitico dicit, Vinū, et omne quod inebriare potest, nō bibetis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculū testimoniij, ne moriamini, ut habeatis scientiā discernēdi inter sanctū et prophanū: inter pollutū et mundū, doceatisq̄ filios Israhel omnia legitima mea, que locutus sum ad eos per manū Moyſi. Illis etiā qui ex uoto Dño conſecrabantur, quos Nazaræos uocabant, præceptū erat, ne uinū gustarent,

lib. de morib. Eccl. Cath. c. 33

Exempla delectus ciborum in uet. testam.

I.

III. Daniel. 1

III. Daniel. 10

V. Hiere. 35

VI. Eccl. 2

VII. Leuitici. 10

Numero. 6 VIII.

N in rent,

Exempla **rent; nec quicquam, quod ab uua expressum est, biberent. In nouo**
 delectus ci **testamento, Ioanni baptiste in deserto locuste & mel Syluestre cibus**
 borum in **fuit, uinum & siceram non gustauit. Iacobum fratrem domini,**
 nouo testa **qui cognomento Iustus appellatus est, tradit, uinum & siceram non**
 mento. **bibisse, carnem nullam comedisse. Similiter Petro, post Ascen-**
Matth. 3 **sionem domini, panem cum oliuis, raro cum olusculis cibum fuisse.**
 I. **Sic et Antonium, Eliam, Appollonium, Theonem, Timotheum, aliosq;**
 II. **multos Anachoritas & Heremitas legimus, pane, olusculis, & arbor-**
 III. **rum fructibus, & aqua sustentatos esse: et a coctis omnino abstinuiss-**
 Anachori- **se, qui & cocto uelci luxuriam putauerunt esse, ut Hieronymus ad Eu-**
 ta & Here- **stochium scribens testatur. Idem, Pauli primi Heremita uitam descri-**
 mita. **bens, Iesum & angelos eius testatur, in ea Heremi parte, que iuxta Sy-**
riam Saracenis iungitur, uidisse se monachos, quorum unus per an-
nos XXX. clausus hordeaceo pane & lutulenta aqua uixit: alter in
cisterna ueteri, quam gentili sermone Syri Cubam uocant, quinque ca-
ricis sustentabatur. Paulus autem (ut idem Hieronymus refert) a Sex-
 V. **xto decimo etatis suae anno, usque ad Sexagesimum, palmae fructibus**
 Hieron. in **uixit: deinde usque ad Centesimum decimum tertium, quo terris relictis**
 uita Pauli **ad caelum migravit, dimidium panis fragmentum, quotidie coruo ali-**
 Heremita. **te deferente acceptauit. In aduentu autem Antonij integer allatus deo**
dante, quantum utriusque satis esset, qui cum comedisset, ad fontem
accedentes, prono ore manibus concauis aquam hauriendo, sitim
 VI. **leuarunt. Idem, Hilarionem Abbatem tradit, Quintodecimo us-**
 Idem in ui- **que ad Vigagesimum aetatis annu, Quindecim caricas post solis occa-**
 ta Hilario- **sus comedisset: Triennio deinde, dimidium lentis aqua maceratae**
 nis. **sextarium: ac deinde totidem annis, panem cum sale & aqua, & totidem**
alij uirgultorum radices, herbasque syluestres crudas: deinde annis No-
uem hordeacei panis, uncias sex: & coctum modice olus absque oleo,
postea debilitate corporis compulsus, olei paru addidisse, usque ad
terrium & Sexagesimum uitae annum: Inde usque ad Octogesimum
pane abstinuiss, sed sorbitiunculis usum, de farina et olere cominuto
factis, potu ciboque uix uncias sex appendentibus. Ceteru nunquam ante so-
 In ieiunijs **lis occasum quicquam gustasse. Possesse huius generis multa alia exempla**
 obseruan- **ferre, sed satis est his indicasse tamen, in nouo etiam testamento multos huc**
 dus e mos **ritu seruasse, ut non solum temperatissime uiuerent: sed per totius etiam ui-**
 antiquus **tae cursum, a uino, carnibus, pane, multisque alijs cibus, etiam uulgaribus,**
 in delectu **ne dum delicatioribus, prorsus abstinerent: Quanto magis in dictis iei-**
 ciborum. **uniorum temporibus, delectus in cibus seruandus est, & a carnibus, alijsque**
cibus, qui corpus ad libidinem inflammant, abstinentiu: Qui ritus uni-
uersalis quoque Catholicae Ecclesiae consuetudine confirmatus est: Ac
 Contra Fau. **ideo de ieiunio Quadragesimae ita scribit Augu. Ieiunium, inquit, Qua-**
 Manich. lib. 30 **dragesimae, per totum orbem terrarum, quotannis omni studio celebrat**
in conuentu Catholico. Hanc qui rite obseruat, necesse est, ut abstine-
ant a car-

ant a carnibus. Et Gregorius. Par autem est, inquit, ut nos, qui his die *In epist. ad An-*
 ebus a carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quae Sem *gust. Anglorum*
 rinam trahunt originem carnis, ieiunemus: a lacte uidelicet & caseo, *Episcopi. c. de*
 & ouis, Et post pauca. Ceterum, piscium esus ita Christiano relinquitur, *nig. 4. dist.*
 ut hoc eius infirmitati solatiu, non luxuriae pariat incediu. Denique qui
 a carne abstinent, nequaquam sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia
 praeparant: Vinum quoque ita bibere permittatur, ut ebrietatem om-
 nino fugiamus: alioqui restat, ut omnia quae corporibus libent, simili-
 liter faciamus. Nec me fugit, Apostolorum temporibus, Christianos
 a carnibus non solum ad domandam corporis petulantiam: sed etiam
 alijs ex causis abstinuiss. Quod alias, cum de consuetudinibus Ec-
 clesiae ageremus, fusius explicauimus. Illud hic addimus, quod Vigili *Cur Mani-*
 lius Papa, Euthero Episcopo rescribit: Manichaeos, quos & Priscilli *chei ab esu*
 lianistae sequuti sunt, ab esu carniu abstinuiss, sed execrationis po *carniu ab-*
 tius quam deuotionis animo: quia carnem immundam esse credides *stinuerunt.*
 runt, & carniu contagione alios etiam cibos fieri pollutos. Que er-
 rorem sancti patres cum suis autoribus anathematizarunt, quia de
 his omnibus, quae ad humanum uictum misericordia Dei contulit, ni- *Tit. 1*
 hil Catholicis esse iudicatur immundum. Sic enim Titum doctor Gen-
 tium, Paulus monet Apostolus, dicens: Omnia munda mundis, co-
 inquinatis autem & infidelibus, nihil est mundum: sed polluta sunt *Tit. 1*
 eorum mens & conscientia: Deum consententur se nosse, factis autem
 negant, abominabiles & increduli, & ad omne opus bonum reprob-
 i. Tim. 4
 i. Tim. 4
 ribus, discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctri-
 nis demoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam suam
 habentium conscientiam: prohibentium nubere, & abstinerere a cibus, quos
 Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui
 cognouerunt ueritatem: Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil re-
 nunciandum, quod cum gratiarum actione percipitur. Hec igitur sequentium *Reproba-*
 patrum uenerabilium constituta, specialiter eos censuerunt esse damnas- *tio abstine-*
 dos, qui cum carnibus abstinerent, ea quoque credebant esse uitanda, quae *tit heretico-*
 carnibus, fuisse uidebantur admixta. Nam & ipse Dominus noster Iesus Chris- *rum a carnib.*
 tus ita praemonuit, dicens: Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed *Matth. 15*
 quae procedunt de ore: haec sunt, quae coinquant hominem. Quapro-
 pter nec abstinentiam Deo placitam reprobamus: nec eos, qui execrantur
 Domini creaturam, recipimus in nostra societate. De eadem re ita diffinit
 Concil. Bracaren. Primum. Placuit, ut quicquid in clero cibo carniu non
 utuntur, pro amputanda suspitione Priscilliana heresis, uel olera cocta cum
 carnibus, tamen praegustare cogantur. Quod si contempserint, secundum quod de
 talibus. S. Patres antiqui statuerunt: Necesse pro suspitione heresis huius,
 hos excommunicatos ab officio omni modo remoueri. Item in capitulis
 Graecarum Synodorum: Si quis non pro abstinentia, sed pro execratione
 N iij elcarum

escarum abstinet, placuit sancto Concilio, ut praxgustet: & sic, si uult abstinere, abstineat: si autem spernit, ita ut olera cocta cum car-

nicibus non gustet, iste non obediens, nec suspicionem haereticis a se remouens, deponatur de ordine Clericatus. Ex his sanctis scripturis & Patrum decretis intelligimus, abstinentiam ab esu carniū eam tantum prohibitam esse, quae sit execrationis animo: non eam, quae sit

refrenandae concupiscentiae carnalis causa. Hodie haeretici omnem Error here refrenandae concupiscentiae carnalis causa. Hodie haeretici omnem in uniuersum ciborum delectum, & abstinentiam tollere & scripturas, quibus illa (quam dixi) execratio ciborum damnatur, eo torqueri conantur, ut his ipsis etiam abstinentia, qua carnalis libido refrenatur, prohibeatur. Sunt & multa alia, quae ad ritus ieiuniorum pertinent, cuius generis sunt, quae Liberius Papa constituit. In diebus, inquit, ieiuniorum nullae lites, nullae contentiones debent esse: sed in Dei laudibus & opere necessario persistendum. Eos enim, qui contentiones & lites Quadragesimae tempore faciunt, & qui debita a debitoribus exigunt, Dominus per Prophetam arguit, dicens: Ecce in diebus ieiunij uestri, inuenitur uoluntas uestra, & o-

Liberius Papa in Epistola

Esaiæ. 58.

De utilitatibus ieiunij & elemosynae. Cap. VII.

unt autem multae & insignes, quae a Sanctis patribus commemorantur, ieiuniorum utilitates: quarum aliquas hoc loco recensere libet. Ac primum quidem ieiunium ad Deum ducit. Quo gradu & Moses in montem ascendit. Neque enim aliter ausus esset, uerticem fumum emittentem adire atque in caliginem uersari, nisi ieiunio munitus: Per ieiunium, mandata Dei digito in tabulis conscripta, suscepit. Item, super montem ieiunium legis latae Conciliator erat: inferius uero gula, ad Idolatriam populum deduxit, ac contaminauit: Sedit (inquit) populus, manducare & bibere, & surrexit ludere: Quadrageinta dierum laborem ac perseverantiam, Dei seruo continuo ieiunante ac orante, una tantum populi ebrietas, cassam irritamque reddidit. Quas enim tabulas, DEI digito conscriptas, ieiunium accepit, has ebrietas contudit: Propheta sanctissimo indignum existimante, uinolentum populum ex Deo legem accipere oportere. Vno enim temporis momento ob gulam populus ille, per maxima prodigia Dei cultum edocta, in Aegypti-

Bassilius in sermone 2. de ieiunio.

Ieiunium Moyse ebrietas populi.

Exodo. 32.

Aegyptiacam Idolatriam turpissime ruit. Ex quo si utrumque simul conferas, uidere licet, quod ieiunium ad Deum ducat, deliciae uero salutem perdant. Sic & Heliam ieiunium magnae uisionis spectatorem reddidit. Quadrage-

3. Reg. 19.

August. Se. 64. de tempore.

Fugienda per ieiunium

um crapula.

Lucæ 21.

August. in lib. de salutarib. document. c. 35. & 36.

Caro subij-

citur ani-

mae per iei-

unium &

frenatur.

Ieiunium cor-

poribus quo-

que prodest.

Per ieiunium

um illicita

uitantur.

Miracula

per ieiunium

Ambr. in lib. de Helia, & ieiunio. c. 6. &

Bassilius in sermone 2. de ieiunio.

ludicum 13.

1. Reg. 17.

no uox 3. Reg. 17

ne uox exiens, caelum populo peccanti tribus annis & sex mensibus
clauit, ut eorum cor durum, duramque ceruicem molliret, maluit se
ipsum quoque tali calamitate condemnare. Quamobrem, inquit,
uult Dñs, si aqua erit super terram, nisi per os meū, induitque per fa-
mem omni populo ieiunium, ut deliciarum, ac remissa uitae uitium cor-
rigeretur. Helitaeus Propheta, cum filios aleret Prophetarum agrestis
bus oleribus, ex modica farina, hospitalitatis beneficentiam adimple-
uit, ita ut propter adiunctam oleribus Coloquintidam agrestem, de
morte periclitaturi fuerint: Qui gustaturi erant, nisi abstinentiae Pro-
pheticae munere, ueneni uires euacuae & extinctae fuissent. Et in Euā-
gelio cū quidā demone plenus, Dño fuisset oblatus, quem Apostoli
curare nequuerāt, interrogantes audiūt a Domino: Istiusmodi ges-
tus non posse eijci nisi orationib. & ieiunijs. Magna sanē ieiuniorū
uirtus, ut id facere ieiunia ualeant, quod Apostoli facere non potue-
runt.

Quarto, per ieiunia maxima pericula euitantur. Nam sepe iei-
unios, gloriosas aduersus hostes suos uictorias obtinuisse: & a maxi-
mis periculis liberatos fuisse legimus. Bibebant uinū in ebrietate potē-
tes, qui Holoferni Principi militie, Regis Assyriorū se tradere gestie-
bant: Sed non bibebat scēmina Iudith, ieiunās omnib. diebus uiduis
tatis luc, praeter festorum dierum, solennitates: his armis processit, &
omnem Assyriorum circumuenit exercitū: Sobriū uigore consilij ab-
stulit Holofernis caput, seruauit pudicitia, uictoria reportauit. Haec
enim succincta ieiunio, in castris se protēdebat alienis, ille uino sepul-
tus iacebat, ut ictum uulneris sentire non posset. Itaque unius mulieris
ieiunium, innumeros strauit exercitus ebriorum. Hester quoque pul-
chrior facta est ieiunio: Dominus enim gratiam sobriae mentis auge-
bat: omne genus suum, totum populum Iudaeorum a persecutio-
nis acerbitate liberauit, ita ut regem sibi faceret esse subiectum: non li-
bidinis ardore flammatum, sed coelesti miseratione conuersum: ita ut
& poena retorqueretur in impium, & honor sacris redderetur altari-
bus. Itaque illa quae triduo ieiunauit continuo, & corpus suum aqua
lauit, plus placuit, & uindictam retulit. Aman autem, dum se Regali
iactat conuiuio, inter ipsa uina poenam suae ebrietatis exoluit. Sic pa-

tres nostri, cum mare transirent pedibus: aquam, non uinum bibe-
bant. Tres pueri Hebraeorum, cum iam furerent fornacis incendia,
ut ultra quadraginta cubitos, flamma per circuitū funderetur, coniu-
mēs plurimos q̄s repererat Chaldeorū, quia Naphta, pice, et stuppa
atque sarmento, alimenta ignibus ministrabant. In hęc igitur incendia,
& feruentissimam camini flammam ingressi ieiuni pueri, in medijs ig-
nibus nō solum non sunt absumpti, sed etiā incolumes conseruari fu-
rumē, quod erunt: siquidem discusso ardore flammarum, in medio fornacis repo-
siti, uelut aerē lenissimū roscidūque calcātes, in tā uasto igni respirabāt,
nec unum ex capillis quidē amiserunt: tantum eis praestitit, in ieiunijs
educatos

*Ambr. lib. 10
epistol. 83*
*Basilus in ser-
m. 2 De ieiun.*
*Ambr. in li. de
Helia. & ieiun.*
no. c. 7
Dan. 3
Naphta bi-

4 Reg. 4
Dicebant enim mors est in olla uir Dei.
Matth. 17
Aug. in Sermon. 65, de tempore

Ambr. in lib. de Helia. & ieiun. in no. c. 9.
Iudith 8. 9. 10
et 11.

Hester. 4

educatos fuisse. Daniel uir desideriorum, panem tribus hebdomadis
minime comedens, nec aquā bibens, etiam leones ieiunare docuit, in
lacum descendēs: Velut enim ex lapide aut ferro, ut alia duriore ma-
teria factus esset, dentes in eum minime figere potuerunt leones. Ieiunium enim corpus illius, instar ferri candentis in aqua tincti ob-
duratum, & leonibus inuictum reddidit, os enim contra sanctum
non aperuerunt: Ieiunium extinxit uim ignis, obdurauit ora leo-
num. Legimus & in Prophetis, cum Niniuae ciuitati subuersio diui-
nitus immineret, & iuxta sententiam Dei destruendi illam tempus
ingrueret: consistentes in ea, aliud non habuisse praesidium, nisi ut ab-
iectis crapulosis epulis, ieiunia continuata susciperent, & diuiciarum
ambitione seposita, humilitate se paupertatis induerent: scilicet, ut res-
medium exinde perciperent, unde his perditio contingebat, Hoc est,
ut iram diuinitatis, quā luxuriando prouocauerant, abstinendo lenis-
rent: et offensam, quam in eos superbia contraxerat, humilitas mitiga-
ret. Sed & in nouo testamento, haec semper Christianorum consue-
tudo fuit, ut, res arduas acturi, aut in periculis constituti, non nisi iei-
unijs praeparati & muniti, a Deo foelices successus, & periculorum
uel liberationem uel mitigationem postularent. Sic Petrum narrant
Romae, cum die Dominico, cū Simone esset certaturus, propter ma-
gnae tentationis periculum, cum eiusdem urbis Ecclesia, pridie ieiun-
nasse. Quanquam Augustinus, de ieiunio sabbati disputans, scribat,
hanc sententiam plerisque Romanis dubiam uideri. Vnde et sancta ma-
ter Ecclesia Letanijs maioribus, tempore famis, pestilentie, bellorum,
aliorumque periculorum instituendis, ieiunia praemittit, a toto populo
celebranda: Sicut & tota ciuitas Niniuitarum, dominū oratura, prius
ieiunauit. Non solum enim tum senes, iuuenes, infantes: sed etiam pec-
cudes legimus ieiunasse. Sic & nos temporum angustias sustinentes,
omnes pariter ieiunare debemus, et misericordiam Dei ciborum abstinē-
tia implorare. Quinto ieiunium ipsis etiam conuiujs dat gratiam.
Dulciores enim post famem epulae sunt, quae assiduitate fastidio sunt,
& diurna continuatione uilescunt. Condimentum cibi ieiunium est:
quanto auidior appetētia, tanto esca iucundior. Comendat sitis pocu-
lum, nescit uinum quarere: Venus quicquid hauserit transmittit ad
facietatē, nō ad iudiciū nari suspendit. Vsu etiam preciosa degenerat:
Quorū autem difficilis possessio, eorū grata perfunctio. Ipse sol post
noctē gratior, ipsa lux post tenebras splendidiior: et post uigilias sopor
dulcior: Ipsa salus post egritudinis tormenta iucundior. Ab ipso mū-
di conditore didicimus, saepe diuersitatib. cumulari gratiam. Patroci-
cinatur ergo & conuiuio fames, ut gratior fiat mensa ieiunis. Sexto,
ieiunium orationem in caelum defert, uelut ala quaedam ei coniuncta,
& ad superiora tendens. Vnde iusti ac Prophetae nostri, quando a
Deo aliquid impetrare uolebant, ieiunio se humiliabant, dicente
Dauid

Dan. 9. et 14

Amb. Ser. 4. de ieiunijs Niniuitarum.

*Contra im-
minentia
pericula
Christiano
rum ieiunia.*

*Aug. Ser. 4. de
epistola 86*

*Ambr. in lib.
de Helia & iei-
unio c. 9.*

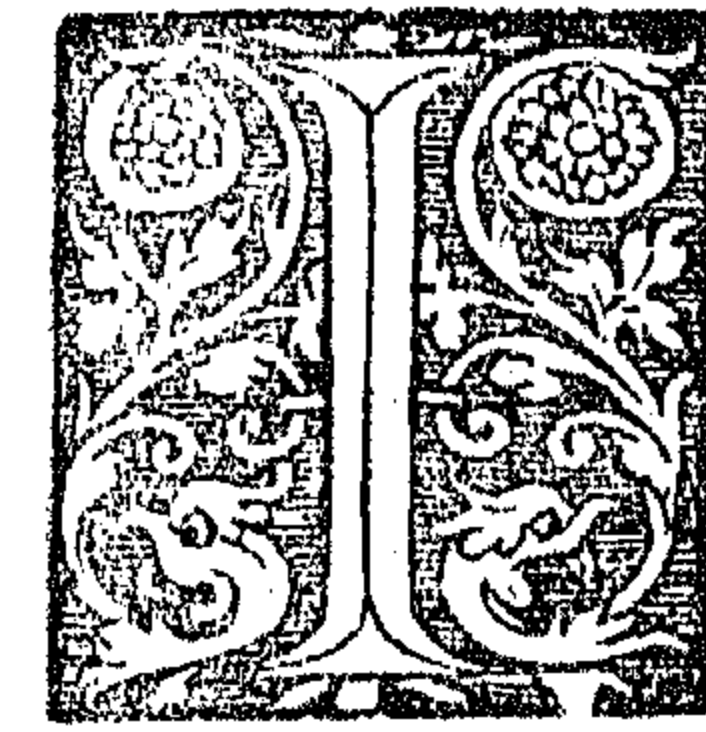
Basil. in Ser. 2. de ieiunio.

*lego 4. Verum
licet exempla-
ria habeat Ve-
nus.*

*Ieiunium
preces no-
stras in cae-
lum defert.*

ge esurienti panem tuum, Non dixit ut integrum daret, cum fortè pauper ille alium non haberet, sed frange, inquit, id est: etiam si tanta paupertate pressus sis, ut non habeas nisi unum panem, tamen frange, & ex ipso pauperi tribue.

De abusibus Ieiuniorum & eleemosynarum,
Caput VIII.

Am uero omnes quos diximus, & si qui sunt alij his similes, ieiuniorum & abstinentiæ ritus, his nostris temporibus à multis non solum negliguntur, sed etiam cum supersticiosa quædam hominum commenta deridentur. Quidam aliquando (si Superis placet) religiosiores, pulchrè sibi ieiunare uidentur, si tantum indictis ieiuniorum diebus à carnibus abstineant, etiam si interim toto die se multitudo, diuersitate, & uarietate aliorum ciborum ac saporum, uarijs odoribus fumantibus patinis, ita infartiant: & uentrem usque ad instomachationem onerant, ut quod comederunt retinere non possint, & quod turpiter ingesserunt, turpius eijciant. Xenophon in Pœdia Cyri scribit, legem apud Persas fuisse, nequè spuere, nequè mucum facere: non quia parcerent corporum humori, sed quoniam uellent per labores ac sudorem reddere corpora solidiora: suo autem tempore non spuere quidem, nequè emungi adhuc perdurasse, sed labori eos nunquam studuisse. Similiter antea Persis legitimum fuisse, comedere semel, quo toto die uterentur, & circa res gerendas & circa labores: sua uero tempestate semel cibum capere, adhuc permansisse, sed uesci incipientes: quemadmodum qui summo mane prandent ad illorum usque tempus comedisse atque potasse, qui extremo uespere cubant. Præterea legitimum his fuisse, ne urcei importarentur in symposia, ut qui potarent, si moderatius potarent, minus corporibus ac mentibus prosternerentur: sua uero tempestate, quod urcei non importentur adhuc permansisse: tantum autem eos bibisse, ut pro importandis urceis, ipsi exportarentur, quoniam nequirent amplius erecti egredi. Sic & hij nostri, in speciem quidem ieiunant, nam & à carnibus abstinent, nonnunquam etiam sacris peractis, circa meridiem comedunt, quod ex consuetudine & ex lege Ecclesiastica etiam hodie, sed apud paucos tamen, perdurat: Quod autè præcipuè in ieiunio est, id in totum negligunt: nimirum moderationem cibi & potus. Verè igitur ieiunant, non qui à carnibus tantum abstinent, sed qui alijs cibis etiam moderatè uescuntur: Immo nec prodest, biduo uel triduo transmissio, uacuum portare uentrem, si post pariter obstruatur: sed singulos etiam dies absq; ciborum luxuria eos transigere oportet. Sed audiamus iam abusum ieiuniorum, qui temporibus Augustini fuit, ei quem paulo ante notauimus haud dissimilem, qui & nostris temporibus, apud

Voracitas
in male ieiunantibus.

Lib. de pœdia
Cyri. 8.
Sobrietas
Persarum.

Nō importare urceos
ad symposia.

Ieiunare in
speciem.

c. non dico.
c. sunt tibi, de
consecr. dist. 5.

Psalm. 34 David: In ieiunio humiliabam animam meam. Sane hæc sunt præcipuæ ieiuniorum utilitates, præter quas, alia quædam ieiunij Encomia, passim apud sanctos patres reperiuntur. Quibus & ipsis quædam prædictarum, quædam etiam non dictæ utilitates exprimuntur. Cuiusmodi sunt illa Ambrosij: Quid est (inquit) ieiunium nisi substantia & imago cælestis, refectio animæ, cibus mentis: ieiunium uita est angelorum, ieiunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum castitatis. Et illa itè Basilij: ieiunium, inquit, domorum augmentum, sanitatis mater, iuuentutis pedagogus, ornamentum senioribus, iter facientibus optimum uaticum, cohabitantibus securus cõtubernalis. In matrimonio insidias uir nō metuit, uxorem uidens ieiunantem: Vxor item, uirum idem facientem animaduertens, Zelotypa nunquã erit. Eleemosynæ autè ea utilitas est, ut per eam adiuuetur ieiunium. Tria enim hæc, oratio, ieiunium, & eleemosyna ita coniuncta sunt, ut raro inter se discreta prosint. Quod illud Tobie significat: Bona est, inquit, oratio cum ieiunio & eleemosyna. Ut accepta ergo possit esse oratio, consortium uult secum habere ieiunij. Et quia nihil horum sine pietate firmum est, adiecit. Et eleemosyna cum iustitia, ut eleemosyna, seruata iustitia, commendat orationem cum ieiunio. Sic & orationem, & ieiunium Cornelij misericordia commendauit. Ipse enim abundantis opibus seu copijs ieiunabat: sed & non habentes ut illorum saturitas ieiunium eius faceret ac ceptabile. Proinde ieiunia nostra ut plena sint & suffarta, misericordie pinguedine saginentur, Demus esurientibus prandium nostrum. Nec sufficiunt sola ieiunia ad sananda uulnera peccatorum, nisi medicamento eleemosynæ recreentur. Ieiunium ergo nostrum nos castiget, sed lætificet alios, & ita fructuosæ erunt angustia nostræ, si alijs latitudinem præstent. Sic ieiunemus, ut in alijs prandisse nos gaudeamus: Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam manducante paupere de bonis nostris, prandet Christus, qui se esurire in paupere testatur. Sed & ieiunio præfertur eleemosyna: si quidem eleemosyna sine ieiunio ualet, ieiunium autem sine eleemosyna nō ualet. Vnde qui ieiunare non potest, si pauperi eleemosynam largiatur, ualebit etiam sine ieiunio eleemosyna. At si quis ieiunet, sed eleemosynam tamen pauperi non præstet, inutiliter ieiunat: nec eius sine eleemosyna acceptum erit apud Deum ieiunium. Ac proinde excusatur, qui cum ieiunare nō possit, eleemosynam dat pauperi: Qui uero ieiunat, sed pauperi non dat eleemosynam, minime excusatur: nisi ita pauper sit, ut non habeat, unde largiatur. Quanquã ægre huiusmodi excusatio recipiatur, cum etiam pro calice aquæ frigide, mercedè se Dominus redditurum promiserit. Et nemo ita pauper est, quin aliquando panem habeat quo uescatur, At de hoc etiam ipso pane eleemosynam dare iubetur. Hoc est ieiuniũ, inquit Dñs per Prophetã, quod elegi: Frange esurien-

Ambro. in lib.
de Helia & ieiunio. c. 3
Præconia
ieiunij.

Basil. in Ser. 2
de ieiunio.

Eleemosynarum utilitas.

Tobie 12
Augst. in q.
ex utroq; mixtum q. 121.

Augst. Ser. 66
de tempore.

2. Corinth. 9
Matth. 25

Augst. Ser. 62
de tempore.

Eleemosyna præfertur ieiunio

Matth. 10
Esaiæ 58

Ieiunatores delicati.

bus, apud eos etiam, qui boni Catholici uideri uolunt, perdurat, cui et alium de elemosyna annectit. Porro huiusmodi abusum ad hunc modum narrat, & emendandum consulit Augustinus. Sunt quidam obseruatores Quadragesimæ, delitiosi potius quam religiosi, exquirentes nouas suauitates magis quam ueteres concupiscentias castigantes, qui preciosis copiosisq; apparatus fructuum diuersorum, quorumlibet uarietates & sapes superare contendunt. Vasa in quibus coctæ sunt carnes tanquam immunda formidant, & in carne sua, uentris & gutturis luxuriam non formidant. Ieiunant non ut solitam temperando minuant edacitatem, sed ut immoderatam differendo augeant auaritatem. Nam ubi tempus reficiendi aduenerit, optimis mensis tanquam pecora præsepibus irruunt, uentresq; distendunt artificiosis & peregrinis condimentorum diuersitatibus; Tantum capiunt manducando, quantum digerere non sufficiunt ieiunando. Sunt

etiam qui uinum ita non bibunt, ut aliorum expressionem pomorum, aliosq; sibi liquores non salutis causa, sed iucunditatis exquirant, tanquam non sit Quadragesima piæ humiliationis obseruatio, sed nouæ uoluptatis occasio. Quanto enim honestius esset, ut qui propter infirmitatem stomachi, aquam potare non poterat, uino usitato & modico sustentaretur? Quid autem absurdius, quam tempore quo caro arctius est castiganda, tantam suauitatem carni procurare, ut ipsa faucium concupiscentia nollet Quadragesimam prætereire? Quid inconuenientius, quam diebus humilitatis, quando parum uictus omnibus imitandum est, ita uiuere, ut si toto tempore sic uiuatur, uix possint uictum patrimonia sustinere? Cauete ista, dilectissimi, cogitate, quod scriptum est, Post concupiscentias tuas non eas. Quod saluberrimum præceptum, si omni tempore obseruandum est, quanto amplius his diebus, quando ita turpe est, si cupiditas nostra ad inuitatas relaxetur illecebras, ut merito culpetur, qui non restrinxerit usitatas? Præcipue sanè pauperum mementote, ut quod uobis parcius uiuendo subtrahitis, in cœlesti thesauro reponatis. Accipiat esuriens Christus, quod ieiunans minus accepit Christianus: Castigatio uolentis, fiat sustentatio non habentis: Copiosæ uoluntatis inopia, fiat necessaria inopis: Copiosa sit etiam in animo placabili & humili, misericors ignoscendi facilitas: Petat ueniam qui fecit iniuriam: Det ueniam, qui accepit iniuriam, ut non possideamur à Sathana, cuius triumphus est dissensio Christianorum. Et hæc enim magni lucri elemosyna est, debitum relaxare conseruo, ut tibi relaxetur à Domino. Vtrunq; opus bonum cœlestis magister, discipulis commendauit, dicens: Dimitte, & dimittetur uobis: Date, & dabitur uobis. Mementote serui illius, cui omne debitum dominus eius, quod donauerat, replicauit, quia conseruo sibi debenti centum denarios misericordiam non rependit, quam de talentorum decem milibus quæ debebat accepit.

Post concupiscentias tuas non eas. Eccl. 13.

Danda in ieiunio Elemosyna.

Ignoscere proximo elemosyna est. Luc. 6. Mat. 18.

accepit. In hoc genere operis boni, nulla est excusatio, ubi sola uoluntas tota facultas est. Potest quisquæ dicere: Ne stomachus doleat, ieiunare non possum. Potest etiam dicere: Volo dare pauperi, sed unde, non habeo: aut tantum habeo, ut timeam egere, si dederò. Quamquam & in his operibus excusationes pleriq; sibi homines falsas faciunt, quas ueras non inueniunt: Veruntamen quis equidem dicat, Ideo non ignoui ueniam petenti, quia me ualendo impediuit, aut quia manus qua porrigerem non fuit? Dimitte ut dimittatur tibi: Cordis hoc opus est, nullum uel carnis suæ membrum in adiutorium animæ assumitur, ut hoc impleat, quod rogatur. Voluntate agitur, uoluntate perficitur. Fac securus, nihil in corpore dolabis, nihil in domo minus habebis.

Nulla est excusatio, si denegatur ueniam petenti sibi ignosci.

D. BRVNI DE CÆREMONIIS, LIBER SEXTVS, DE CÆREMONIIS A TEMPORE DVCTIS, Caput I.

Vnt et certa tempora, quibus diuinus cultus peragitur: à quibus & ipsis, certi Ecclesiæ ritus ducuntur: Cuiusmodi sunt, quod non in nocte sed in die, & à ieiuniis offertur & communicatur, una tanquam sancta nocte Natiuitatis Domini excepta, in qua singuli Presbyteri tres Missas celebrant. De sacrificio igitur peragendo, ita constituit Aurelianense Tertium. De Missarum celebritate in præcipuis duntaxat solennitatibus, id obseruare debemus, ut hora tercia Missarum celebratio, in Dei nomine inchoetur, quod facilius inter horas competentes, ipso officio expedito, sacerdotes possint ad uespertina officia, id est, in uespertino tempore conuenire: quia sacerdotem uespertinis officijs ad Ecclesiam talibus præcipue diebus, nec decet deesse, nec conuenit. Item, Thelesphorus Papa ad omnes Episcopos scribens: Nocte, inquit, sancta Natiuitatis Domini Saluatoris, Missas celebrent Presbyteri, & hymnum angelicum in his solenniter decantent, quoniam & eadem nocte ab Angelo Pastoribus nunciatus est, Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum & dicentium: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Reliquis enim temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam, minime sunt celebrandæ: quia & eadem hora Dominus crucifixus est: & super Apostolos spiritus sanctus descendisse legitur. De communionem Concilium Carthaginense Tertium constituit, ut Sacramenta altaris, non nisi à ieiuniis hominibus celebrentur, excepto uno die anniuersario, quo cœna Domini celebratur.

Vt Missa hora tertia celebratur. c. 14.

De tribus Missis in festo Natiuitatis Christi. Luc. 2.

Marc. 16. Act. 2. De tempore communitate celebrandi. c. 29.

O ij celebratur.

Obiectio de cœna Domini.

Luce 22. Marc. 14.

Psal. 49. † enarras.

Responsio

Furari uerba & facta Domini.

Hier. 23.

Cyp. Epist. 3. lib. 2.

Exod. 12.

Psal. 140.

1. Corinth. 11.

Aug. Epistola 118.

1. Corinth. 11.

celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, siue Episcoporum, siue cæterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi qui faciunt iam pransi inueniantur. Sed obijciat fortasse quispiam, Dominum ipsum non manè nec ieiunum, sed post cœnam obtulisse, & discipulis Eucharistiam dedisse. Sic enim legitur in Euangelio: Similiter & calicem accepit, postquam cœnauit dicens: Hic calix &c. Item, Cum autem illi manducarent, accepit Iesus panem & benedixit. Item, Cum serò factum esset, recubebat cum Duodecim, & manducantibus eis dixit: Quoniam unus ex uobis me tradet: & post tradidit Sacramentum &c. Ex quibus uerbis planè intelligitur, Christum non manè sed serò obtulisse: & Eucharistiam discipulis non ieiunis, sed iam refectis dedisse. Seruandum est autem quod Dominus instituit, non mutandum, alioqui incurremus in obiurgationem Domini, in Psalmo dicentis: Ad quid † exponis iustificationes meas, & assumis testimonium meum per os tuum: tu autem odisti disciplinam, & abiicisti sermones meos retrò. Exponere enim iustificationes & testamentum Domini, & non hoc idem facere, quod fecit Dominus, quid aliud est, quam sermones eius abijcere, et disciplinam Dominicam contemnere? Equidem fateor eos, qui uerba Domini captantes, ea contra sensum, quem spiritus sanctus flagitat, exponunt: nõ solum abijcere sermones eius retrò, sed etiam uerba & facta Domini furari: & præcepta Domini corrumpere atq; adulterare, iuxta illud, quod apud Hieremiam Prophetam scriptum est: Quid est, inquit, paleis ad triticum? propter hoc, Ecce ego ad Prophetas, dicit Dominus: qui furantur uerba mea, unusquisque à proximo suo: & seducunt populum meum in mendacijs suis, & in erroribus suis. At nullum est hic diuinum præceptum, quod Ecclesia corrumpat aut adulteret. Nam quod ad oblationem attinet, ita respondet beatissimus Cyprianus: Christum, inquit, offerre oportebat circa uesperam diei, ut hora ipsa Sacrificij ostenderet occasum & uesperam mundi, sicut in Exodo scriptum est: Et occidit illum omne uulgus Synagogæ filiorum Israhel ad uesperam. Et iterum in Psalms: Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Nos autem resurrectionem Domini celebramus: Et quia passionis eius mentionem in sacrificijs omnibus facimus (passio est enim Domini Sacrificium, quod offerimus) nihil aliud quam quod ille fecit, facere debemus. Scriptura enim dicit: Quotiescunque enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem Domini annuntiabitis, quoad usq; ueniat &c. De communionem ita respondet Augustinus, quod Christus calicem discipulis dedit post cœnam: Cœnam appellare potuit, quod iam corpus acceperant, ut deinde calicem acciperent. Apostolus itaque dixit: Conuenientibus ergo uobis in unum, non est Dominicam cœnam manducare &c. Hanc ipsam acceptionem Eucharistiæ Dominicam uocans, sed nec

quia

quia Apostoli in cœna Domini Eucharistiam refecti acceperunt, non iusta est Ecclesiæ traditio, ut iam non refecti sed ieiuni accipiamus. Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani, prius Dominicum corpus intraret, quam exteri cibi. Nam ideo per uniuersum orbem mos iste seruator: neque enim, quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi, aut cœnati, fratres ad illud sacramentum accipiendum, conuenire debent: aut sicut faciebant, quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Nanque saluator, quò uehementius commendaret mysterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat: Et ideo non præcepit, quò de incepto ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos dispositurus Ecclesias erat, seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quòd cum morem nemo uariasset. Cum uerò ait Apostolus, de hoc sacramento loquens: Propter quod fratres, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate: Si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conueniatis: Statim subtextuit. Cætera autem, cum uenero, ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat, ut in Epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem uniuersa per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quòd nulla morum diuersitate uariatur, Hæc Augustinus. Ad idem genus refertur, uaria de tempore Communionis corporis Christi Patrum sententia, & Ecclesiæ obseruatio: alijs Quotidianam, alijs eam quæ singulis diebus Dominicis fieret, alijs quæ certis mensibus: alijs, quæ singulis annis celebraretur, Communionem uel necessariam uel utilem esse existimantibus. Beatus Augustinus eam rem pro deuotione eorum qui communicant, moderatur. Ac primum quidem illud orationis Dominicæ explicans, de Quotidiana Communionem sic scribit. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? Quemadmodum nunc Græci in Oriente facere consueuerunt. Accipe quotidie quòd quotidie tibi proffit: sic uiue ut quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere: Quomodo sanctus Iob quotidie pro filijs suis offerebat sacrificium, ne forte aliquid uel in corde uel in sermone peccassent. Ergo tu audis, quòd quotiescunq; offertur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, eleuatio Domini, significetur, & remissio peccatorum: & panem istum nostrum uitæ Quotidianum non assumis? Qui uulnus habet, medicinam requirit: uulnus est, quia sub peccato sumus: medicina, est cœleste & uenerabile Sacramentum &c. De ea autem quæ fit singulis mensibus ad hunc modum scribit: Quotidie, inquit, Eucharistiæ Communionem percipere, nec laudo nec repræhendo: omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo & hortor, si mens tamè sine affectu peccandi sit. Nam habentem adhuc uoluntatē peccandi,

1. Corinth. 11.

Quotidianæ Communio.

Aug. de uerbis Domini in Euangelium secundum Lucam Sermone. 28.

Iob. 1.

De consecra. dist. 2. c. Quotidianæ.

Aug. de Ecclesiasticis de gemmatibus. c. 53.

peccandi, grauari magis dico Eucharistiae perceptione quam purifica-
 ri, Et ideo quamuis quis peccato mordeatur, si peccandi non habeat de
 cetero uoluntatem, & communicaturus satisfaciat lachrymis & ora-
 tionibus: & confidens de Domini miseratione, qui peccata pie Con-
 fessione donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus & secu-
 rus. Sed hoc de illo dico, quem Capitalia & mortalia peccata non gra-
 uant. Nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa pre-
 munt, horror prius publica poenitentia satisfacere, & ita Sacerdotis iu-
 dicio reconciliatum communioni sociari, si uult non ad Iudicium &
 condemnationem sui Eucharistiam percipere. Optimum sane hoc &
 saluberrimum consiliū sancti Patris, quod & homines suo etiam tem-
 pore sequutos esse testatur. Quippe alios scribit, suo tempore quoti-
 diē Eucharistiam accepisse: quosdam certos elegisse dies, eos uidelicet,
 quibus purius continentiusque uiuerent, quod ad tantum Sacramen-
 tum digni accederēt, illius memores, quod Apostolus dicit: Qui enim
 manducauerit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Et utroque
 sanē studium probat Augustinus, Si pia & bona intentione fiat,
 & ita unusquisque faciat, ut secundum fidem suam pie credit esse fa-
 ciendum. Neutrum enim exhonore corpus & sanguinem Domi-
 ni, si saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt,
 exemplo Zachari & Centurionis: quorum alter gaudens in domum
 suscepit Dominum: alter dixit, Non sum dignus ut intres sub tectum
 meum: ambo saluatorem honorantes, aduerso & quasi contrario mo-
 do: ambo peccatis miseri: ambo misericordiam consequuti. Affert
 et aliam similitudinem: Valet etiam, inquit, ad hanc similitudinē, quod
 in primo populo, unicuique Manna secundum propriam uoluntatem
 in ore sapiebat: Sic in ore cuiusque Christiani, Sacramentum illud quo-
 modo sumatur, aestimandum. Nam & ille honorando non audet
 quotidie sumere, & ille honorando non audet illo die praetermittere,
 Contemptum solum non uult cibus ille, sicut Manna fastidium: Inde
 enim Apostolus indignē dicit accepium ab eis, qui non discernebat a
 cibus ceteris ueneratione singulari debita. Continuo quippe, cum
 dixisset: Iudicium sibi manducat & bibit: addidit, ut diceret, non diu-
 dicans corpus Domini, &c. quod satis toto illo loco in Epistola ad
 Corinthios prima, si diligenter attendatur, apparet. Haec sanctus ille
 Pater. Nec ad quotidianā Communionem cogit nos id, quod Do-
 mino iubente oramus. Panem nostrum Quotidianum da nobis ho-
 die. Nam & si ea pars precatōnis Dominicae etiam ad Eucharistiam
 referatur, ut panem illum supersubstantialem in uenerabili sacrosanctē
 Eucharistiae sacramento, uelatum nobis dari petamus: tamen non
 ideo Quotidianus dicitur, quod quotidie a nobis accipiendus sit, sed
 quia ita nobis uiuendum est, ut eum quotidie accipere mereamur.
 Ceterum in hac Ecclēsia hunc modū instituit, ut certis quibusdam
 temporibus

Epistola. 118.

1. Corinth. 11.

Vide de Confe-
 era. dist. 2. c.
 Quotidie.
 Luc. 2. 19.
 Matih. 8.

Exod. 16.

Cyprianus in
 Oratione Do-
 minica.
 Augustinus de
 Sermone Do-
 mini in monte.
 lib. 2.

temporibus, ad communionem omnes Christiani ex aequo obligen-
 tur: reliquis uero temporibus, unicuique liberum sit, secundum fidem
 & deuotionem suam, uel conuincere, uel a communionē abstinere.
 De qua re ita Fabianus Papa: Et si non frequentius, saltem in
 anno ter homines communicent, nisi forte quis in maioribus quibus-
 libet criminibus impediatur: In Pascha uidelicet, & Pentecoste, & Na-
 tali Domini. Item Concilium Agathense. Saeculares, qui in Natali Do-
 mini, Pascha, & Pentecoste, non communicauerint, Catholici non
 credantur, nec inter Catholicos habeantur, Hodie ex praeepto Ecclē-
 siae, semel in anno communicandum est. Canon sic habet: Omnis
 utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenit, om-
 nia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio
 sacerdoti: & iniuncta sibi poenitentia, proprijs uiribus studeat adim-
 plere, suscipiens reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacra-
 mentum: nisi forte de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationa-
 bilem causam, ad tempus ab huiusmodi perceptione duxerit abstinē-
 dum: Alioqui & uiuens, ab ingressu Ecclēsiae arceatur: et moriens, Chri-
 stiana careat sepultura. De his autem qui nunquam communicant
 ita diffiniuit Toleta, Conciliū, Hi qui intrāt Ecclēsia Dei, et depræhen-
 duntur nunquam communicare, admoneantur: quod si non commu-
 nicant, ad poenitentiam accedant: si communicant, non semper absti-
 neant: si non fecerint, abstineant. Sed et grauioribus delictis obnoxij,
 propter quae communionē fidelium uel priuari sunt uel priuari possunt,
 olim non prius ad cōmunionē admittēbātur, quā Ecclēsia per poeniten-
 tiam publicam fuissent reconciliati. In quam sententiam dicit Augusti-
 nus, Si tanta est plaga peccati atque impetus morbi, ut medicamenta ta-
 lia differenda sint, auctoritate Antistitis debet quisque ab altario re-
 moueri, ad agendam poenitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.
 Hoc est enim indignē accipere, si eo tempore accipiat, quo agere debet
 poenitentiam, non ut arbitrio suo cum libet, uel auferat se communi-
 onē, uel reddat. Ad eundem modū Cyprianus arguit eos, qui ad com-
 munionem admittunt eos, qui necdum iusto tempore poenitentiam
 egerūt, & secūdū disciplinae ordinē ad Exomologesim uenerūt, et per
 manus impositionē Episcopi et cleri ius cōmunicatiōis acceperūt: Cum
 scriptū sit, Qui ederit panē, aut biberit calicē Dñi indigne, reus erit cor-
 poris et sanguinis Dñi. De tempore uero poenitentiae ita diffiniuit Inno-
 centius Papa Primus. De poenitentibus uero, qui, siue ex grauioribus cō-
 missis, siue ex leuioribus poenitentiam egerūt, si nulla interueniat aegritudo,
 Quinta feria ante Pascha eis remittendū, Romane Ecclēsiae cōsuetudo
 demōstrat. Ceterū, de pōdere estimādo delictorū, sacerdotis est iudica-
 re, ut attēdat ad cōfessionē poenitentis, et ad fletus atque lachrymas corri-
 gētis, ac tū iubere dimitti, cū uiderit cōgruā satisfactionē. Sanē, si quis
 in aegritudinem inciderit, atque usque ad desperationem deuenit, ei est
 ante

Tria festa
 Principalia
 c. 18.

Ad minus
 semel in an-
 no commu-
 nicare
 oportet.
 c. omnis uiri-
 usque de poen. et
 remissio.

De abstinē-
 tibus a cō-
 munionē.
 De con. dist. 2.
 hi qui.

Epistola 118.

Lib. 3. Epist.
 Epistola. 14.

1. Corinth. 11.

In Epistola ad
 Decentium Epif-
 copum Eugu-
 binum.

ante tempus Paschæ relaxandū, ne de sæculo absq; communione discedat. Item Soter Papa. In cœna Domini a quibusdam perceptio Eucharistię negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis his quibus pro grauibus criminibus inhibiti est) percipiēda sit, Ecclesiasticus usus demonstrat. Cum etiā poenitentes eadem die, ad percipiendū corporis et sanguinis Domini sacramentū, recōciliantur. Baptismatis olim duo erant tempora legitima, Pascha et Pentecoste, quibus ad fidem conuenientibus, baptismatis administrabantur sacramenta, ut Leo Papa testatur, Pascha, quia illo tempore in morte crucifixi & in resurrectione ex mortuis, potentia baptismatis nouam creaturam condit ex ueteri, ut in renascentibus & mors Christi operetur & uita, dicente beato Apostolo Paulo, An ignoratis, quia quicumq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: conuulsi enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus a mortuis, per gloriam patris: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & Resurrectionis erimus &c. Ex qua doctrina apparet, regenerandis spiritu filijs hominum, & in Dei filios adoptandis, illum diem esse, & illud tempus electum: in quo per similitudinem formamq; ministerij, ea quærantur membris, quæ in ipso capite sunt gesta, congruere. Pentecoste, quia ea solennitas de Paschalis festi pendet articulo, & cum ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem, qui Resurrectione Domini est insignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum: ut hij quos a die Paschæ aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas interclusit: inuitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos, desiderij sui effectum dono spiritus sancti consequantur. Quod & exemplo beati Petri Apostoli comprobatur, qui in die Pentecostes, quo omnem credentium numerum promissus spiritus sancti repleuit aduentus: trium milium populum sua prædicatione conuersum, Lauacro baptismatis consecrauit. Idem in Concilio Romano sub Syluestro celebrato diffinitur his uerbis, Baptismum enim prædicantes, date omnibus infirmis: sanis autem, sicut ueritas commonet, in Pascha & Pentecoste. Syricius Papa tanquam abusum arguit, quod suo tempore alij Natalitijs Christi, Epiphaniæ, Apostolorum et Martyrum temporibus baptizabantur: simul etiam statuit, ut necessitate exigente, infantibus & adultis desiderantibus, quolibet tempore baptisma conferatur. Sequitur (inquit) de diuersis baptizandorum temporibus, prout unicuiq; libitum fuerit, improbabilis & emendanda confusio, quæ a nostris Consecratoribus (quod commoti dicimus) nõ ratione autoritatis alieuius, sed sola temeritate præsumitur ac liberè Natalitijs Christi, seu Apparitionis: necnon & Apostolorum seu Martyrum festiuitatibus, innumeræ (ut asseris) plebes baptismi mysterium consequantur.

Antiquitas Duo erant tempora ad baptizandum constituta.

Epist. 4. c. 3. Pascha. Ro. 6.

Pentecoste

Act. 2.

c. 12.

Epist. 1. c. 2. Antiqua cōsuetudo baptizandi certis anni diebus.

quantur. Cum hoc sibi priuilegium, et apud nos, & apud omnes Ecclesias, Dominicum specialiter cum Pentecoste sua Pascha defendat: quibus solis per annum diebus ad fidem confluentibus, generalia baptismatis conuenit tradi sacramēta, his duntaxat electis, qui ante Quadragesima (uel eo amplius) dies nomen dederint, & exorcismis, quotidianisq; orationibus, atq; ieiunijs fuerint expiati: quantum Apostolica illa expleatur præceptio, ut expurgato fermento ueteri, noua incipiat, esse cōspersio. Sicut sacræ ergo Paschalæ reuerentiam in nullo dicimus esse minuendam: ita infantibus qui nondum loqui potuerint per ætatem, uel his, quibus in qualibet necessitate opus fuerit, sacri unda baptismati omni uolumus celeritate succurrere: ne ad nostrarū tendat perniciem animarum, si negato desiderantibus fonte salutari, exiens unus quisq; de sæculo, & regnum perdat ad uitam. Quicumq; etiam discrimen naufragij, hostilitatis incursum, obsidionis ambiguū, uel cuiuslibet corporalis ægritudinis desperationem inciderunt, & sibi unico credulitatis auxilio poposcerint subueniri, eodem quo poscunt momento temporum, expetita regenerationis præmia consequantur. Idem confirmat Victor Papa. Eodem, inquit, tempore (de Paschate loquitur) baptismus celebrandus est Catholicis, sed tamen si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem uenientes, quocunq; loco uel momento, ubicunq; euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus: tantum Christianæ confessione credulitatis clarificata baptizentur. De tempore ordinationis sacerdotum & Leuitarum, ita Leo Papa primus. Quod ergo, inquit, a patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, a uobis quoq; uolumus custodiri, ut nõ passim diebus omnibus sacerdotalis uel Leuitica ordinatio celebretur, sed post diem Sabbati eiusq; noctis, quæ in prima Sabbati lucefcit, exordia delegentur: hoc est, sub lege diuini officij substituuntur, in quibus his qui consecrandi sunt, ieiunis & a ieiunantibus benedictio cōferatur. Quod eiusdem obseruantia erit, si manè ipso Dominico die continuato Sabbati ieiunio celebretur, a quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem Resurrectionis (sicut etiam in Pascha Domini declaratur) pertinere non dubium est. Nam præter autoritatem cōsuetudinis, quam ex Apostolica nouimus uenire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, Quod cum Apostoli, Paulum & Barnabam, ex præcepto spiritus sancti, ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus: ut intelligamus quanta & dantium & accipiendum deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter uideatur impletum. Idem in alio loco. Non sibi constare status sui nouerit firmitatem, qui non die Sabbati uespere quod lucefcit in primam Sabbati, uel ipso Dominico die fuerit ordinatus: Solum enim maiores nostri Resurrectionis Dominicæ diem honore

1. Corinth. 5.

In Epistola ad Aste Episcopus.

Quibus tēporibus Ordinis sacramentū conferri debeat. Leo Epist. 79.

Act. 13.

Epistola. 37.

In Epistola ad Episcopos per Lucaniam & Brutios & Sicilianam &c. c. 13. dist. 17. c. fi.
De tempore Nuptiarum. c. 52. 6. non licet 33. q. 4.

honore dignum iudicare, ut sacerdotes qui sumuntur, hoc die potissimum tribuantur. Item Gelasius Papa, ordinationes etiam Presbyterorum et Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus exerceri non debent, id est, Quarti mensis ieiunio, septimi & decimi: sed & quadragesimalis ieiunij, ac mediana Quadragesimae die Sabbati ieiunio, circa uesperam nouerint celebrandas. De tempore celebrandarum nuptiarum Laodicense constituit, non oportere in Quadragesima aut nuptias uel quaelibet natalitia celebrare. Item, ex Concilio Martini Papae, Non licet in Quadragesima natales martyrum celebrare, sed tantum in Sabbato & Dominica, pro commemoratiōe eorum, oblationes offerre: Sed nec natalitia nec nuptias liceat in Quadragesima celebrare.

De Horis canonicis, alijsq; temporibus orationum,
Caput II.

Adorare in spiritu et ueritate. Ioh. 4.

Vo sunt genera orationum, Quaedam intra cordis latebras fit in spiritu & ueritate, iuxta illud quod Dominus ad mulierem Samaritanam dicit. Mulier crede mihi, quia ueniet hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrem: uos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus: sed ueniet hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem in spiritu & ueritate. Nam & pater tales quaerit, qui adorent eum: Spiritus est Deus, & eos qui adorant, oportet eum in spiritu & ueritate adorare. Nimirum his uerbis innuens, ueram orationem non in solis uerbis consistere: sed a puro corde proficisci, & Deum ab orantibus nobis cor requirere. Quod & orans David, precatur, ut oratio sua apud Deum efficax fiat, Cor mundum (inquit) crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Sic orant, qui pia cordis excitatione in fide, spe & charitate Deum pulsant: Immo qui, quicquid faciunt, ad gloriam Dei faciunt: memores eius quod Apostolus Paulus monet, dicens. Siue ergo manducatis, siue bibitis, uel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Item omnia quaecunq; facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & patri per ipsum. Et ad hunc sensum accipiendum est, quod Paulus alibi dicit, Sine intermissione orate. Nam sine intermissione orare dicitur, qui omnia quae facit, in gloriam Dei facit. Item, Quod Dominus dicit, Oportet semper orare, & nunquam deficere. Audiamus de hac re pulchre Basilium Magnum. Quemadmodum, inquit, sine intermissione orare oporteat, si audire parati estis, pro uirili parte mea sermonem faciam. Oratio, est boni petitio a pijs mentibus ad Deum facta: Petitionem autem non uerbis tantum diffinimus, non enim Deum putamus uerborum admonitione indigere, sed

Orare mudo corde. Psal. 50.

1. Corinth. 10. Col. 3.

Orare sine intermissione.

Luc. 18.

In sermone in Martyrem Iulianam.

gere, sed ea quae utilia sunt satis uel nobis non petentibus uidere. Quid igitur est quod dicimus, Oportet nos orationem non syllabis perficere, sed in animae magis electione ac uoluntate: tum actione secundum uirtutem in omni uita perseverante, uim orationis implere: Siue enim editis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sedens ad mensam, ora: panem accipiens, danti gratias habe: uino corporis debilitatem sustentans, reminiscere eius, qui donum hoc dedit, ad cordis letitiam, & infirmitatis humanae consolationem: Praeterijt usus ciborum, memoria praebentis tibi cibos non praetereat: induens tunicam, gratias age illi qui dedit: pallium tibi obuoluis, auge in te dilectionem Dei, qui per brumam & aestatem necessaria nobis opera parit, uitamq; nobis conseruat, simulq; nostram obtegit feditatem: Desinit dies, gratias ei habe, qui solem nobis tribuit operum ministrum, ignem quoq; & lunam per noctem, & multa alia uitae necessaria suppeditat. Nox uero adueniens alias tibi occasiones ac materias orandi administrabit: quando in caelum respexeris, quando astrorum pulchritudines contemplaberis, uisibilem Domino supplica: Deum omnium conditorem & artificem adora, qui in sapientia cuncta creauit: Quando item uideris omnium animalium naturam somno occupatam, rursus eum adora, qui nos inuitos etiam per somnum, a laboribus continuis liberat, & parua requie rursus ad agendi uirtutem reducit. Nox igitur non sit, quasi fors quaedam propria & peculiaris, toto somno dedita: neq; committas, ut per somni insensibilitatem uitae tibi medium sit inutile: Sed noctis diducas tempus, in somnum & orationem. Ipsi tibi somni quoq; pietatis meditationes, exercitationesq; fiant. Solent enim imaginationes illae, quae dormientibus accidunt, plerunq; curas nostras quotidianas referre: qualia autem uitae nostrae sunt studia, talia nobis necesse est et somnia fieri. Sic itaq; sine intermissione orabis, non uerbis tantum preces effundens: sed per omnem uitam & actionem te Deo coniungens, & uita tua non sit aliud, quam continua quaedam oratio. Haec Basilius. Sunt tamen qui hunc locum Apostoli, Sine intermissione orate: & alium Christi, Oportet semper orare, etiam de oratione uocali intelligant, ut sine intermissione orare dicantur, qui nullam diem sine oratione intermittant: Quod Augustinus dixit. Beda hunc locum, qui est apud Lucam dupliciter interpretat: de horis Canonicis, & quolibet opere iusti. Quis autem (inquit) potest semper orare, & sine defectu, & sine intermissione precibus insistere, ut ne alimentum sumendi aut dormiendi tempus habeat? Aut igitur dicendum est, eum semper orare, & sine defectu uel intermissione, qui horis Canonicis iuxta ritum Ecclesiae traditionis, psalmodijs, precibus continuis, dominum rogare & laudare non desistit. Et hoc est quod Psalmista dicebat, Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Aut certe omnia quae

Coloss. 3.

Diverse occasiones orandi.

Orandum etiam nocte.

Nox in somnum et orationem diducenda.

1. Thess. 5. Luca. 18.

Aug. in lib. de heres. c. 57.

Beda super Lucam.

Semper orare quis

dicitur.

Psal. 33.

iusus

iusus secundum Deum gerit & dicit, id orationem esse reputandum. Hæc Beda, Alij uero dictum esse putant. Oportet semper orare, ad exaggerandam rem, & significandum orationis studium assiduum esse debere, si perpetuum esse non possit. Qui tropi & figuræ & aliæ scripturæ sunt familiares, ut Augustinus docet. Quædam orationes certa uerborum forma peraguntur. Qualis est oratio Dominica, psalmi, sanctorum cantica, hymni, & similes, quæ & ipsæ in spiritu fiunt & ueritate: sed non solum cordis meditatione, sed etiam exteriori ritu. Et hæc quidem non semper & sine intermissione fiunt (nisi dicamus semper & sine intermissione fieri, quod quotidie fit, et certis diei horis, ut paulo ante dictum est) sed statis horis & per certa intervalla perficiuntur. Hic ritus certis horis orandi, in ueteri & nouo testamento obseruatus fuit. Daniel ingressus est domum suam, & fenestris apertis in coenaculo contra Hierusalem tribus temporibus in die flebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & ante facere consueuerat. Et in Actis Apostolorum legitur, Petrus & Ioannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam. Item, Petrus ascendit in superiora, ut oraret circa horam sextam. Hic uideamus certas horas, orationi in ueteri & nouo testamento fuisse destinatas. Videlicet tertiam, sextam, & nonam. De quo ritu ita scribit Cyprianus. In orationibus, inquit, inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros, in fide fortes, & in captiuitate uictores: horam tertiam, sextam, nonam: sacramento scilicet Trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam ueniens, consummatum numerum Trinitatis ostendit: Itemque ad sextam quarta procedens, declarat alteram Trinitatem, & quando à septima nona completur, per ternas horas perfecta Trinitas numeratur. Quæ horarum spacia iam pridem spiritaliter determinantes, adoratores Dei, statutis & legitimis temporibus seruebant: & manifesta postmodum res est, sacramentum olim fuisse, quod ante sic iusti precabantur. Nam super discipulos hora Tertia descendit spiritus sanctus, qui gratiam Dominicæ repromissionis impleuit. Item, Petrus hora Sexta in tectum superius ascendens, signo pariter & uoce Dei monentis instructus est, ut omnes ad gratiam salutis admitteret, cum de emundandis gentilibus ante dubitaret. Et Dominus hora Sexta crucifixus, ad Nonam peccata nostra sanguine suo abluit: & ut redimere & uiuificare nos posset, tunc uictoriam suam passione perfecit. Hæc Cyprianus. His horis alias quoque adiunxit Ecclesia, Matutinas, Primam, Vesperas, & Completorium: quas & ipsas à sanctis hominibus ueteris & noui testamenti obseruatas, & ab Apostolis ipsis ad nos traductas esse, negare non possumus. De qua re iterum audiamus Cyprianum, ita dicentem. Sed nobis, fratres dilectissimi, præter horas antiquitus obseruatas, orandi nunc & spacia & sacramenta creuerunt. Nam & mane orandum

orandum est, ut Resurrectio Domini matutina oratione celebretur. Quod olim spiritus sanctus designabat in Psalmis, dicens, Rex meus & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine mane, & exaudies uocem meam, mane assistam tibi & contemplantor te. Et iterum per Prophetam loquitur dominus. Diluculo uigilabunt ad me dicentes, Eamus & reuertamur ad Dominum Deum nostrum. Recedente item sole, ac die cessante, necessario rursum orandum est. Nam quia Christus, sol uerus & Deus uerus est: sole ac die sæculi recedente, quando oramus & petimus, ut super nos lux de nouo ueniat Christi, precamur aduentum lucis æternæ, gratiam præbiturum. Christum autem diem dictum, in Psalmis declarat spiritus sanctus, Lapis (inquit) quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, à Domino factus est, & est admirabilis in oculis nostris, Hic est dies quem fecit Dominus, ambulemus & iucundemur in eo. Item, quod sol appellatus sit, Malachias Propheta testatur, dicens, Vobis autem qui timetis nomen Domini, orietur sol iustitiæ, & in alis eius curatio est. Quod si in scripturis sanctis, sol uerus & dies uerus est Christus, hora nulla à Christianis excipitur, quod minus frequenter & semper Deus debeat adorari: ut qui in Christo, hoc est, in sole, & in die uero sumus, insistamus per totum diem precibus & oremus, Et quando mundi legibus decurrens uicibus alternis nox resoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orantibus damnum potest, quia filius lucis & nocte dies est: Quomodo enim sine lumine est, cui lumen in corde est: aut quomodo sol ei & dies non est, cui sol & dies Christus est: Qui autem in Christo, id est, in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus. Hactenus Cyprianus. Ac de nocturnis orationibus quod dictum est, illo quoque Psalmi confirmatur, Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Et iterum, Memor fui nocte nominis tui domine. Item, Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Quem locum de oratione nocturna intelligendum esse, Hilarius testatur, exponens illud Psalmi, Memor fui nocte nominis tui Domine: Sic enim scribit, Scit præcipue nocturno tempore diuini esse à nobis nominis recordandum. Scit tamen maxime custodiam Dei legis à nobis esse retinendam, cum subrepuerit animo impuræ cupiditates, cum stimuli uitiorum per recens assumptum cibum corpus exagitant: tum Dei nomen recordandum, tum custodienda eius lex est: pudicitiam, continentiam, Dei timorem statuens: nouit hoc præcipue tempore Dominum esse orandum, deprecandum, promerendum, dicens in alio loco, Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Non est periculose nocturnarum uigiliarum ocio animus relaxandus, sed in omnibus deprecationibus, in confessionibus peccatorum occupandus est: ut cum maxime corporis uitij datur oportunitas, tum præcipue eadem uitia diuinæ legis recordatione frangantur, Hæc

Orandum mane in matutinis. Psal. 5.

Thren. 3.

Orandum et uespere.

Psal. 117.
Christus dies dicitur et sol.

Malach. 4.

Orationes nocturnæ. Psal. 118.
Psal. 6.

Hilarius.

Psal. 118.
Nocte præcipue Dei recordari oportet.

Psal. 6.

tur, Hæc Hilarius. Omnibus his consentit, quod ad eundem fere modum, de statis horis orandi scribit Basilii Magnus. Non sunt (inquit) stata inter fratres precandi tempora contemnenda: quæ necessario eligimus, quod singula nos singulorum beneficiorum Dei admoneant. Diluculum, ut primi animæ ac mentis nostræ motus, Deo offerantur, & nihil prius in nostram curam recipiatur, quam animus noster de Deo cogitando, exhilaretur, sicut scriptum est. Memor fui Dei & exhilaratus sum. Neque corpus ad operandum moucatur antequam fiat quod dictum est. Quoniam ad te precabor Domine, mane exaudies uocem meam, mane astabo tibi. Rursus, ut circa tertiam horam diei ad precandum excitentur & congregentur fratres, etiam si alius ad alia opera à se sint inuicem separati, ut admoniti doni spiritus, quod circa tertiam diei horam Apostolis est datum, omnes unanimiter adorent Dominum: ut & ipsi digni reddantur ad suscipiendam sanctificationem, & petant ipsius ductum & doctrinam, ad ea quæ sunt salutaria, iuxta eum qui dixit: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in intimis meis. Ne proicias me à facie tua, & spiritum tuum sanctum ne auferas à me. Redde mihi lætitiã salutis tuæ, & spiritu principali confirma me. Et alibi. Spiritus tuus bonus ducat me in terram rectam. Deinde iterum operandi studio incumbat: Et si longius alicubi propter operum uel locorum naturam ac situm agentes distineantur, necesse est, ut eo loci singula quæ fratribus in communi decreta sunt, absque ulla hæsitatione adimpleant: ubi namque duo uel tres, inquit Christus, in nomine meo congregati fuerint, ibi sum ego in medio illorum. Sexta uero hora precationem duximus esse necessariam, ad imitationem Sanctorum, qui dicunt: Vespere et mane et meridie narrabo & annuntiabo, & exaudiet uocem meam. Et ut liberemur ab incurso et demonio meridiano, simul dicatur Psalmus nonagesimus. Nona autem, ab ipsis Apostolis in Actis, necessaria nobis ad precandum tradita est. In quibus scribitur, Quod Petrus & Ioannes ad templum ascenderint, ad horam precationis nonam. Circa finem uero diei necessaria est, ut de ijs quæ illo nobis die data sunt, aut acquisita, gratias agamus, & si quid sit actum remissius, siue delictum aliquod uel uoluntarium, uel contra animi sententiam; aut etiam ab imprudentibus, aut in uerbis uel factis uel etiam in corde sit commissum, pro omnium remissione precantes Deum placeamus. Plurimum enim prodest præterita considerare, ne talia de nouo committamus. Quapropter & dicit. Quæ dicitis in cordibus uestris, eorum gratia & in cubilibus uestris compungimini. Ad hæc sub noctis initium precandum est, ut inoffense, sine phantasijs quiescere detur: dicto iterum necessario etiam hac hora Psalmo nonagesimo. Noctis autem medium ad precandum nobis tradiderunt Paulus et Silas, quemadmodum Actorum historia indicat, dicens. Circa medium

Basilii Magnus in Asceticis. c. 36.

Diluculum.

Psal. 118. Psal. 5.

Hora Tertia.

Psal. 59.

Psal. 142.

Matth. 18.

Hora Sexta.

Psal. 54.

Hora Nonam.

Hora Vespertina.

Psal. 4.

Hora Completorii.

Medium Noctis.

dium autem noctis, Paulus & Silas laudabant Deum. Et Psaltes, cum dicit: Media nocte surgebam ad confitendum tibi, propter iudicia iustitiæ tuæ. Præterea & ipsum diluculum surgendo ad precandum præuenire, ne in somno & cubili ab ingruente die depræhendamur, iuxta eum, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculum, ut meditarer in eloquijs tuis. Horum temporum nullum est negligendum ab illis, qui diligenti custodia uitam suam ad gloriam Dei & Christi ipsius, instituere proposuerunt. Arbitror autem profuturum, ut in horarum istarum obseruantia, differentia & uarietas precum & Psalmorum sit, propterea quod plerumque in æqualitate animus torpet, & uagando fluctuat: in alteratione uero & uarietate Psalmodiæ & sermonis, qui singulis horis habendus est: & desiderium illius & uigilantia excitatur & renouatur. Idem in sermone Ascetico, cuius initium est. Homo ad Imaginem Dei factus. Orandi (inquit) tempus sit tota uita, quoniam uero psallendi & genu flectendi assiduitas, quibusdam interstitijs quietis gratia dirimenda est: sequendæ potissimum sunt illæ horæ ad precandum, quas usus Sanctorum præfixit. Dicit itaque magnus ille Dauid. Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicijs iustificationis tuæ. Quem & Paulus & Silas cõtestati circa noctis medium, Deum in carcere laudasse inueniunt. Deinde alius Propheta dicit: Spiritus sanctus circa tertiam horam aduenit, sicut in Actis didicimus. Cum enim discipulos Pharisei uarijs linguis loquentes irrideret, dixit Petrus: non esse ebrios ista loquentes. Hora enim (inquiens) tertia est. Nona uero Dominicæ passionis memoriam habet, quam ille nostri gratia subiit. Quoniam autem Dauid dixit: Septies in die laudem dixi tibi super iudicijs iustificationis tuæ, commemorati temporis articuli non adimplent septenarium orandi numerum: Meridionalis oratio diuidenda est, ut pars ante, pars post refectiõnem impleatur: ut iuxta hunc typum & nos Deum septies per diem, hoc est, totam diei periodum laudemus. Hæc Basilii. Quamuis autem ad omnia membra Christi, hoc est, ad omnes, qui in eum credunt, & eius corpori sociantur, pertineat orare: Specialiter tamen & diligentior cura orationum in scriptura, sacerdotibus, & his qui specialiter diuinis officijs deputati sunt, iniuncta inuenitur: Sacerdotis est enim non solum pro se, sed etiam pro populo orare. Nam Moyses imitari debent & Aaron, ut inquit Hieronymus in Leuitico, Moysen ad bella non uadit, non pugnat contra inimicos: sed quid facit? orat: & donec orat, uincit populus eius. Orat ergo sacerdos Ecclesiæ indefinenter, ut uincat populus, qui sub ipso est, hostes inuisibiles Amalechitas, qui sunt demones, impugnantes eos, qui uolunt pie uiuere in Christo. Vnde & peccata populi comedere dicuntur, quia suis precibus ea delent, atque consumunt. Qui quanto digniores fuerint, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Augustinus uiduis quoque diligentiorum

Act. 16. Psal. 118.

Hora Diluculi seu Matutina.

Psal. 118.

Varitas precum in horis Canonis.

Basilius.

Orandi tempus tota uita est.

Psal. 118.

Act. 16.

10el. 2.

Act. 2.

Septies in Die.

Psal. 118.

Cura orandi præcipue sacerdotibus iniuncta est.

36. dist. c. si quis uult. Exodi. 17.

P n diligentiorum

in epistola ad diligentiorē orandi curam iniunctam esse affirmat, exemplo duarum uiduuarum. Dux Annæ (inquit) fuerunt honorabiliter nominatæ: una coniugata, quæ sanctū Samuelem peperit; alia uidua, quæ Sanctū Dux Annæ sanctorū cū adhuc infans esset, agnouit. Orauit et cōiugata in dolore animi et afflictioē cordis, quia filios non habebat: tunc ipsū Samuelem impetrauit, & acceptū Deo reddidit. Altera nō discedebat de tēplo, ieiunij & obsecrationibus seruiens nocte & die. Sed redeo ad sacerdotes: Hij sunt, qui die & nocte orare debent, pro se & sibi subdito populo. Recte igitur institutum est, ut hij non solum offerant, sed etiam alia diuina officia, diurna et nocturna peragant. Hæc sunt horæ Canonice, de quibus hæc ferè Conciliorum, sanctorumq; patrum decreta extant. Laodicense Concilium, Officium precum, & nona, & uespera

Decreta Concilio rum de ho ris Canoni cis.

I.

c. 18.

II.

c. 7.

Obserua re septima nas.

III.

c. 30.

III.

c. 19.

Psalmorū in Matuti nis partitiō antiqua.

semper debet exhiberi. Item Tarraconense. De diocesanis Ecclesijs, uel clero id placuit diffinire, ut Presbyteri uel Diaconi, qui inibi constituti sunt, cum clericis septimanas obseruent. Id est, ut Presbyter unā faciat hebdomadam, qua expleta, succedat diaconus ei similiter: Ea scilicet conditione seruata, ut omnis clerus die Sabbati ad uesperam sit paratus, quo facilius die Dominico solennitas cum omnium presentia celebretur: ita tamen, ut omnibus diebus, uesperas & matutinas celebrent, quia desistente clero (quod est pessimum) comperimus in Basilicis nec luminaria ministrari. Si qui sanè negligentia uitio hæc implere noluerint, nouerint se secundum statuta Canonum, pro modo personarum, Canonice disciplinæ subdendos. Agathense, Et quia conuenit ordinem Ecclesie ab omnibus æqualiter custodiri, studendum est ubiq; (sicut fit) & post antiphonas, collectiones per ordinem ab Episcopis uel Presbyteris dici: & hymnos matutinos uel uespertinos decantari diebus omnibus: & in conclusione matutinarum, uel uespertinarum, & Missarum, post hymnos capitella de Psalmis dici, & plebem collecta oratione ad uesperam ab Episcopo cum benedictione dimitti. Turonicum secundum. Statuimus ut tam in ipsa Basilica sancta, quam in Ecclesijs nostris iste psallendi ordo seruetur: ut in diebus festiuis ad matutinum sex antiphonæ binis Psalmis explicentur: toto Augusto manicationes fiant, quia festiuitates sunt & Missæ: Septembri, septem antiphonæ explicentur, binis Psalmis: Octobri, octo, ternis Psalmis: Nouembri, nouem, ternis Psalmis: Decembri, decem, ternis Psalmis: Ianuario & Februario itidem, usq; ad Pascha. Sed ut possibilitas habet qui facit amplius pro se, & qui minus ut potuerit, super est, ut uel duodecim Psalmi expediantur ad matutinum: quia patrū statuta præceperunt, ut ad Sextam, sex Psalmi dicantur cum Alleluia: & ad Duodecimam duodecim. Itemq; cum alleluia: quod etiam angelo ostendente didicerunt, Si ad Duodecimam duodecim Psalmi, cur ad matutinum non? Itemq; uel duodecim explicentur, quicumq; minus quam duodecim Psalmos ad matutinum dixerit, ieiunet usq; ad uesperam,

uesperam, panem cum aqua manducet, & non illi sit altera in illa die ulla refectio: & qui hoc facere contempserit, una hebdomada, panem cum aqua manducet, & ieiunet omni die usq; ad uesperam. Aliter psallendi ritum & ordinem explicat Gregorius Papa Septimus. Catio non sic habet. In die Resurrectionis usq; in Sabbatum in albis, & in die Pentecostes usq; in Sabbatum eiusdem, tres Psalmos tantum ad nocturnos, tresq; lectiones antiquo more canimus & legimus: Omnibus diebus alijs per totum annum, si festum est, nouem Psalmos, & nouem lectiones dicimus: Alijs uero diebus Duodecim Psalmos & tres lectiones recitamus. In Dominicis uero diebus 17, Psalmos (exceptis diebus Paschæ & Pentecostes) & nouē lectiones celebramus. Illi autem qui in quotidianis diebus tres tantummodo Psalmos, & tres lectiones celebrare uolunt, non ex regula sanctorum patrum, sed ex fastidio et negligentia comprobantur hoc facere. Romani uero diuerso modo agere cœperunt, maxime à tempore quo Theutonicis concessum est regimen nostræ Ecclesie: nos autem & ordinem Romanum inuestigantes, & antiquum morem nostræ Ecclesie imitantes antiquos patres, statuimus fieri, sicut superius prænotauimus. Item, Gerundense Concilium: Id semper placuit obseruare, ut omnibus diebus, & post matutinas & uesperas, Oratio Dominica à sacerdote proferatur. Illud etiam de Oratione Dominica (quam & quotidianam uocant ueteres) Conciliū Tolet, Quartum statuit, ut quotidie à clericis uel in publico uel in priuato officio dicatur, Nonnulli, inquit, sacerdotes in Hispanijs reperiuntur, qui Dominicam Orationem (quæ saluator noster docuit & præcepit) non quotidie, sed tantum die Dominica dicunt: & quia sine intermissione, ut oremus, Apostolus docuit, Qualiter autem oremus, Christus præcepit dicens, Cum autem oratis, dicite, Pater noster qui es in celis: Quomodo ergo quotidie non dicitur, quod sine intermissione dici iubetur? Nam in tantum quotidie hæc Oratio dicenda est, ut etiam ipso titulo utatur, nam uocatur Oratio quotidiana: sic eam sancti patres nuncupauerunt, quod etiam apud Doctores, quorum illustris doctrina est, inuenitur. Sanctus quoq; Cyprianus dicit. Itaq; in oratione Dominica, panem nostrum, id est, Christum, dari nobis quotidie petimus: ut qui in Christo manemus & uiuimus, à sanctificatione & corpore eius non recedamus. Sanctus Hilarius dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quid enim tam uult Deus, quam ut quotidie Christus habitet in nobis, qui est panis uitæ, & panis è celo: Et quia quotidiana Oratio est, quotidie quoq; ut detur oratur. Sanctus Augustinus dicit, De quotidianis autem, breuibus, leuibusq; peccatis, sine quibus uita hæc non ducitur, quotidiana Oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere, Pater noster qui es in celis, qui iam patri tali regenerati sunt, ex aqua & spiritu sancto, Delet ergo hæc quotidiana Oratio, minima & quotidiana

V.

Alia partitiō psalmo rū per Grego. Septimum.

De consecra. dist. 5. c. In die resurrex. rectionis.

VI.

c. 10.

VII.

Oratio Quotidianæ, Pater noster.

c. 9. 1. Thess. 5. Matth. 6.

Cyprianus

Hilarius.

Augustinus.

Virtus orationis Quotidianæ.

quotidiana peccata: delet & illa, a quibus uita fidelium etiam scelera-
te gesta, penitendo in melius discedit, mutata. Ergo sicut Christus
præcepit, sicut Apostolus monuit, & quemadmodum doctores Ecclē-
siastici instituerunt: quia quotidie uel cogitatione, uel uerbo, delinqui-
mus, quotidie hanc orationem effundere in conspectu Dei debemus:
Quisquis ergo sacerdotum uel subiacentium clericorum, hanc Oratio-
nem Dominicam quotidie, aut in publico, aut in priuato officio præ-
terierit, propter superbiam iudicatus, ordinis sui honore priuetur.

Modestia Debet autem modestia seruari in uocalibus orationibus, siue soluta uo-
in oratione ce dicantur, siue certis modulis compositæ decantentur. Et in primis
seruanda. opera dari, ut quod uoce pronuntiatur, ex pio corde proficiat: nam
qui sola uoce, non etiam mente orant, inaniter orant, De quibus Pro-
pheta dicit, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est
à me. Sed audiamus de hac re beatissimum Martyrem Cyprianum,
In sermone Placendum est, inquit, diuinis oculis, & habitu corporis, & modo uo-
de oratio- cis. Nam ut impudentis est, clamoribus strepere: ita contra congruit
ne domini uerecundo, modestis precibus orare, Et paulò post, Et quando in unū
ca. cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote cele-
bramus, uerecundiæ et disciplinæ memores esse debemus, non falsim-
uentilare preces nostras inconditis uocibus: nec petitionem commen-
dandam modestè Deo, tumultuosa loquacitate iactare: quia Deus
non uocis sed cordis auditor est: Nec admonendus est clamoribus,
qui cogitationes uidet, prouocante Domino & dicente, Quid cogita-
tis nequam in cordibus uestris? Et alio loco, Et scient omnes Ecclesiæ,
quia ego sum scrutator renis & cordis. Quod Anna in primo Reg-
norum libro, Ecclesiæ typum portans, custodit & seruat, quæ Domi-
num non clamosa petitione, sed tacitè & modestè intra ipsas pectoris
latebras precabatur: loquebatur prece occulta, sed manifesta fide:
loquebatur non uoce, sed corde, quia sic sciebat Deum audire: et im-
petrauit efficaciter quod petijt, quia fideliter postulauit. Declarat scrip-
tura diuina quæ dicit, Loquebatur in corde suo, & labia eius moue-
bantur, & uox eius non audiebatur, & exaudiuit eam Deus. Item le-
gimus in Psalmis, Dicite in cordibus uestris & in stratis uestris trans-
pungimini. Per Hieremiam quoque hæc eadem spiritus sanctus sugge-
rit & docet, dicens: In sensu autem tibi debet adorari Deus. De can-
tu sic ait Augustinus, De hymnis & Psalmis canendis, ipsius Domini
& Apostolorum documenta, & exempla & præcepta habemus, utilia
ad monendum piè animum, & accendendū diuinæ lectionis affectū.
Varia consuetudo est, & pleræque in Africæ Ecclesiæ membra pigno-
ra sunt, ita ut Donatistæ nos repræhendunt, quod sobriè psallimus in
Ecclesia diuina, cantica Prophetarum: cum ipsi ebrietates suas ad can-
ticum Psalmorum, humano ingenio compositorum, quasi tubas ex-
hortationis, inflamment.

De Quæ

De Quadragesima & alijs temporibus Ieiuniorum,
Caput III.

Vadragesima ieiuniorum (inquit Augustinus) habet ^{Epistola. 119.} ^{Exo. 24. et 34.} ^{3. Reg. 19.} ^{4. Reg. 2.} ^{Matth. 4.} ^{Luce. 9.} ^{Aug. ubi supra} ^{Ro. 3.} ^{Pars anni} <sup>Quadrage-
simæ con-</sup> ^{gruens.} ^{Numeri} <sup>Quadrage-
narij myste-
rium.</sup> ^{Mysteriū} <sup>Quinqua-
genarij.</sup>
authoritatem, & in ueteribus libris ex ieiunio Moyfi
& Helix, & ex Euangelio: Siquidem Moyfes in mon-
te Quadraginta dies, et totidem noctes nihil gustans,
facie ad faciem cum Deo loquitur, & legē digito eius
in tabulis lapideis conscripam accepit. Helias autem
Propheta, post subcinericij panis esum, & aque potū, cū dies Quadra-
ginta ieiunijs ambulasset, peruenit usque ad montē Dei Oreb: atque idē
igneo curru sublatus, transuectus est in paradysum. Post hos Saluator
noster, Quadraginta dies ieiunauit. Idem, Cū in monte transforma-
tus, totus diuinitatis suæ luce resplendisset, Moysem & Heliam iuxta se
apparere fecit: Igitur totidē diebus ieiunans Dominus, quot Moyfes
& Helias: demonstrauit Euangelium non dissentire à lege et Prophetis.
In personā quippe Moyfi lex, in personā Helix Prophete accipiuntur,
inter quos & in monte gloriosus apparuit: ut euidentius emine-
ret, quod de illo dicit Apostolus, Testimoniū habens à lege & a Pro-
phetis. In qua ergo parte anni congruentius obseruatio Quadrage-
simæ constitueretur, nisi confini & contigua Dominicæ passioni:
quia in ea significatur hæc uita laboriosa, cui opus est cōtinentia, ut ab
ipsius mundi amicitia ieiunetur: quæ utique fallaciter blandiri, & illece-
brarum fucos circumspargere atque iactare non cessat. Numero autem
Quadragesimo uitam istam propterea figurari arbitror (inquit idem
sanctus pater) quia Denarius, in quo est perfectio beatitudinis no-
stræ, sicut in Octonario, quia redit ad primum, ita in hoc mihi uidetur
exprimi: Quia creatura quæ septenario figuratur, adhæret creatori,
in quo declaratur unitas, Trinitas per uniuersum mundum tempora-
liter annunciada: quia mundus et à quatuor uentis deliniatur, & Qua-
tuor Elementis erigitur, & Quatuor anni temporum uicibus uaria-
tur: Decem autem quater in Quadraginta consumuntur. Quadrage-
narius autem partibus suis computatus, addit ipsum Denarium, & fi-
unt Quinquaginta, tanquam merces laboris & continentie. Neque
enim frustra ipse Dominus & Quadraginta dies post Resurrectio-
nem, in hac uita & terra, cum discipulis conuersatus est: & postquam
ascendit in cælum, Decem diebus interpositis, misit spiritum sanctum,
completo die Pentecostes, qui dies Quinquagenarius habet alterum
sacramentum: quod Septies Septem Quadraginta nouem sunt, &
cum reditur ad initium est Octauus, qui & Primus dies, Quinqua-
ginta complentur: qui celebrantur post domini Resurrectionem,
iam in figura non laboris, sed quietis & letitie. Propter hoc & ieiunia
relaxantur, & stantes oramus, quod est signum Resurrectionis.
Hæc Augustinus. Hæc igitur ratione Ecclesiæ consensus roborauit,
ut ante

P iij

Quadragesima à no-
uis factis
uiolata.

ut ante Pascha Quadragesima illi ieiuniorum dies obseruentur, quos ut integrè etiam ieiuent Christiani, nec ante Pascha ieiunium soluant, multorum etiam Conciliorum, & sanctorum patrum decretis declaratur. Quia quoniam istorum temporum malignitate, & hæreticorum perfidia atque uiolentia, suppressa sunt: ea quantum temporum & personarum qualitas permittit, in Concilio restaurari denuò oportebit. Quadragesima (inquit Gregorius Papa, in quadam Homilia) summa obseruatione est obseruanda, ut ieiunium in ea præter dies Dominicos (qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas impederit, nullatenus soluat, quia ipsi dies Decimæ sunt anni: A prima ergo Dominica Quadragesimæ, usque in Pascha Domini Sex hebdomadæ computantur, quarum uidelicet Quadragesima dies & duo sunt: ex quibus dum sex dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quam Triginta sex dies remanent, uerbi gratia, Si per CCCLXV. dies annus uoluitur, deinde per Triginta & sex dies affligimur, quasi anni Deo Decimas damus: Sed ut facer numerus XL. dierum adimpleatur, quæ Saluator noster sacro ieiunio suo cõsecrauerat, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum XL. dierum tollant, id est, Quarta feria, quæ caput ieiunij subnotat, & quinta feria sequens, sexta feria, & Sabbatum, nisi istos dies quatuor superioribus Triginta sex adiuxerimus, XL. dies in abstinentia non haberemus, lubemur autem et omnipotenti Deo omnium bonorum Decimas persolvere, Toletanum Octauum, Nouæ intentionis admonitu, detecta est ingluuius horrida uoracium, quæ dum freno parsimonie non astringitur, religioni contrarie monstratur. Et post pauca, Etenim cum Quadragesimæ dies anni totius Decimæ deputentur, quæ & in oblatione ieiunij Domino consecrantur, quibus etiam saluberrime conditio humani generis expiatur: dum à quatuor mundi partibus, ad hanc homo religionem crediturus adducitur: et ex quatuor elementis formatus, propter transgressionem Decalogi, quater decies conuenienter affligitur: illis qui ausu temerario hæc omnia contemnunt, nec uoracitatis ingluuiem frenant: & (quod peius est) paschalia festa illicitorum esum Penam esus perceptione prophanant: Ex hoc adeo accerrimè interdicatur, ut carni in Quadragesima. quisquis sine inuitabili necessitate atque fragilitate, & euidenti languore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus Quadragesimæ esum carni præsumpserit attentare, non solum reus erit Resurrectionis Dominicæ, uerum etiam alienus ab eiusdem diei sancta comunione. Et hoc illi cumuletur ad penam, ut ipsius anni tempore, ab omni esu carni abstinereat gulam, quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam: Illi uero quos aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita uiolare præsumant, quam à sacerdote, permissum percipiant. Laodicense, Non oportet in Quadragesimæ Quinta feria ultimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totam Quadragesimam in honorari: sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus,

De conf. dist. 5.
quadragesima.
Quadragesima dat
Deo decimas, de die
bus anni.

Exod. 22.

6. 9.
Voracium
ingluuius.

Penam esus
perceptione
prophanant.

De magna
Quinta feria.

c. 50.

uenientibus, id est, aridioribus uti. Item in decretis græcarum Synodorum. Non liceat Quinta feria nouissimæ septimanæ ieiunium soluere, & omnem exhonore Quadragesimam, sed licere abstinentes, totam Quadragesimam peragere. Aurelianense Quartum, Hoc etiam decernimus obseruandum, ut Quadragesima ab omnibus Ecclesijs æqualiter teneatur: Nec Quinquagesimam aut Sexagesimam ante Pascha, quilibet sacerdos præsumat indicere: sed nec per Sabbata absque infirmitate quilibet soluat Quadragesimale ieiunium, nisi tantum die dominico prædicat quod fieri specialiter patrum statuta sanxerunt, Si quis hæc regulam irruperit, tanquam transgressor disciplinæ, à sacerdotibus, censeatur. Item Toletanum Quartum, Quidam in die Sextæ feriæ passionis Domini ab hora nona ieiunium solunt, conuiujs adhibentur: & dum sol ipse eadem die tenebris palliatus lumem subcluserit, ipsaque Elementa turbata mœstitiam totius mundi ostenderint, illi ieiunium tanti diei polluant, epulisque inseruiunt. Et quia totum eundem diem uniuersalis Ecclesiæ propter passionem Domini, in mœrore & abstinentia peragit: quicumque in co ieiunium præter paruulos, senes, & languidos, ante peractas indulgentiæ preces soluerit, à Paschali gaudio depellatur: nec in eo sacramentum corporis et sanguinis Domini percipiat, qui diem passionis eius, per abstinentiam non honorauit. Clericis ad Quadragesimam una hebdomada additur, quæ & ipsam ieiunare tenentur, ut Thelesphorus Papa constituit, Statuimus (inquit) ut Septem hebdomadas plenas, ante sanctum Pascha omnes clerici, id est, in sortem Domini uocati, à carne ieiunent: quia sicut discreta debet esse uita clericorum à laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debet esse discretio. Has ergo Septem hebdomadas, omnes clerici à carne & delitijs ieiunent, & hymnis & uigilijs, atque orationibus, inhaerere die noctaque studeant. Huius constitutionis Ambrosius quoque mentionem facit. Quadragesima, inquit, Sex septimanas habet, cui addidit Thelesphorus Pontifex Septimam hebdomadam: et uocatum est hoc tempus Quinquagesima. Idem confirmat Gregorius Papa, sic enim ad Augustinum Anglorum Episcopum scribit, Denique & Diaconi & reliqui omnes, quos dignitas Ecclesiastica gradus exornat, à Quinquagesima propositum ieiunandi suscipiant, quo et aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiciant, & eorum qui in laicali ordine consistunt obseruantiam, sicut loco ita & religione præcellant. Temporibus Augustini, magna fuit de ieiunio Sabbati contentio, quibusdam dicentibus, in Sabbato non esse ieiunandum, quem morem omnes prope Orientales Ecclesiæ obseruarunt: Alijs contra Sabbatum ieiunantibus, Quod Romana, et quæ illi in Occidente adiacent, quædam propinquæ, quædam etiam longinquæ Ecclesiæ, fecerunt. Augustinus ipse in hac rituum & consuetudinum diuersitate, tutius pacatiusque seruandum esse dicebat, quod Apostolus inquit, Qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicat: quia neque si manduca-

c. 50.

In Quadra
gesima præ
dicere non li
cet, nisi die
Dominica.

c. 7.

In Epistola ad
omnes Episco
pos in princi.

c. quadragesima
ma. 4. dist.

c. denique. 4.
dist.

Discordia
de ieiunio
Sabbati.

Epistola. 86.
quæ est ad Cæ
sulanum.
Ro. 14.

Seruanda
Ecclesiarū
cōsuetudo
in ieiunan-
do.

Math. 11.

Ro. 14.

Epistola. 118.

Sabbato ie-
iunandum
esse.
In Epistola ad
Decretum Epi-
scopi
c. 4.

manducauerimus, abundabimus, neque si non manducauerimus ege-
bimus: custodita scilicet eorum inter quos uiuimus, in his rebus inoffen-
sa societate. Sicut enim (quod Apostolus ait) uerum est, malum esse ho-
mini qui per offensionem manducat: ita malum est homini, qui per of-
fensionem ieiunat. Itaque idem sanctus pater consulit, ut non simus eis
similes, qui uidentes Ioannem non manducantem nec bibentem, dixe-
runt, Dæmonium habet: Sed nec rursus eis, qui uidentes Christum
manducantem & bibentem, dixerunt, Ecce homo uorax, & uinosus,
amicus publicanorum et peccatorum, Rem quippe ualde necessariam
his dictis Dominus ipse subiicit, atque ait: Et iustificata est sapientia in
filijs suis. Hijs autem sunt de quibus scriptum est, qui quando mandu-
cant, non manducantem non spernunt: & quando non manducant,
manducantem non iudicant. Actale quidem consilium beatus Au-
gustinus, prius à beato Ambrosio acceperat, ut ipse ad Ianuarium scri-
bens restatur. Mater mea, inquit, Mediolanum me consequuta, inue-
nit Ecclesiam Sabbato non ieiunantem, cœperat perturbari, & fluctua-
re quid ageret: tunc ego talia non curabam, sed propter ipsam con-
sului de hac re beatissimæ memoriæ uirum Ambrosium: Respondit se
nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nosset, id po-
tius obseruaret. Cunctus ego putassem nulla reddita ratione, authorita-
te sola sua nos uoluisse admonere, ne Sabbato ieiunaremus, subsequen-
tus est, & ait mihi. Cum Romam uenio, ieiuno Sabbato: cum hic sum,
non ieiuno: Scit etiam tu, ad quam forte Ecclesiam ueneris, eius morem
serua, si cuiquam non uis esse scandalo, nec quenquam tibi. Hoc cum
matri renunciaissem, libenter amplexa est. Ego uero de hac sententiâ
etiam atque etiam cogitans, ita semper habui, tanquam eam cœlesti ora-
culo susceperim. Postea autem Ro. Ecclesiæ consuetudo ab omni-
bus alijs Ecclesijs recepta est, ut iam per uniuersum Christianum or-
bem in Sabbato ieiunetur, quæ et ab Innocentio Papa confirmata est.
Sabbato (inquit) ieiunandum esse ratio euidentissima demonstrat.
nam si diem Dominicam ob uenerabilem Resurrectionem Domini
nostri Iesu Christi, non solum in Pascha celebramus, uerum etiam per
singulas hebdomodas ipsius diei imaginem frequentamus: ac sicut
Sextam feriam, propter passionem Domini ieiunamus, sic Sabbatum
prætermittere non debemus, quoniam intra tristitiam temporis illius
uidetur inclusum: nam utique constat, Apostolos biduo isto, & in mœ-
rore fuisse, & propter metum Iudæorum se occultasse: Quod utique non
dubium est, in tantum eos ieiunasse biduo memorato, ut traditio Ecclē-
siæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari. Quæ forma eti-
am tenenda est per singulas hebdomodas, propter id, quod commē-
moratio diei illius semper est celebranda. Quod si putant semel atque
uno Sabbato ieiunandum, ergo & Dominica & Sexta feria semel in
Pascha erit utique celebranda: si autem Dominicæ diei & Sextæ feriæ,
per

per singulas hebdomodas reparanda imago est, dementis est, bidui
agere consuetudinem, Sabbato prætermisso, cum non disparem ha-
beat causam à Sexta uidelicet feria, in qua Dominus passus est. Hodie
igitur Sabbato, æquè ut cæteris diebus, ieiunium celebrari potest.
Sola autem dominica dies à ieiunio exempta est, Idque religionis causâ,
quia eum diem sine luctu celebrari conuenit, nimirum Dominicæ Re-
surrectioni consecratum: Quod & Apostoli sanxerunt, quorum con-
stitutio inter cætera illud quoque habet, Qui affligit animam suam in
Dominica, maledictus est Deo, testis Epiphanius. Olim etiam ad uer-
tandum scandalum, in die Dominica non ieiunabant Catholici, ne scilicet
Manichæorum hæresim, & ritum amplecti uiderentur, qui suis
auditoribus ad Ieiunandum istum, tanquam legitimum diem consti-
tuerunt. Per quod factum est, ut Ieiunium diei Dominicæ horribilius
haberetur. Quamobrem contra Manichæos in Canonibus Græca-
rum synodorum ita constitutum reperitur, Si quis Presbyter publica
pœnitentiâ à sacerdote accepta, aut aliqua necessitate, die Dominica
pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichæi, anathema sit. Item
in decretis Melchiadis Papæ, Ieiunium Dominicæ diei, & Quintæ fe-
riæ nemo celebrare debet, ut inter ieiunium Christianorum & genti-
lium, uel ueraciter credentium, fidelium, atque hæreticorum, uera et non
falsa discretio habeatur. Nihil tamen prohibet, quin si quis idoneus
sit, ut nulla refectione interposita, ultra hebdomadam perpetuare iei-
unium possit, ut ieiunio XL. dierum quantum poterit appropinquet,
etiam Dominica die ieiunare possit: Quod Augustinus suo etiam tem-
pore aliquos fecisse, ac quendam ad Quadragenarium numerum per-
uenisse, affirmat. Quemadmodum enim ueterum patrum temporibus,
Moyse & Helias, nihil contra prandia Sabbatorum fecerunt,
cum diebus XL. ieiunauerunt: Ita qui potuerit Septem dies ieiunan-
do transire, non sibi ad ieiunandum elegit Dominicum diem, sed in
his eum inuenit, quos se ieiunaturum uouit plurimos dies. Ieiunium
tamen etiam continuatum, si in hebdomada soluendum est, nullo con-
gruentius quam Dominico die soluitur, Si autem post hebdomadam
corpus reficitur, non utique ad ieiunandum dies Dominicus eligitur,
sed in numero, quem uouerit placuit, inuenitur. Nec ita religiosa est
huius diei à Ieiunio exemptio: nec si in eo ieiunetur, Ecclesiæ tanta offen-
sio, quin si aliqua necessitas exigat, tota die Dominica usque ad medium
noctis, uel etiam usque ad alterum diem ieiunare, & corpus non curare
liceat. Quemadmodum in Troade Paulus diem Dominicam dispu-
tatione sine cibo consumpsit: Et in nauigatione sua Quatuordecim
dies ieiunauit, in quo temporis spacio Dominicus quoque dies nume-
ratur. Iam etiam feriam Quartam & Sextam præcipue Ecclesia iei-
unare consueuit. Cuius rei hanc rationem reddit Augustinus, Cur in sexta fe-
riâ, inquit, Quarta et Sexta maxime ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi
uidetur, per

Cur Domi-
nica die ie-
iunare non
licet.

Lib. 3. to. 1.
contra heres.

c. 57.

Epistola. 26.
que est ad Ca-
sulanum.

Act. 20.
Act. 27.

Ieiunium in
Quarta &
in sexta fe-
ria.

Epistola. 26.

uidetur, quod considerato Euangelio, ipsa Quarta Sabbati, quam uulgo Quartam feriam uocant, consilium reperiuntur ad occidendū Dominum fecisse Iudæi, intermisso autem uno die, cuius uespera Dominus Pascha cum discipulis manducauit, qui finis fuit eius diei quem uocamus Quintam Sabbati: deinde traditus est ea nocte, quæ iam ad Sextam Sabbati, qui dies passionis eius manifestatus est, pertinebat: hic dies primus azymorum fuit a uespera incipiens. Sed Matthæus Euangelista Quintam Sabbati, dicit fuisse primam diem azymorum, quia eius uespera sequente, futura erat cœna Paschalis, qua cœna incipiebat azymum & ouis immolatio manducari. Ex quo colligitur, Quartam Sabbati fuisse, quando ait Dominus, Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur, ut crucifigatur. Ac per hoc dies ipse, ieiunio deputatus est, quia sicut in Euangelista sequit, & dicit, Tunc congregati sunt Principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Cayphas: & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent, & occiderent. Intermisso autem uno die, de quo dicit Euangelium, Prima autem azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Vbi uis paremus comedere tibi pascha? hoc ergo die intermisso, passus est Dominus (quod nullus ambigit) Sexta Sabbati: Qua propter & ipsa Sexta, rectè ieiunio deputatur.

c. 2. Solennitate soluitur, ut Aurelianus se primum diffiniuit. Item, expleta solennitate Pentecostes, in sequenti septimana, à Quinta feria in Sabbatum per hoc triduum abstinentia celebratur, ut in Concilio Gerundensi determinatum est. Similiter, ex eiusdem Concilij decreto, secunda Litaniam facienda est, Kalen. Nouembris: ea tamen conditione seruata, ut si iisdem diebus Dominica intercesserit, in alia hebdomada secundum prioris abstinentiæ obseruantiam, à Quinta feria incipiat: & in Sabbati uespere Missa facta finiatur, quibus tamen diebus à carnibus & uino abstinentum erit. De Ieiunio Quatuor temporum ad hunc modum constituit Calixtus papa Primus, Ieiunium, inquit, quod ter in anno apud nos celebrari didicisti, conuenientius nunc per Quatuor tempora fieri decernimus: ut sicut annus per Quatuor uoluitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus Ieiunium, per anni Quatuor tempora: Et sicut replemur frumento, uino, et oleo, ad alenda corpora: sic repleamur ieiunio ad alendas animas, iuxta Prophetæ Zachariæ uocem, qui ait, Factum est uerbum Domini ad me dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Sicut cogitauit, ut affligerem uos, cum ad iracundiam prouocassent me patres uestri, & non sum misertus: sic conuersus cogitauit in diebus istis, ut benefaciam Hierusalem & domui Iudæ: Nolite timere, hæc sunt uerba quæ facietis, Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo, ueritatem & iudicium pacis: iudicate in portis uestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odiui, dicit Dominus exercituum, Et factum

Matth. 26.

c. 2.

c. 3.

De Ieiunio
Quatuor
temporum
Epistola. 1.

Zach. 8.

Et factum est uerbum Domini exercituum, ad me dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi, erit domui Iudæ in gaudium, & in lætiti- am, & in solennitates præclaras: ueritatem tantum & pacem diligite, dicit Dominus exercituum, His uerbis sanctissimus Papa innuit, Ieiunium Quatuor temporum, ut à Propheta præscriptum est, sic & ab Ecclesia fuisse receptum. Beatus Hieronymus hæc uerba Prophe- tæ interpretatur, ut Quartus mēsis sit, qui apud Latinos uocatur Iulius, Mensis Quartus: quando descendens Moyses de monte Synai, tabulas legis abiecit Iulius. atq; confrigit: Et iuxta Hieremiam muri primum rupti sunt ciuitatis. Hier. 52. Quintum autem interpretatur Augustum, cum per exploratores ter- Num. 74. ræ sanctæ, seditio orta esset in populo, iulsi sunt montem non ascen- dere, sed per Quadraginta annos, longius à terra sancta circumire dispendijs: ut exceptis duobus, Caleph & Iosue, omnes in solitudine caderent: Et in hoc mense à Nabuchodonosor, & multa post sæcula à Tito & Vespasiano templum Hierosolymis incensum est, atq; destru- ctum, capta urbe Bethel, ad quam multa millia confugerant Iudæo- rum, Septimum, mensem Octobrem intelligit, in quo occisus est Go- Septimus: dolias & Iudæ tribus, ac Hierusalem reliquæ dissipatæ sunt, October. Hier. 41. Decimum, mensem Ianuarium accipit, eo quod ianua sit anni atq; princi- Mensis De- pium. In quo Ezechiel in captiuitate positus, audiuit, & cunctus popu- cimus: Ianu- lus captiuorum, Quinto mense templum esse subuersum, & hij dies fue- artus. runt planctus & ieiuniorum. Alij primum mensem apud nos Mar- Ezech. 39. tium intelligunt, qui apud Hebræos uocatur Nisan. Secundum Iar- D. Eucherius. Aprilē. Tertium Sivan Maium, Quartum Thamuz Iunium, Quin- lib. 2. Instru- tum Alo Iulium, Sextum Tisri Augustum, qui Elul in libris Macha- ctionum. c. 7. bæorum uocatur, Septimum Mareson Septembrem, Nonum, qui Alia distin- in Zacharia Casleu uocatur, Nouembrem, Decimum qui in libro He- ctio & No- ster Theberh uocatur, Decembrem. Undecimum, qui Sabath in Za- mina Duo- charia appellatur, Ianuarium, Duodecimum, quem Adar Hebræi uo- decim Mē- cant, eum qui apud nos est Februarius, interpretantur. Proinde & sium. apud Zachariam Prophetam, Quartum mensem Iunium, Quintum Iulium, Septimum Septembrem, & Decimum Decembrem interpre- Ieiunia Ec- tantur. Verum Ecclesia non solum Quatuor hæc, sed alia etiam Ie- clesia. iuniorum tempora, & ipsa in certos anni menses & dies distribuit, c. huius obser- nihil de ratione & computatione Hebræorum sollicita, De qua re ita uantia. 76. Leo Papa, Huius, inquit, obseruantia utilitas, fratres dilectissimi, in Ecclesiasticis præcipue est constituta ieiunij. Quæ ex doctrina san- dist. cti Spiritus, ita per totius anni circulum distributa sunt, ut lex absti- Quatuor nentia omnibus sit ascripta temporibus. Siquidem Ieiunium uerum tempora an- in Quadragesima, Æstiuum in Pentecoste, Autumnale in mense Sep- ni pro Iei- timo, Hyemale in hoc, qui est decimus, celebremus. Item Concilium nio. Moguntiacum, ad hunc modum diffiniuit. Constituumus, ut Qua- 634. tuor tem-

tuor tempora anni, ab omnibus cum ieiunio obseruentur, id est, men-
se Martio hebdomada prima, & feria Quarta, & sexta, & Sabbato, ue-
niant omnes ad Ecclesiam hora nona cum Litanis, ad Missarum so-
lennia. Similiter in mense Iunio hebdomada secunda, feria Quarta, et
sexta, & Sabbato, ieiunetur usque ad horam nonam, & à carne ab om-
nibus abstineatur. Similiter in mense Septembrio hebdomada tertia:
Et in mense Decembrio, quæ fuerit plena, ante uigiliam Natalis Do-
mini, sicut est in Romana Ecclesia traditum. Hodie ita distributa
sunt Quatuor temporum ieiunia, ut Primum in initio Quadragesi-
mæ, Secundum in hebdomada Pentecostes, Tertium in septembri,
Quartum in decembri, more solito fiant.

c. statumus
76. dist.

De Ritu & tempore celebrandi paschatis,
Caput IIII.

Diuersa
ratio festiui-
tatum.

Ixiimus de temporibus orationum & ieiuniorum, su-
per est, ut de celebratione festiuitatum dicamus, quæ
et ipsæ ad ritus temporum spectant. Festiuitatum, que-
dam ad cultum & honorem Dei, quædam ad uenera-
tionem sanctorum pertinent. Solennia, Deo partim
ad adorandam eius diuinitatem, partim ad commemo-
randa & colenda uaria Christi in terris gesta, & in humanum ge-
nus collata beneficia, celebramus. Quemadmodum enim diuersis tem-
poribus diuersa fuit rerum, quas Christus pro salute nostra in car-
ne gessit, dispensatio: ita dignum est, ut diuersæ quoque festiuitates sint,
quibus hæc ipsa, & ordine & temporibus, quibus gesta sunt, cum de-
bito cultu & ueneratione commemorentur. De qua re pulchrè Leo

Epistola. 4.
c. 2.

Diuisio
Temporū
secundum
gesta Chri-
sti.

Matth. 2.

Varietas
gestorum
Christi se-
cundū æta-
tem.

Luce. 2.

Papa, Semper, inquit, in æterno consilio Dei mansit, humani generis
incommutabiliter præparata reparatio: sed ordo rerum, per Iesum
Christum Dominum nostrum, temporaliter gerendarum, in in-
carnatione uerbi sumpsit exordium. Vnde aliud tempus est, quo an-
nunciante Angelo, Beata Maria se fecundandam per Spiritum san-
ctum credidit, & concepit: aliud quo (salua integritate uirginæ) puer
æditus, exultante gaudio cælestium ministrorum pastoribus indica-
torum: aliud quo infans circumciditur: aliud quo hostia pro eo lega-
lis offertur: aliud quo tres Magi claritate noui sideris incitati, in Beth-
lehem ab Oriente perueniunt, & adoratum paruulum, mystica mu-
nerum oblatione uenerantur: nec idem sunt dies, quibus impio Hero-
di ordinata diuinitus in Ægyptum translatione subtractus est: uel
quibus ab Ægypto in Galileam, per sequutorem mortuo, reuocatus est.

Inter has autem dispensationum uarietates accedunt augmenta cor-
porea, Crescit dominus (Sicut Euangelista testatur) profectibus æta-
tis & gratiæ: per dies Paschæ, in templum Hierusalem, cum parenti-
bus uenit: & cum abesset societati redeuntium, sedens cum senioribus,
& inter

& inter admirantes magistros disputans inuenitur, rationemque re-
mansionis suæ addens. Quid est, inquit, quod me quærebatis: nescie-
batis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Significans,
eius se esse filium, cuius esset & templum. Iam uero cum in annis maio-
ribus esset, apertius declaraturus, Baptismum præcursoris sui Ioan-
nis expetijt, Quid deitatis eius remansit ambiguum: quando baptiza-
to Domino Iesu, Spiritus sanctus in columbæ specie super eum descen-
dit, & mansit, audita de cælis patris uoce dicentis. Tu es filius meus
dilectus, in te benè complacui. Quæ omnia ideo quanta potuimus bre-
uitate perstrinximus, ut notum sit dilectioni uestræ, uniuersos dies
Christi, innumeris fuisse consecratos uirtutibus, et in cunctis eius actio-
nibus sacramentorum mysteria coruscasse: sed aliter quæque signis de-
nunciare, aliter rebus impleri, nec quæcunque numerantur in operibus
Saluatoris, ad tempus pertinere baptismatis. Nam etiam ista, quæ
post Beati Ioannis lauacrum à Domino gesta cognouimus, sub in-
discreto honore colamus: omnia tempora continuata erunt deputan-
da festis, quia omnia sunt plena miraculis: uerum quia Spiritus sapien-
tiæ & intellectus ita Apostolos & totius Ecclesiæ erudiuit magistros,
ut in Christiana obseruantia nihil inordinatum, nihil pateretur esse
confusum: discernendæ erant causæ solennitatum, & in omnibus in-
stitutis patrum, principumque nostrorum, rationibus seruandæ discre-
tio: quia non aliter unus grex & unus pastor sumus, nisi quemadmo-
dum Apostolus docet, id ipsum dicamus omnes, Simus autem perfecti
in eodem sensu, & in eadem sententia. Hæc sanctissimus ille Leo.
Sunt igitur festiuitates Domini, Natiuitas, Epiphania, Pascha, & Pen-
tecoste: Concilium Toleranum Decimum, in his connumerat festiui-
tatem Annunciationis Beatæ uirginis. Inter has aut præcipua est ea,
qua passionem & Resurrectionem Domini recolimus, quam ex no-
mine & more Iudæorum Pascha appellamus. Neque enim ita Pascha
agimus, ut quod est, in memoriam tantum reuocemus, id est, quod
mortuus est Christus & resurrexit: sed etiam ut cætera, quæ ad signifi-
cationem sacramenti pertinent, non omittamus. In hac igitur festi-
uitate duo spectantur, Ritus, & sacramentum: Ritus, res & actionem
ipsius, & tempus complectitur. Res ipsa, apud Iudæos immolatio erat
Paschatis, id est, agni Paschalis: Pascha transitus erat, propter quem
immolabatur agnus. Sic enim in Exodo legitur. Dixit quoque Domi-
nus ad Moysen & Aaron, in Terra Ægypti. Mensis iste, uobis prin-
cipium mensium: primus erit in mensibus anni, Loquimini ad uniuersum
cœtum filiorum Israel, et dicite eis, Decima die mensis huius, tollat
quisque agnum per familias & Domos suas. Sin autem minor est nu-
merus, ut sufficere possit ad uescendum agnum, assumet uicinum su-
um, qui coniunctus est domui eius, iuxta numerum animarum, quæ
sufficere possent ad esum agni. Erit aut agnus absque macula, masculus,
& inter

Matth. 3.

Mysteria
in actibus
Christi.

1. Corinth. 1.

Festa Chri-
sti.

Festum Pa-
schæ.

Exod. 11.

Q ij anniculus:

anniculus: Iuxta quem ritum tolletis & Hædum, & seruabitis eum usque ad Quartam decimam diem mensis huius: Immolabitque eum uniuersa multitudo filiorum Israel ad uesperam, & sument de sanguine eius, ac ponent super utrumque postem: & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum, Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum quid: nec coctum aqua, sed assum tantum igni. Caput cum pedibus eius & intestinis uorabitis: Nec remanebit quicquam ex eo usque mane, Si quid residuum fuerit, igne comburetis. Sic autem comedetis illum, Renes uestros accingetis, & calciamenta habebitis in pedibus, tenentes baculum in manibus, & comedetis festinanter. Est enim Phase, id est, transitus Domini. Et transibo per terram Ægypti, nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis dijs Ægypti faciam iudicia, ego Dominus. Erit autem sanguis uobis in signum, in ædibus in quibus eritis, & uidebo sanguinem, & transibo uos: nec erit uobis plaga discrdens, quando percussero terram Ægypti. Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum solennem Domino in generationibus uestris cultu sempiterno. Septem diebus azyma comedetis: in die primo, non erit fermentatum in domibus uestris. Quicumque comederit fermentatum, peribit illa anima de Israel: à primo die, usque ad diem septimum. Dies prima erit sancta atque solennis, & dies septima eadem festiuitate uenerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad uescendum pertinent, & obseruabitis azyma. In eadem enim ipsa die educam exercitum uestrum de terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes uestras ritu perpetuo. Primo mense, quartadecima die mensis, ad uesperam comedetis azyma, usque ad diem uicesimam primam eiusdem mensis ad uesperam, septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus uestris: Qui comederit fermentatum, peribit anima eius de coetu Israel, tam de aduenis quam de indigenis terræ. Omne fermentatum non comedetis, In cunctis habitaculis uestris edetis azyma. Et paulo post, Et cum dixerint uobis filij uestri, Quæ est ista religio? Dicitis eis, Victima transitus Domini est, quando transiit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Ex quo loco simul etiam intelligimus, quod tempus Paschati celebrando à lege destinatum fuerit. Nempe à Quartadecima usque ad uicesimam primam mensis primi. Item, Anniuersaria eiusdem, et solennis, eodem mense et die, celebratio. Quod et in Leuitico confirmatur. Sic enim in eo legitur, Mense primo, Quartadecima die ad uesperam, Phase Domini est, & Quartadecima die mensis huius, solennitas azymorum Domini est, septem diebus azyma comedetis, &c. Est autem primus mensis apud Iudæos, qui Nisan appellatur, qui propter multiuagum lunæ discursum, nunc in Martium mensem

Tempus celebrandi Paschatis.
Leuit. c. 23
Nisan, Mensis.

mensẽ incidit, nunc in Aprilem, nunc aliquot dies Maij mensis occupat: sed rectius Aprili deputatur, quia semper in ipso uel incipit uel desinit, uel totus includitur: ea duntaxat regula obseruata, ut quæ decima quinta post æquinoctium exiterit, primum sequentis anni mensẽ faciat: quæ uero antea, nouissimum præcedentis, ut Beda docet: Vnde, licet lex æquinoctium nominatim non exprimat: tamen in hoc ipso, quod à plenilunio primi mensis Pascha faciendum præcipit, æquinoctium transcendisse plena ratione depromit: quoniam absque ulla dubitatione constat, eam quæ prima transito æquinoctio plenum suum globum ostendit, primi mensis existere lunam: Hunc mensẽ Hebræi nouorum appellant, qui Paschæ Ceremonijs sacratus est, & hæc quidem legalis obseruatio Paschæ fuit. In nouo autem testamento, res huius festiuitatis est immolatio Christi, agni illius immaculati, qui tollit peccata mundi, Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Tempus uero Paschatis ita computant Christiani, Euangelij Christi hæredes, ut à lege non recedant: & tamen in celebratione Paschatis cum Iudæis non participant. Quamquam in primitiua Ecclesia, de tempore huius festiuitatis, magnæ contentiones inter Ecclesias fuerunt, quarum aliquæ etiam usque ad tempora Constantini Magni perdurarunt. Nam alij quartum decimum diem primi obseruarunt, non respicientes sublatum diem, hij Thefleradecatitæ sive Quartodecimani appellati sunt: Alij sublatum quidem custodiebant, dissonabant autem circa mensẽ: Alij lunæ cursum nil attendentes, solares tantum circulos requirendos esse putarunt, quod Montani senserunt, ut tradit Sozomenus in Tripartita: Hij menses quidem singulos, Triginta dierum esse dixerunt, & primum inchoare ab æquinoctio Vernali, quod est secundum Romanos VIII. Kalen. Aprilis. Tum, inquit, duo luminaria facta sunt, quibus tempora & anni manifestantur, & hoc indicari, eò quod luna per octo annos cum sole concurrat: & ambo ijdem nouum habeant mensẽ, eò quod octo annorum cursus lunæ compleatur: & tanquam principium sit primi mensis, repetunt prædictum diem in scripturis Quartum decimum: & hunc esse dicunt Octauo Idus Aprilis, secundum quam semper celebrant Pascha: Si contingat etiam concurrere Resurrectionis, id est, Dominicum diem: Alioquin Dominica superueniente celebrant. Scriptum est enim, Quartadecima usque ad uicesimam primam esse celebrandam. Hæc Sozomenus. Alij nec ad solis nec ad lunæ cursum celebrationem Paschatis constituerunt, sed regulam protulerunt, qua singulis liceret quum uellent celebrare Pascha, quod de Nouatianis scribit Socrates in Tripartita, quæ sententia multarum in Ecclesia discordiarum occasionem præbuit. Quam hodie Martinus Lutherus, ut aliorum multorum dissidiorum author, reuocare conatur, affirmans, nihil referre, siue Dominico, siue alio quocumque die, Pascha celebretur: Immo eam festiuitatem, ut plerumque

Primus mensis Nisan in Aprilii.
Lib. de natura rerum, c. 11.
Iob. 1. 1. Corinth. 5.
De tempore Paschæ olim magna diuersitas inter Christianos.
Montanoꝝ rû Pascha. Trip. c. 39. lib. 9.
Nouatianorum Pascha.
Lib. 9. c. 38.
Error Lutheri de Paschate.
alias,

Q. ij

Trip. lib. 9.
c. 18.

Paschæ fe-
stū ex cur-
su solis &
Lunæ.

c. 8.

In Epistola ad
Episcopos in
Alexandria co-
stitutos.

Gravis
olim & an-
tiqua dis-
cordia de
Paschate ce-
lebrando.

Fratres.

alias, ad Nundinas magis, aliāq; cōmercia humana, certo tempore ex-
ercenda, utilem esse, quam ad religionem & diuinum cultum peragen-
dum. Sub Valente Imperatore, in uico Phrygiæ Pazo, constitui-
tum est, ut Pascha secundum Iudæorum obseruationem celebraretur,
quem ritum Andiani hæretici custodierunt, Et Epiphanius scribit, id
est, quo tempore Iudæi sua azyma faciunt: Romana autem & catho-
lica Ecclesia, ex cursu solis simul et Lunæ, diem celebrandi Paschatis sem-
per computauit. Solis quidem propter diem Dominicam & mensē:
Lunæ, propter legem, qua à decima quarta luna usq; ad Vicesimam
primam Pascha immolandum, & azyma faciendum esse præcipitur.
Ita nimirum subducta calculi ratione, ut post æquinoctium Vernale
à Quartadecima luna usq; ad Vicesimam primam, id est, in tertia heb-
domada primi mensis, die Dominico solennitas Paschæ celebratur.
Quem ritum Romana Ecclesia à tempore Apostolorum custodiuit:
quem & sancti patres certis constitutionib; confirmarunt. Si quis
Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus (inquit Canon Apostolo-
rum) sanctum diem Paschæ ante Vernum æquinoctium, cum Iudæis
celebrauerit, deponatur. Et Victor in Epistola, quam ad omnes Eccle-
sias scribit. Cæterū, inquit, nosse uos uolumus, quod Pascha Domini,
die Dominica annuis solennitatibus sit celebrandum. Idem Victor
Papa, Celebritatem sancti Paschæ, die Dominica agi debere, & præ-
decessores nostri iam statuerunt, & nos illud uobis eadem die celebra-
ri solenniter mandamus: quia non decet, ut membra à capite discre-
pent, nec contraria gerant. A Quartadecima uero luna primi mensis,
(inquit idem Victor) usq; ad uicesimum primum eiusdem mensis, diei
Paschæ celebratur festiuitas. Item Syluester Papa, in Concilio Roma-
no (quod præsentate Constantino Imperatore intra thermas Domi-
tianas celebravit) omnibus Episcopis & Presbyteris præceptum est,
Paschæ obseruantiam custodire à luna decima quarta, usq; ad uicesi-
mam primam, ita ut Dominicus dies coruscet, Et dixerunt Episcopi,
placet. Hunc ritū & si Asiaticæ & pleræq; aliæ Orientis Ecclesiæ mul-
to tempore neglexerint, ac cum Romana Ecclesia dissenserint, Quarta
decima luna primi mensis, in quemcunq; ea diem incidisset, Pascha cele-
brantes. Quæ sanè discordia Apostolorum temporibus coepisse uide-
tur: et in tantū postea inualuisse, ut nullam pacificationem, usq; ad tem-
pora Constantini Magni, admiserit. Sed et Apostoli ipsi, ad compo-
nendam huiusmodi discordiā, & reducendum omnes Ecclesias ad ue-
rum Ro. Ecclesiæ ritum, laborasse uidentur. Quod eorum constitutio
docet, quæ sic habet. Vos ne supputetis, sed facite, cū fratres uestri, qui
ex circumcissione sunt, faciunt, cum ipsis simul facite. Erant autē fratres
ex circumcissione, qui à circumcissione in Ecclesiam transgressi fuerant,
quam curam ob unionem unam eò direxerunt, ut ne essent sectæ neq;
diuisiones, uerum tamen eam concordia suadebant, nō ut dissentirent
cum

cum his, quæ ad ueram & propriam huius festiuitatis rationem perti-
nerent: neq; enim uolebant ut cum Iudæis concordarent Ecclesiæ, nec
ut alio, quam Dominico die, ea solennitas celebraretur, ut hæc & alia
multa, quæ ad idem propositum pertinent, ab Epiphanio disputantur.
Tandem autem operante Spiritu sancto, hac discordia temporibus
Constantini Magni penitus sublata, à patribus Ecclesiæ Romanæ con-
suetudo confirmata est, ut sic membra cum capite (ut sæpe ante admo-
nuerant sancti patres) concordarent. Sanè hæc Romanæ Ecclesiæ
obseruatio ita consentit cū lege, ut tamen cū Iudæorum ritu nihil par-
ticipet, quia et cum immolatione Paschatis à Christo facta concordet.
Siquidē Iudæi, XIII, primi mensis, in quamcunq; ea diem inciderit,
celebrant. Nos uero à Quarta decima luna, usq; ad uicesimū primum
diem, quicunq; inter septem dies Dominicus interciderit, eū festiuitati
Paschali consecramus: sed ita tamē, ut si quidem Decima quarta luna in
Sabbatum aut alium diem sequentis hebdomadæ inciderit (nam ea-
dem Lunæ dies in diuersas septimanæ decidunt ferias) Dominica se-
quenti Pascha celebremus. Sin uero in ipsum Dominicū inciderit, Do-
minicū diem in septimanā sequentē differamus. Qua ratione et legem
seruamus. Nam semper nra solennitas, aliquē legalium Paschæ dierū, sepe
aut omnes intra se cōplectitur. Et à Iudæis in hoc discordamus, quod
diē Dominicū, quē Christus Resurrectione sua sanctificauit, huic festi-
uitati deputamus: tum etiā in hoc Christi exemplū imitamur. Quippe
Christus Quartadecima luna est traditus, hoc est, quinta post Sabba-
tū, Decima quinta autē crucifixus, die tertia resurrexit, hoc est, Decima
septima luna, quæ tunc in Dominica die fuit inuenta, ut Theophilus
Episcopus Alexandriæ scribit, quod et Beda in libro de natura rerum
confirmat: Facta itaq; in Nicæna Synodo de celebratione Pascha-
tis inter Ecclesias concordia, aliquandiu obseruatum est, ut singulis an-
nis dies Paschatis, iuxta ritū Romanæ Ecclesiæ celebrandi eligeretur,
ac Ecclesijs per Romanum pontificem indiceretur, ut ex eo intelligi po-
test, quod Conciliū Arclatense primum diffiniuit, et ad Syluestrū Pa-
pam rescripsit, his uerbis, De obseruatione Paschæ Domini, ut uno die
& tempore per omnem orbē obseruetur, & iuxta consuetudinem liti-
ras ad omnes tu dirigas. Et Innocentius Papa primus, ad Aurelium
Episcopum scribens, Cur ergo (inquit) indignum est, unitatē Ecclesiæ
custodiri, Idemq; omnes pariter et sentiamus et pronunciemus frater
charissime: Has ergo literas de ratione Paschali, alterius dico futuri an-
ni, præscripsi. Nam cū ante undecimū diem Kalen. Aprilium, pene lu-
na decima sexta colligatur (nam quippiam minus est) Itemq; cū in an-
te diē quartū Kalen. earundem ueniat XXIII, existimaui undecimo
Kalen. memoratarū die, festa Paschalia celebranda: Quoniā in uigesima
tertia luna nullum Pascha unq; ante hoc Pascha factū esse cogno-
scimus. Sententiæ meæ exposui atq; indixi tenorē: Iam prudentiæ tuæ
erit,

Epiphanius li.
2. de heres. 50.

Quomo-
do nos
Christiani
obserua-
mus legem
in Pascha.

Recta ob-
seruatio Pa-
schæ.

c. 60.

Concordia
de Pascha-
te in Nicæ-
no Conci-
lio facta.
c. 18.

Innocenti-
us primus,
Epistola. II.

erit, confors mihi frater, cū unanimis & confacerdotibus nostris hęc ipsam rē in Synodo religiosissime tractare, ut si nihil dispositioni nr̄e resulter, nobis plenissime aperteq; rescribas, quo deliberatā Paschalē diem, iam literis, antē (ut moris est) seruandam suo tempore, præseribamus. Interea autē in hac annua Paschatis computatione saepe acci-

Miraculū
dit, ut multorū calculis inter se collatis, uel diuersitas & dissensio in com-
tēpore Zo
putatione, uel error depræhenderetur. Qualem tēpore Zozyimi Pa-
zymi circa
putatione, uel error depræhenderetur. Qualem tēpore Zozyimi Pa-
Baptisteriū
pæ etiam miraculo proditum fuisse, Paschasinus Archiepiscopus Con-
stantinopolitanus testatur: Beda, Lylibitanum Antistitem fuisse tra-
Libro de ratio
dit, Narrat autem idem Paschasinus miraculū eius mysterij tale. Quæ-
ne temporum.
dam uilissima possessio, inquit, Melitimas appellatur, in montibus ar-
duis ac syluis densissimis constituta, illicq; per parua ac uili opere con-
structa est Ecclesia, in cuius Baptisterio nocte sacrosancta Paschali,
baptizandi hora, cum nullus canalis, nulla sit fistula, nec aqua omnino
uicina, fons ex se repletur, paucisq; qui fuerūt consecratis, cū deducto
rū nullū habeat, ut aqua uenerat, ex se se descendit. Tunc ergo cū tem-
pore Zozyimi Papæ, apud Occidentales error ortus fuisset, consuetis
lectionibus nocte sacra discussit, cū Presbyter secundū morem, bap-
tizandi horā requireret, usq; ad lucē aqua nō ueniente, nō consecrati qui
baptizandi fuerāt recesserūt: ut ergo breuiter narrem illa nocte, quæ lu-
cescebat in diē Dominicā, decimo die Kalen. May, fons sacer hora cō-
petēti repletus est. Euidēti ergo miraculo daruit, Occidentalium partiū
fuisse errorē, hęc Paschasinus. Postea uero cū huiusmodi annua com-
putatio et electio diei festiuitatis Paschalis, plurimū negocij et molestiæ
habere uideretur: Cœperūt patres de computatione, si nō perpetua, ta-
men ad longū tempus ualitura deliberare, et negocium supputationis
eius rei peritis delegare, sed quæ res & ipsa omnino à peritis tentata,
nec errorem tamen omnem, nec difficultatem sustulit, ut epistola Leo-
nis Papæ ea de re, ad Martianum Imperatorem scripta, testat. In qua
et Theophili Episcopi Alexandrini errorē demonstrat, Simul atq; prin-
cipē hortat, ut ipse negociū eius rei peritis exactisq; absoluēdū demādet.
Quoniam autē in ea Epistola alia quædā, ad computationē Ecclesiasti-
cam, & Sacramentum huius festiuitatis pertinētia, differit, liber eā hoc
loco inserere. Paschale (inquit) festū, quo sacramentū salutis humanæ
maximē cōtinetur, quamuis in primo semper mense celebrandū sit: ita
tamen est lunaris cursus conditione mutabilis, ut plæruncq; sacratissi-
mi diei ambigua currat electio, & ex hoc fiat plæruncq; quod non licet,
ut non simul omnis Ecclesia, quod non nisi unū esse oportet, obseruet:
studuereq; sancti patres occasione huius erroris auferre, omnē hanc
curā Alexandrino Episcopo delegātes; quoniā apud Ægyptios huius
supputationis antiquitus tradita esse uidebat peritia, per quā, qui annis
singulis dies prædictæ solennitatis eueniret, sedi Apostolicæ indicaret,
ut huius scripti ad longinquiores Ecclesias, indicium generaliter per-
curreret.

Difficilis
de Pascha-
re supputa-
tio.

Epistola 63.

**Verba Leo-
nis Papæ I.
ad Martia-
num Imp.**

curreret. Sed sanctæ memorię Theophilus, Alexandrinæ Ecclesiæ
Episcopus, cum huius obseruationis annos centum numero colle-
gisset, Septuagesimo sexto Paschale festum, longē aliter quā alij de-
creuerāt, tenendū esse constituit, à primo Augustę memoriæ Theodo-
sij senioris consulu, succedentes sibi sacræ obseruantię ordines po-
nens, ut longioris temporis ratio eius literis teneretur ascripta, Cuius
complexionis Septuagesimus et quartus est annus, in qua pridie Idus
Aprilis sanctum Pascha celebramus: Sequenti uero anno, pridie no-
nas Aprilis, eadem (propitio Deo) erit habenda festiuitas. Sicut regu-
lariter centenarię annorū rationis ordo declarat, Sed in anno, qui erit
Septuagesimus sextus, Paschæ dies inuenietur ascriptus, quem à passio-
ne Domini nullius exempli, nullius constitutionis admittit authoritas.
Nam diem octauum Kalen. Maiarum ab eo cognoscimus præfinitū,
qui anni litem antiquitus constitutum excedit, cum alij Quinto de-
cimo Kalen. Maiarum huic festiuitati depurauerint diem. Siquidem
ab undecimo Kalen. Aprilium, usq; in Undecimum Kalen. Maia-
rum, legitimum spacium sit præfinitum, intra quod omnium uarieta-
tum necessitas concludatur, ut Pascha Dominicū, nec prius possimus
habere, nec tardius. Quod enim in decimum & nonum Kalen. Maia-
rum uideatur nonnunq; peruenisse festiuitas, quadam ratione defen-
ditur. Quia & si dies Resurrectionis ultra terminum uidetur exisse, di-
es tamen passionis litem positum non inuenietur egressus. Ad octa-
uum autem Kalen. Maiarum Paschalem obseruantiam perducere, ni-
mis insolens & aperta transgressio est. Quia ergo in illa (ut dixi)
Centenaria supputatione Theophili, Septuagesimus tertius annus,
Diem Paschæ, contra morem Ecclesiasticum statuisse monstratur, &
non leuiter delinquitur, si in principio sacramenti, ueritas & unitas ab
uniuersali Ecclesia non tenetur. Obsecro clementiā uestram, ut studiū
ueltrū præstare dignemini, quatenus Ægyptij, uel si qui sunt alij, qui
certam huius supputationis uidentur habere notitiā, scrupulum huius
solicitudinis absoluant, ut eum diē generalis obseruantia dirigat, qui
nec pater narū constitutionum normam relinquat, nec ultra præfixos
terminos euagetur. Quicquid autem pietas uestra de hac consultatiōe
cognouerit, ad meā iubeat mox notitiā peruenire, ut in diuinis myste-
rijs nulla dissonantię culpa nascatur. Hęc Leo. Fuerunt autē multi, qui de
ratione cōputādi, inueniēdiq; Paschatis scripserūt: Eusebius, Cæsariæ
Palesinæ Episcopus, decemnouennalis Circuli ordinē, ad quartas de-
cimas lunas festi Paschatis, ipsumq; diem Paschæ inueniendum com-
posuit, eo quod luna cuiuslibet ætatis post tantū temporis, ad eundē re-
deat anni solarem diem, ut hoc modo facilius præfixa semel regula cir-
culari, quæ ad inuentionem Paschatis diei pertinent, cognosci et edisci
possent: Est autem circulus decem nouennalis, qui & magnus circu-
lus Paschæ uocatur (ut Beda diffinit) Qui multiplicato per inuicem
solari

Error
Theophili
in supputa-
tione.

**Verba Epi-
stolæ Leo-
nis ad Mar-
tianum.**

**Ordo Decem-
nouen-
nalis Circu-
li.**

**Libro de natu-
ra rerum.
c. 43.**

solari ac lunari Circulo. D. XXXII. conficitur annis: Siue enim decies nouies uiceni & octoni, seu uicies & octies deni ac noueni multiplicentur, D. XXXII. numerum complent, unde fit (inquit idem Beda) ut idem Circulus, XXXVIII. Solis autem, qui uicenis octonisque consummari solent annis, Decem & nouem habeat circulos, Bissex-tus, decies nouies septenos, id est, centum & triginta tres menses solares, uicies octies CCXXVIII. id est, CCCLXXXIII. Menses autem lunares uicies octies, CCXXV. id est, VI. D. LXXX. dies, exceptis Bisextis uicies octies, VI. D. CCCCXXXV. id est, CXCIII. CLXXX. appositis aut Bisextis, CXC. III. CCCXIII. Qui ubi memoratam ex ordine mensium dierumque summam compleuerit, mox in se ipsum reuolutus, cuncta quæ ad solis uel lunæ cursum pertinent, eodem, quo præterierunt, semper tenore restaurant. Hic circulus annos Embolismos & communes complectitur, octoadem et Hendecadæ annos Dominicæ incarnationis, indictiones, Epactas, lunares & solares Cyclos, lunares Decimam quartam lunam Paschæ diem Dominicum, lunam dominici diei. Quorum omnium supputandorum inueniendorumque rationem, explicant, Eusebius prædicti magni circuli primus inuentor: Theophilus & Protherius, ambo Episcopi Alexandrini: Victorinus Episcopus Capuanus, Dionysius Romanus cognomento Exiguus. Et post omnes hos, Beda Presbyter, de hac re omnium certissimas regulas tradidit, in eo libro, quem de natura rerum conscripsit. In quo & magnum circulum Paschæ, annorum D. XXXII. ab anno uidelicet incarnationis Dñi. D. XXXII. usque in annum M. LXIII. singulorum annorum indictiones, Epactas, concurrentes, Cyclos lunares, Decimam quartam lunam, diem Dominicum Paschæ, et lunam eiusdem explicando, diligentissima simul atque exactissima ratione absoluit. Atque huius artis tum difficultas tum ignorantia apud ueteres, tot in computando Paschate dissensionum & errorum occasio fuit. Epiphanius eius rei aliam quoque causam assignat. Cum annus, inquit, iuxta solarem cursum compleatur, in Trecentis Sexaginta quinque diebus, & horis tribus, contingit propterea, quod luna facit annum in Trecentis Quinquaginta Quatuor diebus, ut deficiant cursui secundum lunam dies undecim, et horæ tres: Et primo quidem anno sunt Epactæ appellatæ, hoc est, dies + Adactitij undecim & horæ tres; Secundo anno dies Triginta tres, horæ nouem, et secatur unus mensis intercalaris appellatus: Intercalantur enim Triginta dies, relinquuntur autem dies tres, horæ nouem, quæ appositæ undecim diebus, & tribus horis: de quarto anno fiunt dies quatuordecim & horæ duodecim: Quinto autem anno, alijs appositis undecim diebus, ac tribus horis, fiunt Epactæ uiginti quinque & horæ quindecim, Et sexto anno, appositis alijs undecim diebus, & horis tribus, fiunt dies Triginta sex, & horæ octodecim, quæ faciunt intercalare mensem

Autores de inueniēdo circulo Paschali.

Beda diligentia.

Libro 3. Tom. 1. contra hereses.

Epactæ + adiecticij seu dies additi.

mensum unum. Et intercalati sunt per annos sex, menses duo: primis tribus annis mensis unus, & alijs tribus annis mensis alter, & restant de Epactis dies sex horæ octodecim, appositis autem his ad septimum annum ad duodecim, de eodem anno dies & horas tres, fiunt Epactæ decem & septem, horæ una & uiginti. Octauo uero anno rursus appositis alijs undecim diebus ac horis tribus, fiunt dies uiginti octo, & horæ uiginti quatuor, quæ faciunt dies duos: & his horis appositis, ad uiginti octo dies, fiunt simul dies Triginta, & contingit in octauo anno intercalari Triginta dies, unum mensum in duos annos, atque sic per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui sunt plenissimi menses intercalares tres, & fit in tribus primis annis, mensis unus, & sequentibus tribus, mensis alter: & in posterioribus duobus, mensis unus. In his trium intercalarium mensum constitutionibus discordantia est circa Pascha, inter Iudæos & Christianos, atque alios. Hæc Epiphanius. Sed nec hodie omnis difficultas in computatione Paschæ sublata est, ut Ioannis Stofleri nuper in inelyta Tubingensi Academia, publici Mathematicæ disciplinæ professoris, Kalendarium Romanum: & quorundam aliorum, huius nostre ætatis, doctissimorum Mathematicorum, ea de re ædita scripta declarant.

Stoflerus.

De Mysterijs Rituum festiuitatis Paschalis, Caput V.

Equitur iam, ut de sacramento huius festiuitatis dicamus: sunt autem uaria eius mysteria, Quorum quædam à re, quædam à tempore sumuntur. Res, ut diximus, Pascha est, id est, transitus, ut nomen ipsum Pascha significat, Pascha autem nostrum Christus est pro peccatis nostris immolatus, transitus uidelicet de morte ad uitam. Nam Christus mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Item significat illud Saluatoris. Qui credit in me, transiet de morte ad uitam. Item, Cum uiddisset Iesus, quia uenit eius hora, ut transiret de mundo ad patrem. Hunc transitum nos modo agimus per fidem, spem, & charitatem: per fidem siquidem & charitatem consequimur remissionem peccatorum, unde in certam et firmam spem uocamur, post hanc uitam adipiscendæ uitæ æternæ. Fides enim per dilectionem operatur, Et iustus ex fide uiuit: Spes autem, quæ uidetur, non est spes, quod enim uidet quis, quid sperat? Si autem quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus. Ac secundum hanc triplicem uirtutem fidei, spei, & charitatis, qua cœpinus esse sub gratia, de morte ad uitam transibimus, id est, cum iam mortui sumus cum Christo, & consepulti illi per Baptismum in mortem, sicut dicit Apostolus, Sicut Christus resurrexit à mortuis per gratiam patris, Ita & nos in nouitate uitæ ambulabimus.

Mysteria Duplicita, à re & à tempore.

1. Corinth. 5.

Ro. 4.

Ioh. 5.

Ioh. 13.

Transire de morte ad uitam.

Gal. 5.

Abacuc. 2.

Ro. 8.

Ro. 6.

Si enim

Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & Resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati. Item, Si mortui sumus cum Christo, credimus quia etiam simul uiuemus cum illo. Eodem per-

Col. 3. Declaratio transitus de morte ad uitam.

tinet exhortatio eiusdem Apostoli, Si conuulsi estis cum Christo, que sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: Quae sursum sunt sapite, non quae sunt super terram, Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo: cum autem Christus appa-

1. Corinth. 15.

ruerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cum ipso in gloria. Quibus sane uerbis innuit, transitum illum nostrum de morte ad uitam, qui per fidem fit, recte peragi per spem futuræ in fine resurrectionis & gloriae. Cum corruptibile hoc, id est, caro ista, in qua gemimus modo, induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem. Nunc enim primiti-

Ro. 8.

us quidem spiritus per fidem habemus: sed adhuc tamen in nobis ipsis ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri: Spe enim salui facti sumus. In hac spe quam-

Renouari de die in diem.

diu sumus, corpus quidem mortuum est propter peccatum: Spiritus autem uita est propter iustitiam. De quo audi quid idem dicat Apostolus, Si autem spiritus eius, inquit, qui suscitauit Christum, habitat in uobis, qui suscitauit Christum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, per inhabitationem spiritus eius in uobis. Haec igitur inde die in diem, est transitus ille de morte ad uitam, qui primo fit per fidem, ut in spe gaudeamus, & in tribulatione patientes simus, dum adhuc exterior noster homo corrumpitur: sed interior renouatur de die in

2. Corinth. 4.

diem, propter initium nouæ uitæ, propter nouum hominem, quem iubemur induere, & exuere ueterem: expurgantes uetus fermentum, ut simus noua conspersio, quoniam Pascha nostrum immolatus est

1. Corinth. 5.

Christus. Quod ex cursu solis & lunæ, dies solennitatis Paschæ computatur, in ipsis etiam uocabulis sacramenti significatio est, Siquidem sol Christum, luna Adam & omnes qui ex eo descenderunt, significat: Sol perpetuum splendorem suum retinet, luna autem continuæ mutationi subiecta est, nunc augmentum, nunc decrementum recipiens. Vnde recte sapiens soli: stultus uero lunæ comparatur, iuxta illud, Sapiens sicut sol permanet, stultus autem ut luna mutatur. Sapiens Christus est, sol ille iustitiæ, de quo dicitur, Ortus est mihi sol iustitiæ. Stultus autem, primus noster parens, & protoplastus ille Adam: in quo omnes peccant, & in quo omnes moriuntur. Ac

Luna Ecclesiam de signat.

propter eandem rationem, Ecclesiam quoque luna significat, quia & ipsa, in hac mortalitate constituta, mutationi perpetuæ obnoxia est, & ab illa Hierusalem, cuius ciues Angeli sunt, in ærumnis & laboribus peregrinatur. De Ecclesia namque dictum est, Parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscura luna rectos corde. Ecclesia enim illa luna obscura est, in qua quamdiu in hac mortalitatis nocte

Psal. 10.

peregrinatur,

peregrinatur, mali bonis insidiantur. Est & in tempore huius festiuitatis sacramenti significatio, ac primū quidē in cōputatione Paschatis, cursus solis & lunæ hanc significationem habent, Nam æquinoctium Vernale, in celebratione Paschatis transcensum, significat Christi uictoriam aduersus potestatem tenebrarum, & lucis æternæ uitæ promissionem, quarum tunc maxime memoriam agere debemus, cum solis lumen annuo proficiens incremento, primam sumit de noctis umbra uictoriam. Lunæ autem cursum ideo attendimus, quia in transitu illo de morte ad uitam continua mutatio est: Siquidem in hac mortalitate constituti, ut luna uel accedentes ad solem iustitiæ, fide illuminamur, ac internè renouamur: uel recedentes, ad terram, id est, ad deteriora nos conuertimus: Propter quod & à terrenis hominibus & peccatoribus in desiderijs animæ nostræ laudamur, & cum iniquè egerimus, benedicimur. Tunc igitur uerè de morte ad uitam transimus, cum ut luna mutabilis ad solem, id est, Christum, incommutabilem sapientiam nos conuertimus. Nam quanto magis ei appropinquamus affectu pietatis, tanto magis exterior homo in nobis corrumpitur, sed interior renouatur, de die in diem: omnisque lux illa ingenij, quæ ad inferiora uergebat, ad superiora conuertitur, & à terrenis quodammodo aufertur: ut magis magisque huic moriatur, & uita eius abscondatur cum Christo in Deo, ut tandem de morte illa ad ueram et æternam uitam perueniamus: mutato uidelicet eo, quod in nobis corruptibile est, in incorruptionem: & quod mortale est, in immortalitatem: & ut oriatur in nobis iustitia & abundantia pacis, donec interficiatur luna: id est, abundantia pacis in tantum crescat, donec omnem mutabilitatem mortalitatis absumat. Tum enim nouissima destruitur inimica mors, & quicquid nobis resistit ex infirmitate carnis, unde nobis perfecta pax nondum est: consumeretur omnino, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem. Sed & propter hanc uitæ nouitatem, primus mensis in mensibus anni, celebrationi huius festiuitatis attribuitur: Nam & ipse dicitur mensis nouorum. Quod autem in tertia hebdomada mensis, id est, à Quarta decima luna, usque ad uicesimam primam Pascha celebratur: postremum illud tempus sæculi, in quo nunc uersamur significat. Duo enim tempora præterierunt, & quod ante legem fuit, & quod sub lege fuit, & iam tertium apparuit, quod est gratiæ: æ triplici hoc tempore, triduana Resurrectio Domini designatur, quam & lunaris numerus repræsentat: Nam & hebdomada septem diebus constat, qui numerus perfectionem significat, & tertiam hebdomadam, in qua Pascha celebratur, due præcedunt, quæ & ipsæ ternarium nostrum constituunt, tribus uidelicet septenarijs dierum absolutum. Præterea in celebratione Paschatis nostri, Sabbatum occurrit, sed inter passionem et resurrectionem Christi mediū, quod

Mysterium in tempore Paschali.

Psal. 94.

In renouatione nostri fit spiritalis ad solem conuersio.

2. Corinth. 4.

Col. 3.

Psal. 71.

1. Corinth. 15.

Mysterium Numeri Trium hebdomadarum.

Mysterium Sabbati Paschalis.

R

quod

quod quietem significat, Est enim requies quaedam in fine, qua priusquam ad aliam uitam peruenimus, ab operibus quiescimus: Tranquillitas uidelicet ab omni labore omnium molestiarum, non desidiofa cogitatio: Sic enim ab huius uitae operibus in fine requiescitur, ut in alterius uitae actione gaudeatur, & in hac fit transitus ex hac uita, quem Dominus noster Iesus Christus sua passione consecrauit, quae Resurrectionem Dominicam praecedit. Rursus ab hac requie peruenitur ad primam uitam, unde anima lapsa est in peccatum, quae quidem uita ab actione non uacat: sed ita tamen actiuosa est, ut omnis actio eius sine labore membrorum fiat, sine angore curarum. Ad hanc igitur uitam a requie Sabbati sic transitus, ut actio quidem succedat, requies autem non desinat: neque enim reditur ad labores et curas, sed ad actionem qua requies confirmatur magis, & perpetuatur quam euacuatur. Haec requies ab omnibus quidem animabus, tam pijs quam impijs appetitur, ne tamen ab omnibus, nec in omnibus inuenitur: non ab omnibus, quia omnes quidem resurgemus, non tamen omnes immutabimur: non in omnibus, quia in his quae ad corpus pertinent delectamur quidem, sed non est in eis perpetua requies: immo ne diuturna quidem, ut quae animam magis aggrauant, & quod minus ad superna perueniat impediunt, quam quietem ei tribuant. Sed nec in se ipsa ita delectatur anima, ut in se ipsa perpetuo quiescat: immo sibi ipsum in se ipsa placens, & se plus iusto extollens, Deum sibi resistentem facit: Quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. In solo ergo Deo inuenitur haec requies aeterna, ut recte admonet Psalmus, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Et haec prima uita, quae de peregrinatione redeuntibus, et primam stolam accipientibus, redditur, & quae in ea confirmatur aeterna requies, per unam Sabbatum, quem die Dominicum appellamus: in quo Dominus a mortuis resurrexit, figuratur, & hic Dies Dominicus, qui & octauus & primus appellatur, non Iudaicus, sed Christianis Resurrectione Domini declaratus est, & ex illo coepit habere festiuitatem suam. Anima quippe omnium sanctorum ante resurrectionem corporis, sunt quidem in requie, sed in ea non sunt actione, qua corpora recepta uergerantur. Talem quidem actionem significat dies octauus, qui & primus, quia non aufert illam requiem, sed glorificat. Non enim redit cum corpore difficultas ex corpore, sicut nec corruptio: Oportet enim corruptibile hoc indui incorruptionem, & mortale hoc indui immortalitatem. Ac de sacramento octauae, quo Resurrectio Dominica significatur, intelligendum est illud Ecclesiastae, quod ad duorum testamentorum significationem dicitur. Illis septem & illis octo reseruatum est: Item, quod pro octaua Psalmus inscribitur: Item, quod octaua die circumcidebantur infantes. Quod & si patres spiritu Prophetico pleni, non ignorauerunt, tamen istis solum celebrandum Sabbatum

Quomodo uita beata Actiuosa est.

Requies animarum. 1. Corinth. 15.

Requies uera non in ipsa anima, sed in solo Deo. Iacobi. 4. Psal. 36.

Prima uita, seu Requies aeterna, per unam Sabbatum, id est, die Dominica designatur.

1. Corinth. 15.

Mysterium Octauae. Eccle. 11. Psal. 6. Gen. 17.

Sabbatum traditum est, quia antea sola erat, requies mortuorum, Nullus autem ad primam uitam resurgere potuit, donec ueniret Christus, qui resurgens ex mortuis iam non moreretur, & mors illi ultra non dominaretur. Sed postquam facta est talis Resurrectio in corpore Dominico, ac praecessit in capite Ecclesiae, quod corpus Ecclesiae sperauit in fine, Consequens fuit, ut dies etiam Dominicus, id est, octauus, qui & primus, inciperet celebrari. Hanc eandem uitam & requiem Quinquaginta dies significant, qui a Pascha ad Pentecosten numerantur, quorum Quadraginta Dominus post Resurrectionem, in hac uita & terra cum discipulis conuersatus est: & postquam ascendit in caelum, Decem diebus interpositis, misit spiritum sanctum. Nam septies septem, fiunt Quadraginta nouem, & cum reditur ad initium, quod est octauus, qui & primus dies, Quinquaginta complentur, qui celebrantur post Domini Resurrectionem, iam in figura non laboris sed quietis & laetitiae. Propter quod & ieiunia relaxantur, & stantes oramus, quod est signum Resurrectionis, unde & omnibus diebus Dominicis, id ad altare obseruatur: & Alleluia canitur, quod significat, actionem nostram futuram non esse nisi laudare Deum, Sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tuo Domine, in saecula saeculorum laudabunt te. Sed in ueteri testamento Iubilaeus est, hoc est, remissionis hebdomada, quae septem hebdomadibus annorum, hoc est, XLIX. annis completur, qua expleta ad Quinquagesimum annum, id est, primum, reuertebatur. Quo incipiente, tubae clarius resonabant, quo & ipso uita illa prima & requies omni laetitia plena praefigurata est. Similiter a die Decimaquarta primi mensis, usque ad Tertium diem Tertij mensis, quo lex data est Moyse in monte Synai, digito Dei scripta, numerantur dies Quinquaginta. Sic enim loquitur Deus ad Moysen, in monte Synai. Descende, inquit, testare populo, & purifica illos hodie & cras, & lauent uestimenta sua, & sint parati in diem Tertium. Tertia enim die descendit Dominus in Monte Synai, coram omni populo, Tunc data est lex, tertio scilicet die tertij mensis. Numera itaque a Decimaquarta primi mensis, quo factum est Pascha, usque ad diem tertium, tertij mensis: & inuenies decem & septem dies primi mensis, Triginta secundi, & tres tertij, qui fiunt Quinquaginta. Et haec fuit figura Quinquaginta dierum, quos in nouo Testamento, post Pascha usque ad Pentecosten celebramus: qui requiem illam significant, quae nobis datur per spiritum sanctum. Lex siquidem, quae digito Dei scripta, Quinquagesimo die post celebrationem Paschatis, data est, in Arca sanctificationis in corpore Domini, per cuius resurrectionem, nobis requies futura promittitur: ad quam percipiendam spiritu sancto charitas inspiratur. Spiritus sanctus digito Dei significatur: Cum enim unus Euangelista dicat, In digito dei eiecio Daemonia: Alius hoc idem ita dicit, In spiritu Dei eiecio Daemonia.

Ro. 6.

Mysterium Pentecostes.

Cur Alleluia canitur diebus Dominicis. Psal. 83. Iubilaeus. Leuit. 25.

Lex data Tertio die, Tertij mensis. Exod. 19.

Lex Digito Dei scripta id est, per spiritum sanctum data. Exod. 34. Psal. 131. Ro. 5. Luc. 11. Matth. 12.

R ij Spiritus

Spiritus autem nondum erat datus, cum Iesus nondum erat glorificatus. Vnde Prophetia illa cantata est, Exurge Domine in requiem tuam, tu & Arca sanctificationis tuæ. Vbi enim requies, ibi sanctificatio: Vbi sanctificatio, ibi Spiritus sanctus. Tunc ergo homo, cum ad hanc requiem resurget, perfectus & quietus, purificatus in anima et in corpore, per eloquia Domini casta, argentum igne examinatum, terræ purgatum septuplum, accipiet mercedem Denarium, ut sint decem & septem. In quo numero & ipso mirabile sacramentum reperitur, quia Denarius perfectionem beatitudinis nostræ significat, Septenarius quietem, quam accipiemus illo tempore, quando corpus nostrum eruetur de manu omnium inimicorum nostrorum, Id est, cum illa nouissima inimica destruetur mors, Quod & Psalmus Decimus-septimus figurat, qui integer in libro Regnorum legitur: qui inscriptus est, in die qua eruit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul: significat enim regnum illud, in quo aduersarium non habebimus. Ad idem tempus pertinet numerus ille Centum Quinquaginta trium piscium, quos iam Dominus, nouam uitam demonstrans, a dextera parte leuari imperauit, nec retia dirupta sunt. Nam & ipse numerus Decimusseptimus, surgens in Trigonum, Centum Quinquaginta trium summam complet, ab uno quoque usque ad decem & septem surgens, omnes medios adde, & inuenies numerum præsignatum, Hoc modo, Ad unum adde duo fiunt tria, ad tria adde tria fiunt sex, & sic deinceps, ut in hac figura,

Mysteriū Numeri CLIII. piscium. Iob. 41.

Mysteriū Paschatis, id est, transitus. 1. Corinth. 15. Luc. 20. 2. Corinth. 5. Ambulare hic in re laboris, & in spe quietis, Ro. 5.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

Est et aliud mysterium, quod in hoc numero, centum quinquaginta trium continetur: Nam in eo sacramentum Trinitatis bis continetur. Primo, quod numerus Quinquaginta ter multiplicatus efficit Centum Quinquaginta: Deinde quod numero Centum Quinquaginta tria adduntur, quo nimirum significatur, ad requiem alterius uitæ, quo ab hac uita transitur, quod Pascha significat, omnes uocari, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Hæc sunt igitur mysteria Paschatis, quod in Ecclesia celebratur, id est, transitus, de uetustate carnis & mortis ad nouitatem uitæ, quam in fide inchoamus: in spe gerimus, dilectione satagimus, ut ad ipsam perueniamus, Quæ tunc perfecta erit, cum absorbebitur mortale à uita, cum absorbebitur mors in uitætoriam: cum illa nouissima inimica destruetur mors, cum immutati fuerimus, & æquales angelis facti: non enim in hac uita perfecta esse potest. Quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur à Domino, sed tamen quia ipsa spes, ex promissione ueritatis, certa nobis erit: in alia uita perfecta erit. Nam qui dixit, Consepulti igitur sumus illi per Baptismum in mortem, idem subiunxit, Ut quemadmodum

modum surrexit Christus ex mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Ambulamus ergo in re laboris, sed in spe quietis: In carne uetustatis, sed in fide nouitatis. Dicit enim: Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem uiuit propter iustitiam. Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, habitat in uobis, qui suscitauit Christum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, per in habitationem spiritus eius in uobis.

Atque ex his omnibus etiam mysteria festiuitatis Pentecostes intelligimus. Nam hæc duæ solennitates connexæ, & sibi inuicem cognatæ sunt, & uelut una festiuitas celebrantur: ita ut hoc omni tempore, neque ad obseruandum indicantur ieiunia, neque ad exorandum Dominum genibus flexis oreur, Ad instar ergo Dominicæ resurrectionis, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies uelut Domini deputantur. Vnde propter talem coniunctionem, utrunque etiam tempus Baptismo suscipiendo destinatum erat, Ut Leo Papa testatur. Atque hæc omnia, quæ de mysterijs harum festiuitatum diximus, ex Augustini Epistola ad Ianuarium, fuscè illic et obscure scripta, in hanc claram (ut puro) breuitatem contraximus. Qui plenius huius sacræ amēti significationem cognoscere cupit, legat Bedam, in libro de natura rerum, quibus & hæc ipsa, quæ nos modo attulimus, illustriora reddentur: Illud postremo addimus, festiuitatibus superioribus Domini, id est, celebrationi Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ, & Pentecostes, non solum Episcopum & clericum: sed etiam ciues & Laicos interesse debere. De qua re in hunc modum constituit Agathense Concilium. Ciues qui superiorum solennitatum, id est, Paschæ, ac Natalis Domini, uel Pentecostes, festiuitatibus, cum Episcopis interesse neglexerint (cum in ciuitatibus communionis uel benedictionis accipiendæ, compositos se nosse debeant) triennio à communione priuentur Ecclesiæ. Item, Si quis in clero constitutus, ab Ecclesia sua diebus solennibus defuerit, id est, Natiuitate Domini, Epiphania, Pascha, uel Pentecoste: dum potius singulari lucro studeat, quam seruitio suo parere, conuenit ut triennio à communione suspendatur. Similiter Diaconus uel presbyter, si per tres hebdomadas ab Ecclesia sua defuerit, huic damnationi succumbat. Item, in die Parasceues, passio Domini prædicanda est, quemadmodum Toletanum Quartum diffiniuit. Comperimus, inquit, quod per nonnullas Ecclesias, in die Sextæ feriæ passionis Domini, clausis Basilicarum foribus, non celebratur officium, nec passio Domini populis prædicatur: Dum idem saluator noster, Apostolis suis præcepit, dicens, Passionem & mortem, & Resurrectionem meam omnibus prædicare. Ideoque oportet eodem die mysterium crucis, quod ipse Dominus cunctis annuntiandum uoluit, prædicari, atque indulgentiam criminum clara uoce omnem populum præstolari, ut poenitentia compunctione mundati, uenerabile

Omnes dies à Pascha usque ad Pentecosten, uelut dies Domini habentur. Episto. 4. c. 3. Au. Epist. 119. Beda c. 63. Principalia festa quibus omnes interesse debent. c. 63. c. 64. c. 6. Dies Parasceues. Marc. 16. Acto. 1.

R iij festum

festum Dominicae Resurrectionis, remissis iniquitatibus suscipere mereamur: Corporisq; & sanguinis eius sacramentum, mundi a peccato, sumamus.

De Ritu diei Dominicae singularum hebdomadarum totius anni, Caput VI.

Non solum autem in Resurrectione Domini, dies celebratur Dominica: sed etiam per totius anni circulum, Dominica in qualibet septimana suam habet festiuitatem, quam in memoriam Resurrectionis Dominicae festum peragimus. Hebdomada siquidem septem diebus peragitur, Vnde & nomē accepit, quae

Vetera nomina septem dierum hebdomadae.

Septem dierum nomina a dijs apud gentiles.

Dies Dominicus.

Apoc. 1.

Cur dies septimane feriae dicuntur.

Psal. 45.

2. Tim. 2.

Aug. in Psal. 91.

à populo Dei antiquitus ita computabatur. Prima Sabbati, uel una Sabbati siue Sabbatorum, secunda Sabbati, tertia Sabbati, quarta Sabbati, quinta Sabbati, sexta Sabbati, septima Sabbati, uel Sabbatum: non quod omnes Sabbatorum, hoc est, requietionum dies esse potuerint, sed quod à requietionū die, quae suo nomine & cultu singularis excellebat: Prima, uel secunda, uel tertia, uel ceterae suo quaeq; cenferentur ordine. Gentiles hanc obseruationem in laudē Deorum suorum conuerterunt. Primam diem, Soli: Secundā, Lunae: Tertiam, Marti: Quartam, Mercurio: Quintam, Ioui: Sextam, Veneri: Septimam, Saturno dicantes. Et iisdem fere monstris suos dies, quibus et errantia sidera consecrantes: Aestimabant enim se habere, à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte feruorem, à Mercurio sapientiam & uerbum, à Ioue temperantiam, à Venere uoluptatem, à Saturno tarditatem. Nostra autem religio, primum quidem diem, quo & lux in principio facta, & Christi Resurrectio celebrata est, Dominicum appellat, quod illi nomen primis Ecclesiae temporibus inditum fuisse, Ioannes in Apocalypsi testatur, qui dicit: Fui in spiritu in die Dominico. Syluester autem Papa primus, refutatis tam Iudaeorum quam Gentilium nominibus, ceteros hebdomadae dies feriarum nomine insigniuit, quod soli Deo uacanti nunq; liceat uel militiam, uel negotiationem exercere mundanam, dicente Psalmographo, Vacate & uidete, quoniam ego sum Deus. Item Apostolus, Nemo militans Deo implicat se negocijs secularibus. Ac secundam Sabbati, siue diem lunae secundam: tertiam diem Sabbati siue diem Martis, Tertiam: quartam diem Sabbati siue diem Mercurij, Quartam: quintam diem Sabbati siue diem Iouis, Quintam: sextam diem Sabbati siue diem Veneris, Sextam feriam appellans: tantum Sabbatum ex ueteri scriptura retinuit. Quem ritum & Augustinus in Ecclesia seruandum esse docet, eos reprehendens, qui etiamnum gentilium morem seruantes, dies hebdomadae non ferias, sed à planetis, Solis, Lunae, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris, & Saturni, appellant. In commendationem Dominici diei

minici diei ita scribit Leo Papa primus: Dies, inquit, Dominicus, tantis diuinarum dispositionum mysterijs consecratus est, ut quicquid à Domino insigne constitutum est, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per Resurrectionem Christi, & mors interitum, & uita accepit initium: In hac Apostoli, à Domino praedicandi omnibus gentibus Euangelij tubam sumunt, & inferendum uniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt: In hac (sicut Beatus Ioannes Euangelista testatur) congregatis in unum discipulis ianuis clausis, cū ad eos Dominus introisset, insufflauit, & dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt: In hac denique promissus Apostolis Spiritus sanctus aduenit. Quae ratione sancti patres instituerunt, ut coelesti quadam regula in die Paschatis, id est, Dominico, cui à uespera Sabbati initium adscribitur, Baptisma consecratur: cui obseruationi etiam Pentecostes solennitas additur, quae de Paschatis festi pendet articulo, ut ait idem Leo Papa: Et in eundem semper diem, qui Resurrectione Paschali insignis est, occurrit, in qua & ipse olim Baptismus conferebatur. Similiter in eodem die Mysteria sacerdotalium benedictionum celebrantur, & ieiunis & ieiunantibus sacra benedictio confertur, ut idem Leo tradit. Et recte ieiunis & ieiunantibus, id enim praeter auctoritatē consuetudinis, quae ex Apostolica uenit doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, eo quod Apostoli cum Paulum & Barnabam, ex praeepto spiritus sancti, ad Euangelium gentibus mitterent praedicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus. Porro Dominica ita celebranda est, ut in ea ab omni opere exteriori uacantes, ijs tantum, quae tum ad cultum, laudem, & gloriam Dei: tum ad salutem nostram pertinent, inuigilemus, ut paternè nos admonet Canon Matifconiensis Concilij. Omnes, inquit, Christiani, qui non incassum hoc nomine fruimini, nostrae admonitioni aurem accommodate, scientes, quoniam nostrae est auctoritatis, utilitati uestrae prospicere, & à malis operibus coercere. Custodite diem Dominicam, quae nos denuo peperit, & à peccatis omnibus liberauit: nullus uestrum litium fomitibus uacet, nullus causarum actiones exerceat: nemo sibi talem necessitatē exhibeat, quae iugiter ceruicibus iumentorum imponere cogat. Estote omnes, in hymnis & laudibus Dei, animo corporeq; intenti: Si quis uestrum proximam habet Ecclesiam, properet ad eandem, & ibi Dominico die semetipsum precibus lachrymisq; afficiat: Sint oculi manusq; uestrae, toto illo die, ad Deum expansae. Ipse est enim dies requietionis perpetuus: ipse nobis per septimi diei umbram insinuatus, noscitur in lege & Prophetis. Iustum est igitur ut hanc diem unanimiter celebremus, per quam facti sumus, quod non fuimus: Fuimus enim antea serui peccati, sed per eam facti sumus filij iustitiae. Exhibeamus Domino liberam seruitutem,

Leo Epist. 79. Multiplex laus diei Dominicae. Matth. ult. Ioan. 20. Act. 2. Dominica Paschae & Pentecostes Baptismo consecratur. Epist. 4. c. 3. Epistola. 79. Act. 13. Quomodo uacandum est die Dominico à laboribus. c. 1. Vacandū hymnis & laudibus Dei. Ro. 6.

ritem, cuius nos nouimus pietatem, de ergastulis liberatos erroris; non quia hoc Dominus noster à nobis expetit, ut corporali abstinentia diem Dominicum celebremus: sed quærit obedientiam, per quam nos, calcatis terrenis actibus, ad cœlum usq; misericorditer prouehat.

Pœna in uolutores Dominice Dei. Si quis igitur uestrum, hanc salubrem exhortationem paruipenderit, aut contemptui tradiderit, sciat se pro qualitate merito principaliter à Deo puniri: & deinceps sacerdotali quoq; iræ implacabiliter subiacere. Si cauidicus fuerit, irreperabiliter causam amittet: si rusticus aut feruus, grauioribus fustium ictibus uerberabitur: si Clericus aut monachus, mensibus sex à consortio suspendetur fratrum. Hæc nanq; omnia, & placabilem erga nos Dei animum reddunt, & plagas morborum uel sterilitatem amouent, atq; repellunt. Noctem quoq; ipsam, quæ nos supernæ & luci inaccessibili reddit, spiritualibus exigamus excubijs: nec dormiamus in ea, quemadmodum dormitant, qui nomine dumtaxat Christiani esse noscuntur, sed oremus & uigilemus operibus sacris: ut digni habeamur in regno coheredes fieri saluatoris.

Quidagen dum nocte Dominica. Item Cabilonensis synodus, Licet generaliter ab omnibus Catholicis & Deum timentibus, de die Dominico, quæ est prima Sabbati, conuenit obseruare: & sicut superius in Canonibus est statutum, non aliquid noui condentes, sed uetera renouantes, Instituiimus, ut in ipso die Dominico ruralia opera, id est, arare, metes metere, exactus facere, uel quicquid ad ruris culturam pertinet, nullus penitus præsumat: quod qui inuentus fuerit faciens, sub disciplina distractionis omnimodis corrigatur.

c. 18. Item Matisconense Secundum, Decernimus, ut in omnibus Dominicis diebus, altaris oblatio ab omnibus uiris & mulieribus offeratur, tam panis quam uini, ut per has immolationes, & peccatorum suorum fascibus careant: ut cum Abel, uel cæteris iuste offerentibus, promereantur esse consortes. Omnes aut qui diffinitiones nostras per inobedientiam euacuare contendunt, anathemate percellantur.

c. 4. Item Terraconense Concilium, Nullus Episcoporum uel Clericorum die Dominico, propositum cuiuscunq; causæ negotium audeat uentilare: nisi hoc tantum, ut Deo statuta solennia peragant. Cæteris uero diebus conuenientibus personis, illa quæ iusta sunt, habent licentiam iudicandi, excepto criminali.

c. 2. 15. q. 4. Item Agathense, Missas die Dominico, secularibus totas audire speciali ordine præcipimus, ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat: quod si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur. Consentit huic Canon alius, Aurelianensis Concilij primi: Cum ad celebrandas Missas in Dei nomine conuenitur, populus non ante discedat, quam Missæ solennitas compleatur: & ubi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

c. 47. **c. 28.**

De festiui-

De Festiuitatibus sanctorum,
Caput VII.

Vnt & aliæ festiuitates, quas in honorem sanctorum, sancta Dei celebrat Ecclesia: nam et sanctos Dei homines in Christo defunctos honoramus, etiam in Christo defuncti. Quomodo colendi sunt sancti, in Christo defuncti.

templa eis ædificando, & certas eorum solennitates celebrando, non quidem ut eos tanquam Deos colamus: sed ut eorum debito cultu & ueneratione memoriam agamus. Nam ritus colendi sanctos ad Duliam, nō ad Latriam pertinet: neq; enim sanctis, quia eorum memoriam agimus, honorem Deo debitum, exhibemus. De qua re ita scribit Augustinus, Lib. 22 de ciuitate Dei. c. 10. Deniq; (inquit) illi talibus dijs suis (de cultu Dæmonum loquitur) & templata ædificauerunt, & statuerunt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autem Martyribus nostris, non templata sicut dijs, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum uiuunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus: sed uni Deo & Martyrum & nostro, sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium sicut homines Dei, qui mundum in eius confessione uicerunt, suo loco et ordine nominantur: non tamen à sacerdote, qui sacrificat inuocantur. Deo quippe non ipsis sacrificat, quamuis in memoriam sacrificet eorum, quia Dei sacerdos est, non illorum. Ipsum uero sacrificium, corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi, Hæc Augustinus. In cultu igitur sanctorum, duo spectantur, Inuocatio siue Rogatio, & honor. Rogamus sanctos, ut pro nobis apud Deum intercedant. Nam & orantes pro nobis, & audiuntur à Deo & exaudiuntur, ut in Psalmo, Pro hoc orabit ad te omnis sanctus, in tēpore oportuno: Itē, Si steterint Moses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Item, Ite ad seruum meum Iob, & offeret holocaustum pro uobis: faciem eius suscipiam, ut non imputetur uobis stultitia, Qui & orans Dominū pro eis, exauditus est. Sed quo magis hoc uerum esse appareat, Angelorū quoq; exempla adducamus. Et enim si Angeli pro nobis apud Deum orant, Nihil uetat, quin & sancti pro nobis intercedant, ut qui iuxta saluatoris uerbum, in gloria æquales sunt Angelis, Angelus Raphael ad Tobiam dicit, Manifesto ergo uobis ueritatem, et nō abscondam à uobis occultum sermonem: Quando orabas cū lachrymis, et sepe lachrymas mortuos, ego obuiuli orationem tuā Domino. Itē, Beatus Iohannes in Apoc. uidit quatuor animalia, et uiginti quatuor seniores, qui ceciderunt coram agno, habentes siguli citharaset phialas aureas plenas adorationum, quæ sunt orationes sanctorum. Et iterum uidit Angelum stantem ante altare, habentem Thuribulum aureum, et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium de manu

Zach. 4. de manu Angeli coram Deo. Item apud Zachariam Prophetam, Angelus Dei orat Deum, pro populo Iudaico, in captiuitate posito, dicens, Domine exercituum, usque quo tu non misereberis Hierusalem, & urbium Iuda quibus iratus es: Iste iam Septuagesimus annus est. Quibus uerbis Angelus orat Deum pro redemptione populi Iudaici: simul Hieremiae Prophetae oraculum reuocans, praedicentis post septuaginta annos, in suam patriam & libertatem populum Iudaicum fore reducendum: Et respondit Dominus Angelo bona uerba consolatoria. Sic & Onias, summus sacerdos Iudaeorum, post mortem suam apparuit Iudae Machabaeo, manus suas extendens & orans pro omni populo Iudaeorum. In qua uisione alius similiter apparuit eidem Oniae socius, de quo ad Iudam Machabaeum Onias ait, Hic est fratrum amator & populi Israel: Hic est, qui multum orat pro populo, et uniuersa sancta ciuitate, Hieremias Propheta Domini. His & multis similibus alijs scripturae autoritatibus plane ostenditur, Sanctos & orare pro populo, & orantes exaudiri: & ut pro nobis apud Deum intercedant, ab hominibus posse rogari, etiam mortuos. Sed audiamus iam de eadem re sanctos patres. Sanctissimus & gloriosus Martyr Cyprianus, ad Cornelium Papam, Memores, inquit, nostri inuicem sumus, concordēs atque unanimes utrobique pro nobis semper oremus: Pressuras & angustias mutua Charitate reuelemus. Et si quis hinc nostrum prior diuinae dignationis celeritate praecesserit, perseueret apud Deum nostra dilectio: pro fratribus & sororibus nostris, apud misericordiam patris non cesset oratio. Et Hieronymus aduersus Vigilantium scribens. Dicis, inquit, in libello tuo, quod dum uiuimus mutuo orare possumus: postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio: praesertim, cum Martyres ultionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare nequiverint. Si Apostoli & Martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti: quanto magis post uictorias, coronas, & triumphos? Unus homo Moyses, Sexcentis millibus armatorum impetrat a Domino ueniam. Et Stephanus imitator Domini sui, & primus Martyr in Christo, persecutoribus ueniam deprecatur: & postquam cum Christo esse coeperint minus ualebunt: Paulus Apostolus Ducentas septuaginta sex, sibi dicit in naui animas condonatas, et postquam resolutus esse coeperit cum Christo, tunc ora clausurus est: et pro his, qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliorque erit Vigilantius canis uiuens, quam ille Leo mortuus? Recte hoc de Ecclesiaste proponeres, si Paulum in spiritu mortuum confiterer. Neque uero ita a nobis rogandi sunt sancti, ut omnino rogandam in eos spem nostram collocemus: haec enim adoratio potius est, & Latrae cultus, quam oratio: sed ita rogabimus, ut quod oramus, non quidem ab ipsis impetremus, sed ut a Deo impetremus, ipsi pro nobis

nobis intercedant. Est igitur mens orantium sanctos, principaliter in Deum dirigenda: in sanctos autem, ut contemplatione eorum a Deo exaudiamur: Atque hoc est, quod diuinus Psalter dicit, Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi: Auxilium meum a Domino, qui fecit caelum & terram. Montes quippe sancti sunt, qui ad impetrandum auxilium a Domino ipsi quidem orant: Dominus autem, intercedentibus & orantibus pro nobis sanctis, quod petimus praestat. Proinde patres ueteris Testamenti, orationes suas principaliter quidem ad Deum direxerunt, sed nihilominus sanctos quoque inuocauerunt. Interdum & merita eorum Deo obtulerunt, quod et eorum meritorum sanctorum contemplatione, quos & amicos Dei uocat Psalmus, facilius exaudirentur. Sic Iacob propinquus morti, cum benediceret filium suum Ioseph, ait, Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, Abraam & Isaac: Deus qui pascit me ab adolescentia mea, usque in presentem diem: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraam & Isaac, & crescant in multitudinem super terram. Item, Moyses pro peccato populi Deum orans, sic ait. Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitiam populi tui. Recordare Abraam & Isaac, & Israel, seruatorum tuorum &c. & sequitur. Placatusque est Dominus ne faceret malum, quod loquutus fuerat aduersus populum suum. Eodem modo orabat Azarias, positus in fornace igni accensa, Ne quaesumus (inquit) tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum: neque auferas misericordiam tuam a nobis, propter Abraam dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum: quibus loquutus es, pollicens, quod multiplicares semen eorum sicut stellas caeli: & sicut arenam, quae est in litore maris. Ac sic quidem orans exauditus est: quoniam liberatus est una cum socijs suis de fornace ardenti. Sed & eundem morem seruat Ecclesia, siquidem sanctorum memoriae agens: principaliter quidem Deum orat, nihilominus illi sanctorum merita offert, & ut intercessionem eorum nos exaudiat, precatur. Id quod uetustissimae orationes Ecclesiae, de sanctis planissime ostendunt. Cuiusmodi est illa: Famulorum tuorum quaesumus Domine delictis ignosce, ut qui tibi placere de actibus nostris non ualemus, genitricis filij tui Domini nostri Iesu Christi intercessionem saluemur. Item illa: Omnipotens sempiternus Deus, qui primitias Martyrum, in Beati Leuitae Stephani sanguine dedicasti, tribue quaesumus, ut pro nobis intercessor existat, qui pro suis etiam persecutoribus exorauit Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum &c. Item illa: Deus qui conspicis, quia nos undique mala nostra perturbant, praesta quaesumus, ut Beati Ioannis Apostoli tui & Euangelistae intercessio gloriosa nos protegat: & his similes aliae innumeratae. Sanctos honoramus, quia & Deus

*Psal. 120.**Preces nostras intuitu & meritis sanctorum a Deo exaudiri. Psal. 38. Gen. 48.**Oratio Moysi. Exod. 32.**Daniel. 3. Oratio Azariae. + opprobrium.**Oratio Ecclesiae in festis sanctorum.*

Honore Deum eos honorat. Si quis mihi ministraverit (ait Christus apud Ioan
 sanctorum nem) honorificabit eum pater meus qui in caelis est. Et David in psalmo,
 honoratur Mihi autem, inquit, nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis con-
 & Deus ip fortatus est principatus eorum: Nimirum æquum esse ostendens, ut
 fe. sancti, qui & amici Dei sunt, & à Deo honorati, ab hominibus etiam
 1041. 12. honorentur. Immo uero hoc ipso, quod à nobis honoratur, etiã Deus
 psal. 138. in ipsis à nobis honorari uideatur. Nam qui Martyrem colit, Deum ip-
 sum colit: qui Martyrem illius honorat, ipsi honorem assignat: Qui
 Apostolum honore prosequitur, ipsum qui Apostolum misit glorifi-

Recta san-
 ctorum ue-
 neratio. cat. Tum autem rectè ueneramus sanctos, cum primo in ipsis Deum,
 qui tantam eis gratiam uirtutum in hac uita donauit, laudamus: tum
 neratio. etiam precamur, ut eos ueluti exemplum nobis propositum imitari
 possimus. Deinde cum ipsos quoque laudamus, tanquam amicos Dei, &
 quos Deus diligit, sicut et Christum dilexit: Cum quo & sunt & uiuunt,
 ut uideant claritatem eius, quam dedit ei pater, & ob id quoque coram
 Iob. 17. memoriam peragimus. Memoriam Sanctorum his ferè rebus cele-
 bramus, ædificatione templorum & altarium, ueneratione reliquiarum
 Quibus ritibus ueneramur sanctos. & imaginum ipsorum, celebratione anniuersariarum solennitatum,
 Ecclesias etiam Apostolorum temporibus ædificatas esse crediderim,
 non quidem tam magnificas et tanto ornatu conspicuas, ut modo cer-
 nuntur, sed ad eum modum, ut Christi fideles orandi causa conueni-
 entes capere possent: non quod apparatus ille non conueniret religioni
 & cultui diuino: sed quia fidelibus, sub Tyrannis infidelibus, uix inte-
 grum erat, in unum conuenire, nedum splendida templa, in quibus
 publice conuenirent, ædificare. Vnde et domos, quas ad usum oratio-

Quales fue-
 runt olim
 sub Apo-
 stolis Do-
 mus oratio-
 nis. nis. & diuini culus utcumque extruebant, atque consecrabant *συναγωγῶν* uel
 Lib. 2. c. 18. *Μορῶσις* appellabant, ut apud Eusebium inquit Philo. *συναγωγῶν* autem
 in nostra lingua significare potest, honestorum conuenticulum, quod
 nomen & à gentilibus eis dabatur: Sicut Maximinus Imperator in-
 dulgens Christianis, ut rursus Christiani esse possent, illud etiam per-
 misit ut domos, in quibus orare consueuerant, extruere et reædificare
 possent: Quas & ipse Dominica uocat. Sancimus, inquit, ut cunctis in-
 notescat, licere his, qui christianam sectam religionemque uenerantur,
 hac nostra indulgentiæ largitate, ut unusquisque, quem admodum
 uult, & prout animo libet, religioni huic, solennitatisque deseruiat, sed &
 orationum domos, id est, Dominica sua, ut instarent pro uoluntate
 sua, permittimus. Eas itaque orationum domos uocabant grece *κυριακῶν*,
 latine Dominica, quæ nos Germani **Domkirchen** adhuc hodie uoci-
 ramus, uoce ex greco & latino simul mutuata. Atque in huiusmodi
 Ecclesijs fideles, maxime ubi inter gentiles uersati sunt, usque ad tempo-
 ra Constantini Magni usi sunt, quæ interea, sepe etiam in Christianos
 grassante Gentilium Tyrannide & seditione, euersæ, & solo æquatæ:
 & eadem cessante rursus ædificatæ fuerunt, ut Ecclesiasticæ hystoriæ
 tradunt.

Quales fue-
 runt olim
 sub Apo-
 stolis Do-
 mus oratio-
 nis. nis. & diuini culus utcumque extruebant, atque consecrabant *συναγωγῶν* uel
 Lib. 2. c. 18. *Μορῶσις* appellabant, ut apud Eusebium inquit Philo. *συναγωγῶν* autem
 in nostra lingua significare potest, honestorum conuenticulum, quod
 nomen & à gentilibus eis dabatur: Sicut Maximinus Imperator in-
 dulgens Christianis, ut rursus Christiani esse possent, illud etiam per-
 misit ut domos, in quibus orare consueuerant, extruere et reædificare
 possent: Quas & ipse Dominica uocat. Sancimus, inquit, ut cunctis in-
 notescat, licere his, qui christianam sectam religionemque uenerantur,
 hac nostra indulgentiæ largitate, ut unusquisque, quem admodum
 uult, & prout animo libet, religioni huic, solennitatisque deseruiat, sed &
 orationum domos, id est, Dominica sua, ut instarent pro uoluntate
 sua, permittimus. Eas itaque orationum domos uocabant grece *κυριακῶν*,
 latine Dominica, quæ nos Germani **Domkirchen** adhuc hodie uoci-
 ramus, uoce ex greco & latino simul mutuata. Atque in huiusmodi
 Ecclesijs fideles, maxime ubi inter gentiles uersati sunt, usque ad tempo-
 ra Constantini Magni usi sunt, quæ interea, sepe etiam in Christianos
 grassante Gentilium Tyrannide & seditione, euersæ, & solo æquatæ:
 & eadem cessante rursus ædificatæ fuerunt, ut Ecclesiasticæ hystoriæ
 tradunt.

Euseb. lib. 9.
 c. 9.

tradunt. Sanè non fuisse ijs temporibus magna templa, argumen-
 to esse potest. Quod patres Concilij Nicæni, non in templo aliquo, sed
 in loco, quæ Constantinus in Regia præparari fecerat, sessions publi-
 cas celebrarunt: Sicut nec Romæ in templo aliquo, sed in Thermis Do-
 mitiani, præsentè Constantino & Helena matre, à Syluestro Con-
 cilium celebratum fuit: Quod inscriptio eiusdem Concilij, quod post
 Nicænam synodum Romæ celebratum fuit, indicat, Quæ sic habet.
 Concilium, quod sanctus Papa Syluester celebrauit præsentè Con-
 stantino Augusto, in urbe Roma, intra thermas Domitianas, cum
 Ducentis septuaginta quinque Episcopis &c. Igitur peracto primum
 Concilio Nicæno, ac festiuitate publica Vicenaliu suorum finita,
 Constantinus ipse iam totus Christi nomini et religioni deditus, mox
 ad erigendas Ecclesias in honorem Christi & sanctorum eius, festi-
 nus accessit, ut Socrates in Tripartita scribit, Ac primum quidem Bi-
 zantij, quam ciuitatem ex nomine suo Constantinopolim appellauit,
 duas Ecclesias ædificauit: quarum unam Irenen, alteram Apostolo-
 rum appellauit. Similiter quasdam in honorem sanctæ crucis ex-
 truxit: Romæ quoque Basilicas fecit, unam Petro, alteram Paulo, Apo-
 stolis: quibus ingentia dona, ex auro & argento & gemmis pulcher-
 rimè fabricata, obtulit: Vnam in honorem sanctæ crucis, de cuius
 ligno et partem auro gemmisque inclusam in eam locauit, quam et Hie-
 rusalem appellauit: Vnam sanctæ martyri Agneti: Vnam Beato Lau-
 rentio, multasque alias in alijs locis, in honorem sanctorum Ecclesias
 ædificauit. In quas & magnificentissima dona, auri, argenti, & omnis
 generis gemmarum contulit. Post hunc, alij quoque principes & fi-
 deles homines, eodem religionis zelo, sanctos extructis in honorem
 eorum, maximis templis honorauerunt: Ut innumera Christiani or-
 bis templa in honorem sanctorum dedicata, & ex ipsis etiam nomina
 sortita, templa testantur. Confirmat hoc Canon, quem Gratianus
 Melchiadi Papæ ascribit, his uerbis. At uero, cum inter turbines &
 aduersa mundi succresceret Ecclesia, ad hoc usque peruenit, ut non solu-
 gentes, sed etiam Romani principes, qui totius orbis Monarchiam
 tenebant, ad fidem Christi & Baptismi sacramentum concurrerent.
 Equibus uir religiosissimus Constantinus, primus fidem ueritatis pa-
 tenter adeptus, dedit licentiam per uniuersum orbem, suo degentibus
 imperio: non solum fieri Christianos, sed etiam fabricandi Ecclesias, et
 prædia constituit tribuenda. Denique idem præfatus princeps, donaria
 immensa contulit, & fabricam templi primæ sedis, Beati Petri instituit,
 adeo ut sedem Imperialem relinqueret, & beato Petro, successoribusque
 suis profuturam concederet. Et post pauca: Ab illo etenim tempore, et
 deinceps, uiri religiosi, non solum possessiones & prædia quæ possi-
 debant, sed etiam semetipsos Domino consecrarunt: ædificantes Ba-
 silicas in suis fundis, in honorem sanctorum Martyrum per ciuitates,
 S & Mo.

Theod. lib. 1.
c. 7.

Concilia
Nicænum
& Roma-
num sub
Syluestro
& Constā-
tino.

Lib. 2. c. 18.

Templa
Romæ à
Constanti-
no edificata.

12. q. 1. c. futu-
ram.

Laus Con-
stantini.

Basilicæ
sanctorum

Multa Basilicæ saluatoris. & Monasteria innumera, in quibus cœtus Domino seruentium conueniret. Scio & multas Ecclesias in honorem saluatoris nostri, passim in orbe consecratas esse, quod Beatus Athanasius occasione miraculi, quod Deus in Berytho ciuitate, in imagine saluatoris edidit, factum esse testatur. Dicitur enim, quod conuersis ex tam stupendo ad fidem nostram Iudæis, ac Antistitem rogantibus, ut Synagogam eorum Ecclesiam consecraret in honorem saluatoris mundi, Metropolitanus petitionem eorū minime aspernatus, Synagogam eorum, quæ maior esse uidebatur, in nomine unigeniti filij Dei redemptoris mundi, consecrauerit, & extunc per diuersas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuerit: ut Basilicas plurimas, uel oratoria, Pontifices Christianæ legis, in honorem sancti saluatoris mundi conderent & dedicarent. Reliquias & imagines sanctorum, ita ueneramur, non ut eis cultum diuinum præstemus: sed ut in ipsis colamus eos, quos representant. Nam & honor, qui ossibus aut imagini exhibetur, non quidem ossibus mortuis, aut inanimatæ tabulæ, ligno, lapidi, aut coloribus, sed ei, qui apud Deum beata uita fruitor, & pro nobis apud Deum intercedit, præstari intelligitur. Anniuersarias autem festiuitates sanctorum ita celebramus, ut eorum passionem legamus atque recolamus, ut in Concilio Aphricano constitutum est: Vnde quo certior esset huiusmodi lectio, Fabianus Papa primus, id munus septem Diaconis mandauit, qui septem notarijs immincerent, ut et gesta Martyrū ueraciter ex integro colligerent, & Apostolicæ sedi rimanda manifestarent, aliosque Ecclesiæ ministros, ut idem agerent admonuit, ne in posterum ex his aliqua dubitatio fieret, quæstioque oriretur: recte existimans, quæ hoc modo scriberentur, ad futurorum doctrinam & usum pertinere.

Probata de sanctis historia. Multi etiam sponte sua, uitas Martyrum aliorumque sanctorum descriperunt, quorum scripta aliqua etiam hodie extant. Qualia sunt, quæ Eusebius, Hieronymus, Cassiodorus, Theoderitus, Victor, Nicephorus, Marcus Marulus, & quidam diligentes Monachi, ædiderunt: Nec dubito quin multa etiam de eadem re sanctorum patrum scripta, iniuria temporum perierint, qualis est liber de Antiquis martyribus, ab Eusebio scriptus, cuius ipse in Ecclesiastica sua historia mentionem facit, & similes. Præterea constitutum est, ut Martyrum memoria in celebratione Missarum, qui ritus uetustissimus est, ut non solum ex Augustino discimus: sed idem longè ante Augustinum, Felix Papa primus, Viceimus septimus à Petro Pontifex, testatur. Is enim in Epistola ad Galliæ Episcopos, inter cætera de his, qui Martyrum memorias perturbabant, in hunc modum scribit. Quod uero, inquit, Apostolicus dicit, Si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius, cur insequimur fratres, cur perturbamus statum Ecclesiæ Dei, et eos qui ei seruire debent affligimus? Martyres enim passim sunt, non tamen animæ eorum occisæ sunt in corporis passione, ore ueritatis

ueritatis attestante, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: Vbi agnosci oportet, quod si animæ Martyrum corpore perempto, supplicij extinguere non possunt, nec animæ prædicatorum, & doctorum, persequi debuissent, aut perturbari: & à Dei famulatu auerti, quia cum corporibus non deficiunt. Tales autem perturbatores Ecclesiæ, non solum prædicta agunt mala, sed etiam memorias Martyrum execrantur. Quapropter in præfata constitutum synodo, uobisque & omnibus Ecclesijs tenendum & agendum mandamus, ut super memorias martyrum Missæ celebrentur, ne memorie eorum à talibus extingui, aut ueneratio possit prohiberi. Sed & in cæteris precibus, sanctorum memoriam celebramus, qui ritus & ipse antiquissimus est, ut ex eo cognosci potest. Quod Vigilius Papa, ad Eucherium Episcopum scribit, Ordinem quoque precum, inquit, in celebratione Missarum, nullo nos tempore, nulla festiuitate, significamus habere diuersum, sed semper esse eodem tenore, oblata Deo munera consecrari, Quoties uero Paschalis aut Ascensionis Dñi, uel Pentecostes et Epiphaniæ, sanctorumque Dei fuerit agenda festiuitas, singula capitula diebus apta subiungimus, quibus commemorationem sanctæ solennitatis aut eorū facimus, quorū natalitia celebramus: cætera uero ordine consueto persequimur. Quapropter & ipsius Canonice præcis textum direximus subter adiectum, quæ Deo propitio, ex Apostolica traditione suscepimus, & ut charitas tua cognoscat, quibus locis aliqua festiuitatibus apta connectes, Paschalis diei preces simul adiecimus. Est et in Aphricano Concilio constitutum, ut passionem Martyrum legantur, cū Anniuersarij dies eorū celebrant. Denique & anathema in eos pronuntiatur, qui memorias martyrum perturbant. Si quis (inquit Gangrense Concilium) superbiæ usus affectu, conuentus abominatur, qui per loca: Basilicas sanctorum martyrum celebrantur: & ministeria, quæ in eis sunt, memoriasque sanctorum contemnit, Anathema sit. Item Carthaginense primū, Martyrū dignitatē nemo prophanus infamet, neque ad passua corpora, quæ sepulturæ tantū propter misericordiā Ecclesiasticā cōmendari mandatū est, redigat: ut aut in infantiā precipitatos, aut aliquo tali pacto, aut alia ratione peccati disinctos, nō ratione uel tempore cōpetenti, quo martyria celebrantur, martyrum nomine appellet. At siquid ad iniuriā Martyrū, claritati eorū adiungat infamiā, placet eos, si Laici sint, ad penitentiam redigi: si autē sunt Clerici, post cōmunionē, et post cognitionē honore priuari. Habet autē cōsuetudo Ecclesiæ, ut festiuitates Laicis per singulas hebdomadas indicant: Atque harum quædam sunt uniuersales, quædam particulares. Uniuersales sunt, quas per uniuersū orbē celebrat Ecclesia. Particulares, quas singuli Episcopi, singulariter in suis diocesis peragunt: Ac de utrisque ita statuit Lugdunense Conciliū. Pronunciandum est, inquit, ut Laici sciant tempora feriendi per annū, id est, omnē Dominicū à uespera usque ad uesperā, ne à Iudaismo

Matth. 10.
Verba Vigili Papæ.
Canon Missæ.
Antiqua Conciliorum Decreta, de passionibus Martyrum recitandis.
Festiuitates sanctorum quædam uniuersales, quædam particulares.
De cons. dist. 3.

capiantur. Feriandi uero per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, Ioannis Euangelistae, Innocenti, Syluestri, octaua Domini, Theophaniae, Purificatio sanctae Mariae, sanctum Pascha cum tota hebdomada: Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioannis Baptista, Duodecim Apostolorum: et maxime sanctorum Petri et Pauli, qui mundum sua praedicatione illuminauerunt: sancti Laurentij, Assumptio sanctae Mariae, Natiuitas sanctae Mariae, Ecclesiae dedicatio, sancti Michaelis Archangeli, dedicatio cuiuscumque oratorij, & omnium sanctorum, & sancti Martini: & illae festiuitates, quas singuli Episcopi, in suis Episcopatibus cum populo collaudauerint, Quae uicinis tantum circummorantibus indicendae sunt, non generaliter omnibus. Reliquas uero festiuitates, per annum non sunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. De dedicatione Ecclesiarum ita diffiniunt Felix Papa Quartus, Solennitates uero dedicationum Ecclesiarum & sacerdotum per singulos annos solenniter sunt celebrandae, ipso Domino exemplum dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendi dans formam, cum reliquis populis eandem festiuitatem celebraturus uenit, sicut scriptum est, Facta sunt Encenia in Hierosolymis, & Hyems erat: & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Quod autem octo dierum sunt Encenia celebranda, in libro Regum, peracta dedicatione templi, reperies.

In Epistola ad Episcopos per diuersas provincias constitutos.

c. 4.
Ioan. 10.
3. Reg. 8.

An reuelato nouo testamento, Caeremoniae ueteris testamenti ita sublatae sint, ut earum usus in nouo Testamento, interdictus esse censeatur, Caput VIII.

Quaestio.

iximus de caeremonijs noui Testamenti, inter quas quonia multae sunt, Caeremonijs & ritibus ueteris testamenti ita affines, ut ab his ueluti in nouo testamento translatae uideantur: non incongrue queritur, An reuelato nouo testamento, Caeremoniae legales ita euacuae sint, ut earum nullus usus in nouo testamento esse possit.

Responsio

fit: Quo sane loco repetendum mihi uidetur, quod supra dictum est, Caeremonias omnes sacri alicuius mysterij significationem habere. Quod et in Caeremonijs ueteris testamenti locum habet, nam & ipsae latentium rerum sacramenta designant. Et earum aliae quidem futurae gratiae pronunciant, ut sacerdos & sacrificia, quae summum sacerdotem, eundemque unicum illud & sanctissimum sacrificium, pro peccatis uiuorum & mortuorum offerendum, Christum significarunt: aliae praesentia mysteria annunciant, futuris etiam temporibus duratura, ut sacra uasa, uestes sacrae, unctio sacra, luminaria, thus incensum, & quae sunt eiusdem generis: quae sacrificantium & orantium fidem & deuotionem, aliasque uirtutes & diuina dona designarunt. Quod quo planius fiat, unum tantum exemplum de Caeremonijs templi, ex Egesippo afferamus. Salomon itaque (inquit) templum

Bonae significationes Caeremoniarum ueteris testamenti.

Egesippo lib. 5. c. 9.

templum fundauit, reliqui quoque Reges ad ornatum urbis addidere plurima, inuidia ex magnificentia orta. Inter omnia tamen opera, templum praecellebat amplissimo opere, & fulgenti marmore: in quo erat deambulatorium, peripetasma preciosum & maximum, Cocco & Hyacintho, Byssoque intextum & purpura. Non ociosa materia tantae diuersitatis, sed cuius species materiam rerum latentium significaret, eo quod eius esset templum, qui caelo & aeri, terrae & mari, quasi creator elementorum dominaretur, atque omnia solus regeret & gubernaret. Cocco enim, igneum caelum figuratur: Hyacintho, aer: Byssus, terra, quod in ea nascitur: purpura, mare, quae conchilijs maritimis inficitur, ut duo ex colore, duo ex generatione colligas. Denique Princeps sacerdotum, haec quatuor, indumento suo exprimere consueuerat, quando maxima celebritas erat festorum dierum, quasi totum mundum indueret pro populo supplicaturus: In eius figuram, qui uenturus erat princeps sacerdotum IESVS, qui tolleret peccatum mundi. Memora Princeps sacerdotum linteo interius operimento tegebat, eo quod praeteris in sacerdote fides mentis quaeritur, et corporis castimonia, quae succingere debeat carnis intemperantiam.

Significatio Quatuor Elementorum in Cocco Hyacintho Byssus & Purpura.

Memorale Aaron.

Hebr. 9. Mysterium Duplicis Tabernaculi.

Duo erant tabernacula sacra, Vnum interius, Alterum exterius: In hoc semper introibant sacerdotes: in illud interius (quod secundum appellabatur) semel introibat tantummodo Princeps sacerdotum, non sine sanguine, quem offerret pro se, & pro populi delicto: Hoc significante Spiritu sancto, uenturum Iesum, qui uere solus intraret interiora diuinorum penetralia sacramentorum, & arcana substantiae caelestis, quae nosset omnia: Solus quoque patri, sanguine suo totum mundum reconciliaret, & ut caelestium & terrestrium miseretur: Denique postquam uenit, pacificauit omnia per sanguinem crucis suae, quae uel in caelo, uel in terra sunt. Intus thymiamaterium, intus mensa, intus lucerna, Thymiamaterium, quod ita ad Deum patrem, sicut incensum, dirigatur maximi sacerdotis oratio. Mensa, quod in ea passio Christi sit, & mysteria sacramentorum: unde & Dauid dicit, Paraasti in conspectu meo mensam: Cuius uelut duodecim panes, Duodecim Apostoli sint testes passionis eius ac Resurrectionis eius. Lucerna, quae super candelabrum ponitur, ante sub modio erat, id est, sub legis mensura, nunc est sub gratiae plenitudine: heptamycho frequens lumen effundens, eo quod Spiritus sanctus septem maximarum gratiarum uirtutibus Dei templum illuminaret. Trinitatis igitur cognitio in interioribus erat templi, quae dicebantur sancta sanctorum, ubi reposita quondam uirga Aaron floruit, quod sacerdotalis gratia in Christo amplius esset operatura post mortem, qua mundum redemit.

Col. 1.

Quid Thymiamaterium, Mensa et Lucerna Psal. 140. Psal. 22. Matth. 5.

Id est, Septem distinctis calamis ut habetur Exo. 25.

Fusus haec & alia mysteria Caeremoniarum templi Salomonis, describit Eucherius libro tertio Regnorum. Idem in singulis quoque alijs Caeremonijs ueteris testamenti demonstrare possemus: Sed malo haec S iij ipsa

ipsa lectorem ex commentarijs sanctorum patrum, ijs maxime, qui in Exodum, Leuiticum, Deuteronomium, & alios sacros libros scripti sunt, perdiscere, quam prolixiore nostro sermone occupari. Primū remoniarū igitur, ut iam ad propositam quæstionem reuerramur, dicendum est, ue. test. nō omnes in uniuersum ueteris testamenti Cæremonias ita sublatas esse, est ad salutem necessaria. ut earum usus, reuelato iam nouo testamento, non sit necessarius. Ad quem sensum accipiendum est, quod Paulus dicit, uidisse se Petrum non recte ingredientem ad ueritatem Euangelij, eiq; propterea in faciem restitisse, quod Gentes cogeret Iudaizare. Nam contra Euangelij ueritatem erat, ut putarent qui credebant in Christum, sine illis ueteribus sacramentis saluos se esse nō posse. Et ad eundem sensum dictum est, Lex & Prophetę usq; ad Ioannem Baptistam. Item, Iudei persequebantur Iesum, quia soluerat Sabbatum, & patrem suum dicebat Deum. Item, Lex per Moysen data est, gratia autem & ueritas per Iesum Christum facta est. Item, per Hieremiam Prophetam promissum est, daturum Deum testamentum nouum Domui Iuda, non secundum testamentum quod disposuit patribus eorum. Item illud Pauli, Ecce ego Paulus dico uobis, quia si circumcidamini, Christus uobis nihil proderit, & si qua sunt similia. Hęc nimirum significant, post Ioannem Baptistam, Sabbatum, aliasq; Cæremonias ueteris testamenti ita abrogatas esse, ut in eis nulla sit spes salutis ponenda.

Quo præcepta moralia legis conferunt ad salutem per gratia Christi. Quin & lex ipsa, & ea quę in lege ita præcepta sunt, ut ualeant ad in-formandos mores fidelium, id est, ut abnegantes impietatem, & sæcularia leges cupiditates, temperanter, & iuste & pie uiuamus in hoc sæculo: qualis est lex, quā maxime commendandam elegit Apostolus, Non concupisces: & quęcunq; de Deo & de proximo diligendo, sine ullis figuris sacramentorum præcipiuntur in lege: In quibus duobus præceptis etiam Dominus ipse Christus dicit, totam legem Prophetasq; pendere: Ita accipitur et obseruatur, non ut spem aliquam salutis in ipsa ponamus, Nam si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Item, Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia excidistis: sed ut quicquid in eis proficimus, non nobis tribuamus, sed gratiæ Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.

Deinde magna differentia est inter Cæremonias, quibus futura prænunciantur, & quibus præsentia annunciantur. Nam quę fuerunt rerum futurarum figurę: postquam uenerunt ea, quę per illas significabantur esse futura, procul dubio esse necessaria destiterunt. At eorum usus paulatim ita abolendus fuit, ut non solum subito & irreligiōse, sed cum quadam ueneratione extinguerentur. Quemadmodum enim defunctorum corpora necessariorum officijs religiose deducenda sunt ad sepulturam, non continuo deferenda, uel obrectatorum obrectationibus ueluti canum moribus obijcienda: Ita & legalia sacramenta, & Cæremonia, etiam adueniente & reuelata iam gratia, quam prænunciant, abrogata sunt.

ciauerant, aliquandiu (ijs maxime quibus data fuerant) permittenda, ac paulatim deinde deferenda: Et sic Synagoga cum honore sepelienda fuit, ut scilicet hoc modo ostenderetur, ipsam quidem, tanquam quę ad salutem Christianam non essent necessaria, deferendam, sed nectamen, ut Idolatriam gentiliū, irreligiōsius esse abijciendam.

Nam & Christus à parentibus circumcisus est: Idem, ad diem festum Christi & ascendit: Idem, ad leprosum quem mundauerat dixit, uade & offer pro te sacrificium quod præcepit Moyses in testimonium illis: Et Paulus Timotheum circumcidit, Similiter Iudæi quidam, qui & ipsi in Christum crediderant: sed ita legalia obseruabant, tanquam sine his in Euangelio credentibus salus esse non posset, in Paulo reprehendebant, quod discessionem à Moysē doceret, propter quod Iacobus & alij fratres eidem suadebant, ut conuocata multitudine, ipse legalibus quibusdam Cæremonijs uteretur, eoq; modo suspicionem, quam de eo conceperant, ex eorum animis eximeret. Sic enim ait Iacobus, Vides frater, quot milia sunt in Iudæa, qui crediderunt in Christum, & hij omnes æmulatores sunt legis: Audierunt de te, quia discessionem doces à Moysē, eorum qui per gentes sunt Iudæorum, dicens: eos non debere circumcidere filios suos, neq; secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? Vtiq; oportet conuenire multitudinem: audierunt enim te superuenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus, sunt nobis uiri Quatuor, uotum habentes super se: His assumptis, sanctificate cum ipsis, & impende in eos ut radant capita, & scient omnes, quia quę de te audierunt falsa sunt, sed sequeris & ipse custodiens legem. De gentibus autem qui crediderunt nos mandauimus, indicantes, nihil huiusmodi seruare illos, nisi ut se obseruent ab Idolis immolato, & à sanguine, & à fornicatione &c. Quod ideo Iacobus admonuit, non quod circumcisionem, aliq; ueteris testamenti legitima, tanquam ad salutem necessaria, custodienda esse putaret: sed ut Iudæi, qui in Christū credebant, sed adhuc legis obseruatores erant, uidentes Paulum ea celebrare, quorum ipse condemnator ab aduersarijs esse insimulabatur, simul etiam uiderent, ipsum Paulum (uehementissimum illum gratiæ prædicatorem) non omnino legalia aspernari: nec ea quę per Moysen patribus tradita fuerant, tanquam sacrilega, nec Deo mandante conscripta, damnare. Sepulta autem (ut dictum est) cum honore Synagoga, ac uerā iam & Euangelica fide, & gratia in Iudæis & Gentibus reuelata & confirmata, sacrificia, sacramenta, & Cæremonia ueteris testamenti (quę futura mysteria designarunt) ita abolita sunt, ut earum nullus deinceps in Christiana religione legitimus usus esse possit. Nam quę in ueteri testamento, gratiam & remissionem peccatorum significabant, non efficiebant: Ut cinis uaccę, & aspersio sanguinis, & cruentarum multiplicatio uictimarum, &c. Ea omnia (reuelata iam gratia

Christi & Pauli exempla de legis Cæremonijs. Lucæ. 2. Matth. 8. Act. 16.

Act. 21. Verba Iacobus ad Paulum de lege uet.

Legis Cæremonijs nūc uti nō licet.

Num. 19. Leui. 5.

iam gratia noui testamenti, traditisq; salutiferis Euangelicæ legis sacramentis, quæ remissionem peccatorum non tantum significant, sed etiam efficiunt) tanq; umbra & figuræ prorsus euacuata iunt: Ut iam Iudæorum sacrificia & Cæremoniæ, non solum nihil profint, sed etiam perniciosæ & mortifere sint Christianis: & qui eas obseruauerint, siue ex Iudæis, siue ex gentibus, in Baratrum Diaboli deuoluantur.

Aug. Epist. 5. Quod & Prophetæ ita futurum prænunderunt. Non accipiam (inquit diuinus Psalter) de manu tua uitulos, Neq; de gregibus tuis Hircos. Item, Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, hoc est pecorum uictimis, quibus prius congregabantur conuenticula Iudæorum. Et alius Propheta, Ecce, inquit, dies uenient, dicit Dominus, & confirmabo super domum Iacob testamentum nouum, non sicut testamentum quod disposui patribus eorum, cum eduxi eos de terra Ægypti &c. Sunt & alia multa de hac re testimonia, quibus hoc Deum facturum esse prædictum est. Neq; uerò putandum est, ideo sacrificia & sacramenta ueteris testamenti temporibus istis, quibus præcepta fuerunt, mala fuisse, quia postea istis abrogatis, alia à Deo substituta sunt: Nec Deum mutabilem esse, quasi quæ ei aliquando placuerunt, eidem postea displicere cœperint. Nam hæc, ut ita fierent, in ratione diuina semper fuerunt, ideoq; dici non potest, cū hæc noua à Deo cõstituerentur, subito priora eidem displicuisse, uelut mutabili uoluntate, cui de maioribus etiam rerum mutationibus dicitur, Mutabis ea & mutabuntur, Tu autem idem ipse es. Sed satis est, hanc fuisse Dei in æterna sapientia dispositionem & uoluntatem, eamq; non solum Euangelicis sed etiam Prophetis scripturis demonstrari, ut scilicet dispersita essent pro temporum congruentia sacrificia; ut alia fierent ante manifestationem noui testamenti, et aliud nunc, quod huic manifestationi est congruum, quod scilicet ex ipsa uera & unius sacerdotis uictima, hoc est, effuso Christi sanguine ministratur. Quæ quidem mutatio non Dei est; non religionis: sed sacrificiorum & sacramentorum, quemadmodum enim unus idemq; homo, si Deo manè aliud offerat, aliud uespere, pro congruentia diurni temporis, non Deum mutat, non religionem: sicut nec salutem, qui alio modo manè, alio uespere salutatur: Ita in uniuerso tractu sæculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis sanctis, aliud ab eis, qui nunc sunt, offertur, non humana presumptione sed autoritate diuina, temporibus congrua sacramysteria celebrantur, non Deus aut religio commutatur. Sed & in nouo testamento, Cæremoniæ non solum diuersis temporibus uariantur, sed etiam uno eodemq; tempore in diuersis Ecclesijs, diuersæ particulares Cæremoniæ obseruantur. Quod non est indecens, modo una sit fides uniuersæ quæ ubiq; dilatatur Ecclesiæ. Nihil enim prohibet, quin ipsa fidei unitas, quibusdam diuersis obseruationibus celebretur, quibus nullo modo, quod in uera fide uerum est, impeditur. Est enim Ecclesia

vide s. Thomam in prima secundæ. q. 103. articulo. 4.

Aug. Epist. 5. Psal. 49. Psal. 15.

Hier. 31.

Non muta ta est Dei uoluntas per mutatas Cæremonias legis, quas ipse præcepit. Psal. 101.

Mutatio facta est, non Dei neque religionis, sed sacrificiorum & sacramentorum.

Non mutatur fides in no. test. per diuersitatem Cæremoniarum

Ecclesia illa filia Regis, cuius gloria & pulchritudo est intus in simbrijs aureis, circumamicta uarietatibus. Etenim uarietates in ueste, intelliguntur obseruationes illæ, quæ uariè in membris Ecclesiæ celebrantur, ab una proficiscentes iustitia, omnia in Ecclesia iusto & decenti ordine disponente. Ac proinde Augustinus eos reprehendit, qui omnes iniquos esse iudicant, etiam maiores nostros, cum ritibus illis & moribus suis, præsentibus non consentientes: Quo errore se quoq; olim irretitum fuisse fateatur. Non noueram, inquit, iustitiam ueram internam, non ex consuetudine iudicantem, sed ex lege rectissimam Dei omnipotentis, qua mores formarentur regionum & dierum pro regionibus & diebus, cum ipsa ubiq; ac semper esset, non alibi alia, nec aliàs aliter, secundum quam iusti essent Abraham, & Isaac, & Iacob, & Moyses, & Dauid, & illi omnes laudati ore Dei: sed eos ab imperitis iudicari iniquos, iudicantibus ex humano die, & uniuersos mores humani generis ex parte moris sui metientibus. Tanquam si quis nescius in armamentis, quid cuiq; membro accommodatum sit, ocrea uelit caput contegi, & galea calceari, & murmuret quod non apte conueniat: aut in uno die indicto à pomeridianis horis iustitio, quisquam stomachetur, non sibi concedi quid uenale proponere, quia mane concessum est: aut in una domo uideat aliquid tractari manibus, à quoquam seruo, quod facere non sinatur, qui pocula ministrat: aut aliquid post præsepia fieri, quod ante mensam prohibetur, & indignetur, cum sit unum habitaculum & una familia, non ubiq; atq; omnibus idem tribui. Sic sunt isti qui indignantur, cum audierint illo sæculo licuisse iustis aliquid, quod isto non licet iustis: & quia illis aliud præcepit Deus, istis aliud pro temporalibus causis, cū eidem iustitiæ utriq; seruerint: cum in uno homine, & in uno die, & in unis ædibus uideant aliud alijs membro congruere, & aliud iam dudum licuisse, & post horam non licere: quiddam in illo angulo permitti aut iuberi, quod in isto iuste uetetur & uindictur. Nunquid iustitia uaria est & mutabilis? Sed tempora quibus præsidet non pariter eunt, tempora enim sunt: Homines autem, quorum uita super terram breuis est, quia sensu non ualent causas contexere sæculorum priorum, aliarumq; gentium quas experti non sunt, cum his quas experti sunt: In uno autem corpore uel die uel domo, facile possunt uidere, quid cui membro, quibus momentis, quibus partibus personis ue congruat: in illis offenduntur, his seruiunt. Hæc Augustinus. Verum illud interim curandū est, ne ea, quam dixi, uestis, ita diuersis celebrationibus uarietur, ut aduersis contentionibus dissipetur. Nam ubi id accidit, ut ex diuersitate Cæremoniarum contentiones oriantur, mox laborandum est, ut ea diuersitas & contentio ad concordiam redigatur, ut de obseruatione Paschatis, & alijs quibusdam Cæremonijs supra monstratum est. Illud præterea hoc loco, ex sententia beati Augustini, addendum uideatur. Cære-

Psal. 44. Lib. 3. Confessionum. c. 7. Idem li. 6. c. 2. cõtra Faustum Manichæum.

Diuersitas rituum pro diuersitate temporum et regionū.

Declaratio per similitudines.

Non iustitia, sed tempora uariantur.

Ad quid tur. Cæremonias ueteris testamenti, quæ sacramentorum uelata fuerunt mysterijs, nõ ideo omnino superuacaneas esse hodie & inutiles, quia nunc impleta sunt, quæ prius futura per eas significabantur mysteria. Nam & si nullus hodie earum usus esse possit populo Christiano, tamen ad hoc utiles sunt, ut huiusmodi mysteria iam impleta esse à nobis intelligamus, sicut est Sabbatum ad uisibilem uacationem, sicut azyma in pane sine fermento, Pascha in ouis occisione, sicut tot genera sacrificiorum ciborumq; uitandorum, & neomeniæ, & annuæ solennitates, quas obseruant nunc usq; Iudæi, et similes. Quod ex uerbis Apostoli pulchre confirmat idem sanè Augustinus: Ex hac, inquit, imperitia Manichæi & omnes, quibus displicent literæ ueteris Testamenti, quicquid Deus mandauit priori populo ad celebrandum, umbram futurorum non intelligentes, et ea modo nõ obseruari animaduertentes, ex more præsentis temporis illa reprehendunt, quæ utiq; illi temporari cõgruebant, quo ista quæ manifesta nunc sunt, uentura significarentur. Sed quid dicturi sunt aduersus Apostolum, qui ait, Hæc omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos, in quos finis sæculorum obuenerit; Ecce ipse aperuit, cur illæ literæ accipiantur à nobis, & cur illa rerum signa iam necesse non sit ut obseruentur à nobis. Cum enim dicit: Scripta sunt propter nos, proculdubio demonstrat, quanta nobis cura legenda & intelligenda, & in quanta autoritate habenda sint: Quia propter nos utiq; scripta sunt. Cum uero dicit, figuræ nostri fuerunt, & in figura contingebant illis: ostendit iam non opus esse, ut cum res ipsas manifestatas agimus, figurarum prænunciantium celebrationi seruiamus. Vnde dicit alio loco. Nemo ergo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut Sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum. Hinc etiam cum dicit, Nemo uos in eis iudicet: declarat, quam non sit necesse ut iam hæc obseruentur, Cum autem dicit, Quæ sunt umbra futurorum: ostendit, quam oportuerit ut illo tempore obseruarentur, quo ista quæ nobis iam manifestata eluxerunt, per tales umbras figurarum futura prædicebantur. Ac proinde cessationem Sabbatorum iam quidem superuacaneam ducimus ad obseruandum, ex quo spes reuelata est nostræ quietis æternæ: non tamen ad legendum & intelligendum: Quia Prophetis temporibus, cū essent ista quæ nobis hoc tẽpore patefacta sunt, nõ tantum sermonibus, sed etiã actibus præfiguranda et prænuncianda, illo signo quod legimus, res ista prænotata est, quam tenemus. Sic sacrificia iam in operibus nostris non sunt, at nihilominus tamen ea in mysterijs diuinarum scripturarum, ad intelligenda quæ his prænunciata sunt, amplectimur, quia & ipsa figuræ nostræ fuerunt. Et omnia talia multis & uarijs modis unum sacrificium, cuius nunc memoriam celebramus, significauerunt: Vnde isto reuelato et suo tempore oblato, illa de agendi celebritate sublata sunt, sed significandi autoritate manserunt.

Lib. 6. contra Faustum Manichæum, c. 1.

1. Corinth. 10. Hæc omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem propter nos.

Col. 2.

Sabbati cessatio.

Sacrificia.

manserunt. Sic Azymum panem & cæteras prænunciatiuas obseruationes, in quibus scilicet fuisse umbram futurorum dicit Apostolus, hodie quidem nihil prodesse nobis putamus, sed ad hoc tamen profunt, ut earum mysterium à nobis intelligatur: & quod in manifestatione reuelatum est, populis prædicetur. Sic & Cæremoniæ ad uitam pertinentes (quæ Augustinus præcepta uitæ significandæ appellat) quod ad usum earum pertinet, hodie quidem sublatae sunt: sed quoniam hæc ipsi mores prænunciati sunt, uel sequendi boni, uel mali fugiendi: Ideirco nunc etiam utiles sunt, ut quæ nunc reuelata sunt, prænunciata fuisse intelligamus, & quod eorum bonum est, sequamur: quod malum, deuitemus. Sic lineis uestibus miscere purpuram & lino stina ueste indui, aliquando peccatum fuit, nunc non est peccatum: sed ea transgredi, quæ per huiusmodi Cæremonias significantur, ut inordinate uiuere, diuersi generis professiones uelle miscere: ut uel monialis habeat ornamenta nuptiarum, uel ea quæ se non continens nupsit, speciem uirginis gerat, Et si quid aliud inconuenienter ex diuerso genere in uita cuiusq; contexitur, omnimodo peccatum est, Nam illud tunc figurabatur in uestibus, quod nunc declaratur in moribus. Illud enim erat tempus significandi: hoc manifestandi. Ergo ipsa scriptura, quæ tunc fuit exactrix operum significantium, nunc testis est rerum significatarum: & quæ tunc obseruabatur ad prænunciationem, nunc recitatur ad confirmationem. Sic bouem & asinum ad oprandum tunc iungere non licebat, hodie autem bouem et asinum, unusquisq; si necesse sit, sine detrimento operis iungit. At negligere quod hac Cæremonia prænunciatum est, ut sapientem & stultum coniungere, non ut ille præcipiat, hic obtemperet, sed ut pariter ex æquali potestate uerbum Dei annuncient: illud certe peccatum est, quod ne fiat dudum Cæremonia præfiguratum & nobis nunc reuelatum est. Non sunt igitur tanquam superuacanea abijcienda, quæ de Cæremonijs, quarum hodie nulla obseruatio est, scripta sunt, propter nos enim scripta sunt: & impium est, ut non legamus nos, quod scriptum est propter nos. Immo ut mandatorum Dei præuaricatores essent, quibus illis temporibus hæc mandata fuerunt, si obseruare contemnerent, quando sic illa fieri, & ista quæ nunc reuelata sunt, tunc sic prænunciari oportebat: Ita nos desipientes essemus, si nunc iam manifestato nouo testamento, illas prænunciatiuas obseruationes aliquid nobis prodesse putaremus. Sicut sacrilegi & impij essemus, si eosdem libros, qui propter nos scripti sunt, ut ea quæ iam nobis reuelata, & in manifestationem annunciata sunt, tamen ante illis figuris prænunciata cognoscentes, fideliter & firmiter teneremus, ideo putaremus abijciendos, quia ea quæ ibi scripta sunt, iam non obseruare corporaliter, sed intelligere et facere spiritualiter nos Dominus iubet. Scripta sunt enim propter nos, in quos finis sæculorum obuenerit, sicut idem dicit Apostolus: Omnia

Azyma. Col. 2.

Lib. 6. contra Faustum. c. 2.

Moralia, per Cæremonias ueteres significata, seruari oportet.

Deut. 22. Quid significat bouem & asinum non coniungere.

Non sunt superuacanea scripta uet. testa.

Sacrilegium esset, libros legis abijcere.

omnia enim quæ ante scripta sunt, ut nos doceremur scripta sunt. Cæremoniae autem ueteris testamenti, quæ non futura sed præsentia nunc quædam annunciarunt, eaq; quæ etiam futuris temporibus durare poterunt, etiam in nouo testamento retineri possunt: non quidem quatenus in ueteri testamento obseruata fuerunt, sed quia mysteria ad cultum Evangelicæ Religionis pertinentia designant: Quales sunt orationes, ieiunia, sacra uasa, uestes, unctio, thus incensum, luminaria, & quæ sunt eiusdem generis. Quibus ea etiam addo quæ ad præcepta uitæ morumq; pertinent, quæ ab utriusq; ueteris & noui testamenti hominibus semper & æque custodienda fuerunt, quæ Augustinus præcepta uitæ agendæ appellat, Cuiusmodi sunt: Honora patrem & matrem, & non mœchaberis, Nam quæ ita sunt posita in literis sacris uel iubendo uel uetando, uel etiam sinendo, ut etiam nunc, id est, tempore noui Testamenti, ad uitam piam exercendam moresq; pertineant, Hæc ut olim, ita nunc etiam facienda sunt, si facienda præcepta sunt: nec facienda, si prohibita. Nec ideo Iudaizare censentur Christiani, quia ipsæ Cæremonijs in nouo testamento utimur, quibus olim Iudæi in ueteri testamento uti fuerunt: uel etiam hodie, sicuti degunt, utuntur. Nam & si res eadem sint, quibus Cæremoniae perficiuntur: tamen usus earum diuersus est, & non una utentium intentio: Ideoq; & Cæremoniae ipsæ, quantumlibet rebus ipsis pares, tamen usu et intentione diuersæ sunt, & ab usu uel bono uel malo: Ecclesiasticæ uel Iudaicæ appellantur, Veluti si Iudæus flexis genibus, aut manibus in cælum leuatis, oret, Cæremonia hæc Iudaica est: Si ad eundem modum oret Christianus, eadem Cæremonia Ecclesiastica dicitur. Nec damnanda erit Christiani oratio, quia ritu ipso orationi Iudæi similis esse uidetur: Non enim ritus ipse, sed intentio orantis spectanda est: quæ non solum orationem, sed etiam Cæremoniam eius, uel bonam efficit uel malam. Quin etiam illud iam addimus, Et si uetera omnia transferunt, & in Christo facta sunt noua omnia: tamen omnes prope Cæremonias nostras, Cæremonijs ueteris testamenti, etiam quæ a nostris maximè differre uidentur, et rem et nomen tenere: usu tamen, significatione, & intentione differre, Ut sacerdos, sacrificium, templum, altare, ignis, panis, sanguis, & quæ sunt similia, ut elegantissimè disputat Augustinus in Epistola ad Casulanum. Sed & multas Cæremonias cum gentilibus communes habemus: Quemadmodum in Babilonia quædam Ione Israelitæ & Babilonijs, organa & Citharam & alia huius generis à Gentilibus habuerunt: & Gentiles ex auro & argento Idola fecerunt, sacra uasa, uestes sacras habuerunt: immo & templa ædificauerunt, sacerdotes constituerunt, & sacrificia fecerunt &c. Item, qui apud Hebræos Idolatras fuerunt, è farina Panes militares militiæ cæli obtulerunt: Quas quidem Cæremonias non res ipsa, sed usus & intentio, bonas facit uel malas: & illas ueluti pias amplectimur, has uero ut superstitionas repudiamus.

1. Corinth. 10.
Cæremo-
niæ quædã
in utroque
testamento
proficiuæ.

Aug. li. 6. c. 2.
cõtra Faustum
Manicheum.

Alia est no-
stra quàm
Iudæorum
intentio, si
eisdem uti-
mur Cære-
monijs.

2. Corinth. 5.
In quibus
differunt no-
stræ Cære-
monia à Iu-
daicis.

Epist. 36.
Cæremo-
niæ quædã
à Gentili-
bus olim
usurpatae.

4. Reg. 17.

diamus. Proinde quod Christianas literas utriusq; testamenti sciunt (ut alibi docet Augustinus) non hoc culpant in sacrilegis ritibus Paganorum, quod construant templa, & instituunt sacerdotia, & faciant sacrificia: sed quod hæc Idolis & dæmonijs exhibeant tanquam dijs. Nam omnes dii gentium dæmonia, ut inquit Psalmus. Vn de & Paulus Apostolus gentilium sacrificia condemnat, non quia sacrificat, sed quia dæmonijs sacrificant. Quid ergo, inquit, dico quod Idolis immolatum sit aliquid, aut quod Idolum sit aliquid: sed quod immolant gentes, dæmonijs immolant & non Deo, Nolo autem uos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum: non potestis mensam Domini participare & mensam dæmoniorum. Simili modo, gentilium templa, non quatenus templa sunt: item simulacra, sacra uasa, uestes sacras, non quatenus talia sunt, reprobamus: sed quia adulteris quibusdam hominibus, impuris & sceleratis, & ipsi dæmonijs eum honorem, qui Deo aut sanctis debetur, impenderunt: nec res ipsas, sed usum rerum condemnamus. Præterea multas Iudæorum & Gentilium Cæremonias, quas propter inueteratam consuetudinem, Ecclesia in totum abolere non potuit: quando aliud non potuit, saltem in uerum & pium usum transtulit. Qualis est (ut inter multa unum exempli causa referam) ritus cereorum in festo Purificationis Beatæ Virginis Dei Genitricis Mariæ. Nam consuetudo Romanis fuit, ut Februario mense (qui erat Februus, id est Plutoni consecratus, qui lustrationum potens credebatur) ut accensis facibus totam urbem lustrarent, atq; solennes hostias offerentes iura dijs manibus soluerent: Hanc superstitionem & lustrandi consuetudinem, quando in totum euelli non potuit, Christiana religio in meliorem usum commutauit, statuens, ut in festiuitate Purificationis Mariæ, quæ in eundem mensem incidit, Letaniæ fierent, & uniuersa plebs cum sacerdotibus & ministris, hymnis modulata uocis, per Ecclesias perque congrua urbis loca procederet: Cunctiq; datos à Pontifice cereos, in manibus gestarent ardentem. Quod deinde augescente bona consuetudine, in cæteris quoque eiusdem Beatæ matris & perpetuæ uirginis festiuitatibus agendum instituit: non utique in lustratione terrestris Imperij quinque nem, sed in perennæ cælestis Regni memoriâ, quando (iuxta parabolam prudentium uirginum) omnes electi lucentibus bonorum actuum lampadibus, obuiam sponso ac Regi suo uenientes, mox cum eo ad nuptias supernæ ciuitatis intrabunt. Eos autem gentilium ritus, qui contra bonos mores sunt, ut cunque inueteratos, Ecclesia summis semper uiribus extirpare studuit. Qualis tempore Africani concilij fuit, quem & patres eiusdem Concilij ab Imperatoribus extirpandum decreuerunt. Illud etiam petendum, inquit, ut quæ contra præcepta diuina, conuiuia multis in locis exercentur, quæ ab errore gentilium attracta sunt, ita ut nunc à Paganis Christiani ad hæc ce-

Quid re-
prehendi-
tur in Gen-
tilium riti-
bus.
Aug. epist. 49
Psalm. 95.
1. Cor. 10

Cur Genti-
lium tem-
pla et simu-
lakra repro-
bamus.
Quædam
cæremo-
niæ in piũ
usum trans-
latae.

Usus cere-
orum in fe-
sto purifi-
cationis
Mariæ.

Matth. 25

Qui genti-
lium ritus
sunt prohi-
bendi, licet
inueterati
sint.

c. 27

T Iebran-

lebranda cogantur: ex qua re temporibus Christianorum Imperatorum persequutio altera occulte fieri uideatur: uetari talia iubeant, et de ciuitatibus & possessionibus, imposita pœna prohiberi: maxime, cum etiam in Natalibus beatissimorum martyrum, per nonnullas ciuitates & in ipsis locis sacris talia committere non reformident: Quibus diebus etiam (quod pudoris est dicere) saltationes sceleratissimas, per uicos atq; plateas exercent, ut matronalis honor & innumerabilium fornicarum pudor, deuote uenientium ad sacratissimum diem, iniurijs lasciuientibus appetatur, ut etiam ipsius sanctæ religionis pene fugiatur accessus.

Cæremoniarum aliarumque traditionum Ecclesiasticarum usum in Ecclesia uetustissimum esse, auctoritate Epiphanijs, traditiones & Cæremonias sui temporis enarrantis, probatur.
 Cap. IX.

Præfatio
 contra te-
 meritatem
 hæretico-
 rum de cæ-
 remonijs.

Atis, ut opinor, de his quæ ad legitimum usum Ecclesiasticarum Cæremoniarum pertinent, ac de mysterijs ueraque significatione earundem, disseruimus: ut mirandum iam sit, nostra tempestate omnia hæc ab hæreticis turbari, qui non alia ratione omnia hæc Ecclesiæ instituta impugnant, quam quod hæc ipsa nec sanctis & Authenticis scripturis probata, nec unquam in ueteri Ecclesia cognita, aut obseruata fuisse contendunt.

Nos autem, ratissimi utrunque hoc à nobis satis confutatum esse, ex his quæ in hoc libro cõgessimus, intelligatur: Nempe hæc omnia & firmissimis scripturarum testimonijs, & sanctorum patrum traditionibus, multis modis confirmata, & iam inde ab initio nascentis Ecclesiæ, usq; ad hæc nostra tempora, & pulcherrimo semper ordine custodita & obseruata fuisse: Tamen non alienum ab instituto nostro esse putamus, si de uetustate tam Cæremoniarum, quam aliarum traditionum Ecclesiasticarum, uel uenijs Epiphanijs Episcopi Salaminæ, seu Constantiæ Cypri, testimonium proferamus. Quo nimirum apertissime demonstratur, quas traditiones Ecclesia ante annos Mille ducentos, nempe Valentis & Gratiani temporibus, quibus hic Epiphanius uixit, obseruauerit: & quam pulchre in his uetus Ecclesia cum nostra conueniat. Sed audiamus iam Epiphanius.

Epiph. cõtra
 hæreses lib. 3.
 Tom. 2. circa
 finem.

At uero, inquit, de statutis ipsius Ecclesiæ, ac traditionibus eiusdem, rursus necessariũ est, me breuibus apponere earundem traditionum formam ex parte. Quæcunque ex natura seruauerit in ipsa, & seruata sunt, partim ex præcepto, partim per susceptio- nem uoluntariæ promptitudinis seruantur, Deo gaudente ob uirtutẽ suæ doctrinæ. Et primum quidem uelut crepido, & (ut ita dicam) fundamentum in ipsa est Virginitas, quæ exercetur & seruatur à mul- tis,

tis & glorificatur. Sequitur autem ad eandem uirginitatem solitudo: apud plerosq; utriusq; sexus solitariam uitam degentes. Post hanc continentia super eundem cursum fundata. Postea uiduitas, cum omni attentione, & impolluta conuersatione: Post hos uerò ordinẽs consequuntur nuptiæ, uenerandæ in magno honore, præsertim in unis nuptijs permanentes & obseruatione mandatorum. Si uero quis, mortua ipsius uxore, aut mortuo uiro alicuius uxoris, cupit secundæ aut secundo copulari, post mortem prioris. 4 Vertex autem horum omnium aut mater (ut ita dicam) genitrix est sanctum sacerdotium, ex uirginibus quidem ut plurimum procedens: Si uero non ex uirginibus, at ex solitariam uitam degentibus: Si uero non suffecerint ad ministerium ad solitariam uitam degentibus, de his qui continentia proprijs uxoribus, aut ab unis nuptijs uiduitatem seruantibus. Nam cum, qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsis ad sacerdotium suscipere: etiam si is qui ab initio continens uiduus fuerit, possit habere locum Episcopi & presbyteri, & diaconi, et subdiaconi. Post hoc sacerdotium deinceps est lectorum ordo, ex omnibus ordinibus constans, hoc est, uirginibus & solitariam uitam degentibus, & continentibus, & uiduis, & his qui adhuc sunt in uenerando coniugio. Si uero fuerit opus, etiam ex his, qui post obitum primæ uxoris secundam duxerunt. Non enim est sacerdos ipse lector, sed uelut scriba sermonis. Sed et Diaconissæ constituuntur in ministerium mulierum solũ, propter reuerentiam si opus fuerit, balnei gratia, aut uisitationis, & inspectionis corporum: & ipsæ sint etiam quæ in unis nuptijs continenter se habuerunt, aut ab unis nuptijs uiduitatem seruauerint, aut semper uirgines sint. Deinde consequenter ab his sunt Exorcistæ, siue Euratores & interpretes linguæ in linguam, siue in lectionibus, siue in colloquijs. Deinde laboratores, qui corpora eorum, qui obdormierunt, obuoluunt ac cooperiunt: et lanitores, & tota boni ordinis disciplina.

Secundæ
 nuptiæ.

addo. 4 in pos-
 tremis licium
 habetur.

Dignitas
 sacerdotia-
 lis uertex
 est statuum
 Ecclesiæ.

Ordo le-
 ctorum.

Alij ordi-
 nes mino-
 res.

Communiones autem siue synaxes fieri, ordinatæ sunt ab Apostolis, Quarta & profabbato et Dominica. Quarta uero et profabbato ieiunium statutum est, usq; ad horam nonam. Nam illi scilicet Quarta asumptus est Dominus, & profabbato crucifixus est: Et tradiderunt Apostoli, ut in his diebus Ieiunia fierent, ita ut impleatur dictum hoc, Cum ablati fuerit ab ipsis spõsus, tunc ieiunabunt in illis diebus: Et nõ ut gratiã aut beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis passus, ieiuniũ nobis constitutum est: sed ut confiteamur ad nostram salutem Domini passionem, quam pro nobis ipse suscepit: & ut pro peccatis nostris, ieiunia apud Deum suppulentur. Et per totum quidem annum Ieiunium hoc feratur, in eadem sancta Catholica Ecclesia, Quarta, inquam, & profabbato, usq; ad horam nonam. Excepta sola Pentecoste, per totos Quinquaginta dies, in quibus neq; genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est. Cæterum pro communionibus, quæ Quarta &

Ieiunia in
 Quarta &
 sexta feria
 per totum
 annum ex-
 cepta Pen-
 tecoste.
 Causa ieiunij.

In Penteco-
 ste ieiunare
 non oportet.

T ij profab-

pro sabbato ad horam nonam fiunt: in die Dominica, matutinis horis communiones fiunt. Insuper uero in Quinquaginta diebus Pentecostes, de quibus dixi, non est ieiunium: Neq; in die Epiphaniarum, hoc est, apparitionis, et aduentus, quando natus est in carne dominus, ieiunare licet, etiamsi contingat ut sit Quarta profabbatorum. Verum ex bono proposito, pietatis exercitatores in ipsa Ecclesia semper ieiunant, excepta Dominica & pentecoste, semper item uigilias agunt. At uero Dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc Catholica Ecclesia, & communiones mane perficit, & non ieiunat. In consentaneum enim est in Dominica ieiunare. Porro Quadragesimam ante septem dies sancti Paschatis, similiter seruare solet eadem Ecclesia in ieiunijs perseverans: Dominicis uero omnino non, neq; in ipsa Quadragesima. Cæterum per sex dies ipsius paschatis, omnes populi in siccorum esu perseverant: pane (inquam) et sale, et aqua tunc utentes ad uesperam. Sed & pietatis studiosi duplas & triplas, ac quadruplas transmittunt, et alii qui totam hebdomadam, usq; ad gallicantum Dominicæ illucescentis. Vigilijs autem agunt per sex. Rursus uero communiones perficiunt per eandem sex dies, & totam Quadragesimam a nona usq; ad uesperam. In quibusdam uero locis quintam solum illucescentem uigilant in profabbato ac dominicam. In alijs autem locis cultus diuinus dispensationis mysterij in quinta fit, hora nona, & sic cessat, permanētib; ipsis in eodē siccorum esu. In alijs rursus locis, non fit cultus diuinus dispensationis mysterij, nisi solum illucescente Dominica, quando ipse dimittit circa gallicantum in Resurrectionis die ac festiuitate, magna illa Paschatis dies, uelut statutum est. At uero alia mysteria, de lauacro et interternis mysterijs, uelut habet traditio et Euangelij et Apostolorum, ita perficiuntur. In his autem qui uita defuncti sunt, ex nomine memorias faciunt orationes ad Deum perficientes, ac cultus diuinos, & mysteriorum dispensationes. Matutini etiā hymni in ipsa sancta Ecclesia perpetuo fiunt, et orationes matutine, lucernalesq; simul Psalmi ac orationes. Qui dam uero ex solitariam uitam degentibus in ipsa Ecclesia, habitant in ciuitatibus: Aliqui uero in monasterijs desident, & procul secedunt. Placuit autem quibusdam etiam capillos nutrire, honestæ uidelicet uitæ gratia, ex propriæ mentis inuento, non ex Euangelij præcepto, necq; ex Apostolorum traditione: Nam sanctus Apostolus Paulus hunc habitum amputauit. Sunt præterea alia præeminentes uitæ conuersationes, quæ in eadem sancta Catholica Ecclesia seruantur: Eorum, inquam, qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibusque & uolatilibus ac piscibus, ouo item ac caseo, & alia diuersa uitæ instituta: Nam unusquisque secundum proprium laborem accipiet mercedem. Et quidam sanè abstinent ab omnibus his, alii uero a quadrupedibus solum, uolatilibus uero & reliquis uescuntur. Alij uero a uolucris abstinent, utuntur autem ouis & piscibus solis: Alij neq; ouis uescuntur, alij

Dominica die ieiunare non licet

Rigidum olim ieiunium

Orationes pro defunctis. Hymni matutini. Diuersæ conuersationes Monachorum.

1. Corin. 11. Diuersa ab eis abstinentia.

1. Corinth. 3.

alij piscibus solis: Alij etiam a piscibus abstinent, caseo uero uescuntur: Alij autem neq; caseum sumunt: Iam uero adhuc alij etiam a pane abstinent, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & a coctis. Multi uero etiam humi dormiunt, Alij neq; calciamenta induunt, Alij saccum gestant occultum, qui uidelicet recte gestant propter uirtutem & poenitentiam: Indecorum enim est, in conspicuo sacco prodire, quemadmodum aliqui faciunt: Indecorum est item (uelut dixi) in uinculis prodire, uelut quibusdam uisum est. Pleriq; autem a balneo abstinent. Et quidam uitæ renunciarunt, artesq; tenues & nullius negotij sibi ipsis excogitauerunt, ut ne ociosam uitam degant, neq; panem grauatim comedant. Pleriq; uero in psalmodijs, & assiduis orationibus, lectionibusq; sacrarum scripturarum, & secessibus exercentur: Ceterum de hospitalitate, & benignitate erga homines, elemosynasq; omnes, huius Sanctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ fructus omnibus prædicatus est. At uero lauacrum habet pro inueterata circumsisione in Christo, quiescit in magno sabbato, Abstinet a societate omnium hæreseon: Reprobatur omnes scortationes & adulteria, & perulantiam atq; Idolatriam, & cædem, & omnem iniquitatem, & Magiam, et ueneficium, astronomiam, uaticinationes, tremorum obseruationes, incantationes, Amuleta que appenduntur aut alligantur, & Phylacteria quoq; appellantur, prohibet theatra, & ludos equestres, & uocationem: musicos item, & omnem maledicentiam, ac detractio nem, et omnem pugnam, et blasphemiam, iniustitiamq; ac auaritiam, et usuram. Negociatores non recipit, sed inferiores omnibus dicit, oblationes accipit a non iniustis, neq; inique agentibus, sed a iuste uentibus. Preces autem assidue imperat cum omni sedulitate ac prolixitate & genucatione in ordinatis diebus, noctu atq; interdium ad Deum effundere. In quibusdam autem locis etiam in sabbatis communiones faciunt, non ubiq; autem, sed apud Acremonas seruatur ac cauetur, ut ne quis omnino iuret, neque conuities, neque detestetur, ex præcepto ipsius Saluatoris: & ut neq; quis mentiatur quantum eius fieri potest. Pleriq; uero uendunt bona sua ac possessiones, & dant pauperibus. Hic enim est Character & forma huius sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, cum ea, quam antea declarauimus, fide. Et hæc statuta ritusque ac traditiones in ipsa habentur. Hic enim est Character Ecclesiæ, a lege & prophetis, Apostolicisq; & Euangelistis collectus, uelut ex multis odoriferis uirgulis ac medicamentis Antidotus bona, ad salutem uitæ tium præparata, ex uoluntate patris, & filij, & spiritus sancti: Hi sunt Characteres reuerendæ ac castæ huius sponsæ Christi: Hæc est dos et testamentum hæreditatis, & uoluntas sponsi ipsius, & cælestis Iesu Christi Domini nostri: per quem & cum quo gloria patri, honor & imperium, cum sancto spiritu in sæcula sæculorum Amen.

Diuersitas in uestibus

Probat mores Ecclesiæ

Abstiner ab illicitis artibus & uitijs. Astrologia.

Assiduitas in precibus.

Character et forma uendi in ecclesia.

Ne saltatio
nes, conuiu-
uia et spe-
ctacula sæ-
cularia fiat
in diebus
festis.

N celebrandis festiuitatibus, maximus olim abusus fuit, qui & hodie durat, quod ijs diebus, non solum diuinus cultus, & memoria sanctorū non peraguntur: sed etiam (quod alio tempore forte per negocia non licet) saltationibus, comellationibus turpibus, obscenis ludis & spectaculis, alijsque rebus illicitis, opera datur: nec alio tempore magis, quam festis diebus omnis luxus & turpitudine exercetur. Hos abusus ueteres quoque emendasse eorum Canones testantur. Nam in his solennibus diebus turpia conuiuia & spectacula ne fiant, Conciliorum decretis sancitum est: Vt Antisiodorensi, Non licet in uigilia Paschæ, ante horam secundam noctis, uigiliam expedire; quia in illa nocte non licet post mediam noctem bibere, nec in Natali Domini, nec in reliquis solennitatibus. Item Toletanum Tertium. Irreligiosa consuetudo est (inquit canon) quam uulgus per sanctorum solennitates agere consuevit: Populi, qui debent diuina officia attendere, saltationibus turpibus inuigilant, cantica non solum mala canentes, sed & religiosorum officijs perstrepen-tes, Hoc etenim ut ab omni Hispania depellatur, Sacerdotum & Iudicum curæ à Concilio sancto committitur. Item Cabilonense. Valde omnibus noscitur, esse indecorum, quod per dedicationes Basilicarū, et obscœna aut festiuitates Martyrum, ad ipsa solennia confluentes, chorus canticæ in mineus turpia quædam & obscœna cantica decantare uidentur: dum Ecclesijs aut orare debeant, aut Clericos psallentes audire. Qui quidem abusus à gentilibus introductus fuit, ut Africani Concilium testatur. Sequitur in Cabilonensi. Vnde conuenit ut Sacerdotes loci, talia à septis Basilicarū, uel porticibus ipsarum, ac etiam ab ipsis atrijs uetere debeant: ac arcere, & si uoluntariè noluerint emendare, aut excommunicare debeant, aut disciplinæ aculeum sustinere. Fuit & olim abusus, ut spectacula Theatrorum aliorumque ludorum die Dominica exhiberentur. Ad quem abusus olim Christiani à gentilibus coacti fuerunt, quem & emendari patres Africani Concilij, Carthagine celebrati, ab Imperatoribus petunt. Nec non & illud perendum, inquitur, ut spectacula Theatrorum, cæterorumque ludorum Dominicis, uel cæteris religionis Christianæ diebus celeberrimis amoueantur, maxime quia sancti Paschæ octauarum die, populi ad Circum magis quam ad Ecclesiam conueniunt: & debere transferri deuotionis eorum dies, si quando occurrerint, nec oportere etiam quenquam Christianorum cogi ad hæc spectacula, maxime quia in his exercendis, quæ contra præcepta Dei sunt, nulla persecutio- nis necessitas à quoquam adhibenda est, sed ut oportet homo in libera

libera uoluntate subsistat, sibi diuinitus concessa: Corporatorum enim maxime periculum considerandum est, qui contra præcepta Dei, magno errore coguntur ad spectacula conuenire. Emendan- dum quoque erit, quod hodie in plerisque locis, in diebus Deo & sanctis solennibus, iudicia agitantur, & nundinæ habentur: et ob id in usum reuocandæ leges tam Ecclesiasticæ quam ciuiles. Quidam, ut abusus, in Ecclesia reprehendunt pluralitatem festiuitatum, ut quæ necessitati hominum aliquid detrahant, & occasionem totum fere hunc ritum contemnendi præsent. Equidem scio ex causa, quasdam festiuitates institui, quasdam tolli, quasdam mutari: uniuersales quidem ab uniuersali Ecclesia: particulares etiam à locorum Episcopis posse. Verum eius rei discussio, an uidelicet & in quibus expediat, ad concilium mihi referenda uidetur. Nec facile uel audiuntur uel admittuntur emendationes in his ritibus: nisi quæ grauiora sunt, ut quæ ad confessionem fidei nostræ, & extirpationem hæresum pertinent, & alia his similia prius corrigantur: Vt nostra quoque ætate uidimus, qua Episcoporum quorundam & principum decreta, ad abusus quosdam corrigendos ædita, quia non uidebatur morbo, quo nunc laborat Ecclesia, mederi, ludibrio magis habitata sunt, quam cum aliqua ueneratione recepta.

FINIS LIBRI SEXTI ET VLTIMI De Cæremonijs.

C O R R E C T O R I V M.

Fol. 12. linia 1. uellent, lege, nolent. fol. 16. lin. 3. Subdiaconos. fol. 24. lin. 8. Gelastus. fol. 19. lin. 39 non Deo. fol. 33. lin. ult. tribue. fol. 48. lin. 8. cultum. fol. 61. lin. 15. XL. ibi. lin. 36. decreuerunt. fol. 66. lin. 14. tantum. fol. 75. lin. 30. dextra. fol. 78. lin. 1. regeneramur. ibi. lin. 9. Victoria. fol. 81. lin. 1. nosse. fol. 82. lin. 17. sepulchrorum. fol. 100. lin. 22. eius. fol. 118. lin. 3. ex affectu. fol. 142. lin. 14. Holoferne. fol. 148. lin. 34. sani. fol. 153. lin. 30. moderate. fol. 163. lin. 29. ullo. ibi. lin. 31. discernant. fol. 165. lin. 11. baptismatis. ibi. lin. 39. accipientium. fol. 171. lin. 35. Moyses. ibi. 36. Moyses. fol. 183. lin. 27. autem. fol. 202. lin. 21. releuamus.

c. 1. et ult. de
ser. l. omnes l.
dies c. eodem
tit.

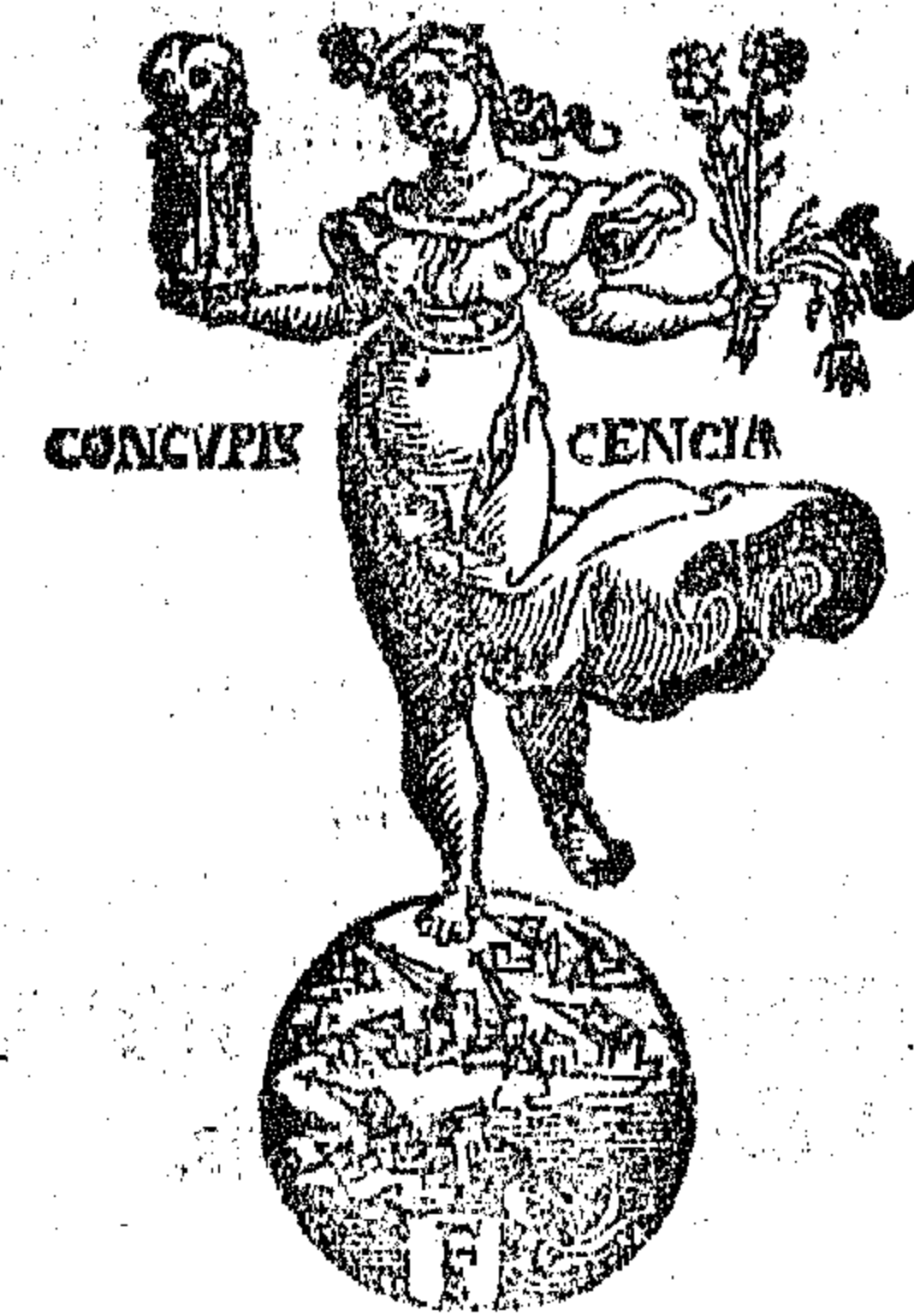
An festa
quædã ab
olenda sint
c. licet

c. conquestus
de ferijs.

c. pronuncian-
dum, de conf.
dist. 3.

Abusus
nisi extirpa-
tis prius
hæresibus.
Anno domini
1524.
Ratisponæ.

*Stulte quid est mundus, mortis nisi causa futura est
En ruit in uitijis en perit ille suis.*

*1. Ioan. 2.
Mundus transit & concupiscentia eius. Qui
autē facit uoluntatem Dei manet in eternum.*

DE IMAGINIBVS
LIBER D. CONRADI
BRVNI IVRECONSULTI, CANCELLARII
LANDESHVTENSIS, IN BAVARIA, CATHOLICA
Germaniæ Prouincia, aduersus Iconoclastas.

1. Corinth. 15.

*Sicut portauimus imaginem terreni, portemus
& imaginem coelestis.*